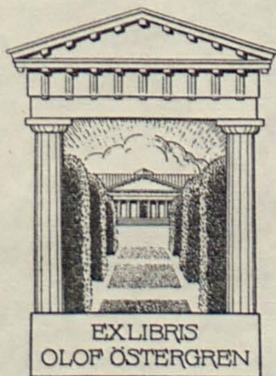

2 Svea R. — ta

1 —

Olof Östergren
10/3 36.

[Crusenstolpe, M. J.]

1720, 1772, 1809.

"Nous ne voulons pas tuer la presse opposante. Nous lui abandonnons nos personnes, nos actes, nos pensées; que la presse constitutionnelle soit juste ou non dans ses attaques, nous nous présentons à ses coups; c'est là son droit, c'est une condition de notre position."

PERSIL,

Garde des Sceaux de France.

STOCKHOLM,

1836.

Rättelser:

sidan	raden	står:	läs:
21	13	omständighetens	anständighetens
58	4	knotet	knottet
61	24	inga	ingen
87	8	slottet	stallet
101	15	*a*	*à*
127	18	nu	en
246	25	*aveux*	*voeux*
266	5	ntt	att
305	33	*contiibue*	*contribué*

Exemplaret, häftadt, kostar 2 Rdr 40 Sch B:co.

En man, utmärkt för sitt snille och sina nycker, för sitt oefterrättliga men rena handlingssätt, för sin fanatiska frihetsifver i ungdomen och sin bäfvande frihetsskygghet i äldre åren; en man, som icke inskränkt sig, att, med Anckarsvärd, hycklande, blott *orda* om sitt förakt för födselns prerogativer, och som försmått, att sedermera, med Tamm, ångerfullt klappa på nådens dörr; denne man — en bland 1809 års politiska hjeltar — har under olika skiften af sin mångsidiga lefnad, och med ett mellanrum af vid pass tvänne årtionden, lemnat ett par bidrag till karakteristiken af sin tid, hvilka öppna ett vidsträckt fält till betraktelser. Det är dels under sakernas *gamla* och dels deras *nya* ordning, han gifvit luft åt sina känslor. Den ton af dysterhet, som genomgår begge dessa hans framställningar, liknar en namn-

kunnig skriftställares i ett annat land, i hvars revolutioner denne ock deltagit och åt hvilken sorgen öfver gäckade förhoppningar bäddade en för tidig graf. Jemförelsen skall fullbordas, sedan vi anfört de åberopade uttrycken af mannen från 1800 och 1809. Vid ena tillfället sjunger han, bacchanaliskt yr:

"Fyllen edra glas och låtom oss skratta,
Bröder! en stund åt verldens lopp.
Tiderna blifva så besatta,
Vishetens fall höjt dårskapen opp.
Snille och förtjenst på nödens krycka
Vandra föraktade, hand i hand,
Dygden försmäktar, lasten gör lycka: —
Skål för vårt lyckliga fosterland!

Trohet och snille, stötte från thronen,
Af favoriters smickrande tropp,
Okände vandra bland Nationen,
Utan bergning och utan hopp.
Frihetens vän i bojor ligger;
Träldomens vän bär blåa band,
Äran svälter, dygden tigger: —
Skål för vårt lyckliga fosterland!"

Vid andra tillfället heter det: "Man "skrattar mycket för litet i vår tid. Intet annat än skratt hjelper mot den "moderna galenskapen i allt. Måtte några skrattare förena sig att göra narr "af nutidens vise. Sjelf är jag ej så "munter, som jag varit; men någon gång "ser jag verlden från den roliga sidan."

I Sverige, hvarest ett par tusen riksdalers pension utgör vederlag för hvilken politisk eller moralisk missräkning som helst, här dör man ej af en sådan missräkning: nej! man sväljer sin förtret, eller rigtar henne mot dem, som fortfarande kämpa för de grundsatser, hvilka man sjelf under andra förhållanden svärmiskt hyllat. Visserligen tillgår rätt ofta på samma sätt i andra länder, hvarom sjelfva Frankrike framter talande bevis; men så finnas der ock individer, med så djup känsla, med så ömtåliga fibrer, att deras lifskrafter försvinna samtidigt med utopien. Till dessas antal hörde Benjamin Constant, i anledning af hvars död några Fransyska blad af helt och hållet olika politisk färg yttrade sig sålunda: Figaro: "Våra vackra dagar (Julidagarne) "voro ej endast skyldiga till hans död; "andra hafva följt, som fullbordat verket. "Om enthusiasmens kraft öfversteg hans "sinnesspänstighet, så verkade äfven det "för honom så väl som för oss snart för"svundna bländverket: det nya fördröjan"det af hans fosterlands fullkomliga lyc"ka: vår framtid, ännu lemnad till pris "åt nya strider, åt en opposition, vid "hvilken vi redan äro trötte: denna allt "för hastiga öfvergång från glädje till "en högst smärtsam missräkning verkade

"på honom allt för våldsamt. Han såg "den ena motsägelsen efterträda den an- "dra och samveten göra skeppsbrott. "Hans sorgliga ord ådagalade för få da- "gar sedan, att han betraktade folkets "blod såsom förspildt och Julidagarnas "lagrar såsom vanhelgade. Och *denna* "smärta tog lifvet af honom! Det finnes "i en gäckad tillfredsställelse, i ett hopp "som slocknar, någonting mördande för "den, som hyser en eldig själ uti en bräck- "lig omklädnad." Gazette de France: "Vi anse det vara af vigt, att undersöka "orsakerna till Benjamin Constants död. "Dessa voro helt och hållet moraliska; "ty undersökningen af hans kropp har "styrkt, att ingen bland lifvets hufvud- "sakliga organer varit angripen. Den "bedröfvelse, hvarom denne ryktbare "skriftställare talat till oss från tribunen, "är den sjukdom, hvaraf han dött. Då "Benjamin Constant sjelf fått se verklig- "görandet af en revolution, som under "femton års tid utgjort målet för hans "önskningar och bemödanden, så är det "af vigt, att Benjamin Constants döds- "orsaker blifva fullkomligen lagda i da- "gen. Voltaire dog i Paris af glädje "midt uti sin triumf. Han förutsåg dock "endast statshvälfningen af 1789, hvil- "ken han beredt. Benjamin Constant

"har dött af sorg deröfver. Sorg beledsagar vanligen både förlusten af ett föremål, som man älskat, och besittningen af ett annat, hvilket man föreställt sig vara af annan beskaffenhet, innan man kommit deraf i besittning. Förvillelser skingras icke, utan att medföra ånger eller afsmak. Under sådana omständigheter kan mjeltsjuka bemäktiga sig sinnet och öfverväldiga detsamma till den grad, att förtviflan inställer sig, som medför — döden. Låtom oss undersöka, huruvida Benjamin Constant befunnit sig i denna belägenhet. Låtom oss för sådant ändamål slå upp hans arbeten och tillse, om icke 1830 års revolution, i stället att tillfredsställa hans önskningar, förstört alla hans förhoppningar. Benjamin Constant trodde, att folkets val utgjorde enda basen för en konstitutionell stat, och, medlem af Valkommittéen, fann han den godtyckliga grunden af 200 francs hafva öfverhanden, både i Ministèrens tanka och i de inflytelserika personernas af hans eget parti. Han *önskade* en populär thron och republikanska statsinrättningar, och han *insåg*, att de republikanska statsinrättningarne skulle störta vår populära thron. Benjamin Constant egnade en af sina yppersta skrifter att bränn-

"märka Napoleons regering; och han såg "dens namn, hvilken han målat med dra- "gen af en tyrann, blifva målet för den "allmänna beundran, och dennes minne "omgifvas af den största popularitet. Han "hade aldrig upphört att bekämpa cen- "tralisations- och godtyckligh etsidéerna, "och han fann dem *nu* hyllade *mera* "*än tillförne*. Slutligen såg han libe- "ralismens själsstorhet förvandlad i snål- "het efter embeten och i slafviskhet un- "der makten: despotismen rotfästa sig, i "stället för friheten: monopolier, i stäl- "let för allas lika rätt. Det fanns visser- "ligen uti allt detta någonting, som kun- "de taga lifvet af en liberal; ty det fin- "nes något deruti, som tager lifvet af "sjelfva liberalismen." La Tribune: "Ut- "mattad genom nya strider, nedslagen "genom vanmäktiga ansträngningar, så- "rad in uti själen att finna ännu denna "gång så många förhoppningars fullbor- "dan uppskjuten, så grymma återfall, så "mycken föraktlig äregirighet, har Ben- "jamin Constant med smärta lemnat lif- "vet, har han gjutit tårar att se mensk- "ligheten ännu en gång uppoffrad; och "då han för sista gången öppnade ögo- "nen, blef han varse endast en töcknig "och kall himmel, mera dyster, än en af "stormar fylld luftkrets och spridande i

"sinnet en rysning, liknande förtviflan "och döden." Le Patriote: "Fädernes-"landet har sorg; Benjamin Constant är "död. Den olycklige! han har några ö-"gonblick trott på verkliggörandet af sin "älsklingstanka: han har trott på frihe-"ten! Verktygen för den makt, som styr "oss, hafva snart tagit honom ur sin vill-"farelse. Denna tanka hade för honom "varit endast en vacker dröm, och hans "obegripliga kamraters förkastande af hans "sednaste förslager har icke litet bidra-"git att tillintetgöra hans förhoppningar. "Hans utnötta kropp skulle naturligtvis "duka under för det sår, som sålunda "tillfogades hans ädla själ. Han är död. "Fäderneslandet har sorg." Journal du Commerce: "Frankrike har förlorat Ben-"jamin Constant. Hvad hans öde var "vidunderligt, och huru mycket verldens "omdömen stundom äro lättsinniga och "nyckfulla! Hvem mera än han syntes "skapad att behaga och beherrska henne? "Och likväl: hvartill hafva väl så myc-"ken framgång i salongen, så mycken "litterär ära, ett så stort politiskt rykte "tjenat den namnkunnige döde? Hvartill "hafva 40 års mödor, strider, ståndaktigt "sträfvande åt ett mål, som var hans ti-"dehvarfs, tjenat honom? ett mål, som "bestod i förenandet af den individuella

"friheten med enhet i samhällets rörelse-"kraft. Alla dessa anspråk på tacksam-"het hafva i våra dagar strandat mot "löjliga farhågor, inskränkta fördomar "och eländig afundsamhet. Benjamin "Constant är död, förkastad af makten, "förskjuten af Akademien. Återkallom i "vårt minne dessa så melankoliska ord, "de sista, hvilka han från tribunens höjd "ställt till Frankrike, såsom sitt afsked. "Finner man icke i dem en man, lika "mycket nedtyngd af misslyckade bemö-"danden och af medborgares otacksam-"het, som af arbetets besvär, af åldern "och af krämporna? Vi äro lyckliga, om "detta sorgliga afsked icke var en pro-"fetia, och om icke hemska dagar äro "ämnade åt en verld, så lättsinnig, så "glömsk, så litet förutseende. Restaura-"tionen erböd honom ingen förhoppning, "och han hade underkastat sig att dö "uti oppositionens leder, förskjuten af "makten och följaktligen äfven af Aka-"demierna, när kanonerna i Juli månad "förkunnade honom en ny tideräkning. "Hvem bland oss skulle ej trott, att be-"löningens timma nu mera slagit för ho-"nom? Men han ensam blef häraf icke "bedragen; och tänkande folk, som gif-"ver akt på den rigtning sakerna fått "samt på den lättsinniga och förförda

"verlden, kan liksom Benjamin Constant "förskräckas öfver en sådan moralisk o-"ordning och tro på någon i hemlighet "beredd katastrof."

Så långt ur de Franska bladen och om Benjamin Constant. Hos oss voro männerne af 1809 långt mera kloke och sågo sig bättre före. De ställde i främsta rummet sina enskilda angelägenheter på den fot de önskade, för att slippa dö af sorg, om det allmännas angelägenheter skulle råka i annan ställning, än förespegladt varit. Också har man gått miste om rönet, som ur psykologisk synpunkt kunnat äga sitt värde, huruvida t. ex. Järta stadnat vid att endast "skratta åt den moderna galenskapen i allt"; att "göra narr af nutidens vise", och att "se verlden från den roliga sidan", i händelse, efter, som före, 1809, makten fortfarande för honom hållit dörrarna stängda till sina embetsrum, sina ordenskapitel, sina akademier, sina pensionsanstalter: eller om han *i sådant fall*, tagit sig de offentliga värfvens gång så nära, att han, till trots af den nordiska flegman, förtviflat sig till döds, liksom söderländningen Benjamin Constant... Ett annat rön återstår dock ännu i afseende på vår nyssnämde frejdade patriot, ett rön, som det beror på honom, att när som helst

bringa å bane, på hvilket han allt för länge låtit sina landsmän vänta, vid hvilket han derföre ju förr desto hellre bör lägga hand och hvilket, utfördt i hans lediga, lekande, blixtrande skrifart, måste göra ett helsosamt, ett varaktigt intryck: vi mena en pragmatisk afhandling, med anförda exempel ur fosterlandets häfder, efter kronologisk ordning, från Jöran Pehrsson intill närvarande stund, om "favoriters smickrande tropp", om "snillet och förtjensten på nödens krycka", om "dygden, försmäktande", om "lasten, som gör lycka", om "troheten och snillet, okände vandrande bland nationen, utan bergning och utan hopp", om "fritens vän i bojor och träldomens med blå band" samt "om äran, som svälter, och dygden, som tigger", m. m.

Författaren till denna skrift är långt ifrån den förmätenheten, att tilltro sig kunna fylla den lucka, som i förenämde afseende finnes uti Järtas skriftställeri; men ämnet till den föreslagna afhandlingen synes vara så allmänneligen viggtigt, så rikhaltigt, så interessant, att en hvar kan vilja vidröra det, framför allt i en period och i ett land, der "*viljorna*" spela en så lysande roll främst på scenen, medan *förstånden* dväljas, bortskymde, i bakgrunden Till förekom-

mande af all misstydning anser författaren sig dock böra en gång för alla tillkännagifva, att han med *förstånd* ingalunda åsyftar detsamma som den bekanta benämningen, "*gubbar*", alldenstund erfarenheten ådagalat, att förståndet är lika oafhängigt af ålderdomen, som af den vidt berömda välmeningen.

Visserligen nödgas författaren under behandlingen af sitt ämne taga i närmare skärskådande både aflidna och lefvande personligheter, derigenom blottställd för dubbel näpst: från den liberala pressen, som fridlyser grafvarna, emedan de döda ej kunna försvara sig; och från den konservativa publiciteten, som vill förvissa lekamen om ett halft sekels frist, innan försöken tillåtas att efterbilda likets anletsdrag. Då fältet blefve alltför inskränkt, derest författaren skulle ställa sig begge dessa i öfrigt af honom högt skattade myndigheters önskan till efterrättelse, och skulle, så vida man ej fick afhandla *hvarken* lefvande *eller* döda, fordra en uppfinningsgåfva, snarlik upphofsmannens till "anstalterna, som öfver-"allt vidtogos, för att motverka den till-"tagande skymningen", under H. Maj:t Konungens Norrländska resa (hvarom se Statstidningen N:o 197 den 27 Augusti 1835), räddar författaren sig bakom e-

giden af en auktoritet, som tilläfventyrs finner nåd inför till och med Professor Geyers egna ögon. Det är nämligen en bland de theser, hvilka den 1 November 1786, i närvaro af Gustaf III och hans son, f. d. Konungen, då Kronprins, försvarades på Gustavianska lärosalen i Upsala, af Historiarum Professorn Fant, samt Skjöldebrand, som slutligen var General-Tulldirektör. Denna thes, den 4:de i ordningen, lyder så: "Den äldre historien har det märkeliga företrädet för "den nyare, att dess händelser finnas "upptecknade af sådane författare, som "sjelfve uti dem tagit en märkelig del." För femtio år sedan yrkade man således ej i Upsala, att manuskripterne måste höljas af femtioårigt dam, innan de utan skandal må kunna framträda i dagsljuset. Ty *får* man skrifva sin samtids historia, så *bör* man ock, af lätt begripliga skäl, offentliggöra den. Eljest blefve häfdatecknandet en fideicommiss-författning, hvilken häfdatecknaren berättigades, att såsom sitt förseglade testamente lemna till efterverldens blinda åtlydnad. Man trodde ej förr, ej ens i Upsala, att majestätets glans förhöjdes af det mörker, som lägrar sig kring throntrappan. Tvärtom. Man anade der den tiden, ej alltid, det är sannt, men understundom,

att dunklets läror illa anstå detta samma Upsala, från hvars slott en Gustaf II Adolph icke dragit i betänkande, att sjelf, på vanligt akademiskt vis, utfärda program till *den första* Teologie-Doktors-promotion, som i Sverige ägt rum, bland högtidligheterna vid hans kröning. Och man var likväl fullt ut så loyal då, som nu. Fjorton dagar efter nämnde disputationsakt, eller den 15 November 1786, under Konungens vistande i Upsala och i Kronprinsen Gustaf Adolphs öfvervaro, försvarades under Professor Neikter följande sats: "En Konung, som styr ett "upplyst folk, kan göra sig en säkrare "räkning på sina undersåtares lydnad, än "den, som råder öfver halfbarbarer. Det "är i skymningen och vid det matta elds-"ljuset, som taskspelaren med mesta fram-"gång sätter sin konst i utöfning." Om Gustaf Adolph, vorden Konung, lagt denna grundsats på hjertat, om han förunnat sitt folk tryckfriheten och låtit pressen oförskräckt uttala Allmänhetens missnöje mot "favoriternas smickrande tropp", så skulle han, så redlig, välsinnad och sanningsälskande som han alltid var, i tid lyssnat till pressens varnande ord, och hafva "stött från thronens" granskap, *icke* troheten och snillet och förtjensten och äran och dygden, dem

han innerligen värderade hvarhelst han *trodde* sig finna dem; utan troppen af lismare, som under nämnde egenskapers lånade larf, intill sista ögonblicket qvarhöll honom i mörkret, och sedan, när ljuset inbröt, tändt vid upprorets fackla, försvann med nattens öfriga skuggor.

I stället hade man, lika fintligt och lömskt, som konseqvent för *denna* "tropps" enskilda afsigter, inplantat uti hans öfvertygelse, — i hvilken ingenting kan rubbas af hvad en gång der blifvit rotfästadt — en monarkiskt-religiös afsky för tryckfriheten, som, förskjuten af Gustaf III, när hans regering blef godtyckets, och förföljd af FörmyndareRegenten, ej gerna kunde i Gustaf IV Adolph finna en beskyddare mot *deras* egennyttiga ränker, hvilka, till Konungens och rikets förderf, ensamt hade sin vinning af att ljuset ej trängde fram till Furstens ögon. Det är långt ifrån vår mening, att till denna kategori hänföra den ädle och bergfaste man, till hvars kall det hörde, att vaka öfver handhafvandet af stränga, af orimliga trycktvångslagar. Äfven vi veta, att Zibet i alla fall ej var den politiska pressen benägen; men om detta var en villfarelse i hans begrepp: en brist — och den enda — i hans sympatier för det sanna och sköna:

så veta vi ock *bestämdt*, att han, som det höfves en statsman med öfvertygelse, heder och samvete, både oförställdt och eftertryckligt inför sin Konung talade sanningens, mera än hofmannens, språk. Detta gäller i ännu högre mått om Ehrenheim, som, med klarare blick, naturligen var mindre afvig mot nya ideers utveckling och framsteg. Ugglas och Flodin, Lagerbjelke och Edelcreutz, samt i sin mån Rosenblad, och så många andra kunde, med långt större skäl än dåvarande Hofkanslern, hafva liknats vid och kallats: *"ljussläckare."* Denna fiendskap mot fri yttranderätt är begriplig hos inskränkta förmågor eller begrepp, och det är således endast Lagerbjelkes skygghet i detta afseende, som väcker vår förundran. Redan i Gustaf Adolphs tid var användbarheten af hans penna känd och erkänd. Fastän Öfverste Nordforss var den synliga organ, som afhandlade med boktryckaren, var det dock Lagerbjelke, som skulle författa inledningen till en skrift mot Napoleon, till förmån för Konungen af Preussen, innefattande dennes proklamation, när slaget vid Jena på en gång gjorde ett hastigt slut på både den Preussiska Monarkiens militäriska och dess Svenska bundsförvandts intellektuella motstånds-

försök. Ehrenheim och Zibet voro ständigt en nagel i ögat på dem, som för egna ändamåls befrämjande, underhöllo Gustaf Adolphs religionssvärmerier och smickrade hans olycksaliga fördom om den enväldiga Konungamaktens ofelbarhet i allt: — begrepp, hvilka, då de ej motvägdes af en fri yttranderätts deduktioner, och då Konungen visste med sig, att *han* i hvarje omständighet *ville* endast *det rätta,* småningom urartade till den vansinniga föreställningen, att *han* ock *alltid förstod* hvad rätt var. Sina grundsatser om pressen har han, efter afklädd purpur, medfört till privatlifvet och uttalat i en skrift, kallad: "Om oinskränkt tryckfrihet, af Öfverste Gustafsson, f. d. Konung i Sverige", tryckt i Aachen och Leipzig, 1833. Det vigtigaste uti denna afhandling är valspråket: "*Sitten sind einem Volke nöthiger als Gesetze.*" Han har, med den oväld och redlighet, som ligga på djupet i hela hans karakter, tillämpat denna sats på England, der han medger pressens nytta, oaktadt han nitälskar för inskränkning och censur i allmänhet, och han tillägger: "Jag är ingenting mindre än beun-"drare af Englands konstitution, men jag "tror henne äga den stora förtjensten, "att befästa den sanna nationalandan."

Med Franska pressen åter är han särdeles missbelåten och saknar dertill ej giltiga anledningar, hvad hans egen person angår. I ett historiskt-biografiskt verk, utgifvet af Arnault, Jay, Norvins, m. fl., förekommer nämligen, under rubriken "Gustaf IV Adolph" åtskilligt, som han ej vill vidkännas, och hvaraf han funnit sig förolämpad. Det förtröt honom ännu mer, att sådant skett i åsynen af Ludvig XVIII och Carl X, hvilka f. d. Konungen så gästfritt och ädelmodigt bemötte, under deras olyckas period: ja, "Hans Aldra Christligaste Maj:t" nu mera ex-Konungen af Frankrike lemnade ej ens ringaste uppmärksamhet åt ex-Konungens af Sverige reklamation mot besagde origtigheter, hvilken högst inkorrekt blef tryckt i Paris *). Slutet af förstnämnde

---

*) Beklagligen är det lika litet sällsynt att finna purpurn fläckad af Kunglig otacksamhet, som att träffa rostfläckar på jern. Under det Carl, såsom Regent öfver Frankrike glömde, att Gustaf Adolph också varit Regent — och hvem hade annars större anledning att med erkänsla minnas det, än just den förre! — uppkallade ett den sednare öfvergånget missöde en af Carls och hans legitima throns ifrigaste anhängare, Hyde de Neuville, att i följande ordalag apostrofera honom uti Deputeradekammaren den 3 Mars 1827:

skrift är i synnerhet märkligt, emedan Gustaf Adolph i en öfver andra afsagd dom, omedvetande fällt sin egen: "Jag "skrifver icke — säger han — för att "såra, utan för att utveckla och meddela "mina idéer. Jag skrifver endast för de "förståndiga, icke för dårar, och stöder "mig vid Doktorns från Montpellier ut- "tryck: Man kan bota villfarelse och o- "kunnighet; *men hallstarrigheten är* "*incurable.*"

"*Au reste, les malheureux, tous ceux qui* "*souffrent, qui gémissent en France, en Eu-* "*rope, dans les deux mondes, ont peu de* "*droit de se plaindre, de murmurer, quand* "*nous sommes témoins de vicissitudes inouies,* "*qui devroient faire rougir les peuples et les* "*rois; quand des mains royales gélent sur* "*une diligence, quand l'imperiale d'une voiture* "*publique sert de trône à la légitimité*" (*sen-* *sation universelle et prolongée*); "*et cepen-* "*dant ce Gustave, aujourd'hui sans couronne,* "*sans fortune, sans patrie, sans amis, resta* "*seul debout pour défendre les droits légiti-* "*mes, quand l'Europe entière se courboit hu-* "*miliée devant la révolution et la victoire.* "*Monarque infortuné! je ne puis te rendre* "*ton sceptre, mais mon ame troublée par ce* "*que j'ai lu ce matin, me fait saisir cette* "*occasion de faire arriver jusqu' à tes roya-* "*les misères la douleur d'un vieux royaliste* "*qui honore et respecte les rois detronés* "*autant que sur le trône*" (*nombreuses mar-* *ques d'adhesion*).

Det är stafven bruten öfver tvänne Sveriges Konungar, hvilka, med jemnt ett sekels mellanrymd, begge börjat krig mot Ryssland, utan att någondera slutat dem, men hvaraf det ena gaf Moskoviterne fast fot vid Östersjöns stränder och det andra vid Torneå elf: — tvänne Konungar, af hvilka den ene med sitt lif, den andre med sin krona, pliktat för en hallstarrighet, hvilken man hos medeltidens Furstar skulle beundrat såsom någonting sublimt, under det att upplysningen beler och statsklokheten fördömmer henne.

En fri press hindrar visserligen icke det enskilda förtalet; men den tillintetgör vid många tillfällen dess följder. Den i löndom anfallne framträder, när han kommer smädelsen på spåren, med offentlig vederläggning, och smädarne förstummas och smädelsen förlorar sitt gift. I tryckfrihetens ställe finnes åter uti detta afseende intet vederlag. Den bäste, den rättsinnigaste Regent behöfver pressens biträde, för att kontrollera de uppgifter och omdömen, som öfverallt hviskas honom i örat, någon gång af godt uppsåt, men oftast af låga, egennyttiga och afundsamma bevekelsegrunder. Gustaf Adolph begrep åtminstone, att sådana framställningar härröra från ganska

olika källor. Han yttrade t. ex. då han länge hört, huru man talt ganska illa om en embetsman, hvilken under minderårigheten blifvit från Lagman befordrad till President, genom accord med en nära anförvandt med Hertigen Förmyndarens gunstling, Reuterholm: "Det måtte vara, "antingen en ganska braf karl, eller ock "en högst dålig menniska, emedan alla "tala illa om honom. Jag måste sjelf "lära känna den mannen." Konungen kom väl under fund med, genom sin personliga undersökning, hvad som ock var en sanning, att den ifrågavarande embetsmannen var en utmärkt hederlig man; men hans veka karakter och svaga insigter i tjensten halkade förbi Monarkens forskning. Om personen i fråga varit mål för *offentligt* bedömande, så hade äfven dessa omständigheter kommit till Konungens kännedom.

Ingenting är vanligare, än att höra just dem ifrigast ropa mot pressens användande till *offentlig* granskning af personligheter och karakterer, eller, som det på de invigdes tungomål heter: "den personliga genren", hvilka uti *enskilda* kretsar och samtal minst skonsamt behandla de frånvarande. Tadlet är emedlertid då långt mera bittert, emedan det ej hejdas af den varsamhet, hvilket äf-

ven den skarpaste kritik i tryck föreskrifver, och så mycket farligare, som den anfallne sjelf merendels är den ende, för hvilken man omsorgsfullt döljer tadlets tillvaro, och när han någon gång blir underrättad derom: huru vill han väl *i enskild väg* ens bjuda till, att låta försvaret komma till alla deras kännedom, som ur andra, tionde, ja hundrade handen o. s. v. fått del af förtalet? Det står ej alltid någon tillreds att beskydda en angripen, och låter sig utomdess, enligt omständighetens reglor för våra bildade samqväm, endast göra emellan likar, hvaremot en underordnads motsägelse till en förman, en obetitlads utan rikedom till de högstbetrodde och millionärerne, skulle anses för rentaf ett brott mot belefvenheten, äfven om motsägelsens ädla afsigt blott vore att rädda en frånvarandes rykte, hvilket någon privilegierad behagade skymfa. Ännu lefver mången, som hört berättas huruledes, under f. d. Konungens regering, Lagerbjelke uti en stor sälskapskrets, med den talang, som är honom egen, först utbredde sig öfver nödvändigheten, att qväfva all besvärlig, eller som det hette "vådlig" yttranderätt, i tal, så väl som i skrift och tryck, och sedermera rigtade en myckenhet sarkasmer mot någon, som väl icke namn-

gafs, men hvars incognito gjordes så genomskinligt, att alla närvarande igenkände Kanslipresidenten Ehrenheim. Det gick så långt, att Rosenblad, som eljest aldrig varit vän af den fria diskussionen, och som hyste mera fruktan än tillgifvenhet för Ehrenheim *), slutligen med hetta uppsteg och frågade: "huru många "så redliga män funnos i landet, som den "mot hvilken man nu rigtade sina pilar?" Häruti instämde Fabian Fersen, och yttrade: "att tvänne så sälsynt redlige män, som Ehrenheim och Zibet, kunde uthärda hvilket förtal som helst, utan att deraf lida."

Ännu en omständighet bör ej förgätas. Offentlig granskning af personer, deras handlingar och karakterer, är — så länge det enskilda lifvets helgedom ej oskäras — af stor och välgörande vigt för Styrelsen sjelf; ty om anslag mot Regentens och statens säkerhet derigenom icke rentaf blifva overkställbara, så varda åtminstone alla konspirationsförsök qväfda i sin linda. Vi hafva nu genomlefvat ett fjerdedels århundrade, utan an-

---

*) Vid ett tillfälle, då Rosenblad gick att besöka Ehrenheim i embetsärenden, yttrade den förre om den sednare: "med honom får "man lof att hålla tungan rätt i munnen, och "ej säga mer, än man sedan kan svara för."

dra invärtes faror, än Traktörens Lindboms blinda allarm, Färgargesällen Bryggers sannsagor och det i Majoren Baron Vegesachs namn skrifna beryktade tiggarbrefvet Före 1809 åter, då pressen låg fjettrad eller obegagnad och man endast samtalsvis kunde göra sig underrättad om personer och deras förehafvanden, vacklades mellan en kedja af hvälfningar, att börja med *"la glorieuse"* af 1809, konungamordet 17 år förut, envåldsmaktens införande tre år derförininnan, åter en revolution 17 år tillbaka, hot att abdikera tre år tillförne, stämplingar och stupstockar efter 12 års mellanskof (1756) o. s. v. Der en *fri* press finnes, kan man saklöst bespara utgiften till politiska spioner; ty man får i alla fall veta både mera och tillförlitligare, än hvad de kunna uppsnappa och, vanställdt, förtälja; helst när de råka ut (hvilket ock stundom sker) för folk, som genomskådar deras uppdrag, och för sitt nöje skull eller af beräkning, inbillar dem saker, med hvilka man åsyftar att föra vederbörande bakom ljuset, just medelst dess egna agenter.

Den polis, som tillkommer pressen att utöfva, är, då det angår personer, i visst afseende egentligen blott negatif; men positif åter, när frågan är om sakförhål-

landen och satser. Det är nämligen fullkomligt i sin ordning och öfverensstämmande med så väl den konstitutionella principen och Regeringens värdighet, som med det allmännas interesse, att pressen framställer sina skäl, hvarföre den eller den funktionären eller kandidaten icke passar för den eller den platsen. Det är en väns varnande röst, och har hon sanningen på sin sida, hvilket lätt urskiljes, så beklaga vi uppfigtigt både Styrelsen och de styrda, om varningen lemnas utan uppmärksamhet. Men då pressen tillåter sig, att gifva förord åt bestämd person till bestämd funktion, så misstänker man ofta några enskilda förbindelser, några hemliga biafsigter hos plublicisten; åtminstone anar man hos honom en åtrå efter förmynderskap öfver den erkända makten, hvars yttre sken af anseende man ej gerna ser helt och hållet skingradt. Undantag från denna allmänna sats äro visserligen tänkbara, och till regelns kategori kunna i alla fall ej räknas de uttryck af bifall, hvarmed pressen någon gång beledsagar skedda utnämningar. Dessa tillfällen hafva i sednare tider blifvit så sällsynta, att de snart sagdt inom sig bilda en särskild klass af undantag, som väcka uppseende.

Bland villfarelser, hvilka det torde vara af vigt att pressen undanröjer, innan de å en sida insöfva Regenterne i en för dem och staten lika ohelsosam säkerhetsdvala, och å en annan gifva begreppen en helt och hållet skef rigtning, rörande ställningar och förhållanden samt ögonblickets behof, äro: det grundlösa pratet om en föregifven uråldrig Svensk trohet mot sina beherrskare; klagan öfver brist på politisk frihet under närvarande period; och ropet på kraft hos Regeringen, såsom utgörande den hufvuddygd, till pris för hvilken alla öfriga synder skulle varda henne förlåtne.

Låtom oss till en början undersöka sammanhanget med den urgamla Svenska undersåtliga troheten, som gör ett så ståtligt intryck i våra skalders lofqväden och i våra oratorers underdånighetstal ex officio. Begränsom vår forskning inom de trehundrade år, då Sverige varit ett arfrike: hvad finna vi? Att bland de 17 regenter, som under tiden burit dess krona, *inberäknade* Wasa-ättens stamfader och stiftaren af vår nya dynasti, hafva tre blifvit afsatte (Eric XIV, Sigismund*), Gu-

*) Härvid kan författaren ej lemna obemäldt, att då han 1828 utgaf en skrift, och medan den ännu låg under pressen lemnade Friherre Anckarsvärd del af de första ar-

staf IV Adolph); två af egen drift öfvergifvit thronen (Christina och Ulrica Eleonora); en blifvit *bevisligen* mördad

---

ken, svarade denne uti en biljet: "Med lika "mycket verkligt nöje, som stort interesse "har jag genomläst närlaggde, och tackar "för benägna meddelandet på det förbindli"gaste. Jag har sidan 38 satt ett litet mär"ke *i anseende till möjligheten att hänföra "syftningen vara att äfven utpeka sednare "tids eller* 1809 *års tilldragelse.*"

Och hvad var det då sidan 38, som en bland 1809 års män befarat kunna "*utpeka* 1809 *års tilldragelse?*" Jo, reflexionen, i anledning af Hertig Adolph Johans lystnad efter förmynderskapet för Carl XI, "att man "erinrade sig Carl IX^s exempel, *som stötte "sin brorson från thronen.*"

I sanning, denna skrupel, framställd af en bland ledarne utaf 1809 års statshvälfning, som gaf kronan åt Carl XIII, bör icke gå förlorad för historien!

Den person, som redan 1788 tecknade de begge kungliga brödernas Carl XIII^s och Gustaf III^s karakteristiker, var begåfvad med en sannskyldig siareblick, då han förutsade upplösningen på gåtan af begges förehafvanden. Dessa Furstar skildrades sålunda:

"Le duc de Sudermannie: Petit homme d'un grand esprit, populaire par politique, plutôt que par naturel. Sa familiarité n'est qu'une gaze, qui laisse fort bien entrevoir la fierté royale et une connaissance parfaite des droits de sa naissance. *Il parait mediter de grands evenements et saurait les executer un jour avec dexterité.* Pointilleux sur les re-

(Gustaf III); och tre andra *icke osannolikt* afdagatagne (Carl X, Carl XI, Carl XII). Af de åtta öfriga har en stupat på slagfältet (Gustaf II Adolph), utan att med fullkomlig visshet kunnat utrönas, från hvilkens hand han fått sin bane. Åtta gånger har arfföljden blifvit afbruten, och fem helt och hållet nya Regentslägter äro uppstigne på tronen. Af-

---

parties, même au dessus de simples vivacités. Malheur à celui qui l'outrage! D'ailleurs brave lui même, il aime extrêmement les braves."

"Le Roi (Gustave III): Homme faible et pesé, d'une imagination romanesque, qui le porte à former mille projets, sans en achever un seul. Ennemi declaré de la raison, de la droiture et de la bonne harmonie. Le premier Don Quixotte de l'armée, escamoteur dans le cabinet et declamateur sur le trône; vain et presomptueux de son rang: parfait acteur, c'est dommage qu'il n'a pas eu assez, de jugement pour choisir de bonnes pièces. Il a commencé par jouer la comedie; *il finira probablement en heros de tragedie.*"

Omdömet angående de planer, som sedan längre tider tillbaka hvälfdes i Carl XIII' hufvud, är så mycket anmärkningsvärdare, som beskrifningen på Gustaf III ådagalägger, att silhuettören varit ingenting mindre än Gustavian, och det således ingalunda härrörde af nit för Gustaf, att ej otydligt anspelades på Carls trängtan efter högsta makten.

komlingen af *den förste* Svenske Konung, som burit spiran i kraft af arfsrätt, förgicks i landsflykt och elände, och från sitt fosterland förvista lefva *den siste*, till tronen födde, Konungens barn och barnbarn, kringspridda på Europas kontinent.

Sådana äro facta, hvilka ingen skaldekonst, ingen vältalighet, intet smicker förmå att ändra. Det är sjelfva *konungadömet*, icke dess *personliga* representanter, som från hedenhös intill närvarande stund varit Svenskarne heligt. Det är en monarkisk religion, sammanvuxen med den Christna, och äldre än hon, i hvilken Svensken varit uppfostrad, från Odin till Carl XIV, från dagakarlen till högste embetsmannen i staten. Med konungadömets *innehafvare* har det åter just icke fallit sig så noga, från Domalder, som offrades, till Gustaf IV Adolph, som förklarades tronen förlustig. Ja, under det att revolutionen i England ännu nära 60 år derefter fuktade Cullodens slätter med blod, och Hannoverska huset först från segern der ansett sin besittning af tronen lika säker, som den i alla fall äfven förut var laglig: — så hastade till och med Gustaf Adolphs egna förtrogne embetsmän och gunstlingar i massa att tränga sig kring Carl

XIII[s] banér, innan den från väldet skiljda Regentfamiljen ens hunnit föras utom gränsorna af — den urgamla trohetens hemland. Det var tillika ett åskådligt, ett varnande exempel för sjelfviske, i sin storhet och myndighet förälskade Furstar: ett bevis på rigtigheten af hvad Thorild framställt i ett hittills otryckt fragment af "Tal öfver Kröningen 1800", der det bland annat heter: "Den fåniga orklösheten hos de orientaliska och alla barbariska folkslag, hvarigenom dödelige helga en dödelig, liksom med detta högtideliga utrop: "*Du skall vara oss en* "*Gud,* så allvetande som allsmäktig, och "derföre skall du allena för oss alla både *tänka* och *vilja:*" denna fåniga orklöshet förakte vi med afsky. Likväl äro öfver detta oförstånd alle de föga upphöjde, som endast tillbe Regentens dödeliga *person,* men icke se det odödliga majestät, dygdens, som han föreställer: och desse, af personlig fåfänga, tillbe väl regentens person, men på ett så fåfängeligt vis, att om ej regenten hugnar alla deras fåfänga önskningar, så kunna de, liksom Kamschatkas hedningar, alltför lätt blifva *rasande* mot sin egen afgud."

Detta allt är *icke* en förespegling, men en afspegling. Hvad häraf är att lära

ligger i öppen dag. Ett ord i sinom tid till Furstarne sjelfve och åt deras "favoriters *smickrande* tropp", kan, behjertadt, undanrödja hvarje anledning att befara återfallet i de fel och misstag, som tillförne bekommit både Furstar och folk så illa. Ju varmare man är begges vän, desto mindre skyr man att visa dem sakerna i dessas sanna ljus, oansedt begges synorganer mera skulle tycka om den milda skymningen. Någon gång äro folken på visst sätt att ursäkta, om de draga i besinnande att hänföra Fursteord till sina trosartiklar. Vår egen historia visar t. ex. huruledes en Prins, som folkets val, *hoc est:* godtfinnande, kallat till tronen, till trots af de högtidligaste, ofta förnyade försäkringar om sin belåtenhet med den makt, folket honom inrymt, och sin afsky mot försöken att rubba konstitutionens råmärken, icke desto mindre sjelf och i samråd med sin gemål anstiftat försök att störta det besvurna regeringssättet *), försök, hvilka,

---

*) Bland alla usla Regeringar är kjortelstyrelse den sämsta, ehvad det är en gemål eller en frilla, som förer den svage Regenten i ledband. Om det var föraktligare då Fransmännen nödgades böja knän för en Pompadour, en Dubarry, under Ludvig XV; så var det likväl för Sveriges rike icke nyt-

då de misslyckats, fört verktygen till stupstocken, utan att de höga anstiftarne ens bjudit till, att från död och nesa

---

tigare, då den fromsinte Adolph Fredrik — skuggkonung *långt mindre* genom sitt beroende af lagarna, Ständerna och Rådet, än medelst sin undergifvenhet för den herrsklystna, fastän med sällsynta själsförmögenheter begåfvade Lovisa Ulrika — begick svek på svek mot ingångna förbindelser, bekräftade med eder och försäkringar. Prinsessans enväldiga grundsatser och öfvervägande inflytande gjorde uppseende och stämde ofördelaktigt de om friheten måne Svenskarne, redan innan hon blef, i ordets *hela* mening, *regerande* Drottning. För att lugna sinnena i afseende på det unga Hofvets politiska tänkesätt, fann Regeringen sig föranlåten att utfärda följande sällsamma

"Kongl. Maj:t Kungörelse-act, i anledning af Hans Kongl. Höghets begäran: "Wi FRIEDRICH med Guds nåde, &c., Giöre vitterligit, att hos Oss har H. K. H., Sveriges, Göthes och Wendes utkorade Prints och Arf-Furste, Arfvinge til Norrige, Biskop til Lübeck, Hertig til Schlesswig, Hollsten, Stormaren och Ditmarsen, Grefve til Oldenburg och Delmenhorst, Wår Kärvänligste Frände, andragit, huru som, oaktadt the dyra och edelige Försäkringar bemelte Herre till Riksens Ständer afgifvit, at vilja bibehålla them och theras efterkommande orubbade vid theras välfångne Fri- och Rättigheter, enligt then fastställte Regerings-Formen, på lika sätt, som Wi Wårt Regemente fördt hafva, och ännu föra, enär ef-

rädda de personer, hvilka för befrämjande af deras höga nöje och planer satt välfärd och lif på spel. Adolph Fredriks hela regering utgjorde en oafbruten kamp mellan Hofpartiet, med Drottningen i spetsen, som trånade efter en utvidgad Konungamakt, och nationens väktare, hvilka, för att försvara hennes, nödgades ständigt begränsa Konungens

---

ter then Högstas skickelse bemelte Herre Thronen efter Oss tillträdandes varder, åtskillige ryckten likväl på flere orter uprunnit, som hystes någon hemlig tanka, anläggning och afsikt uppå Enväldets åter införande; Och althenstund et slikt omdöme H. K. H. så mycket mera ömmar, som dylikt, hvarken med Thess Samvete, Löfften och Försäkringar, eller med Thess Tänkesätt instämmande är; Förthenskull förklarar H. K. H. härmed och å nyo på thet kraftigaste och heligaste, att H. K. H. hvarken Sielf eller igenom andra, directe eller indirecte, någonsin tänckt söka, hemligen eller uppenbarligen eftersträfva, ehvad thet vara månde, som vore med Thess redan gångne Ed, underskrefne Capitulation, med Regerings-Formen och Riksens Ständers Frihet stridande, anseendes H. K. H. then eller the för Sina och Rikets hädskaste Fiender, samt för otrogne och förrädare, hvilka skulle villja göra något försök emot Fäderneslandets Frihet och Riksens Ständers Rättigheter; Och som H. K. H. på thet heligaste bedyrar sådant vara Thess beständige upsåt

inom allt trängre och trängre skrankor. Lovisa Ulrica uppoffrade för sina herrsklystna planer stora penningesummor; ja, hennes nit gick så långt, att hon för sådant ändamål till och med afyttrade, pantsatte och belänte nipper, juveler och pretiosa, hvaraf en del tillhörde staten, och hvilket föranledde de ryktbara striderna om inventering af rikets klenodier: en åtgärd, hvilken sättet för penningarnes användande gjorde fullkomligt lika angelägen i politiskt, som i financielt afseende. Sedan revolutionsplanen 1756

---

och tanka; Så har bemelte Herre utaf Oss åstundat, thet igenom en allmän Act Oss täcktes å nyo, å Thess vägnar försäkra härom alla Riksens Inbyggare, så att the måge thervid sig aldeles tryggja, begärandes H. K. H. ingen ting mera oinskränckt af them, än theras kärlek, uti hvilken en Öfverhets största och fastaste myndighet består och sig grundar.

Och ehuruväl Wi af the mångfaldige prof Wi äga om H. K. Höghets Ädelmodiga Sinnelag och Tänckesätt, ackta thenna Thess nya afgifne Försäkring aldeles öfverflödig vara; Hafva Wi dock Thess enträgna anhållan härutinnan villfara velat, och förthenskull thenne Acten af Oss undertecknad, til allmän efterrättelse utfärda låtit. Gifvit Stockholm uti Råd-Cammaren then 12 Julii 1749.

FRIEDRICH."

blifvit tillintetgjord samt endast tjenat att bereda Hofvet förödmjukelser*) och

*) De interessanta utdrag ur Preståndets handlingar, hvilka Herrar Bexell, Ahlqvist och Lignell utgifvit, under titel: "Bidrag till Svenska Kyrkans och Riksdagarnes historia, ur Preståndets archiv", innehålla, bland andra, ett dokument, som, ehuru derjemte till större delen återgifvet i Argus, dock aldrig nog ofta kan läsas, aldrig nog allvarligt begrundas. Det visar, hvilken vördnadsbjudande ställning Sveriges Rikes Presterskap innehaft och kan innehafva i Svenska samhällsskicket. Denna samhällsklass — vår statsbyggnads egentligt konservativa element, sedan Adeln förlorat sin fordna moraliska öfvervigt — skydde ej att allvarligt, men hofsamt, sjelfständigt men värdigt, nalkas den stolta, "*regerande*" Drottningen med följande märkvärdiga adress:

"Stormägtigste Allernådigste Drottning.

Svea Rikes Prästerskap har, näst den sanna Religions öma vård, altid vinnlagt sig, at hafva en på lag grundad vördnad mot sin öfverhet bland sina förnämsta ögnamärken. Det har vid alla tilfällen inskärpt hos sina åhörare de därtill hörande pligter, och sjelf i deras utöfning föregåt dem med efterdöme. För en del af sådan rättskaffens vördnad mot sin öfverhet, och en thy i synnerhet åliggande skyldighet anser Prästerskapet, at oförskräckt träda fram, när omständigheterna så fordra, samt inför sjelfva Thronen föreställa de sanningar, som väl kunna förekomma obehageliga, men, närmare eftersin-

schavotten åt dess anhängare, uppstodo likväl hos sjelfva det segrande partiet

---

nade, leda til timmelig och evig sällhet. Vördnaden mot Gud, af hvilken Prästerskapet har sit ämbete, tillåter här intet anseende til personen. De veta sig eljes förestå den domen, at Gud varder kräfvandes syndarens blod, han vare sig hög eller låg, ur deras händer. Af sådan grund flyta de underdåniga föreställningar med hvilka Rikets här vid Riksdagen församlade Prästerskap, med blödande hjerta och högst bedröfvadt sinne, samt uppriktigaste välmening, finner sig tvungit, at hos Eder Kongl. Maijt nu inkomma.

Eder Kongl. Maijt täktes höra Prästerskapet med tolamod och nådigt förtroende, icke nu som et af Riksens Stånd, utan som Guds tjenare och sändningebud i Christi stad, som hafva at på den högstas vägnar förkunna Eder Kongl. Maijt, hvad i närvarande belägenhet Dess timmeliga och eviga frid tilhörer.

Prästerskapet skrider strax til det, som denna tiden aldramäst hos dem och hvar rättsint undersåtare förordsakar smärtefulla tankar, samt gifvit hufvudanledningen til denna dess underdåniga föreställning.

Af Riksens Ständers Commission är vid handen gifvit, hurledes de, för stämplat förräderi och upror, nyligen afstraffade personer, i synnerhet *Horn* och *Brahe*, hafva bekändt åtskilliga sammanstämmande omständigheter, som nära röra Eder Kongl. Maijt. De hafva, kort för sin död, aflagt en berättelse härom, den de med sitt blod, som det

farhågor, att det försök, man nu lyckats qväfva, dock innan kort torde ånyo brin-

---

starkaste insegel, bekräftat; och hvars trovärdighet altså ingen kan draga i tvifvelsmål.

Härigenom har man med största grämelse förnummit, hvad man aldrig förmodat, och gjerna önskade aldeles kunna förtiga, samt i evig glömska begrafva: at nämligen tankarna om uprors anställande under denna Riksdagen haft sin första upprinnelse ifrån Eder Kongl. Maijt, samt derifrån utbredt sig, icke allenast til ofvannämde olycklige personer, utan at ock de vederstyggeliga försök dertil, som i de längre aflägsne Provincer sig redan yppat, torde hafva flutit af samma källa.

Innehållet af deras berättelse är korteligen detta, at Eder Kongl. Maijt ständigt visat sig missnöjd med det hos oss antagna regeringssättet, samt den magt, som Hans Kongl. Maijt, efter Dess försäkran och grundlagarne, blifvit tillagd; och derföre, genom hvarjehanda sätt, sökt, at hos Rikens Ständer vinna ändring derutinnan. Ibland de flera vägar til detta ändamål har en delning i Rådet alt sedan sidsta Riksdag blifvit ansedd, som thet säkraste medel, hvarpå man altså arbetat, genom försök til skiljagtigheter, i synnerhet emellan vissa af Herrar Riksens Råd. Men som, genom desse Herrars oryggeliga trohet för Rikets välfärd, sådant icke ståt at ärhållas, och Riksens Ständer deremot tagit de kraftigaste författningar, at stärka sina och sina medbröders fri- och rättigheter; har hoppet, at snart kunna vinna sitt ändamål, förgåt Eder

gas å bane och vinna framgång, helst man nu mera ej kunde betvifla, att Ko-

---

Kongl. Maijt, tillika med tålamodet, at afbida tilfälle och mognad af slika anläggningar. Dock har lusten och åhogan, at snart komma i besittning af de förmåner, som blifvit så högt skattade, hos Eder Kongl. Maijt förökt sig, då Riksens Ständer afgjordt de vigtiga ärender, om grundlagarnes värkställighet, och de Kongl. Printsarnes upfostran. Missnöje öfver Ständernas beslut i det förra målet har förordsakat Eder Kongl. Maijts utresa til Ulricsdahl, förleden vinter, hvarest Eder Kongl. Maijt föresat sig, medan Ständerna voro tilsamman, at qvarblifva; hvilket beslut nästan inga föreställningar förmåt afvända: Utan har Eder Kongl. Maijts onåd gåt så långt, at, ehuru för detta Håfmarskalken Baron *Horn*, samt Håffröken *Düben*, skola på knä bönfallit, at Eder Maijt ville lemna Herrar Riksens Råd och Herr Landtmarskalken nådigt bemötande, har likväl sådant icke det ringaste kunnat uträtta; utan Eder Maijt i det stället svarat, at sådant vore at begå en bassesse. Men det sednare målets afgjörande, har hos Eder Maijt förordsakat bitterhet och lust til hämd. Alla senfärdiga medel til ändamålets ärnående hafva då blifvit förkastade, och deremot tankarne stälte på våldsamma utvägar. Åtskilliga förslag hafva dertill blifvit gjorda. Ibland har Eder Maijt rådgjordt med Gref *Brahe* och Baron *Horn*, samt de afvekne Grefve *Hård* och Baron *Wrangel*, om icke landet vore med Ständerna missnögdt, och om det icke kunde förmås till rörelse. I-

nungen, obekymrad om sina eder, löften och försäkringar, gynnade stämplingar, i

---

bland åter velat förmå Hans Maijt Konungen, at sätta sig för Gardiesvagten vid Ulricsdahl, och med den en natt marchera intil staden, intaga artilleriegården, samt sedan utföra hvad Eder Maijt åstundade; med flere sådana förslager, som med möda, och i anseende til omöjligheten vid deras utförande, kunnat förekommas.

Sedan saken angående Riksens jouveler blifvit af Ständerna afgjord, har Eder Maijts böjelser för våldsamheter, ännu mera ökat sig. Ifrån den tiden hafva dem, som varit omkring Eder Maijt, i synnerhet *Brahe*, *Horn* och *Härd* häftiga föreställningar blifvit gjorda, om man icke kunde upväcka en emeute, hvarvid den, som anstältes i Holland 1747, ofta och med nöje blifvit anförd. De afrådande hafva icke blifvit hörde, utan fåt onåd, hvilken icke kunnat stillas, utan genom löften, at dervid göra hvad de förmåtte. Så ofta något tilfälle tycks hafva förekommit, som gifvit minsta anledning, at sådant kunnat i verket ställas, så hafva försök dertill icke uteblifvit. *Brahes* utsago innehåller, at Eder Kongl. Maijt en gång ibland annat yttrat sin åstundan, at vid något högtidligt tilfälle, då mycket folk vore samlat, upväcka gemene hopen til uplopp, hvartill *Puken* skullen brukas, förklädd i båtsmanskläder. Sådant har man äfven tänkt värkställa sidsta Seraphimer dag, men Capitel kom då icke at hållas. När samma dag en olycklig, men snart förekommen vådeld på Slottet uppkom, har Eder Maijt låtit, ge-

hvilka Drottningen var själen. Vid ett samtal härom bland Hofvets motståndare,

---

nom en löpare med en Billet, kalla *Brahe* til Sig och föreställt honom detta, som et ganska godt tilfälle, att utföra hvad som låg Eder Maijt så högt om hjertat. Hans Maijt Konungen skulle, efter Eder Maijts tanka, stiga neder och visa sig för det då till myckenhet församlade folket, och gjöra föreställningar, det Hans Maijt vore genom Ständerna uti lidande. Men när *Brahe* vägrat, at, på Eders Maijts öfvertalan, förmå Hans Maijt härtil, Hans Maijt äfven sjelf, som under det samma kommit in, aldeles ogillat denna Eder Maijts tanka, har Eder Maijt varit i fult begrep, at sjelf, med Hans Kongl. Höghet Kronprintsen, gå ned och fulfölja sit upsåt; hvilket äfven skolat blifvit i verket stält, om icke *Brahe* hållit Eder Kongl. Maijt tilbaka.

Wid et annat samtal med *Brahe* om emeute, har Eder Kongl. Maijt yttrat sig, huru som vid slikt tilfälle vore hederligt, att bruka sådan lösen, som glorvördigst i åminnelse Konung *Gustaf Adolph* haft: *med Guds hjelp;* då han likväl förde krig för Guds ära, religionen och Sveriges urgamla frihet; hvilken lösen således icke, utan Guds namns svåra försmädelse, til närvarande vederstyggeliga ämne kunnat lämpas.

Utom alt detta hafva flera andra förslager varit på banan, såsom, at Eder Kongl. Maijt ville *resa till Upsala, hvarest Eder Maijt trodt sig kunna lita på Studenternes trohet och tilgifvenhet, och hvarigenom således unga menlösa sinnens afledande, från den trohet de*

yttrade en af dem med lika mycken skarpsinnighet som förutseende: "Vi kun-

---

Gud och Fäderneslandet skyldige äro, bedröfveligen kunnat förorsakas. Derifrån skulle alt Eder Maijts silfver til Afvestad församdas at förmyntas, hvarmed sedan folk skulle til Eder Maijts säkerhet förskaffas; med mera dylikt, som väl icke kunnat värkställas, men likväl warit bedröfliga bevis af Eder Maijts med sådana oroliga tankar upfylta sinne.

För öfrigit innefatta dessa berättelser, at Eder Kongl. Maijt varit så långt ifrån, at med enighet vilja bilägga de opkomna oroligheter, at då *Brahe* dagen efter, sedan anläggningen til oplopp vart optäckt, gjort föreställning, det Hans Kongl. Maijt då borde sammankalla Riksens Råd, Landtmarskalken och Talemännen, samt förena sig med dem, har Eder Kongl. Maijt sådant aldeles afslagit, med utlåtande, at rätta tiden dertill då ännu icke varit. Hvarjemte Eder Kongl. Maijt äfven förebrådt honom, at han gjordt oförsvarligt, som dagen förut hindrat löparen *Ernst* ifrån dess föresats at göra uplopp.

Sluteligen har ofta nämnde *Brahe* berättat, som en sak på hvilken nu verkeligen skal arbetas, och den han förment kunna vara för Riket äfventyrlig, neml. at man, genom utrikes magter, skulle göra sig hopp, at ännu någon ting til Regeringssättets rubbning kunde stå at århållas.

Sådan är den bedröfliga afbild på Eder Kongl. Maijts sinnelag emot Riksens Ständer och invånare, som dessa män hvilka låtit sig

"na gifva oss till freds, så länge den som
"sitter på tronen säger på bruten tyska

brukas til vederstyggeliga redskap vid så landsförderfveliga anläggningar, lemnat efter sig, just då de, genom Guds nåd väl beredde, stått vid porten af evigheten och varit färdige, at träda fram för en allvetande domare.

Presterskapet bör förmoda, at ju Eder Maijt sjelf, nu redan vid närmare eftertanka och stillare sinne, lärer hysa afsky för sådant företagande; hvilket likväl, under rörelsernas häftighet, som önskligt och billigt blifvit ansedt och antagit.

Sjukdomens kännedom måste gå förut, innan tjenliga läkemedel deremot kunna användas. Eder Kongl. Maijt täcktes altså tillåta, at man med den frimodighet och upriktighet, som Herrens tjenare af Gud och för Gud ägnar, upter de källor, af hvilka det härflutit, at Eder Kongl. Maijts hog blifvit så aldeles från lag afvänd och mot Sit folk afvogt. Den mänskliga naturen är fallen för sjelfrådighet, at efter egit behag gjöra och låta. I synnerhet är detta en last, hvaraf Konungar och höga personer framför andra frestas. Hvilken frestelse styrkes genom upfostran och efterdömen i envålds riken. Härtill har hos Eder Kongl. Maijt kommit obetänkt lemnat förtroende til lösa och onda rådgifvare, hvilka til det värsta uttydt och med svart färg anstrukit Riksens Ständers menlösaste, och så väl til deras Majestäters som undersåtarenas sanskyltta och förenade bästa tjenande gjöromål.

Men Prästerskapet nödgas med grämelse

"*heer* och *smeer;* men när der kommer "någon, som kan säga på ren svenska

---

gå längre. I den ofvananförde berättelsen förekommer omständigheter, som visa, at Eder Maijt, då sådana förslag til ändring i Rikets heligt besvurna Regeringssätt varit på banen, åsidosatt och förgätit den pligt, som Eder Kongl. Maijt Gud, Sin Herre och Gemål Hans Maijt Konungen, Sig sjelf och Sina efterkommande, samt Sveriges Rike skyldig är. Gud fordrar sina buds obråttsliga efterlefnad, och at hvar och en i sina rättigheters besittning må blifva bibehållen; Konungen vid de förmåner, som folket honom frivilligt lemna; samt folket vid de friheter, som de sig förbehålla. Då häremot handlas, brytes Guds och folkalag, samt alla de heligaste förbindelser af ed och samvete; hvilket Gud flerestädes i sit ord hotat på det svåraste sätt hämnas. Då andre dertil upretas, kommer jämväl deras synd på anstiftarens hufvud; äfvensom de nyligen aflidnes blod ropar öfver dem, som varit anledning och orsak til deras brått.

Gud har beskärt Svea Rike frid för utvärtes fiender. Men desse skadelige anläggningar inom oss, hvilka äro så mycket bedröfligare, då de leda sit ursprung från den ort, där friden och enigheten borde finna sit mägtigaste beskydd, hafva skakat Rikets grundvalar. De hafva gjort Riksbördan för Hans Maijt tung, tilskyndat Eder Maijt många oroliga stunder, opväkt sinnens förbistring i landet, förvållat i Riksens Ständers sammankomster bekymmerfulla öfverläggningar, och försatt dem i ovisshet, huruvida med

"*hör* och *smör*, då är det hög tid för "patrioterne att vara på sin vakt."

Guds fruktan och Regeringslagarne enliga tänkesätt blifvit i de Kongl. Printsarnes späda sinnen til ala delar inplantade; samt begynt draga öfver landet den högstes straff och plågor, hvilka redan genom otjenlig väderlek, hunger och dyr tid, samt flera nogsamt bekanta, men aldrig tilfyllest beklagade, händelser inbryta.

Prästerskapets af innersta sorg och bedröfvelse opfylta sinnen förmå icke uttrycka alt, hvad härvid anföras kunde. Eder Kongl. Maijt täcktes sjelf taga de omförmälte omständigheter under ömsint öfvervägande; och så alfvarligen, inför lefvande Guds ansigte, fråga sit eget hjerta och samvete. Det varder säjande mer, än någon annan kan förklara.

Hvad botemedlen emot dessa riket öfverhängande olyckor angår, så är det hufvudsakligast, at vi samteligen, höga och låga, falla Gud til fota, och under en san bättring och omvändelse anrope honom om nåd och förbarmande. Hvartil, och om någon nåd af Gud skal vinnas, Eder Kongl. Maijt måste för sin del härutinnan förelysa undersåtarne med sit höga efterdöme, samt afplana den i ofvansagde måtto åstadkomna oron och gifna förargelsen, genom sina synders opriktiga och ångerfulla ärkänsla, hvaruppå deras försoning genom Medlarens blod och förtjenst kan ärhållas; til hvars rätta sökande och anammande Gud genom sin Ande styre Eder Maijts hjerta! Sit sinnelag låte Eder Kongl. Maijt genom nåden således än-

Gustaf III fullbordade profetian, och lade en ny vigt i vågskålen af Fur-

---

dras, at det må söka den sanskyldiga högheten i förödmjukande under Guds hand och sätta Konungsliga sällheten i obråttsligit lagarnes hållande, samt kärlek och huldhet mot et troget och lydigt folk, utan anseende til personer.

Den högste har förlänt Eder Kongl. Maijt många höga Konungsliga ägenskaper. Han låte sin sanna fruktan och kärlek mot undersåtarena altid vara deribland de yppersta! Herren, som försedt Eder Kongl. Maijt med högt förstånd och vitter kunskap, han inplante i Eder Kongl. Maijts hjerta, at Herrans fruktan är den enda sanna visheten, och at fly det onda, det är förståndighet!

Eder Kongl. Maijt värdes, för Christi skull, för Sin Herres och Konungs, Sin egen och Sin höga familles sanskylliga välfärds skull samt för rikets och efterkommandernas skull, lemna dessa af trogna undersåtliga hjertan, å Guds vägnar, härflutna föreställningar rum och verkan, på det riket måtte åter snart försättas i ro och stillhet, samt de åstadkomne refvor kunna botas; och sålunda Svea inbyggare i en säll och laglikmätig förening med sit Konungahus, få med så stor glädje, som deras bedröfvelse denna tiden varit, hembära den högste pris och ära.

Under trognaste förböner framhärdar med djupaste vördnad,

Stormägtigsta Allernådigsta Drottning,
Eder Kongl. Maijts
allerunderdånigste och tropliktigste tjenare

Stockholm d. 3 Aug. 1756, *Henric Benzelius.*

starnes och Folkens ömsesidiga inbördes trohet.

Eng. L. Halenius. Sam. Troilius. Olof Osander. — — — Joh. Nylander. Magnus Beronius. Nils Lagerlöf. C. Kiörning. Jör. Schröder. E. Benzelstierna. Justus C. Hausvolf. Joh. Forsskål. Olof O. Celsius. Jacob Manquer. Lars Bælter. Joh. Helleday. Joh. Stenbeck. Petrus Filenius. J. Schiörling. Tiburtz Tibertius. Niels Palmærus. Pet. Schenberg. Laur. Noring. Joh. Th. Helstadius. Sven Elgh. Carl Fr. Ljungberg. Eric Lidius. Laur. Stierner. Johan Dalenius. Magnus Troilius. Dan. Godenius. Sam. Rogberg. Isr. Rogberg. Carl Fredric Mennander. Jacob Gadolin. Petrus Nicolaus Mathesius. Erasmus Trägård. Sven Fundahn. Alexander Ziebeth. Sven Jacobsson. Jonas J. Wahlberg. P. Aurelius. And. D. Brauner. Jonas Ullholm. Johan Laurent. Huss. Petrus Åkerman. Ol. J. Forssén. Olof G. Gråberg."

Den maktlystna Furstinnan nödgades ödmjuka sitt stolta sinne för Religionens vördnadsvärda tolkars allvarliga språk. Hon svarade nämligen egenhändigt och skriftligen:

"Jag kan inte annat än med sardeles nöje upptage herr ArkieBiskoppens Samt det Wyrdiga Presterstondets nijt för Guds ähra ock mogna foresteluingar ländande til mitt ock Rikets väl. Jag skal uti Samma ämne hafva all möda ospart ock hoppas med guds hielp ock genom hans bistånt vinna detta mitt Suftemåhl War jemte jag nu ock framdeles betygar et Särdeles mishag for alle Sådanna anlagde, ock nu Sista jenom guds nåd uptäkte Skadeliga Stämplingar; *Louise Ulrique."*

Ingen period af Sveriges framfarna dagar har i afseende på verklig politisk frihet varit bättre lottad, än den närvarande. Häfderna skola med bifall minnas, att denna frihet mognat under en regering, hvars högste Ledare sjelf utgått ur frihetens sköte. De skola minnas, att de för hennes tillvext och utbildning hafva att tacka tryckpressen, som emanciperat sig, efter af Tidningen Argus, för trenne lustrer tillbaka, taget initiatif, och att hvarje af den offentliga myndigheten och hennes utskickade vidtagen åtgärd att hindra publicitetens utveckling, medelst påbud, åtal eller indragningar, endast gifvit pressen nytt lif, dristigare fart och ledsagat den ett stort steg närmare den sjelfständighet, det inflytande, som, i en mer eller mindre aflägsen framtid, komma att, till trots af hvilka tillbakasättande anstalter som helst — anstalter, liknande dem, att genom fördämningar hindra flodernas utlopp i hafvet — öfver hela verlden upphöja pressen till statsmakt. Var det ej aningen derom, som framlyste ur Fredriks af Sverige manifest, ur Carl X:s af Frankrike ordonnancer, ur Ludvig Philips lagförslag? Ja, om det än vore tänkbart, att tryckfrihetens alla materiella verktyg kunde på en gång förstöras öf-

ver hela jordens yta, så fortlefde dock i alla fall den andliga kraften och skulle, förr eller sednare, eröfra nya utvägar att verka och utbreda sig. Derhän hafva sakerna redan kommit, och denna nya statsmakt kan lika litet genom hvilka inskränkande, förbjudande, bestraffande eller våldsamma åtgärder som helst hindras att intaga sin plats vid sidan af dem, hvilka samhällsfördragen organiserat, och att utöfva ett med dessa åtminstone jemngodt inflytande, som Reformationens framgång kunnat tillintetgöras medelst vidskeppelsens bål och förföljersernas marter. Den rättmätigaste, djupaste och allmännaste afsky för helfvetesmachiner och mordanslag öfver hufvud skulle dock ej förmå skaffa evig lydnad åt ett deraf föranledt förbud mot nyttjandet af eldgewär och åt befallningen, att i stället återvända till bruket af bågar och stridsyxor.

Vi nämnde Fredrik I[s] manifest, och det förtjenar att tagas i betraktande. Det var af följande innehåll:

"Kongl. Maj:ts Förordning huru förfaras skall med trenne utkomne förföriske smädeskrifter: "Wi FRIEDRICH med Guds Nåde, Sveriges, Göthes och Wendes Konung &c. &c. &c. Landt-Grefve til Hessen, &c. &c. Giöre witterligit, at Wi

med ganska stort missnöje förnummit, huru som Trenne Smäde-Skrifter utkommit: Then ena på Fransyska Språket tryckt, och Utrikes kringspridd, under namn af "en Adelsmans M. B. Bref til sin goda wän." Then andra på Svenska skrefven, som begynnes med the orden: "Ordspråket lyder, at Spåmän hafva twenne vilkor"; Then tredje äfven på Svenska författad, med öfverskrift: "Redelige Landsmän, Ärlige Svenske"; Hvilka grundlösa och förföriska skrifter innebära the skadeliga och högstförgripelige afsikter, at hos Oss upväcka misstankar emot Wåre trogne undersåtare, och sättia en del af them i nesligit omdöme; at reta och uphitsa then ena delen af Rikets Inbyggare emot then andra; at stifta misshällighet emellan Oss och H. K. H., Rikets utkorade och hyllade Arf-Furste; och änteligen så medelst bereda sinnen til olust, misstankar, twedrägt och åtrå til vänningar uti Regeringen, then faststälte Successionen til obestånd, samt Riket til oundwikeligit fördärf och undergång. Och allthenstund thesse ogudaktige Smädeskrifter äro til undersåtarnes förledande i Riket förmodeligen utspridde; Förthenskul hafve Wi nödigt funnit härmed påbjuda och befalla, at then, som någonthera af them om händer fådt, och vil

undwika thet straff, som, i annor händelse, therå följer, bör straxt och aldrasist, inom en Månad, ifrån thenne Förordnings kungiörande, them ingifwa til Landshöfdingen i orten, eller Magistraten i then Stad, hwarest han bor, hvilka skola them til Wår Justitiæ Canceller ofördröjeligen insända, på thet med them sedan må på lika sätt förfaras, som med the redan öfverkomne Exemplaren sker, at the, Författarne til allmän skymff och nesa, blifva af Bödelen vid Kåken uppbrände. Och skal then, hvilken, inom then här utsatte tiden, them ifrån sig gifver, för alt åtal och answar warda befriad. Thet allom, som wederbör, til underdånig och hörsam efterrättelse länder. Til yttermera wisso hafwe Wi thetta med Egen Hand underskrifwit, och med Wårt Kongl. Sigill bekräfta låtit. Stockholm i Råd-Cammaren then 9 Decemb. 1747.

FRIEDRICH.

(L. S.)"

Lika anmärkningsvärdt, som sjelfva manifestet angående *flygskrifterna*, är den omständigheten, att ingenting finnes nämndt i Förordningen om *skriftställarnes* upptäckande, ej heller deras bestraffande annorlunda, än att "de öfverkomne exemplaren skulle, *författarne*

till allmän skymf och nesa, blifva af bödeln vid kåken uppbrände." Och detta oaktadt skrifterna förklarades vara af den eftertänkliga beskaffenhet, att de kunde lända ingenting mindre, än "den "fastställde Successionen till obestånd, "samt riket till oundvikligt förderf och "undergång." Det fanns likväl redan den tiden en 1:sta § i 5 Kap. MissgerningsBalken, som stadgar lifvets förlust för "lasteligt tal emot den, som till efterträdare i Regementet förklarad är"; men det förhöll sig med detta på samma sätt, som med den urgamla, redan beskrifna, Svenska troheten: att det nämligen var den Monarkiska *grundsatsen* Lagstiftaren var trogen: den, som han afsåg, mindre kanske till och med att skydda — ty värnet af en straff lag är otillräckligt och, tillämpadt, retar till hat och hämd — än att bereda en gärd af hyllning, genom straffbestämningen af lifvets förlust, när denna grundsats förnärmades, i dess lefvande Representanter. Med detta och intet annat straff hade han belagt sådana öfverträdelser, just för att icke inleda de höga individerna i frestelse, att — af sårad egenkärlek, fåfänga, inbilskhet, förhastande, eller allt hvad de menskliga svagheterna kallas, från Fursten lika oskiljaktiga, som från undersåten

— på sig lämpa lagstiftarens bud om grundsatsen, samt låta fylla fängelserna med föremål för allerhögstdesammes injurieprocesser. Gustaf III sjelf, så ömtålig och så högsint, i frågor som angingo majestätets helgd, var långt ifrån att åsyfta någon rubbning i berörde förhållanden, oaktadt han i öfrigt ej alltid var särdeles nogräknad i afseende på det formella af en del bland sina lagstiftningsåtgärder, och fastän han varit utsatt just för sådant lasteligt tal om sin egen person, som ofvannämnde § bestraffar. Dagligt Allehanda innehåller härom den 17 November 1773 en uppsats, hvilken ur flera synpunkter förtjenar att öfvervägas, äfven af vår tids läsare. Artikeln lyder ordgrannt sålunda:

"Sedan Kongl. Maj:ts och Riksens Svea Hof-Rätt, dömdt Öfverskäraren Anders Hallström för det han om Kongl. Maj:t och dess Företrädare i Regeringen, Högstsal. Hans Kongl. Maj:t Konung ADOLPH FRIEDRICH lasteligen talt, at mista Lif sit och halshuggas. Så har uppå Hallströms och hans Fäste-qvinnas Anna Sporrongs underdåniga Ansökningar, Kongl. Maj:t den 4 i denna månad, genom utfärdadt Utslag, af Gunst och Nåde tilgifvit Hallström dess genom de om Kongl. Maj:t af honom fälte förgripelige utlå-

telser, begångne brott, men tillika i Nåder förklarat, at Hallström, för det han om Kongl. Maj:ts Herr Fader Högstsalig Konung ADOLPH FREDRICH lasteligen talt, skal med 3:ne Veckors Fängelse vid vatten och bröd afstraffas.

Detta Kongl. Maj:ts Nådiga Utslag uplästes för Hallström i Kongl. Slotts-Cancelliet inför öppna dörrar nästledne Måndag eller den 15 i denna månad; hvarvid Herr Öfver-Ståthållaren och Commendeuren Friherre Carl Sparre uti en ganska rörande föreställning, påminte Hallström huru svårligen han sig försyndat, då han förolämpat det Majestät, som Försynen satt at Styra och Regera Sit Folk, en Konung, så god och så mild, at främmande missunna Hans Undersåtare den Lycksalighet, at styras under hans Spira, och at därföre Lagarnes Rätt och det Svenska Folkets urgamla ärlighet och trohet för sin Konung och Konunga-hus fordrar, at Hallström såsom en skamfläck borde utur Samfundet för evigt utrotas och förvisas, men at Kongl. Majt, ehuru Han härutinnan synes nästan öfverträffa Mänskligheten, långt ifrån at vredgas, med medönkan anser hvad Hallström sig mot Honom förgripit, såsom en dårskap, den där förtjenat Konungens medlidande, och därföre af Gunst och Nåde tilgifver

et brott, som i Guds och mensklig Lag med döds-straff är belagt.

En välgerning, som allena kunde öfvertyga Hallström, at han förolämpat den bästa, den största Konung och tillika lära honom, at hädanefter tala förnuftigt, at tacka Försynen för en Konung, som blifvit oss gifven, icke i vrede, utan i nåde, at välsigna och prisa denna Konungs Visa och Kloka Regering, och dymedelst söka återfå den aktning Hallström hos hvar redelig Medborgare hittils förlorat, och som icke utan mycken möda kan återvinnas.

Måtte detta Konung GUSTAF den Tredjes ädelmod tjäna til et öfvertygeligit bevis därpå, at en Mägtig Konung uträttar mycket mera med Nåd än med stränghet, och at Store Konungar mäst fruktas, då de minst nödgas straffa."

Sista strofen gör heder åt publicisten, som nedskrifvit den och åt Monarken, hvars organ han dervid varit; ty Dagligt Allehanda den tiden gjorde visserligen ej anspråk på namn, heder och värdighet af oppositionsblad. Deremot kan ingenting vara orimligare, än att se strafflagen anlitad, för att gömma en redan afliden regent undan kritiken. Stiftarne af Tryckfrihetslagen efter 1809 hafva visligen

insett vådan och vettlösheten af ett dylikt förfarande, och endast i vissa fall fridlyst *lefvande* personligheter från klander. Ty om denna fridlysning hade sträckt sig äfven till de hänsofne, så vore all historia i och med detsamma tillintetgjord, och det återstod för häfdatecknaren ej annat, än att smickra, ljuga, förtiga, eller att, utan omdöme, hopstappla ett skelett af kärfva facta. I kraft af 1809 års lagstiftares omtanka och våra nu gällande former, är åter den Svenske Monarken hemfallen under historiens sjelfständiga domsrätt i samma sekund, som hans själ skall, i en högre verld, skörda vedergällningen för hvad han väl eller illa handlat, för hvad han gjort eller underlåtit. Vid katafalken, Konunga-stoftets sista tron, upphör *Regentens* oantastlighet och *häfdatecknarens* vidtager. Det är här den sednare får, med Abraham i Evangelium, säga till den förre: *"Du hade godt medan du lefde."*

Det är icke mera frihet, utan mera förstånd, insigter, sakkännedom och oväld, hvaraf de fleste pressens organer göres behof hos oss, för att hinna det omnämnda målet. Det är dessa egenskaper, som, i förening med modet att säga sanningen åt *alla* opinioner och samhällsbelägenheter, bereder pressen på en gång

inflytande och anseende. Frihet åter njuta vi i rågadt mått, och det är vårt eget fel, en produkt af vår feghet, om vi ej komma att äfven fortfarande deraf äga tillräckligt. Vi hafva i det afseendet ej skäl att afundas ens våra grannar på andra sidan Sundet, som nu söka garantier, dem vi besitta, och om hvilka det heter, redan i ett bref från Manderfelt i Januari **1792**: "Kom hit (till Köpenhamn), "käraste Thorild! här är den "rätta fristad för alla snillen. Ingen stat "i verlden styres efter mera republikan-"ska principer *in effectu*, än Danmark. "Man gör sig ett alldeles falskt begrepp, "om man tror, att här är någon *konsti-"tuerad despotism;* sjelfva ordet anses "med afsky. Väl har Kungen makt att "stifta lagar, men han är så alldeles för-"bunden att sjelf följa dessa lagar, att "om minsta ingrepp sker deremot, har "en hvar förorättad borgare rätt till att "föra process emot Kungen; och till Hög-"sta Rättens eller Domstolens ära är an-"märkt, att Kungen för det mesta tappar "alla saker, hvarest quæstio var om mitt "och ditt, emellan honom och underså-"tare. All upptänlig borgerlig frihet "skyddas här, med makt och kraft. "Tryckfriheten är befästad vid en oryg-"gelig lag, utan gränsor för boktryckare;

"responsabiliteten hvilar på auktor i det "*enda* fall, om han förgriper sig mot "lagarna. *Här*, icke i Norrige, är den "rätta verkstad för en Thorilds snille; "och vill min vän komma hit, så skall "verkstaden uppresas i mitt hus, och då "skall Ni få pröfva den vänskap, jag "uppriqtigt tillbjudit Er. Allt hvad jag "fordrar för Er sejour här i landet, är "ett exemplar af allt hvad Ni skrifvit "och tänker att skrifva," m. m.

Det var således ej utan skäl, som vår vördnadsvärde fosterlandsvän Rutger Macklean skattade Danskarne främst bland nationer i bildning och trefnad, under det han befarade, att hans egna landsmän, Svenskarne, som, genom snålhet och afund mot sina tänkare, vårdslöshet om deras tankefoster, och tanklöshet att icke på ett ställe och tillgängligt för både landets egna söner och utländningen, samla smulorna af sin förgångna storhet, stå långt nedom sina upplystare och klokare grannar, småningom kunde återsjunka till sina förfäders, vikingarnas, ursprungliga råhet, öfver vår härkomst från hvilka röfvande, mordbrännande och allt förödande barbarer vi ännu i nittonde århundradet hafva den dumdristigheten att fånigt yfvas.

Fredrik VI^s storsinnade beslut, att af

egen drift, egen vishet, inbjuda sitt folk till delaktighet i statens värf, medan andre Furstar gifva sig en fruktlös möda att qväfva och utrota den öfver allt vaknade, den lik asbesten oförstörbara medborgerlighetskänslan: — detta utgör ännu en juvel i Danska Monarkiens ärekrona. Då det skett frivilligt, under helt andra omständigheter och i helt annan afsigt, än när Ludvig XVI lät förmå sig att sammankalla *"les Notables"* i sitt rike, göra vi oss det glada hopp, att de Europeiska Regenternas Nestor må skörda mera tillfredsställelse af sin ädla, höga plan, än den förre, huru vanskliga menskliga beräkningar eljest äro, och huru svårt det än kan vara att förutse de yttersta följderna af rubbningar i regeringssätten.

Vi nämnde Thorild. Stadnom några ögonblick vid detta namn, medelpunkten i ett system af ljus, och glädjom oss åt sanningens och snillets välde öfver sjelfva envåldet, åt deras allmakt öfver maktens alla maktspråk. Det är mellan honom och hans läsare ej detta ofruktsamma förhållande af sökt och vunnet bifall: det är sanningens åska, som väcker den slumrande eftertankan; det är snillets blixt, som antänder äfven förslöade sinnen. Han svänger sin korade ätt-

faders, Thors, hammare, ej till det oädla brukct att krossa insekter, men att tukta jettar, och då han med ena handen mot Kellgren försvarar det menlösa knotet, som utan annat anspråk än glädjens, leker i solskenet vid Parnassens fot, vinkar han med den andra Leopold till ärlig strid, med och om ära*). Också har

---

*) "Stockholm den 7 Julii 1785.
Til Leopoldt.

Jag denna gången verkeligen bönfaller om förlåtelse. Min ringa kärlek för dessa curialiska ödmiukheter, bör gifva någon vigt åt denna. Et litet öfverseende har giort at några postdagars bref kommit at ligga qvar. Jag har derföre så sent som nu fått H[r] Bibliothecariens. Detta fel eller denna olycka, som likväl kostat mig någon oro i anseende til H[r] Bibliothecariens tänkesätt för mig, har åter å min sida ej den minsta gemenskap med min vördnad eller med denna känsla af lefvande beundran, hvars skäl ej mera kunna uphöra.

Hvarföre fortfara at göra sig litterära ovänner? Derföre at jag vil hafva nonlitterära vänner. Det som förtjusar mig och det jag söker, är vänner tagna ur den rena menskligheten; dyrkan, låf af själen, af naturens folk. Är ej detta den enda rena och eviga ära? Hvad giorde de dum- eller qvick-lärdas förbannelse eller pris? annat än dagens brokiga comedi. Den verkan en själ af ljus och eld gör på andra själar, på det ädlaste

ingen Svensk författare så gripit in uti sin tid, så ryckt sina landsmän med sig,

---

och genom dem på det mästa af menniskohopen, odödligen, — denna verkan är dess gudomlighet. De lärde och de qvicke, o Gud! i stället för de uplyste och snillen, hvad äro de i den stora menskligheten, i den sanna verlden? 10000 lärde och 10000 qvicke dö årligen på jordens rund. Förgängelsens dödsuck öfver denna dag-grödan! som aldrig kände annat än bokens fördom och stundens lilla infall, som aldrig älskade det stora, derföre at de kände sig små!

Jag gör Hr Bibliothekarien en proposition af styrka, efter min princip at älska: *först rätt, dernäst människan.* Tillåter Hr Bibliothekarien mig skrifva emot sig? denna *Lavatero mastigien* är äfvenså orättfärdig som qvick. Jag ponerar at vi bägge interessera det allmännas vett, och deltage i den stora uplysningen. Lider den ej af en vänskap, som ger mera åt personen, än åt själens sjelfständighet; som anstår mera Herodes med Pilatus, än et Snille och en Vis? Större själars vänskap bör ej vara det minsta öfver eller under det rena förträffeliga, de känna hos hvarannan; bör svara lika jämt emot den merit, med hvilken de *bestrida* hvarannan, som den med hvilken de befordra, tjena, uplyfta hvarannan.

Lät oss gifva et exempel som sällan blifvit gifvet. Lät oss säga gayement: *vi slåss.* Slåss, le och hedre hvarannan.

Först rätt, dernäst *människan.* Det förra angår alla, det sednare en viss. Det är den heliga första af mina maximer. I den ligger

som Thorild. De talade om och till honom med en enthusiastisk beundran så,

ock hvad de qvicke eller dumme kalla *min arghet* . . . Strunt! jag såg aldrig en qvick eller dum i synen, som ej skämdes. Det är ej dessa kroppar eller skuggor som döma oss; utan verlden.

Jag hatar ej qvickheten; så litet som jag hatar barndomens liflighet. Jag älskar ej det som varierar; utan det som bringar til enhet. Ingen Gud är qvick. Och dit, til Gudomligheten, skal ju människosjälen? Gerna unnadt jordens fjolliga nöjen; qvickhetens ras och lek; det som badinerar, varierar, attraperar — gerna dem, som ej högre förmå. Dansar ej kalfven, hoppar ej kiden, missgör ej apan? . . . Och ser och ler då ej den vise glad? — Amen! jag älskar lif, *mycket* et qvickt lif: men något *mer* et sublimt.

Jag tänker också skrifva en afhandling öfver qvickheten. Nu glädje och mod! Det skal bli roligt at se och contrastera — Huru mycket ondt kunde jag väl mena med *Voltairismer?* — Vår politik differerar hvad den kan — en liten oändlighet. Men också, begära at formen af våra själar skulle vara lika, vore en Gudlöshet mot naturen, som utmärkt både sin plan och sin vilja. Det väsendteliga, kärleken för det bästa vi känne, det är nog. Låt oss deri vara lika och vänner: mot eller med hvarannan.

Nu sedan K—n blifvit kastad in i ambitionen och förmaken — är Svenska scenen ren: men, som man ser, både från pack och kämpar. Följ det bästa af sit snilles och sin äras kallelse. Jag är här en *Chevalier errant:*

som lärjungar om sin mästare. Dessa intryck spridde sig till andra sidan hafvet och beredde Svenska namnet en ökad glans. *"A Monsieur, Monsieur Thorild (Suedois), Homme de lettres à Lübeck"*, sådan var utanskriften på bref, hvilka Professor Cramer i Kiel började med Thorilds namn i öfversättning: *"Feuer des Thor!"* Det var denne samme Cramer, om hvilken Rutström skref, att han (Cramer) var "ordentlig lärare i "Österländska språken vid Universitetet "i Kiel; men som icke dess mindre läser "öfver *Klopstocks Hermann und die "Fürsten*, hvars (Cramers) titlar som "menniska, vis, lärd, författare, skald och "tonkunnig äro stora. Att han är Klop-"stocks beundrade är litet, ty det äro "många tusen; men att han är hans in-"tima umgängesvän betyder något mera. "Hans varma menniskokärlek tillåter ho-"nom icke att vara likgiltig vid de stora "uppträden vårt tidehvarf framvisar, eller

---

och har inga Princessa i landet. Jag är född, om ej i, dock för England. Dit reser jag, sedan jag varit i Upsala. Svenska parnassen, som ej duger at vara republik, vil en Konung, kallar den ende och högste. Njut denna utsigt. Jag, utan afund af för mycket högmod, flyr och välsignar dess regering. *Thorild.*"

"att, vid de försök som i våra dagar gö-"ras till folkslagens regeneration, icke ön-"ska med ifver dessas framsteg. Jag har "rådt honom att skrifva Er (Thorild) "till, en sak hvartill han syntes vara "böjd, utan mitt råd. Hans bok: *Men-"schliches Leben, Gerechtigkeit und "Gleichheit*, är på en gång en heder för "honom och för Danska tryckfriheten. "Ni kan begripa, huru mycket det skall "interessera mig, att höra hvad gång el-"ler slut Er sak tagit, och han delar "med mig detta interesse."

"Men" — skrifver Rutström vidare i ett bref till Thorild, från Kiel den 7 Januari 1793 — "mina landsmän, hvad går åt "dem? Hafva de då glömt sin söta slum-"mer? Eller är detta *Starting-up* en ver-"kan af Ert snilles trollstaf, hvarmed Ni "berört dem? Eller är det luftströmmen "af en qvickande *Vestan*, som drifvit till "vår Nord och tänder på nytt det Gö-"thiska modet? Tänk på Er själs lands-"män och ge dem besked härom. - - - - "Ni kan ej tro" — heter det slutligen — "med hvad nöje jag varit vittne här i "orten, hur Ert namn stuckit fram, som "en ny komet ur molnen i norr. Jag "har varit astronom och förklarat folket "denna komets bana, hans lucida et æ-"therea coma, hans argumenter (så kalla

"astronomerna det karakteristiska i hvar "komet), hans ofantliga excentricitet, det "är: hans ljungande flygt och hans upp- "stigande grannskap med solen. Och hos "hvar och en redlig Noach har hoppet "tilltagit om en ny syndaflod, som kun- "de, lik den gamla floden, (förorsakad, "som det tros, äfven af en komet) bort- "skölja tyranniets och vanvettets iniqvi- "teter af jorden." - - -

Det var snillet ensamt, som tillskyndade Thorild utmärkelsen, att ensam bland Svenskar åberopas af Jean Paul i hans arbete om ästetiken *); men det var något mer än snillet, det var sitt hjerta och sin värma för det sanna, det sköna, det rätta, det fria: sin sympati för sin tids sympatier, hvilka han anslog, som Thorild hade att tacka för sitt stora namn, för sitt lysande öde att höjas till skyarna af tvänne politiska antipoder:

---

*) "So spielt der geistreiche, nur das Mass nicht mit Mass lehrende Thorild das Konnexionen-oder Verbindungspiel der Worte mit schönem Gewinn; Z. B. er nennt die drei Täuschungen der Metaphysik, Poesie und Politik: Kategorie, Allegorie, Agorie — dann Schatten, Schein, Schau, dann Schattenbild, Scheinbild, Schaubild, oder Idea, Idos, Idolon," m. m. — Se Vorschule der Aesthetik von Jean Paul, Zweite Abtheilung Sid. 395.

historiska skolans fader i Upsala, Geijer, och hennes grundsatsers afsvurne fiende, Cramer i Kiel, hvars bref, under den 8 Januari 1793 sannolikt lärer af mången läsas med nöje. Det lyder så:

"Carl Friedrich Cramer an Thomas Thorild!

Salut et fraternité!

Aus einem Lande, in dem Sie nicht waren; aber das Sie kennen, dessen grossen Männer Sie lieben; dessen Despoten die Grundvesten der Freyheit sich jetzt zu erschüttern bemühe! umsonst aber in ihrer Titanenarbeit sich mühe! ruft die Stimme eines Republicaners Ihnen Freude und Glückwunsch über Ihre Selbständigkeit und Ihre Triumphe Ihnen zu. Ich habe Sie gelesen in den Zeitungen, und mein Herz hat laut in mir gehüpft. Mann des Volks! Ich kannte Ihren Nahmen vorher nicht. Jetzt kenne ich Sie schon ganz, als hätte ich Sie Jahre lang gekannt.

Ihr Freund Rutström hat mir viel von Ihnen erzählt. Sie waren einen ganzen Nachmittag lang fast unser einziges Gespräch.

Auch ich habe in meinem Vaterlande, wie Sie in dem Ihrigen, über Freyheit geschrieben. In der Fortsetzung meiner Schrift wünschte ich meinen Landesleu-

ten, etwas Ausführliches von dem edlen Schweden: Thomas Thorild erzählen zu können. Ich verstehe zwar nicht Schwedisch; aber ich wills lernen; und werde es leicht; denn ich bin im Dänischen ziemlich geübt. Wenn Sie können, so schicken Sie mir — ich bitte Sie darum — alle Ihre Schriften; die neuliche die Sie zum *Paine* Ihres Vaterlandes gemacht; das Gedicht: *Passionerne;* Ihren *Nye Grandsker,* Ihre Satyre gegen Kellgren; Ihren *Sermon of Sermons;* Ihr Einziges Nothwendige in den Finanzen. Ich wünschte Sie ganz zu kennen!

Auch ich werde nach einer Gelegenheit trachten Sie das, was ich für Freyheit, Gleichheit und Frankreich schrieb erhalten zu lassen. Wir, die nur eines Sinnes, über so grosse Gegenstände sind; wir, die gleicher Muth und gleiche Grundsätze vereinigen, müssen mit einander, wenn gleich durch Meere und Inseln getrennt, in Verbindung sein.

Edler Schwede! fahren Sie fort; jetzt sieht nicht blos Stockholm, sondern schon der Freye in einem Theile Europa's auf Sie. Bleiben Sie Ihres doppelten Nahmens, Thomas! (den auch *Paine* heist so!) und des *Feuers des Donnergottes* werth, der Ihnen ferner seinen Hammer

zur zerschmettrung alles Despotismus verleyhe!"

Hvad bevisar allt hvad nu blifvit anfördt om Thorild annat, än rigtigheten af den åsigt vi framställt: att det är, icke mera frihet, utan mera förstånd, *hoc est:* förmåga att begagna den, som våra dagars skribenter behöfva? Ty friheten i Sverige var *de jure* ingen, eller så godt som ingen, när Thorild reste sig mot tvånget, med ett eftertryck och på ett sätt, som gaf genljud i främmande land. Den lagliga friheten i våra dagar innehar en ojemförligt högre ståndpunkt än då, och låter, i skickliga händer, faktiskt utvidga sig snart sagdt till oändlighet; men skrifternas förgängelse föregår merändels skribenternas. Bland hundra nyfikna frågor efter författare till anonyma uppsatser, fråga ej tio efter dessas innehåll då de kringirra i abstraktionernas kaos, eller i det konkreta endast hafva till syfte att inbördes och ömsesidigt nedsmutsa de täflande, som vädja till allmänna vettets omdöme och sträfva efter dess pris. Thorilds uppmaning till Leopold "att slåss *och hedra hvarannan*" tycks man lika litet förstå nu, som för femti år sedan. Det skulle likväl bereda en otrolig styrka åt tryckfriheten, som utgör en nagel i ögat på

alla så kallade maktägande, i hvilken stat och under hvilken statsform som helst, om till det interesse, allmänheten oemotsägligen hyser och måste hysa för den (i brist af tryckfrihet, omöjliga) vissheten, att ingen sak af vigt i det offentliga lifvet kan föregå, utan att framställas till hennes uppmärksamhet: — om till detta interesse lades det af förtroende, deltagande och aktning för de personers oväld, erfarenhet, kunskaper, skarpsinne och talanger, som gifva denna hennes uppmärksamhet sin rigtning och bereda ämnen åt hennes begrundande. Det är när pressen *så* representeras, som dess inflytande hvilar på bergfast grund. Men då dessa egenskapers sammanparning, åtminstone i högre mått, sällan träffas hos *en enda* individ, är det föreningen af *flera*, begåfvade hvardera med någon för det gemensamma bästa erforderlig förmögenhet, som leder till ändamålet. Intill dess en sådan förening bildar sig och börjar sin verksamhet, kan en Styrelse af föga upphöjda egenskaper, åsigter och tänkesätt framsläpa ett trånande politiskt lif, emedan det är lätt, då man äger hela en Regerings moraliska försvarsmaterial, att möta isolerade anfall, och emedan det gifves tusen sätt för henne att föra bakom ljuset en och en af personer, hvilkas

samnade omdöme snaran ej kunnat undfalla.

Det är en svag press, som alstrat ropet på mera *kraft* hos Regeringen, och det äro de falske profeter — hennes hemliga utskickade bland Representationen och i Allmänheten — som gifvit fart åt detta rop, hvilket synes på väg att vinna burskap i opinionen. Gif Styrelsen mera kraft säger man, och låt folket känna, att hon håller tyglarna med stark hand, så varder hon snart afhjelpande allt det onda, hvaröfver nu stundom klagas. Allt för bra! Men vår historia lider ingen brist på monarkiska kraftyttringar: och hvilka bland dem är det då, man nu egentligen saknar? Är det Carl IX^s bilor? Eller Carl XI^s förfoganden om äganderätten? Eller Carl XII^s härjande egensinnighet? Eller Adolph Fredriks och Lovisa Ulrikas "resor "till Upsala, hvarest de trott sig kunna "lita på studenternes trohet och tillgif- "venhet, och hvarigenom således unga "menlösa sinnens afledande, från den tro- "het de Gud och fäderneslandet skyldige "äro, bedröfligen kunnat förorsakas"? Eller samma Konungapars uppviglingar, om den ena dagen, i samråd med Kronprinsen, hotade att göra Konungadömet akant, den andra förde Brahe och Horn,

med flere, på schavotten, Hård i landsflykt, o. s. v.? Eller Gustaf III^s säkerhetsakt? Eller Gustaf IV Adolphs trots mot hela Europas fasta land? Eller Carl XIII^s indragningsmakt? Eller ....

Gränslösa motsägelser! I Frankrike gråter friheten — märk: *friheten!* — vid Napoleons urna, der *äran* med rätta gjuter tårar; och det lagbundna Sverige anlägger sorg på årsdagen af Carl XII^s död. Tystad af dundret från deras kanoner, och knappt inrymd så stor plats, som fordrades till ett trångt fängelse, så länge dessa begge envåldsherrar innehade diktaturen, öppnas knappt portarna till detta samma fängelse, hvarest friheten hållits innesluten, innan hennes glädjerop öfverröstas af tanklösa hurraskrän, som hennes egna tillbedjare uppstämma, för att fira hennes förtryckares apotheos.

Nej, icke mera frihet behöfver pressen: icke mera kraft Styrelsen; det är mera förstånd, hvaraf begge hafva behof: den sednare dock mera än den förra, dels emedan följderna af de brister som hos henne kunna förefinnas, äro mera positift och i stort landsförderfliga, och dels emedan bland publicisterne finnes undantag, der just förståndet är den öfvervägande och utmärkande egenskapen, mot hvilken de maktägandes oförståndiga

planer vid flera tillfällen strandat, t. ex. under Riksdagen 1834—1835. Det är förståndet, att icke vilja annat, än hvad rimligt och lagligen kan befallas; att icke befalla annat och annorlunda, än hvad verkställas kan: det är detta förstånd, hvarom man aldrig nog kan bedja Försynen att hon täcktes förläna de styrande. Det är slutligen förståndet, att med yttersta sorgfällighet vaka deröfver, att allt *hvad sålunda* befal'es ofelbart och utan dröjsmål också varder verkställdt, och sist — hvad kanske hellre först bort nämnas — skyndsamhet, sammanhang, orubblighet i beslut, så att tidsutdrägten och vankelmodet ej må förlama verkan och frambringa kart i stället för mogen frukt: det är just detta förstånd, som utgör sjelfva kraften hos en styrelse. *Denna* kraft, välgörande och välsignad, är vida skiljd från den, som fåkunnigheten stundeligen anropar: en blind viljas blinda maktspråk, åtlydda af blinda verktyg.

Att kraften hos en Regering ytterst hvilar på förstånd, som för sin verksamhet behöfver sakkännedom och dugliga organer, derpå har man ett ganska färskt exempel, i den kraftigaste styrelse, historien kan framte, nämligen i Napoleons. Om ingenting annat, än segrar vid Py-

ramiderna, Marengo, Austerlitz bildat hans rykte, så hade det utplånats vid Beresina, Leipzig, Waterloo. Men den inre förvaltningens syftesenliga gång och förträffligheten hos den personal, som användes vid statsbestyren, öfverlefde nederlagen och begränsade deras följder. Det var icke — hvad alla länders byråkrater gerna skulle vilja inbilla allmänheten — derföre, att Napoleon var allrådande, som hans administration var så utmärkt, utan derföre, att hans förstånd var öfverlägset och att han visste uppskatta öfverlägsenheten hos sina underordnade. Det är annars så beqvämt för de maktägande, att förklara makten sjelf för alla goda verkningars källa. Det är så lätt, att blifva en Napoleon, om dertill blott erfordras hans stränga blick, hans afbrutna tal, hans stampningar med foten, utbrotten af hans vrede och några dussin godtyckliga befallningar. Men deruti låg hos honom ingalunda hemligheten af hans regeringskonst. I stället, huru minnesvärdt och lärorikt, att se den urskillning, uppmärksamhet och drift, hvarmed Napoleons funktionärer skyndade att skaffa sig nödiga underrättelser, för att kunna behörigt sköta sina kall! Knappt är t. ex. Svenska Pomern besatt af Franska truppar, innan Thouvenot —

den nye, af Napoleon utnämnde General-Guvernören — låter förekalla den af ortens embetsmän, som han tror bäst känna ställningar och förhållanden, samt förständigar honom (d. 27 Aug. 1807), att inom ganska kort tid skriftligen besvara följande fjorton frågor, som till honom öfverlemnas, skriftligen uppsatta:

1:o

"*Population?*

2:o

"*Gouvernement, ses differentes parties?*

3:o

"*Administration de la ville* (Stralsund) *et du pays? Droits du souverain et des habitans?*

4:o

"*Tribunaux, leur jurisdiction?*

5:o

"*Commerce, importation, exportation, produit des douanes, nombres des batimens employés?*

6:o

"*Finance, recette et depense, impots, monnaies?*

7:o

"*Industrie, état des fabriques et des arts, les causes administratives du gouvernement qui nuisent ou favorisent; genre de protection qui leur*

conviendroit; point comparatif avec le reste de l'Europe?

8:o

"*Etablissemens publics; hôpitaux civils; lombard; prix à journée des ouvriers, prix de pain?*

9:o

"*Agriculture, produits des terres à raison de leur surface et de leurs qualités, genre de culture?*

10:o

"*Religion; quelle est la religion du gouvernement? Est-elle tolerante? Etat civil et politique des juifs? Les ministres sont ils riches ou pauvres? Biens ecclesiastiques?*

11:o

"*Stralsund, ses revenus, ses charges?*

12:o

"*Police: par qui et comment est-elle faite?*

13:o

"*Entretien des routes et des pavés; par qui et comment est-il geré?*

14:o

"*Vue générale: quels sont les moyens d'ameliorer le gouvernement sur tous ces rapports, d'agrandir le commerce, faire fleurir l'agriculture, d'augmen-*

ter l'industrie, de donner de l'extension aux arts?"

Redan i uppställningen af dessa fjorton frågor ligger fröet till en hel regering. Hvilken bestämd och klar, hopträngd och dock allt omfattande åsigt af hvad man borde veta, af hvad man ämnade göra! Thouvenot har knapt satt foten inom sitt nya Generalguvernements område, innan han äskar dessa upplysningar. Fråga för ro skull våra Landshöfdingar, våra Chefer i Förvaltande Verk, våra Konseljledamöter, sedan de åratal beklädt sina embeten, och guldbroderade och stjernbeprydde förtärt sina qvartaler, — fråga dem för ro skull huru det står till inom deras förvaltningsgrenar, och man kan hålla tio mot en, att icke en bland tio kan göra reda för sig. Häraf detta tillstånd, som Kardinal de Bernis skildrar under Ludvig XV och den alltför ryktbara Pompadour:

"La voix publique devient de plus en plus méprisante et menaçante. Le public n'a point de confiance. Tout est tourné en fronde et en plaintes. Point de ministres, point de conseil, point de généraux: point de volonté dans les uns, point d'activité dans les autres."

Under en oafbruten strid rörande väl-

de inom och förbund utom landet, stämde Frihetstidens *alla* partier deruti *öfverens*, att det dugliga dugde att användas. Det lönade den tiden verkligen mödan, att äga snille, att förvärfva kunskaper och talanger, att icke sky mödor, arbete, ansträngning; att visa nit och drift. Med dessa egenskaper banade hvem som ville sig väg till hvilken plats i staten som helst. Utan väckelse af någon särskild § i Grundlagen, gafs talàren åt Lillienstedt, Rudenschöld, Stockenström, Hermansson och så många andra, hvilka, som man säger, utgått ur folket. Den tiden betydde likväl Adelskapet ännu någonting; och det var först sedan det förlorat betydelsen, värdet, ja ända till anspråken på inflytande, som 1809 års lagstiftare, lade sig vinn om, att föreviga kastskillnadsbegreppet, genom sin ryktbara fras i 4 § Regeringsformen om "Frelse eller Ofrelse män." Ingenting bevisar påtagligare, att 1809 års män åsyftade och voro vuxne endast en dekorationsförändring, ingalunda en statshvälfning i högre mening, än dessa skygga sidohugg åt Adeln, dessa slingrande omvägar att undergräfva dess sjelfbestånd, inskränka dess verkningskrets, förringa dess inflytande och släcka dess anda, under det man lät institutionen

fortfarande figurera såsom en sirat på tronmattan, en lockmat att gillra med, en pelarrad — af kritsocker, som störtar ned öfver den lättrogne, hvilken derinom söker skydd. I stället att ärligt och klokt vilja, eller *icke* vilja en Adel; — i stället att, i förra fallet, bjuda till att göra den ädel och stark, och just derigenom statsnyttig, och i det sednare, att öppet, såsom Norrmännen ett lustrum derefter, afskaffa en politisk inrättning, som ej mera passade för den öfriga samhällsbyggnaden; — i stället: hvad gjorde man? Man beskärde Adeln samqvämsrangen, Hofklimatet och Riddarhusets experimentalfält; man bortryckte de stöd, Adeln förut haft i äganderättsprerogativer, i befordringssätt, i sjelfva regeringsmaktens afvägande. Också behöfdes blott en skymt af allvar i f. d. Aristokratiens motståndslek, för att finna ett voteringssystem för uniformen offentligen predikadt och tillämpadt, med perspektif af till och med förvisningar till fästning, för dem som ej ville begripa gyckel. Det låg derföre i sakernas natur, att smittan af "förskräckelsens inbillningsfeber" skulle sprida sig till hela den ministeriella falangen, i samma ögonblick en öfversigt af företeelserna sedan 1809 sattes i fråga. I sin ångest slog

man sig ned på ordet "*skälmstycken*", glömmande, att man redan hållit till godo en Ministeriel talares något eftertänkligare uttryck: att en Regeringens egen åtgärd "vore en *sjuk* och *vedervärdig* "sak, som hos honom väckt det intryck, "att sjelfva *kronan* och *spiran* en dag "kunde blifva *fala åt Judar*" *). Och när äfven försöket misslyckats att genom påräknad majoritet kufva en politisk vederdeloman, så blef slutligen Regeringens officiella blad vehiklet för det ministeriella ettret: allt under skenhelig förevändning, att man ifrade för "*yttre* aktning" åt ett Stånd, hvars *inre* väsende man mördat genom ett långsamt tärande moraliskt gift.

Det är en känd, en ofta upprepad sak, att Reduktionen var *första* orsaken till Adelns förfall: icke likväl, som mången synes benägen att tro, derigenom, att några mäktiga magnater nödgades återgifva till kronan hvad henne blifvit orimligt afhändt, medelst ett missförstådt Regenternas ädelmod: utan framförallt och egentligen derföre, att Reduktionen i sin verkställighet obilligt och oklokt utsträcktes till den måttliga förmögenhe-

---

*) Se Riksdagstidningen N:o 180, Måndagen den 20 Juli 1829.

ten, till det nödtorftiga uppehället, och att behörig skilnad ej gjordes mellan förläningar, lemnade såsom ersättning för gjorda tjenster åt staten, och dem som endast voro vedermälen af Furstlig gunst och frikostighet. Det är interessant, att på närmare håll betrakta striden mellan bergningsbekymren och känslan af ståndspligter hos dem, hvilka Reduktionen bragt i elände. Mest interessant är naturligtvis, att höra berättelsen göras af föremålen sjelfve; och vi hoppas således ej allt för mycket irra oss i den föreställningen, att läsaren med nöje genomögnar nedanstående handling, för hvars äkthet vi ansvara, och hvars intagande här, om ock ett afsteg från hufvudämnet, likväl ej är helt och hållet främmande för detsamma.

"Immanuel!

Som jag nu går uppå mit Ottatio och Ottonde ålders år, och icke kan vidare giöra lång räkning uppå min lefnad, utan dageligen afväntar den Högstes nådiga kallelse til min hädanfärd; så har jag förut velat lemna min k. Barn och efterkommande sådan underrättelse om min ätt och härkomst, som mit försvagade minne och krops hälsa nu mera medgifva kan: på det sådant dem til

uplysning i framtiden lända må. Och måste jag bekänna, at mina äldre slägtleder minnes jag icke, medan jag helt ung, och då jag et barn var om tio års ålder, kom ifrån mina föräldrars hus. Bekännes ock det, at jag sedan hvarken haft serdeles tilfälle eller hog, at om min ätt någon fulkomlig kunskap mig förverfva; utan varit nöjd med det öde, som lyckan behagat lemna mig. Varandes jag, Daniel Qvist, födder till verlden den 26 Maji år 1662, uppå Sölja gård i Stafnäs Socken och Wermeland. Min fader var H[r] Bengt Swinhufwud, Capitain i Konung Carl den XI[s] tid, hvilken var med i Siöbataillen, då Skeppet Stora Kronan förgicks, och blef sedan Commendant på Eda Skants, så länge ofreden påstod. Och blef min fader frälst med lifvet utur förstnämnda farlighet, genom et annat Skepp, som het St Maria: hvaraf han tog sig tilfälle, at ofta säja för sina Wänner, at hans Hustru (som het Maria Tilas) frälste honom. Han var 2:ne resor gift: förra gången med Fru Margareta Swenske, med hvilken han hade tvänne Söner, Leonhard och Johan Swinhufwuder, som voro mina halfbröder, och under krigstjensten blifvit engagerade. Och kan jag icke annat minnas, än Leonhard Swinhufwud

var Lieutenant, när han vid Eda Skants slagen blef: men om Johan Swinhufwuds tienst eller afgång, har jag nu ingen kunskap, fast jag i yngre åren torde hafva hördt thet.

Min faders sednare gifte var med Fru Maria Tilas, Prostens Olai Erici Tilacei dotter ifrån Stenby Socken på Dahl, och således Syster til Assessoren i Kongl. Reductions Collegio Herr Daniel Tilas, samt Kyrkoherden i St Catharina Herr Magister Eric Tilas. Denna Fru Maria Tilas var min k. Moder, och afsomnade redan i min späda barndom; men min fader lefde mång år therefter. Med denna sin sednare fru hade min fader trenne söner och ellofva döttrar: Gabriel var äldst, sedan jag, och Olof yngst: Gabriel ville lära Skräddare-handtverket i Stockholm, men blef död: Olof blef Herrtienare i Stockholm, och dödde innan han kunde komma til någon annan tienst. Utaf mina systrar mins jag icke flera, än fyra, som lefde jemte mig til mogna åren, nemligen Catharina, som hade en Kock i Stockholm, en Fransos, vid namn Johan Bovin: Maria, hade Konungens Trägårdsmästare vid Kongsöhr, som het Caj. Brun: Elisabet hade en Bruksarbetare på Åbro Bruk: Margareta hade en Lieutenant i Wermeland,

benämd Roman; hvilkens förnamn jag nu icke kan minnas, ej eller hvarest han bodt; men thet mins jag, at han en tid logerade i Stockholm.

Som jag någorlunda kan minnas, så hade min fader tvänne Bröder, Leonhard och Göstaf Swinhufwuder; men icke vet jag hvad af dem blef.

Min sal. fader dödde uti Sillerud och Korsbyn, som han bygde up, sedan hans faders gods Sölja blef reduceradt och kronan tilerkändt uti Konung Carl den XI^s tid. Men hvad förnamn min Farfader haft, eller hvad tienst han beklädt, har jag nu intet minne om, fast jag i yngre åren kan hafva det vetat eller hördt talas om: utan har denna och flera omständigheter med tiden och efter hand kommit i glömskan; imedlertid har jag nu ej längre kunnat förtiga för min barn en rättighet til kunskap om sin ätt, som mig ärfteligen varit tilfallen; fast mina och mina syskons fata och vilkor varit så vidriga och trängande, sedan vår sal. fader igenom reductionen mistat sin egendom, at vi nödgades bortlägga vanliga namnet Swinhufwud. Och skedde det, besynnerligen med mig, på det sättet, at min fader sökte hos mina morbröder i Stockholm vinna uppfostran för mig, och fördenskull uppå mit 10:de ål-

ders år satte mig hos Kyrkoherden i St Catharina H[r] Magister Eric Tilas: men efter ett års förlopp, tog min äldre morbroder H[r] Assessor Daniel Tilas mig til sig i sit hus, och lät mig der tillika med sin barn upfostras, tils jag inemot tiugu år gammal var; och under hvilken tid han, i anseende til mit torftiga tilstånd och fattiga vilkor, som ej tilläto mig, at såsom frälseman föra mig up, lät mig strax i ungdomsåren förbyta mit namn til Qvist, på det jag dess lättare skulle kunna vinna mit bröd med knappare betjening, och hvartil et adeligit namn mindre hade passat sig: utväljandes för mig namnet Qvist, efter jag icke annat skulle föreställa mig, än jemte mina syskon qvista kring i verlden efter födan och uppehället.

Enär jag sedermera lemnade min Morbroders hus, blef jag först såsom underbetjent, och sedan såsom bokhållare öfver Edsta Masugn, och vidare til inspector på Åbro verken i Gestrickland, antagen: hvarest jag, tils åldren ej längre medgaf att förestå sysslan, mig uppehållit. Under den tiden giftade jag mig 1696, den 24 September med Margareta Netzelia, Comministerns i Norrby vid Sahla, H[r] Erasmi Netzelii dotter, som förl. år 1749 d. 29 Januarii i herranom

afled, och med hvilken jag ägt sex barn, fem söner och en dotter; af hvilka nu ej flera lefva, än Anders Qvist, Inspector vid Söderfors Bruk, och Bengt Qvist, Inspektor vid Iggasunds Jernverk i Helsingland.

Thetta har jag skrifteligen velat lemna min k. Barn och Barnabarn med deras efterkommande till underrättelse, på det de sedan måge sjelfva hafva tilfälle, om dem så godt synas, at för de äldre slägtlederna kunna vidare kunskap upsöka. Och måga de icke tänka, at jag, som nu står på grafvens brädd, häruti något annat anfördt, än det som jag, fast under mycket försvagadt minne, vet med mit samvete sant vara; och härmed til yttermera visso, med min gamla darrande hand försäkrar. Iggasund den 2 Martii år Et-tusende Sjuhundradefemtio.

D. Qvist.

Til föregående Herr Inspektorns Daniel Qvists Berättelse, äro åhöra-vitnen

And. Bäckner.
Past. Enång[s].
(Sigill)

C. J. Bergroth. *P. J. Svedin."*
(Sigill) (Sigill)

För den, som under hvilken ställning af lifvet som helst, kan taga sitt parti,

är ej allt förloradt äfven under de efter utseendet mest förtviflade omständigheter. Huru mycket lyckligare voro ej t. ex. Svinhufvuds barn, afskuddande sig bördens fåfänga, och förtjenande sitt bröd uti sitt anletes svett, än om de, såsom torftiga adelsmän, utan uppfostran och studier, blifvit inkastade i krigsståndet, der dessa egenskaper länge voro umbärliga, för att slutligen falla staten eller det enskilda medlidandet till last! Detta yrke, det mest sublima af alla, då fosterlandet, äran och friheten ropa: till vapen! kallas med skäl ett blänkande elände, när lättja och dårskaper och öfvermod intaga farornas ställe, och man med spotsk min leker bragder på fredliga valplatser, der hjeltemodet och fegheten med lika sinneskröld mötas och eldgevärens åskor oskadligt blixtra, hotande med förödelse, endast — budgeten.

Förlusten af det välstånd, reduktionen beröfvat Adeln var mindre kännbar under Frihetstidens regim, hvilken erböd rika utvägar till förkofran. Den öfverlägsna förmågan var sjelfskrifven vid statsrodret, i Senaten, vid Chefsbefattningar eller på riksdagarna. Skicklighet och trägenhet beredde, utan särskilda förespråkare, ofelbar fortkomst på embetsbanan. Ja, sjelfva systemets lyte — de utländska

subsidierna till Representationens ledare — var ett medel till underhåll. Redan med Gustaf III^s första statshvälfning försvann naturligtvis denna oregelbundna inkomstkälla. Subsidierna, tillförne fördelade på en mängd enskilde, riktade nu i stället Monarkens privatkassa. *Staten* vann således egentligen ingenting på bytet. Lyckligtvis förstod Gustaf III sig ej på att hushålla för sig enskildt, under det han misshushållade för det allmänna. Det var icke af Israelitisk lystnad efter mynt, som åtkomsten deraf låg honom om hjertat; utan det var för att rastlöst skapa glädje och glans, i hvilka han frikostigt inbjöd hela landet att deltaga. De som förut lifnärt sig af riksdagsledarnes håfvor, blefvo nu allmosesökande hos enskilde. På det förhållandet må bli åskådligt skola vi framställa ett exempel, hvartill vi af grannlagenhet välja en längesedan utdöd familj, hvars siste, samtidigt med Gustaf III aflidne, ättling klagade sin nöd uti följande bref:

”S. T.

Högvälborna, Nådigsta Fru Grefvinna!

Eders Höga Nådes högstbeprisliga välgerningar, som på flere betryckte blifvit utöfvade, lemnar mig hopp att uti mitt utfattiga tilstånd med någon nådehjelp varda hugnad.

Sedan den 19 Oktober förledit år har jag varit här, bevistat riksdagen såsom Caput eller den enda af familjen lefvande; har hos Hans Kongl. Maj:t gjort underd. ansökning om liten resehjelp till mitt hemvist, 52 mil härifrån, som äfven ett nödtorftigt uppehälles betalande, men i Nåder afslagit; Bönfaller hos Eders Höga Nåde nu i underdånighet om liten nådehjelp uti mitt utblottade tilstånd hvaremot till dödsstunden framhärdar

Eders Höga Nådes

underdånige tjenare,

J. A. Browaldh,

afskedad Lieutenant."

Om det förändrade systemet endast afskurit tillgången på utländska subsidiemedel för enskilde, så hade blott den råaste delen af Representationen mistat sitt stöd, och skickligheten i alla fall haft medel i händerna att slå sig ut; men beklagligen sträckte reaktionen sig till allt. Det rika arf af duglighet hos statens funktionärer, som Gustaf III emottagit efter den regim, han störtat, vållade, att han kunde, utan synnerligt mehn för ärendernas gång, i högen taga subjekter till sina befordringar. Hans älsklingssats, *"que les affaires font l'homme"* led således intet afbräck, så

länge han höll sig inom deras kategori, hvilka blifvit uppfostrade och anställde under Frihetstiden. Det var först när hans nyckfulla val träffade männer af hans eget utsäde, som skilnaden började något starkt att både skönjas och erfaras: — när Munck förflyttades från det Kongl. Slottet i en Presidentstol, för att sedermera äfven deltaga i Regeringen: när Armfelt*), den ypperste vid hofvet, bekläddes med höga värdigheter och uppdrag inom arméen, o. s. v. Under Frihetstiden hade väl en Höpken blifvit flyttad från en ganska obetydlig plats i samhället direkte in uti Senaten; men det var icke den lumpna gunsten, han hade att tacka för en så ärorik lott: det var det hos honom upptäckta och värderade statsmannasnillet, hvilket beredde honom kandidaturen hos Ständerna och Regeringens utnämning.

---

*) Det var först i sednare tider, efter lång vana vid offentliga värf, Armfelt visade, att hos honom fanns något tyg att göra af. Om icke missunsamhet kommit med i spelet mellan honom och Essen, fanns ett tillfälle, då den lilla Svenska Maktens deltagande i förbunden mot Napoleon, äfven före det, som slutligen gjorde slag i saken, kunnat sätta rätt många myror i hufvudet på Europas då varande diktator.

För skönheten och behagen, för snillet och smaken, för det lysande och älskvärda stod nu mera vägen egentligen öppen att göra lycka. Det var i detta element Gustaf trifdes och hade sin varelse. Från detta håll ledde Schröderheims framgång sitt ursprung säkert mera, än från hans skicklighet; och om denna sistnämnda egenskap uteslutande ådrog Liljencrantz Konungens bevågna uppmärksamhet, så stodo bondesonen Håkansson och Axel Fersen — af Fransmännen kallad: *le beau* — derföre i förbindelse tillika hos hågkomsten deraf, att de inbördes vännerna, deras begge fäder, varit Hattarnas chefer, genom hvilket partis bistånd Gustaf lyckats att blifva de "maktägande" Ständernas beherrskare. I händelse Furstar någon gång skulle komma i erfarenhet af hvad simpla medborgare kalla samvete, så uppmanades Gustaf törhända af en inre röst, att genom förtroenden mot sönerne öfverskyla sin brist på politisk trohet till de löften om regeringssystem, hvilka han gifvit deras fäder. General Sprengtportens svar till Riksrådet Reuterholm, vid den sednares före 1772 års revolution skedda arrestering i Finland — en arrestering, som, i parentes sagdt, beredde Löjtnant Cosswa, under namn af Anckarsvärd in-

träde på Riddarhuset, der hans son, Friherren, öfverträffat alla i vältalighet och af ingen öfverträffats i konsten att uträtta .... ingenting —: Sprengtportens svar innehöll, att man med det nya regeringssättet endast afsåg, att göra ett försök på sex år, hvarefter den nya konstitutionen skulle omarbetas. Sprengtporten, ej blott själen i den tidens förehafvanden, utan äfven deras arm, kände dem och deras syftning bättre än någon annan, och den sex år derefter sammankallade Riksdagen besannade ytterligare hans utsago. Gustaf fann sig likväl allt för belåten med dåvarande status quo, att deri medgifva någon rubbning, när Ständerna sammanträdde 1778. Den allmänna, enthusiastiska glädjen öfver Kronprinsen Gustaf Adolphs födelse hade alstrat en alltför gynnsam sinnesstämning för hofvet, att Ständerna å sin sida skulle kunnat med kraft och framgång aftvinga Konungen några begifvanden, om man än var i stånd att till stöd för dem åberopa de mest bestämda utfästelser. Också behöfdes blott en skymt af allvar inom Representationen, för att göra Konungen varskodd om sin makt. Hummelhjelms memorial, ehuru affattadt i de underdånigaste ordalag, blef i ögonblicket signal till Ständernas hemförlofvande. Han an-

märkte nämligen, att 1617 års Riksdagsordning, åberopad i Landtmarskalks- och Talmäns-eden, ej stod tillsammans med 1772 års Regeringssätt. ”Det som i mitt ”sinne” — säger han bland annat — ”är ”af ännu större vigt, är, att Konungen ”uti 1617 års Ordning tillägges den rät- ”tighet, att då Riksens Ständer ej kunna ”förenas, välja af deras meningar den, ”Kongl. Maj:t bäst finner. Härigenom ”vore lagstiftningen lagd uti Konungens ”händer; men den makt, som, jemte lag- ”skipningen, ensam kan göra och ändra ”lagen, den är ej likmätig Regeringsfor- ”men. Riksens Ständer, ehuru de inom ”sig sjelfve hafva fyra stämmor, utgöra ”likväl i lagstifningen ej mer än en röst. ”Pluraliteten af deras stämmor utgör den- ”na röst. Om denna ej vore enhällig, ”kunde den, oaktadt pluraliteten, upp- ”höra att blifva gällande, dymedelst att ”Konungen kunde välja af Ständernas ”olika meningar, hvilken honom bäst syn- ”tes; och således enär ett af Ståndens ”särskildta yttrande blefve antaget emot ”pluralitetens, då kunde ju ej Riksens ”Ständer sägas vara i lagstiftningen med- ”verkande? Skulle åter Riksens Ständer ”finnas, antingen uti sina röster så skilj- ”aktige, att de icke till ett beslut, ge- ”nom pluralitets beräknande förenas kun-

"na, eller tvänne Stånd stadna emot tvän-"ne, så kunde öfver det ifrågasatta ämne "Riksens Ständer icke anses hafva fattat "något beslut, utan kommo i sådant fall, "att förhållas som 57 § i Regeringsfor-"men förmår, då något i lagen funnes o-"tydligt; men om i sådane händelser Ko-"nungen ägde att decidera, så vore det "han allena, men icke Konungen med "Ständers samtycke, som gjort lagen el-"ler beslutet, och då vore Regeringsfor-"men till sin grund rubbad."

Sedan Hummelhjelm på förenämnde sätt tämligen osminkadt behandlat "den förste medborgarens bland ett fritt folk regeringsmakt", hastade han att stryka öfver med harfoten uti det stereotyp-beröm, som med förmån användes till och om *alla* Regenter och regeringssätt. "Det är icke för det närvarande" — tillade Hummelhjelm — "som jag anser "Riksens Ständer kunna befara denna "våda. De känna för väl af det fram-"farna sin store Konungs högst upplysta "tänkesätt och faderliga hjerta för sina "trogne undersåtare. Men det är under "den bäste Konungs regering, som goda "lagar kunna göras, och Riksens Ständer "kunna ej ett ögonblick sätta i tvifvels-"mål Kongl. Maj:ts nådiga afsigt att med "dem instämma uti allt det, som leder

"till befästande af de förra lagar, Kongl. "Maj:t skänkt sitt ärfda rike, och hvar-"igenom K. Maj:t gjort sitt land äfven "så lyckligt, som sitt eget äreminne för "efterverlden odödligt."

"Den bäste Konungen" dröjde ej, att omisskänneligt gifva "sin nådiga afsigt" tillkänna, i ty att riksdagen afblåstes åttonde dagen efter uppläsandet af detta memorial, och i riksdagsbeslutet infördes just de klandrade Edsformulären *till framtida efterrättelse.*

Man kan ej nog beklaga, att den utlåfvade revisionen af grundlagen vid 1778 års riksdag ej gick i fullbordan. Derigenom hade ej osannolikt de omstöpningar deraf uteblifvit, hvilka Konungen elfva år sednare företog på egen hand och i en till den grad ensidigt envåldig anda, att hans verk ej fann nåd ens för hans egna ögon. Gustaf III, oaktadt alla sina stora fel, hade likväl en klar blick och, sig sjelf lemnad, en högsint själ. Det sanna och rätta undföll ej hans uppmärksamhet, änskönt ett missförstådt statsinteresse och ännu mera missförstådda begrepp om monarkismen förledde honom att ofta handla i rak motsats med sitt bättre vetande. Måste ej mängden tro, att han för ett *nec plus ultra* af vishet och lycka skulle betrakta Före-

nings- och Säkerhetsakten, på hvars genomdrifvande han användt alla, både lofliga och icke lofliga medel, som stodo honom till buds, och hvartill personer af den mest olikartade moraliska beskaffenhet lånat sitt biträde? Och emedlertid var han lika långt ifrån tillfredsställelse med denna sin egen politiska danelse, som från aningen derom, att just denna maktutvidgning skulle förorsaka hans egen, hans sons, hans ätts, hans rikes undergång. Samma dag Ankarström fullbordade sitt brott, gjorde Gustaf, åtföljd af sin Hofstallmästare, förmiddagen en spatserfart i släda på Brunnsviken. Till honom yttrade då Konungen, att han för ingen del sjelf vore nöjd med det nya regeringssättet; men att det för ögonblicket vore nödvändigt såsom ett medel att underlätta införandet af en Representation, i likhet med Englands. ”*Nästa gång*, tillade Konungen, *jag* ”*sammankallar Ständerna, blir det på* ”*Engelska maneret.*”

Rådets myndighet och anseende hade väl genom 1772 års statshvälfning lidit betydligt afbräck; dock hade äfven denna regim lagt möjligheten till en betydlig motvigt i Senatens hand. Det vackraste man kan säga om Gustaf III är, att han, just då han var i besittning af

oinskränkt makt, lät inflyta i 6 § af Regeringsformen den 21 Augusti 1772 denna märkvärdiga, minnesvärda strof: - - - ”skulle i sådana vigtiga mål Riksens Råd ”*enhälligt* öfverensstämma i en mening, ”som stridde mot den, Kongl. Maj:t ä- ”ger, *då låter Kongl. Maj:t förblifva* ”*vid Riksens Råds tanka;* men skulle ”meningarna vara åtskiljde, då pröfvar ”Kongl. Maj:t och antager den mening, ”som han sjelf bäst och nyttigast finner.” Ingen lärer vara så orimlig att vilja påstå, det nämnde grundlagsbud alltför trångt begränsade Konungens regeringsrätt. En sådan irring, om den verkligen förefunnes, skulle till öfverflöd vederläggas deraf, dels att det var *diktatorn* Gustaf III, som föreslog stadgandet, och dels af alla tiders erfarenhet, — Gustafs egen inberäknad — att en Regent må bete sig nästan huru orättvist, oädelt, oklokt som helst, så finner han alltid medhåll af åtminstone någon bugande jakare bland alla sina Rådgifvare. De i Tidningen Fäderneslandet för några år sedan offentliggjorda handlingarna, rörande det ryktbara åtalet mot Götha Hofrätt på 1770-talet, visa t. ex. att, oaktadt det värdigaste motstånd från åtta Riksens Råd (Beckfriis, Posse, Schwerin, Horn, Lieven, Wrangel, Stockenström,

Hermansson), förmådde dock Gustaf de öfrige att frånträda sin redan uttalade mening, i enlighet med hvilken dom var uppsatt, och att i stället emot lag och rimlighet låta Konungen svalka sitt hämdbegär mot General Pechlins förtrognaste vän och ledare*), medelst dennes skiljande från sitt embete: — en hämd, — som ohyggligt återstudsade!...

Den ägde ännu gällande kraft denna 6te § i 1772 års Regeringsform, då, för att trösta Rådet öfver minskadt inflytande, Gustaf III under en utrikes resa lät underrätta sina Senatorer, att Ludvig XV, så nogräknad i etikett, af aktning för det sedan hedenhös vördnadsbjudande Svenska Senatorskallet, beviljat Hessenstein i hans egenskap af Svensk Riksråd företräden, hvilka blifvit honom vägrade såsom Tysk Riksfurste. Vid tidningen härom utbrast RiksRådet Hermansson: "Det är då väl, att åtminstone ett ställe "finnes på jordklotet, der det ännu be-

---

*) Frietzcky, Pechlins politiska fiende, yttrar om denne, i några efterlemnade anteckningar, bland annat: "Som han (Pechlin) "ej var van vid Svenska språket, så kunde "han ej rätt utföra sina tankar; *men förstod "att välja skickliga pennor, som på satyriskt "sätt utförde hans tankar."*

"tyder någonting, att vara Kongl. Maj:ts "och Rikets Råd!"

Och likväl gingo 1809 års lagstiftare så långt i ultrarojalism, att folkets ombud med makten i händerna ej vågade föreskrifva Konungaväldet *samma* begränsning, hvilken en lagstiftande Konung med envåldsmakten i sin hand tillförne ansett billigt och försigtigt att sjelf förordna. I stället uppsatte de 4:de § af sin nya Regeringsform i så ovarsamma ordalag, att man sedermera hört en bland 1809 års egna sig så kallande män, Grefve Mörner, vorden StatsRåd, äfvensom i hans fotspår en annan Regeringens ledamot, Friherre Nordin, med en ifver och en fernissa af öfvertygelse, ungefär som vi föreställa oss att Sultan Mahmuds eller framlidne Hussein Paschas Ministrar skulle gjort under lika omständigheter, offentligen förfäkta Konungens rätt "att *allena* styra riket." Bemälte begge herrar tillhöra hvardera sin af de tvänne under namn af "Gubbar" och "Viljor" i Tidningarna ofta berörde fraktioner af Ministèren, emellan hvilkas åsigter i en så väsendtlig punkt af det konstitutionnella systemet, den eljest med bedröfvelse saknade harmonien således förefinnes, till obeskriflig tröst och hugnad för dem, som på den ena fraktionens fall och den an-

dras uppkomst bygga sina, och isynnerhet Sveriges, förhoppningar.

Vid sidan af de myndigheter, statsfördraget omförmäler, har i Sverige, alla tider och sannolikt mer än i något annat land, funnits ett välde af största vigt, till sin natur lika outrotligt, som oåtkomligt af lagen. Det består i det täcka könets, hustrurs och döttrars, inflytande på sina män och fäder. För att icke gå längre tillbaka, än till just den här i fråga varande epoken, finner man i Gustafs och fruntimrens ömsesidiga uppförande mot hvarandra en barometer på tryggheten af hans regering, eller tvärtom på de faror, af hvilka den hotades. Så länge kriget ej var förklaradt mellan Oppositionens qvinliga anförvandter och Konungen, kunde han ännu räkna på segrar öfver sina motståndare; men dessas antal, hätskhet och styrka växte honom öfver hufvudet, när omsider äfven fruntimren öppet togo parti emot honom. Några anekdoter från dessa tider göra förhållandet åskådligt.

Den allmänt kända disharmonien mellan Gustaf III och General Pechlin hindrade ej dennes fru, att inställa sig på en cour vid början af 1778 års riksdag, då hennes man uppehöll sig på sin egendom i landsorten. Konungen, så snart

han blef henne varse i stora galleriet, gick genast till henne, med utrop: "Ah! Friherrinnan Pechlin! Kommer Generalen upp till Riksdagen?" — Nej, Ers Maj:t, om icke Ers Maj:t önskar och befaller det; i sådan händelse skall jag skrifva efter honom, och är Ers Maj:t ansvarig, att han då skall infinna sig. — "Alltid är Ni söt och aimable, min Friherrinna! men jag ber Er för Guds skull, gör Er i den saken intet besvär för min skull."

Hos Carl De Geers Friherrinna tog Konungen stundom sitt té, under det hennes man var en bland Oppositionens hufvudmän. Gustaf sjelf var ej den ende, som genom anonym underrättelse varnades, att ej besöka maskeraden den 16 Mars. De Geers syster, Grefvinnan Dohna erhöll samma morgon nedanstående biljett, hvilken hon läste i närvaro af Friherrinnan Adlermark och en ännu lefvande person:

"*Pour tout au monde, ma bonne amie, n'allez pas au bal masqué ce soir. Tu en sauras les raisons après.*"

I ett bref till Thorild från en bland hans ungdomsvänner heter det:

- - - "Hertiginnan (Hedvig Elisabeth "Charlotta), känd af allmänheten endast "för yster, barnslig, är deremot upplyst, "öm, välgörande. När misshällighet upp-

"kommer, när någon af hoffolket fallit i "onåd, är Hertiginnan ifrig att återställa "frid och nåd. Dessa karakterer har jag "bort lemna Er; de sätta Er i stånd att "dömma rigtigt, och jag har dem af sä-"ker hand." - - -

Gustaf hade lika litet heder som nytta af hämden på Fru Schröderheim, sedan de blifvit fiender. Hans befallning till sin gunstling, hennes man, att offentligen sätta i fråga sin nyfödda dotters härkomst, visar på samma gång, huru lågande Gustafs vrede var öfver fruntimrens sätt att förlöjliga och motverka hans förehafvanden, huru vådligt för dessa han ansåg deras motstånd, och till hvilka smutsiga och våldsamma utvägar han kunde sänka sig, när han fann sig motverkad. Ännu mera faller detta i ögonen i följande berättelse, gjord i ett bref från Rikskansleren Sparre, den 3 Februari 1790.

- - - "L'Evenement d'hier, comme le plus récent est pourtant de nature á ne pouvoir pas être passé sous silence, quelque pressé que je sois, puisque probablement il fera epoque dans-les annales de nos femmes. La Duchesse avoit arrangé un bal chez Elle pour hier au soir à sa Societé. Mad[me] de Lantingshausen etoit du nombre des invitées comme bien vous pensés; Mais le Roy luy en-

voye le Maitre de Police, pour luy signifier, que S. M. luy defend l'approche de la Cour et d'aucun lieu, òu les Personnes Royales peuvent se trouver, et sont censées de se rendre, et ne veut borner qu'á cela son juste ressentiment des propos indecens que le Roy sait qu'elle s'est permis sur son compte, et cela par égard pour son vieux digne pere*); mais pour ce qui etoit du bannissement de la Cour, il en devoit la justice á son auguste Epouse, á laquelle elle avoit appartenu á titre de dame d'honneur, mais á laquelle en manquant au Roi, Elle a manqué tout depuis le retour de S. M. non moins grossierement. Le Roy avoit mis par ecrit et de sa propre main les mots á la bouche de Mr de Liljesparre. Il execute sa commission verbalement. La Dame demande plusieurs explications pour se bien mettre au fait des intentions de S. M. au sujet de restrictions plus ou moins fortes, renfermées dans son ordre. Il s'entortille dans ses reponses vient faire rapport au Roy et S. M. le renvoye une seconde fois á la Dame luy faire lecture en plein de tout l'ordre

---

*) Riksrådet Stockenström. Han dog tre veckor efter denna händelse, den 23 Febr. 1790, nära 87 år gammal.

ecrit de la main propre de S. M. qu'il luy avoit donné en poche dejà á la premiere mission. Quand il revient il trouve le vieux Comte de Fersen, le General Horn et le B^n^ Friesendorff chés la Dame. Il tire l'ordre du Roy de sa poche, ecrit en termes bien clairs. Il en fait lecture á haute voix en presence de ces Messrs et se retire. Le Roy avoit fait dire en même temps qu'il se servoit en cette occasion du Ministere du Maître de police, comme il le feroit dorernavant en toutes de nature pareille pour n'etre pas dans le cas de compromettre les Capitaines de ses Gardes de Corps, a etre dechirés dans les societés des dames, quand ils ne font qu'executer les ordres de leur maitre, en faisant leurs services. Le Roi m'a raconté luy même ce matin tout ce que cy dessus, fort etonné de voir que je n'en savois encore rien. Je m'imagine quelle consternation a dû en resulter hier au bal chês la Duchesse. Je soupois chés le Riksdrots en compagnie assés nombreuse òu l'on n'avoit idée de rien, de ce qui fera aujourd'huy la nouvelle du jour." - - -

Vi hafva så mycket hellre här infört Rikskansleren Sparre på scenen, sjelf berättande om den mot Grefvinnan Lantingshausen utöfvade sällsamma despotism,

som läsaren derigenom gör bekantskap just med den person under Förmyndare-regeringen, hvilken med Carl XIII och Reuterholm delat äran af förfarandet mot ett annat fruntimmer, Fröken Rudenschöld.

Det nya statsskick Gustaf III genom säkerhetsakten upprättade och sjelf betraktade såsom blott provisoriskt: framför allt Rådets upphäfvande, stämde, mer än mången nu torde föreställa sig, fruntimrens sinnen ofördelaktigt emot honom. Svenskarne hafva alla tider farit gerna till hofvet, der Rådsfruarna naturligen hade sin plats närmast Prinsessorna af blodet. Det var en rättighet, som icke blott hade urminnes häfd, utan som tillika låg i sjelfva tingens beskaffenhet; ty så länge Senatorn delade makten med Regenten, måste begges närmaste dela anseendet. Den enes mantel, den andres talàr skiljdes blott genom olika snitt af *samma* tyg: *begge* hade sig hermelinsbrämen *ensamt* förbehållna. Hofvet kunde i sjelfva verket mindre för sin glans umbära Riksrådinnorna, än dessa kunde umbära hofvet för att lysa. Ty om dessa manngrant undandragit sig hofcirkeln, så hade den antingen blifvit tom eller nödgats sänka sig en grad lägre ned, än till Rådsvärdigheten; hvaremot Senatorernes

fruar alltid förde denna värdighet med sig, hvart helst de togo vägen. Och detta förhållande senterades ej endast af Rådsfruarna på taburetten, utan äfven af dem, som hade denna i sigte. Med upplösningen af Senaten inträdde andra förhållanden. Väl hafva från den stunden allt framgent, intill detta ögonblick Kungliga patenter utfärdats på Riksrådinnornas rang äfvensom på de för Riksrådens vederlikar förklarade Rikets Herrar; men dels ligger i begreppet om namn, heder och värdighet utan inflytande, någonting oändligen mindre vördnadsbjudande, än då rangen och makten äro förenade; och dels är den faktiska skillnaden mellan omförmälda prerogativer, förunnade genom Monarkens nåd, eller såsom en rättighet åtföljande sjelfva platsen, deruti väsendtlig, att om *hela* personalen af Rikets Herrar och deras fruar samt dessas vederlikar, alla tillkomna medelst Regentens diplomer, på en gång upphörde att bevista Hofvet, så skulle Monarken intet ögonblick behöfva stadna i förlägenhet att se sig omgifven af en alldeles lika förnäm omgängeskrets. Han utfärdade nämligen blott erforderligt antal nya lika beskaffade patenter, och bristen vore afhulpen, hvilket åter icke lät sig göra, så länge rangen var oskilj-

aktig från embetet. Denna förändrade ställning, denna umbärlighet nu och oumbärlighet förr, hade ej undfallit våra fruntimmers skarpsynthet. Af interesse, af harm öfver sin sjunkna vigt, slogo de sig nu allvarsamt på att hata Konungen, och att skada honom i allt hvad på dem ankom. Det var en *justus dolor* deröfver, att Förenings- och Säkerhetsakten på dem medfört samma förändring, som Wienerkongressens förhandlingar i afseende på de Furstehus, hvilka ifrån regerande nedflyttades till mediatiserade.

Så djupt ingriper ofta en lumpen etikettsfråga. Så starka rötter har sjelfva omgängestonen i statslifvet. Så mycket eftersinnande, beräkning, varsamhet och mångkunnighet erfordras hos den, som skall, utan att störta sig sjelf, sin danelse eller den hon är ämnad att ersätta, tillvägabringa rubbningar i förhållanden, hvilka sammanvuxit med minnen, plägseder och interessen.

Adeln, med hvars blod Christierns och Carl IX^s bödlar slösat, och hvars ofantliga rikedomar sköflats, i kraft af Carl XI^s starka hushållsanda, — Adeln förlorade, genom Rådkammarens förstöring, sista stödet för sitt inflytande och sitt anseende. Det hade å dess sida varit ett politiskt sjelfmord att samtycka till

Säkerhetsakten. Då 1789 års Landtmarskalk icke desto mindre undertecknade denna sitt Stånds dödsdom, då han, döf för dettas protester, endast hade öra för den Kungliga viljan, upphörde i och med detsamma Svenska Aristokratiens tideräkning och — Hofadelns började. I fladdrande skaror hade hon redan länge af instinkt trängts på den äre- och glädjelystne Gustafs courer och i hans gunstlingars förmak. Nu fanns för henne ingen annan plats än der, sedan talåren blifvit förvisad till husgerådskammarens curiosa och Riket, i stället för Råd, fått Herrar, med den maktpåliggande bestämmelsen, att figurera främst — bland Hofbetjeningen. I sina yttersta följder kunde häraf i en framtid lätt hända, att begreppen t. ex. om Grefve- och Kammartjenare-rollerna förvexlades så, att förste Adelsmannen funne sin fåfänga läskad af en position, som den siste af detta Stånd skulle förkasta, *om*, välförståendes, Aristokratien nu mera begrep och betydde något.

Det var ett herrligt arf, Gustaf III vid sin allt för tidiga död, efterlemnade åt sin trettonårige son: förmyndare- och regerings-vården anförtrodd åt en sedan längre tider tillbaka efter makten trängtande farbror; söndrade sinnen; ett nära

nog obegränsadt Konungadöme i en tidpunkt, då frihetskänslan öfvergått från begär till behof, blifvit passion, och försöken att qväfva den öfverallt alstrat konvulsioner; vidare: rådgifvare af gunst och nåd, och statens embeten befolkade enligt enahanda åsigter; samt, till råga på allt detta, grundsatser, inplantade genom uppfostran, så enväldigt monarkiska, att det fordrats ett annat land, än Sverige, för att bereda dem insteg hos nationen, och att det fordrades Gustaf Adolphs medfödda rättrådighet, för att de ej i tilllämpningen skulle bereda tusendetals enskildes ofärd.

I *en* punkt hafva hos oss alla regimer kommit öfverens: i ett oklokt hat mot offentlig yttranderätt. Så förnekades det på 1750-talet Forsskål att utgifva sin afhandling *"om Borgerlig Frihet"*. Så ställdes på 1770-talet Höppener under åtal inför Svea Hofrätt, för det han i en ansökning om afskrift af de till Kongl. Maj:t inkomne handlingar rörande tryckfriheten, "nyttjat åtskilliga eftertänkliga utlåtelser", äfvensom han samma dag nämnde ansökning ingafs i Kansliet skall hafva "utlåtit sig på ett besynnerligt sätt", enligt Öfverståthållarens anmälan. Så — att icke tala om Thorilds ryktbara tryckfriketsprocess — varnades på 1790-

talet mumié-stadens Tidningsutgifvare Almqvist, Silfverstolpe och Edman, att icke öfverträda författningen om skrif- och tryckfriheten, samt att icke sprida villomeningar i teologi och politik. Så invecklades under nittonde seklets första årtionde Adlersparre i rättegång, i anledning af ett "Bihang till Läsning i Blandade ämnen", och utgifvare af dagblad fingo af Hofkansleren bannor, ungefär som skolpiltar af informatorn. Så hafva efter 1809 intill närvarande stund indragningsmaktens anlitande hört till ordningen för dagen, och åtal i tryckfrihetsmål vuxit som svampar ur det konstitutionnella samhällsskickets jord. Några af dessa handlingar äro dels icke, dels mindre allmänt kända. Då de för historien om utvecklingen af våra dagars lifsprincip — den offentliga diskussionen — äro af högt interesse, torde läsaren med nöje finna dem sammanförde här, och denna episod ej ligga allt för långt utom gränsen af vårt egentliga ämne. Vi börja med frågan om den åberopade disputationen och följande inlaga från Forsskål till KansliCollegium, öfverlemnad d. 7 Juni 1759 åt då varande Kanslirådet (sedermera Riksrådet) Hermansson *).

---

*) All förtjenst kände sig sympatetiskt dra-

"Till Filosofiska Fakulteten vid Kongl. "Akademien i Upsala har jag nyligen in"lemnat en liten disputation på Latin och "Svenska *"Om Borgerlig Frihet"*, att "der censureras; men som Fakulteten för "ämnets grannlagenhets skull ej velat be"fatta sig med dess censurerande, under"kastar jag härmedelst i djupaste öd"mjukhet samma skrift Deras Excellen"cers samt Kongl. Maj:ts och Riksens "KansliCollegii ompröfvande. Jag lefver "i det fasta hopp, det mig i ett fritt "Rike aldrig kan illa uttydas, att jag vill "skrifva om en ärlig mans frihet, den "jag älskar näst mitt lif, och förklarar "denna oskattbara förmån så godt jag "det förstår, i anledning af samhällens "ändamål och säkra exempel. Detta är "allt det hvad jag i anförde disputation "mig företagit. Derföre vågar jag nu "med desto större tillförsigt i djupaste "ödmjukhet utbedja mig D. E:s samt "Kongl. Maj:t och Riksens KansliCollegii

---

gen till Hermansson och räknade, tillbakasatt och förföljd, på stödet af hans förord. Brefvexlingen, införd i Tidningen Fäderneslandet, mellan honom och Assessor Crusenstolpe, sedan denne blifvit af Gustaf III afsatt, innefattar ett icke ovigtigt bidrag till både Riksrådet Hermanssons och Konungens karakteristiker.

"tillstånd, att i Upsala få trycka berörde "disputation på Latin och Svenska *"om "Borgerliga Friheten"*, och att offent-"ligen få försvara densamma."

KansliCollegii beslut synes af nedanstående

"Utdrag af Filosofiska Fakultetens i Upsala protokoll den 20 Juni 1759.

"S. D. Förelästes Kongl. KansliCollegii "af den 11 Juni nästvekne till Consisto-"rium Academicum inkomne och med Fa-"kulteten kommunicerade remiss, angåen-"de Magistri Docentis Oeconomiæ, Petri "Forsskåls disputation *De libertate ci-"vili*, hvilken i Högloft. Kongl. Kansli-"Collegio till censur och utgifvande af "trycket blifvit anmäld, sedan Filosofiska "Fakulteten för ämnets grannlagenhet ej "velat sig dermed befatta; hafvande i "anledning deraf Högbemälte Collegium, "innan ansökningen tages under en när-"mare öfverläggning, funnit sig föranlå-"ten, att begära underrättelse om de be-"tänkligheter, som Fakulteten egentligen "haft vid detta arbetets utgifvande. Fa-"kulteten, som denna saken förut väl i "granskning och öfvervägande tagit, stad-"nade i samma beslut som dess förra Re-"solution i protokollet af den 17 Maj "sistlidne härom förmäler: nämligen, att

"Fakulteten vid bemälte disputations upp-"läsande funnit friheten i densamma icke "som lagbunden föreställas, samt auktors "tankar mera vågade, än beviste, i hvil-"ket afseende dess deraf dragne slutsat-"ser ej annorledes kunnat anses, än stö-"tande emot flera här i Riket antagne "och stadgade Kongl. Författningar. I "följe häraf det ock alldeles icke stått "hos Fakulteten, att lemna Magister Fors-"skål annat utslag i dess gjorda ansök-"ning, än som berörde protokoll innehål-"ler, att med censuren af bemälte dispu-"tation borde hafvas anstånd."

Forsskål insåg alltför väl, att ett så beskaffadt testimonium academicum ej var egnadt att bereda hans disputation Regeringens hägn. Han vände sig derföre den 29 Juni med ett så lydande bref till Hermansson:

"Herr Kanslirådet täcktes höggunsti-"gast upptaga, att jag ytterligare i öd-"mjukhet beder om censuret på min dis-"putation, då den i dag återskickas till "Kongl. KansliCollegium. Jag kan ej "och bör ej föreställa mig, att vara le-"damot i ett så olyckligt rike, der man "ej en gång skulle få säga hvad frihet "är, ej få önska att hvar och en måtte "äga tillstånd, efter samvete och öfver-"tygelse, att lemna sina bästa råd till

"det gemensamma samhällets upphjelpan-
"de. Ingalunda tviflar jag derpå, att här
"som i alla riken finnas oförståndiga, som
"skulle äfven i välmening gifva skadliga
"förslager. Törhända att ock jag kunde
"hafva den olyckan, oaktadt min renaste
"kärlek till mitt fädernesland, att vara
"uti dessas antal; men jag kan ännu min-
"dre tvifla, att det ock finnes visare folk,
"som snart upptäcker de andras villfa-
"relse; och publikens utslag, hvilket så
"sällan felar, måtte ock, då det ledes af
"gemensam nytta, desto lättare skilja den
"rena och rätta sanningen från alla fal-
"ska och bemantlade satser. Jag lemnar
"till andras omdöme, om ej politiska vill-
"farelser redan hos oss visat sig mycket
"farligare, då de måst söka sig hemlig
"framgång och flera gånger börjat de äf-
"ventyrligaste rebellioner, i det stället de,
"om de fritt fått blottställa sig för san-
"ningens försvarare, snart hade måst för-
"falla af sig sjelfve. Vår *goda* Regering
"kan ej behöfva samma värn, som de al-
"dra eländigaste Regeringar i de Italien-
"ska staterna, der de missnöjde tystna
"förr af fruktan än af öfvertygelse. Vår
"frihet har än ej räckt så länge, att den
"kunnat degenerera till en skadlig ari-
"stokrati; men det kan dock hända, som
"mig tyckes, att i framtiden egennytta

"hos de mäktigaste finner lägenhet nog
"att störta vårt land deri, då alla de Re-
"gerandes göromål få försvaras med de-
"ras egen högsta makt. Så ofta jag der-
"före tänker på Dannmarks Regerings
"ändring, måste jag som frihetens vän
"och en redlig medborgare frukta, att
"samma öde framdeles kan stå vårt land
"före*): att en gång de Svenske töra
"blifva hugade att byta herravälde i en-
"välde, en odräglig träldom *i en obotlig*.
"Kanske att jag felar, men jag vet ingen
"annan väg till *säkerhet emot en sådan*
"*olycka, än att hela samhället får mer*
"*fria omdömen*. Skriffriheten och en-
"välde kunna omöjligen tåla hvarandra.
"Det är ock nog klart, att de ringa tan-
"kar jag härom yttrat i min disputation
"göra ingen ändring i de delar som nu
"gälla. Såsom ledamot i riket tillegnar
"jag mig allenast den förmån och rättig-
"het, som tusende härtills njutit, att ock
"gifva förslager efter mitt begrepp. Har
"jag i något mål träffat sanningen, så
"lära de mer upplysta och mer mäktiga
"vidare eftertänka och verkställa sådant.
"Har jag irrat mig, lär ock i detta mål
"tjena till sakens bättre utredande, att

---

*) Spådomen slog in till punkt och pricka först 1772 och slutligen 1789.

"deri skrifves mot och med. Jag utbe-"der mig derföre ödmjukast Herr Kansli-"rådets höggunstiga befordran för min "oskyldiga skrifts tryckande."

Ett fördröjdt svar föranlät Forsskål, att d. 31 Juli ytterligare uppvakta Hermansson med detta bref:

"Af en vän i Stockholm, som jag bett "i ödmjukhet påminna om min disputa-"tions censurerande, har jag fått ett svar, "som skulle betaga mig hopp om skrif-"tens approbation; men jag litar för myc-"ket på min rättfärdiga sak, att kunna "sätta tro till denna berättelse. Icke dess "mindre föranlåter det mig, att ännu öd-"mjukast bedja H^r Kansliradet, som gjort "mig den gunst att emottaga min dispu-"tation, och som jag med Allmänheten "vördar för dess kända ädelmod och dess "ömma hjerta för riket och rikets frihet, "det täcktes Herr Kansliradet bevisa mig "den ynnest och min ringa skrift den "rättvisa, att när det låter sig göra be-"fordra den till gunstigt gillande. Jag "beder om förlåtelse, om denna min bön "anses för prof på någon misströstan om "rättvis dom i den rättvisaste sak. Men "den grundar sig allenast på andras be-"rättelser, och jag blifver än fast i det "hopp, att Ständernas Fullmäktige Em-

"betsmän i KansliCollegium*) omöjligen "vilja göra annat, än det som är enligt

*) Man vet, att Rådet sjelft den tiden ej betraktades annorlunda, än såsom Ständernas ombud, och ombuden tilläto sig ej ens i småsaker den ringaste afvikelse från sina hufvudmäns vilja, uttryckt genom riksdagarnas majoriteter i Stånden och de styrande Utskotten. Sjelfva den namnkunnige Kansli-Presidenten Riksrådet Gyllenborg, nog mäktig att utränga sin lika ryktbare företrädare, medtäflare och motståndare, Riksrådet Horn, ansåg sig ej tillräckligt mäktig att åsidosätta Sekreta Utskottets förord till en vaktmästare-kandidat, hvarom följande embetsskrifvelse vittnar:
"Hög- och Välborne Hrr Riddarhusdirektörer!
Vid slutet af sistlidne riksdag hafva samtlige ledamöterne af Riksens Högloft. Ständers mindre Sekreta Deputation mig vid handen gifvit, att de önskade, det en person vid namn Anders Svanberg, i anseende till en viss Riket gjord nyttig tjenst, måtte vid någon honom anständig öppning blifva ihogkommen och befordrad, och tillika anmodat mig, att vid tillfälle då han derom ansökning gör, sådant vederbörligen i behörigt ställe andraga.
Nu som bemälta Svanberg sig anmäler till den vid Riddarhuset ledigblefne vaktmästartjensten; så har jag ej underlåta bort en slik mig uppdragen kommission att fullgöra, och Herrar Direktörerne härigenom tillkännagifva, varandes försäkrad derom, att meranämde Svanbergs riket gjorda tjenst, hvilken R. H. S.s mindre SekretaDeputation så-

"med Rikets frihet och bästa, med hvar "enskild mans rättigheter, samt det de "för Riksens Högloft. Ständer sjelfve må "kunna försvara."

Nu svarade Hermansson under den 6te Augusti:

"Brunnsdrickning har varit orsaken, "att jag icke förr besvarat H^{r} Magisterns "tvänne skrifvelser. Jag har emedlertid "icke försummat att föredraga Kongl. "Maj:ts och Riksens KansliCollegium H^{r} "Magisterns akademiska arbete. Kongl. "Collegium finner H^{r} Magisterns uppsåt "ganska berömligt och uti sjelfva dispu-"tationen många ställen, som visa dess

---

som nyttig och vedergällning värd ansett, jemte välbemälte Deputations förord, lärer förmå Herrar Direktörerne till att nu, vid ett godt tillfälle, hafva på hans person ett benäget afseende; kunnandes jag försäkra, det jag härvid intet annat afseende hafver, än att fullgöra hvad mig blifvit af välbemälte Riksens Ständers Deputation på det högsta rekommenderadt. Jag har den äran att vara med största högaktning &c. Stockholm den 16 Februari 1742.

Carl Gyllenborg."

En sådan ordhållighet skulle ej vanpryda till och med en Furste, och Representationer finnas, hvilkas beslut ej blifvit så punktligen efterlefde af deras egna Fullmäktige och Revisorer, som vid detta tillfälle af den saunskyldige Konseljpresidenten.

"lyckliga snille och dess kunskap i ve-"tenskaperna; men som deremot också "åtskilligt förekommer, som dels afviker "från allmänt vedertagna notioner, dels "rörer privilegier, så har Collegium fun-"nit sig böra bifalla Filosofiska Fakulte-"tens yttrande*). Det är hvad jag kort-

*) Visserligen hade den politiska myndigheten en ursäkt för sitt afslag, i den filosofiska myndighetens skygghet för sanningens spridande. Sveriges *första* Lärosäte befann sig i detta afseende på samma höjd då, som *nu*. Det var derföre fullkomligt, i sin ordning, att Regenthuset (Adolph Fredriks Familj) skulle med synnerligt nådigt välbehag omfatta dem, som satte Regeringens personal i främsta rummet och Regeringssättets anda i det sista. Priset för denna akademiska trälaktighet och obskurantism är, att offentligen smekas och hemligt föraktas, till och med af dem, för hvilkas räkning man förnedrar sig. I detta afseende är någon upplysning att hemta af följande fragment ur ett bref från framlidne Statsministern Engeström:

- - - "Det var ingalunda med förundran, "jag läste Upsala Consistorii förklaring. Den "är detsamma värdig; *ty Upsala Akademi är* "*ett skrå*. Hvad är religion och ordning e-"mot Herrar Academicorum interesse? Be-"synnerligt är att se Presteprivilegierna an-"föras emot själavården. I flera fall är för-"klaringen falskt raisonnerad. I andra inne-"håller den osanningar. Jag förbehåller mig "att få göra mina anmärkningar, utan att

"ligen har att Herr Magistern tillkänna-"gifva. Om jag vid något annat tillfälle "kan vara Herr Magistern till tjenst, lä-"rer jag deraf göra mig ett besynnerligt "nöje, framhärdande" &c.

Dagen efter inhändigandet af förestående svar, skref Forsskål ånyo till Hermansson:

"Med djupaste vördnad emottager jag "Kongl. KansliCollegii och Herr Kansli-"rådets omdömen om min disputation, att "åtskilligt deruti ej kunnat vinna bifall; "men så framt sådana ställen ej få såsom "problematiska satser försökas, huruvida "de, rätt förklarade, kunna försvaras, ut-"beder jag mig allenast i ödmjukhet, att "Kongl. Collegium täcktes rätta eller ute-"sluta det felaktiga och gilla det öfriga "såsom oskyldigt, så vida sjelfva hufvud-"saken: Riksens sälla frihet, omöjligen i "Kongl. Collegii höga och rättvisa om-

---

»vilja drifva min sats igenom; nöjd att haf-»va yrkat det goda. Presteståndet må döma »oss emellan. Lifmedicus Engelhart och Ad-»junkten Wetterberg äro exempel, som upp-»lysa Upsala Consistorii rättvisa yttrande. »Du sade sist, att Consistorium skrifvit höf-»ligt. Det skulle försökt att skrifva annor-»lunda! Uti en annan fråga hafva de gjort »det, och det kommer att bringa dem till »näpst." - - -

"döme kan för mycket påyrkas. Allt "hvad Kongl. Collegium behagar utmär- "ka såsom otydligt eller orätt, skall jag "söka ändra till Kongl. Collegii nöje, och "förvissar mig då i ödmjukhet om, att, "*i Frihetens land, icke heller mellan* "*riksdagarna, sakna den ömmaste de-* "*len af friheten: att få tala och skrif-* "*va om landets brister och förmåner**)! "De hos oss helgade Ståndsprivilegierna "har jag med all flit sökt, att i min skrift "ej vidröra, och vore en eller annan ut- "låtelse ej noga vald, beder jag ödmju- "kast, att det måtte få hjelpas, utan att "det goda fördömmes med det onda."

Då ingen verkan förspordes af denna framställning, ingaf Forsskål till Kansli-Collegium den 14 September följande iteratum:

"Till Kongl. Maj:t och Riksens Kansli-"Collegium har jag för flera veckor se-"dan i djupaste ödmjukhet inlemnat till "censur en liten disputation "*Om Bor-*"*gerliga Friheten*", som af Filosofiska

---

*) Önskligt vore, att Frihetstiden blef den *enda* epok, hvarom med skäl kunde sägas, att de maktägande i Ständernas närvaro med ängslan se genom fingern med företeelser, hvilka de med käckt öfvermod anfalla, så snart de anse sig vara ensamme herrar på täppan.

"Fakulteten i Upsala ej blef emottagen, "och då jag med all visshet i mitt sinne "väntat på dess gillande, har jag fått en-"dast muntligt afslag, genom en min be-"kant i Stockholm, som jag bad i min "frånvaro emottaga Kongl. Collegii re-"solution. Men som Kongl. Maj:ts och "Rikens KansliCollegium utan tvifvel an-"ser för själen i vår fria Regering, att "allting afslutas och dömmes, ej efter "godtycko, utan efter lag, och derföre "rättvisligen unnar hvar och en sökande "den rätt och förmån, som man i ett fritt "rike ej kan mista, att om lagens verk-"ställighet i anseende till sig sjelf kunna "blifva öfvertygad, så fördristar jag mig "i djupaste ödmjukhet anhålla, att på "min skriftliga ansökning om censuren "få skriftligt utslag, tillika med de skäl "af vår lag, som styra Kongl. Collegii "domar. Jag utbeder mig emedlertid, att "i ödmjukhet få underkasta Kongl. Col-"legii höga omdöme de grunder, som för-"anlåtit mitt förra hopp och min närva-"rande ansökning. Mina välmenta tan-"kar, mitt redliga hjerta och min skyl-"diga ömhet om ett älskadt fädernesland "äro i den låga krets, der en blid lycka "satt mig, mitt enda kapital. Nödgas "jag lefva, utan att få lagligen bruka "denna min hela och för mig ovärderli-

"ga egendom, måste det blifva mig lika
"ömt och känbart, som om en ägare af
"millioner blir nödgad att lefva, som han
"ingenting ägde. Jag kan derföre ej i
"mitt sinne blifva en säll och nöjd un-
"dersåte, om jag ej både till gerning och
"namn får vara en ärlig Svensk, om ej
"min frihet så väl som min lydnad får
"följa rättvisa och rikets lagar. I min
"första skrift har jag ej vågat säga nå-
"got om vårt rike och dess inrättningar,
"som jag ej sett andra för mig oqvaldt
"säga. Konung Carl XII[s] hjeltemod har
"jag nämndt, såsom nog hederligt för
"honom och *nog skadligt för riket;*
"men på sjelfva titelbladet af dess Gene-
"ral Leijonhufvuds lefvernesbeskrifning är
"nu äfven sådan utlåtelse gillad. Enskil-
"des fara af domare finnes långt hårdare
"föreställd i H[r] Commercerådet Norden-
"crantz[s] tryckta skrifter om domare och
"frihet, än i min disputation. Angående
"skriffrihet har en onämnd i traktaten
""om rätt bruk af förnuft, pennor och
"tryck" fått obehindradt yttra sina tan-
"kar. Om Skråprivilegiernas skadlighet
"eller nytta har en hel mängd af skrif-
"ter utkommit mot och med. Likaså i
"öfriga stycken. Då jag nu derjemte,
"enligt vår Regeringsform och min egen
"öfvertygelse visat en tillbörlig afsky för

"allt envälde och all träldom; då jag in-
"tet angripit någon sats i vår Lutherska
"lära, ej heller de i Konungaförsäkran
"särskildt undantagne Rikssstånds-privile-
"gierna; så har jag mig ingalunda bekant,
"emot hvilken jag mig skolat felat och
"kan ej begripa, huru rikets allmänna
"stadgar skulle göra skriffriheten så oli-
"ka, så inskränkt för mig och ej för an-
"dra. Jag måste derföre hos Kongl. Col-
"legium ödmjukast anhålla om åtnjutan-
"de af min rättighet, i fall lagen i detta
"mål tillägger mig någon, som jag hop-
"pas, eller om upplysning i fall någon
"mig obekant lag i min disputation emot-
"brytes. Har det sista skett, så erkänner
"jag strax för min skyldighet, att ändra
"i skriften, hvad jag af laglydnad bör
"ändra, och sedan lägga den ånyo för
"Kongl. Collegii ögon. Deremot, så län-
"ge jag ej vet min disputation i något
"mål vara brottslig, så måste jag vara så
"olycklig, att i mitt sinne anse mig för
"ganska mycket lidande, om den dock
"undertryckes, och så länge kan jag ej
"veta, antingen jag bör vara nöjd med
"Kongl. Collegii utslag, eller om jag har
"rätt och fog, att i underdånighet söka
"deruti ändring hos Kongl. Collegii och
"mina gemensamma domare."

KansliCollegii beslut meddelades d. 17 September 1759, genom följande Protokollsutdrag:

"S. D. tog Kongl. Maj:ts och Riksens "KansliCollegium uti öfvervägande Ma-"gistri Docentis Forsskåls ansökning om "en disputations utgifvande genom tryc-"ket: "*De libertate civili*", hvaraf manu-"skript uti Kongl. Collegio blifvit upp-"vist, samt tillika, efter inhemtad förkla-"ring utaf Facultate Philosophiæ vid "Kongl. Akademien i Upsala, de skäl "som föranlåtit bemälte Fakultet att vä-"gra sitt tillstånd till samma arbetes "tryckande. Kongl. Collegium fann dessa "skäl väl grundade, och vill derföre Fa-"kultetens utslag uti detta mål hafva fast-"ställt; hvilket Magister Docens Forsskål "till dess efterrättelse härmed förständi-"gadt varder. Ut supra. På befallning,

F. v. Stenhagen."

Uti en från Palmbladska tryckeriet i Upsala utgifven "Biografisk Tidskrift" heter det, att "Konungen i Dannmark, till "följe af det varma nit för vetenskaper-"nas befordran, som alltid lifvat det Dan-"ska Regenthuset, på Grefve Bernstorffs "inrådan beslutat att utrusta ett lärdt "resande sälskap åt Orienten"; att Forsskål, på Linnés vitsord, erbjöds att deri deltaga, såsom Naturalhistoricus; och att

"denna utmärkta heder äfven i sin mohn
"retade hans inhemska motståndares harm,
"kan man sluta af de svårigheter, som
"lades honom i vägen att verkligen mot-
"taga den, så att till och med det åt ho-
"nom den 23 December 1759 af Konun-
"gen undertecknade pass qvarhölls i Stats-
"sekreteraren Hermanssons händer ända
"till långt inpå sommaren 1760. Först
"sedan han häröfver hos Konungen sär-
"skildt beklagat sig, utlemnades till ho-
"nom detta pass, och nu aftågade han i
"Juli månad från fäderneslandet, för att
"aldrig mera beträda dess heliga, af ho-
"nom så högt älskade jord."

Vi tillåta oss att betviffla giltigheten af den slutsats, biografen dragit från det anförde factum. Det fanns en bevekelsegrund till den "retade harmen", för hvilken hvarken Frihetstidens män i allmänhet, eller Hermansson i synnerhet behöfde rodna. Det förtröt dem nämligen, att Sverige skulle gå miste om en bland sina utmärktare söner, att hans ära skulle införlifvas med utländningens, och framför allt: att *hans* förtrytelse, medförd från och öfver hemlandet, skulle till dettas förfång släpas kring främmande länder och i andra nationers ögon nedsätta värdet af vår egen. Denna tanka uttalade Hermansson öppet vid ett annat till-

fälle. När Crusenstolpe, såsom förut är nämndt, blifvit afsatt från Assessorsembetet i Götha Hofrätt, tillstyrkte Riksrådet Schwerin honom, att söka utrikes tjenst, såsom diplomat. "Gör det" — sade Schwerin — "på mina ord! Öfver-"gif ett fäderneslánd, der man nu mera "försmår en man, sådan som Ni är. Jag "skall skrifva rekommendationsbref och "skaffa flera sådana af andra till våra "vänner på ett och annat ställe." Riksrådet Hermansson åter yttrade: "Bär Er "olycka som en man. Detta tillstånd kan "ej räcka evigt. Räkna då på oss och "emedlertid på Er egen arbetskraft. *Vi "äro redan tillräckligt nedsatte i ut-"ländningens tanka, utan att våra "egna landsmän stryka verlden om-"kring och tigga hans medlidande.*"

FörmyndareRegeringens trycktvångsåtgärder gaf anledning till det löjliga uppträde, hvarom förmäles i följande

"Utdrag af protokollet, hållet i Upsala hos Kongl. Akademiens Rector Magnificus den 15 Oktober 1795.

S. D. Hade Herr Rector *), i anledning af Konungens Herr Befallningshafvandes

---

*) Christiernin, Philos. Theoret. Professor.

i Länet *), uti bref af den 14 i denna månad, gjorda anmodan, låtit uppkalla Vice Notarien vid Högvördigste Erke-Domkapitlet härstädes, Magister Eric Abraham Almqvist, såsom den, hvilken någon tid haft befattning med utgifvandet af "Upsala Erkestifts Tidning", Filosofie Magistern Välborne Gustaf Adolph Silfverstolpe, såsom Utgifvare af Litteratur-Tidningen; samt Akademi-Boktryckaren Johan Edman, hvilken tillika utgifver Upsala Tidning, för att, till följe af H:r Presidentens, Justitiekanslerens och Kommendörens af Kongl. Nordstjerneorden, Välborne Johan Vilhelm Lodes, den 12 förutgående aflåtne skrifvelse, hvaraf afskrift blifvit Herr Rektor tillhanda sänd, att varna och förständiga dem, att till ofelbar efterlefnad iakttaga hvad Kongl. Maj:t, uti nådig skrifvelse under den 8 nästlidne September till H:r Presidenten, Justitiekansleren och Kommendören i nåder förordnat, nämligen att Boktryckare och alla de, som inom Riket utgifver Dagblad och Veckoskrifter, icke skola tillständiga sig minsta afvikelse ifrån K. Maj:ts utfärdade Förordnings rätta inne-

---

*) af Wetterstedt, Landshöfding i Upsala, slutligen Öfverdirektör vid Landtmäterikontoret samt titulerad President.

håll angående en allmän skrif- och tryckfrihet, vid förlust af deras Privilegier, utom laga bot. Och sedan Almqvist, Silfverstolpe och Edman nu företrädt, hvarvid Hr AkademiOmbudsmannen Välborne Sam. Christ. Duse äfven var närvarande, uppläste Hr Rektor förenämnde Hr Presidentens, Justitiekanslerens och Kommendörens skrifvelse, samt öfverlemnade till dem ett tryckt exemplar af högstberörde Hans Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse till Herr Presidenten, Justitiekansleren och Kommendören, hvilket Boktryckaren Edman emottog, för att, jemte Almqvist och Silfverstolpe, deraf göra sig om Hans Kongl. Maj:ts nådiga förordnande härutinnan närmare underrättade: hvarefter Hr Rektor äfven munteligen förständigade dem, att, vid tryckningen af Teologiska ämnen, icke utgifva sådant som vore förargeligt, försmädligt eller eljest stridande emot vår trosbekännelse om rätta salighetsvägen, samt uti det, som rörde politik, noga akta sig för det, som kunde störa allmänt lugn och det i Riket antagna Regeringssätt, samt aldraminst trycka och utgifva sådana villomeningar, hvilka kunde reta Stånd emot Stånd, och innehöllo försvar och utbredande af menighets-regerings-välde och grundsatser, hvilka, enligt alla tiders förfarenhet, fört

land och folk i det olideligaste förtryck och odrägeligaste tyranni, som kan upptänkas, och af hvilkas ohyggliga följder Frankrike och Holland lemnat i allas sinnen de hiskligaste exempel och olyckligaste vedermälen.

Notarien Almqvist frågade härefter H[r] Rektor, om det enligt dessa uppnämnde höga författningar vore tillåtet att i andra ämnen skrifva och trycka osanningar? hvartill H[r] Rektor svarade nej; hvarpå Notarien Almqvist yttrade sig, att han ville bevisa, det en bok, innehållande granskning af Kantiska Filosofien, vore af trycket utgifven, hvaruti finnes flera osanningar, och hvars Auktor skall vara en Professor, som heter Christiernin.

Herr Rektor svarade härtill: Ni är nu tok och borde hafva försyn att angripa Rektor uti sitt embete; hvaremot Notarien Almqvist utlät sig: Jag hyser all vördnad för Rektor; men jag skiljer Rektor från Auktorn till granskningen, såsom numera 2:ne särskilda personer; och jag åtager mig inför protokollet att bevisa, det denna granskning innehåller osanningar.

H[r] Rektor förständigade Notarien Almqvist, det han ej ville vidare tala med en vanvetting: hvilken utlåtelse Notarien Almqvist begärde måtte i Proto-

kollet varda intagen. Ut supra.

Ex Protocollo
Carl Bergström." *)

Vi sluta med ett par sammanställningar af åtgärder före och efter 1809 års regimer, åtgärder, som, derest årtalen och underskrifterna uteslötos, skulle gifva läsaren nog att gissa, från hvilken period hvardera föreskrifver sig. Se här exemplen:

"Utgifvaren af Dagbladet *Dagligt Allehanda*, Hr Majoren och Riddaren C. Siöström, åtvarnas, att vid införandet af annoncer i berörde Blad, nyttja den försigtighet, att inga obehöriga och af lagstridigt innehåll der få inflyta, såsom rörande otillåtliga ackorder af sysslor, och lån till högre ränta än lag förmår, eller andra dylika, som jag stundom i denna Tidning varse blifvit. Stockholm den 8 Februari 1808.

C. B. Zibet.

A. C. Kullberg."

---

*) Detta protokollsutdrag företeddes af Erkebiskop Troil, då han ville från Notariesysslan vid Domkapitlet efter Wijkman, som blifvit Professor och som slutligen blef Biskop i Vesterås, utestänga vice Notarien Almqvist, hvilken dock utnämndes af pluraliteten, och dog som Biskop i Hernösand.

"Stockholm den 14 December 1818.

S. T. Herr Kammarjunkare!

Jag anhåller och begär att Herr Kammarjunkaren ville, på det mest bestämda sätt, i den nummer af *Scandinaven*, som bör utkomma i morgon, återtaga och som ogrundad förklara den meddelade underrättelsen om röfrarne vid Örebro; emedan denna händelse, äfven om den vore sann, ej förtjenar ett rum i ett dagblad, och såsom falsk, ger anledning till farhågor, dem intet dagblad får eller bör vilja sprida. - - -

G. af Wetterstedt."

"Under denna dag har Kongl. Maj:t behagat i nåder underrätta mig, att den här utkommande Franska upplaga af Statssekreteraren P. Cevallos Exposé om underhandlingarne i Bayonne, må utan utsatt tryckningsort eller Boktryckarens namn utgifvas, hvilket Boktryckaren C. Delén till efterrättelse länder. Stockholm den 7 November 1808.

C. B. Zibet.

A. C. Kullberg."

"Boktryckaren Herr Carl Delén tillåtes härmed, att från sitt Boktryckeri utgifva, under påtryckt tryckningsort *Hambourg*, en Fransk skrift, med rubrik:

Sur le systeme Continental, et sur ses rapports avec la Suède. Stockholm d. 2 Mars 1813.

G. af Wetterstedt."

Under det anti-konstitutionnella systemet äro myndighetens förfoganden kontrasignerade; under det konstitutionela, icke. Under det anti-konstitutionnella systemet åtnöjde man sig att *tillåta* utgifvandet af en skrift, *utan* åsatt tryckningsort eller Boktryckarens namn; under det konstitutionnella *berättigas* man till och med att utsätta *origtig* tryckningsort. "När jag dricker, är det rätt", sjunger Polycarpus i Kronfogdarne. Tämligen fördomsfritt är det i alla fall; ty i 1 § 10 mom. af Tryckfrihetslagen heter det: "utsätter någon å tryckt skrift falskt "Boktryckare-namn eller orätt trycknings-"ort, skall han derutöfver anses efter 8 "Cap. 3 § MissgerningsBalken." Huru denna § åter *"anser"* de der omförmälde förbrytelser är bekant. §:n slutas nämligen med dessa ord: "miste äran, "och böte fyratio daler, gälde ock ska-"dan åter. Gjör han det i embetes ä-"render; ligge i tveböte."

Ingen sansad, väl tänkande och oväldig medborgare lärer neka, att den regim, som går så samvetsgrannt till väga, är

skyldig sig sjelf den billiga upprättelsen, att utvotera eller skrapa och till fästningar försända den eller dem, som hafva den fräckheten att högt tala om ”*nefas*” och ”skälmstycken”.

På frihetstidens sarkofag äro ristade namnen: Horn, Cronhjelm, Lilljenstedt, Gyllenborg, Åkerhjelm, Tessin, Cedercreutz, Höpken, Palmstierna, Löwenhjelm, Scheffer, Rudenschöld, Stockenström, Hermansson, Beckfriis och så många andra statsmän, mera än till namnet. Denna regim uppammade Ehrensvärdar, bestraffade Lewenhaupts och Buddenbrocks oduglighet, Brahes och Horns förräderi. Det problem, hvilket man i *staten* hittills förjäfves bemödat sig att lösa, problemet: att uppresa en tron, omgifven af republikanska institutioner, — detta har i *vetenskapen* redan länge utan svårighet skett, och tronen innehades då af Linné, liksom nu af Berzelius, utan att deras universalmonarkiska rykten hotat lärdomens republik med förlust af sin sjelfständighet. På samma sätt har Kyrkan alla tider — tackad vare befordringssättets oberoende af Regeringarnes nyckfulla godtycke — haft utmärkte män i främsta lederna af sin hierarki. Ej ens våra dagar äro således i detta hänseende vanlottade. Vi påstå icke, att man för när-

varande har orsak beklaga sig öfver Styrelsens skarpsynthet i *alla* andra afseenden. Tvärtom reservera vi oss emot tillvitelsen, att vilja blunda för de fördelaktigt utmärkande dragen hos närvarande regim. Vi erkänna således underdånigst och undersåtligast de välgerningar, för hvilka man står i tacksamhetsförbindelse uteslutande hos H. M. Konungens höga Personlighet. Hit hörer i främsta rummet den anda, som, under Hjeltens auspicier, blifvit spridd i vår krigshär, från Generalen till Soldaten: en anda, den vi, med handen på hjertat, till ett tecken af vår framställnings uppriktighet, skatta högre, än mången öfvermodets eller förtviflans bragd på slagfältet: en anda, som förvandlat officeraren, från en rå och inbilsk sprätt, af fördomar och okunnighet söndrad från öfriga samhällsklasserna, sådan, som han någon gång framstod i fordna dagar, till en bildad medborgare och omgängesmenniska, sådan, som han nu är och med hvarje dag mera blir; och soldaten (i synnerhet den värfvade) från en hungrande och plundrande landsplåga, till en med lifvets nödtorfter försedd, laglydig, ordentlig och pålitlig väktare öfver allmänna säkerheten.

I öfrigt minnas vi blott, att der ordet

förts af Rosir, föres det af Evelius; der Thomas Fehman efterlemnat ett frejdadt namn, har äfven Bergenschöld frejdat sitt; att Riddarhuset fått tillegna sig en Ehrenstråhle (Nehrman) och en Edelcrona (Askegren), en af Botin och en af Lundblad; att den som **1808** tog Sveaborg och den som **1809** blef slagen vid Rathan begge burit SerafimerOrden; att tvänne StatsSekreterare: Schröderheim och af Georgii varit Rikshärolder; att om ÖfverIntendenten Hårleman gjort sin hågkomst kär, genom skapandet af Stockholms Astronomiska Observatorium, så skall efterverlden ej heller glömma, att under ÖfverIntendenten Silverstolpes embetstid fick Maria Kyrktorn i Stockholm sin retande fulländning; att RiksRådet Höpken och Presidenten Westerstrand begge, liksom medelst trollkraft, på en gång förflyttades från samhällets lägsta till dess högsta punkter, der den enes snille genast nöjaktigt löste förtrollningen, och den andre vunnit en kolossal popularitet, hvarom Martino, i komedien, yttrar: "att han ej sjelf begriper huru den kommit", hvartill Strozzi saktmodigt svarar: "Det är just så den alltid kommer och — som den går"; att om den trädgård ej mera finnes, i hvars

aftonsvalka Christina ofta skämtat med sin lysande omgifning, så finnes i stället ett torg, der Carl XIII^s bildstod, en modern sfinx, skall gifva kommande slägten åtskilligt att fundera på; att väl intet nytt tempel åt Thalia och Melpomene blifvit upprest på ruinerna af Magnus Gabriel De la Gardies störtade palats, men att Skeppsholmens fula, nedbrända träkyrka är vorden ersatt med en ny, af sten, ganska prydlig och kostsam, hvars församling under byggnadstiden blifvit förlagd i Carlskrona; att Stockholms garnison fått sina kaserner längst bort på Ladugårdslandet och sitt präktiga sjukhus längst upp på Kungsholmen; att Ulriksdals Lustslott, långliga tider ett Kungligt sommarnöje och, under Gustaf III^s glädtiga period, skådeplats äfven för hans vintercirklar, i stället är vordet residens åt krigare, stundom grånade under fredens ädla mödor; att, till ett värn mot grannen i öster, fordom vid Finska skären anlades en borg, som innesluter den odödlige grundläggarens stoft; och att en annan är vorden anlagd vid Vettern, till försvar mot den fiendes omättliga roflystnad, som, från ett håll, icke belåten med eröfringen af Norrland, Upland, Södermanland, Vestmanland, Nerike, Vermland, Östergöth-

land, Småland, skulle vilja framtränga ända till de så uttrycksfullt benämda "*svältorna*" i Vestergöthland; eller från ett annat, i besittning af Skåne, Halland, Blekinge, Bohus län, Småland, Elfsborgs län, sträckte sina rofgiriga blickar ännu längre mot norr: en borg, så lämplig att innesluta den *blinda* lydnadens vedersakare, om man misslyckas i försöken att tillsluta deras alltför frispråkiga mun vid stormiga Riksmöten; att, då Axel Fersen förde Landtmarskalksstafven under ett samhällsskick, "kränkt af utländskt "inflytande, utan allmän ära i krigets "tider och utan varaktigt lugn under "fredens" *), *då* uppvaktade det "utländska inflytandets" organer, främmande Makters sändebud, vördnadsfullt och undergifvet, i förmaken hos dem "som den tiden voro kallade att handla och verka"; men att, när denna staf, i lyckligare, dygdigare och ärorikare dagar, fördes af Jacob De la Gardie, då visade *Landtmarskalken* sig, åkande baklänges i Franska Ministerns ekipage, då hastade *Riksmarskalken* så hufvudstupa att beneventera ett Ryskt utomordentligt Sändebud

---

*) Se StatsMinistern Wetterstedts patetiska yttrande vid KansliPresidenten Ehrenheims grift.

vid dess ankomst till vår Hufvudstad, att vår Stordignitär ej ens blef första gången emottagen; då lyckönskade en Svensk extraordinär Minister vid aftäckandet af ett i Rysslands Hufvudstad upprest monument åt minnet af den Monark, som med en tredjedel förminskat Sveriges ägovälde; att, vid Prinsessans af Dannmark, Sophia Magdalenas, intåg i Stockholm, såsom Svensk Kronprinsessa, restes åt henne en äreport af den varaktighet, att den ännu fyratio år derefter vittnade om tillfällets glans och förhoppningarnas mångfald; men att när Sveriges, när Europas, när seklets och menskligletens hjelte, efter ett triumftåg genom sina hänryckta Stater, och sex veckors bortovaro återvände till sin längtande Hufvudstad, så egnade honom Borgerskapet en efemerisk triumfbåge af bräder *), anbragt midt emellan den bild-

*) Betraktad *blott* som prydnad vid en illumination, var denna triumfbåge emedlertid både smakfull, vacker och af stor effekt, fullkomligt svarande mot derpå använda kostnad och arbete och mot det högtidligt glada tillfället. Vi äro för litet hvad man kallar kännare, för att drista fälla något omdöme öfver beskaffenheten af de verser, som funnos anbragte i transparent på denna äreport. Vi inskränka oss derföre, att här införa dem ordagrannt. De påstås vara en produkt af

stod af brons, som detta samma Borgerskap tillförne låtit gjuta åt Gustaf III och den obelisk af granit, genom hvilken Gustaf IV uttryckt sin och faderns gemensamma tacksamhet; att Johan Gabriel Stenbock var RiksMarskalk och Christopher Gyllenstierna Öfverståthållare, när åskan tvänne gånger slog ned i Riddarholmskyrkans torn, sommaren

---

Svenska Akademiens, Vitterhets-Historie- och AntiqvitetsAkademiens och Par Bricolles förenade snillen, hvilka tre samfund, som bekant är, hafva sina vittra verkstäder i Hufvudstaden.

Man läste nämligen på triumfbågens *högra* sida:

"Gjut Svea glädjens tår
Vid din CARL JOHANS spira,
När du med honom får
Ditt silfverbröllopp fira."

Till *venster*:

"Så glad från segrens char
Du såg ej vunna länder,
Som hjertan der du far
Och der du återvänder."

Att Svensken, lika med Fransmannen, äger någon fallenhet för ordlekar, visade sig vid detta tillfälle, då några "på samhällets lägsta punkter" (för att tala med en viss insändare i Stockholms Dagblad) anmärkte, att Äreporten var placerad i ett slags cirkel med Slottsporten, Kyrkporten, Sprengtportens residens och Skoporten.

1697, utan att ens tornspetsens prydnad, den gyldene fågeln, dervid gick förlorad; men att sommaren 1835, då Riksmarskalken hette Magnus Brahe och Öfverståthållaren Johan Wilhelm Sprengtporten, då, 36 timmar efter åskslaget, sedan vederbörande förklarat, all fara vara förbi, bortskickat släckningsanstalter, hemförlofvat arbetsfolk och låtit glädjetrumman gå, den eld, som dittills uppenbarat sig blott genom en svag rök, hastigt utbrister i vild låga, hvilken, efter ännu flera timmars förlopp, *småningom* förtär torn och kyrktak och betäckning på kungliga så väl som på ridderliga grafvar, — och, nedramlad i gruset, är det nu först, efter sekler, man rigtigt skönjer det högt uppsatta, det stolta, det förgyllda miraklets ..... hönsnatur; samt att slutligen ett efterspel uppstått genom skriftvexling i Tidningarna om ett ämne af historiskt, af fosterländskt interesse, hvilken läsaren derföre tvifvelsutan icke misstycker att återfinna här.

Nya Argus den Tredje innehöll den 19 Augusti följande uppsats:

"Med förundran observerade många, att uti Statstidningens berättelse om troféernas flyttning, all mention om de under f. d. Konung Gustaf Adolphs krig tagna troféer saknades. En Insändare har

i anledning deraf till Red. inskickat följande reflexioner:

"Vid troféernas förflyttning från Riddarholmen till Rikssalen, och berättelsen derom i Statstidningen sistlidne Lördag, saknades helt och hållet de, hvilka togos från fienden under Gustaf IV Adolfs Tyska och Finska fälttåg. f. d. Konungen, som var i hög grad religiös, underlät aldrig att låta nedlägga vid altaret, då Te Deum afsjöngs för vundna segrar, de troféer, hvilka den tiden vid flera tillfällen dyrt köptes för ymnigt gjutet Svenskt blod. Mången, som deltagit i dessa Te Deum, blef derföre så mycket mera förvånad öfver besagde troféers frånvaro under Lördagens högtidlighet, som de äro *de sista* Sverige eröfrat från sin östra granne, och ändå högtidligheterna voro, enligt Statstidningens berättelse, ordnade af H[r] Riksmarskalken (Grefve Brahe), hvilken, i sin egenskap af landets *förste* Grefve, och en ättling af så många Riddare *sans peur et sans reproche*, lifligare än mängden måste känna, att de lagrar, som *på det hållet* skäras, icke äro de minst dyrbara för Svenska hjertan."

Den 20 Augusti lästes i *det Nyare Aftonbladet*:

(Insändt)

”En liten reklamation.

I den förteckning, som *Statstidningen* meddelar på troféerna, då de flyttades från Frimurarelogen till Rikssalen, och hvarvid den kronologiska ordningen noggrannt blifvit iakttagen, finner man en liten lucka i tideräkningen, som jag åtminstone icke kunnat förklara. Ifrån de troféer, som tagits under Gustaf III^s regering, och hvilka finnas införda i räkningen under N:o 29, komma N:o 30: troféer tagna under Carl XIII^s regering. Som nummerföljden går i ordning, kan intet tryckfel här äga rum, och således äro de under Gustaf IV Adolfs regering tagna troféerna öfverhoppade. Nu är det likväl en allmänt känd sak, att i 1807 och 1808 årens krig många sådana eröfrades både i Pommern, i Finnland och i Norrige. Hvart hafva de då tagit vägen? Förgingos de vid Riddarholms-kyrkans brand? eller kommo de aldrig dit vid flyttningen år 1817? eller äro de qvarglömda i Frimurarelogen? Att man skulle kunna med flit förbigå dem i förteckningen, för att icke nämna den Konungs namn, under hvilken de eröfrades, är alldeles icke troligt, ty han hade ingen del deri och var ej med, när de togos. Men Nationen kan icke vara likgiltig för dessa

minnen, hvilka äro en liten ersättning för de många smärtsamma hågkomster, denne Konungs styrelse lemnat henne; och ännu lefva många af de tappre, som med sittt blod köpt dessa segertecken. Det skulle vara en tröst för dem att veta, hvad öde som träffat dem, och, i fall de gått förlorade, att åtminstone erfara när och genom hvad händelse sådant skett.

Gammal Militär,
som stridt vid Siekajocki,
Lappo och Alavo."

Dagligt Allehanda yttrade den 21 Augusti:

"Vi hafva hört ganska många fästa sin uppmärksamhet vid *Statstidningens* officiella berättelse om de Svenska Troféernas förflyttning till Rikssalen sistlidne Lördag. Man har nämligen dervid anmärkt, att de Troféer, hvilka under f. d. Konungens *Gustaf IV Adolfs* Tyska och *Finska* Fälttåg togos från fienden, och hvilka finnas uppräknade i *Rothliebs* beskrifning öfver Riddarholmskyrkan, helt och hållit voro uteslutna från den officiella förteckningen. En Insändare i en annan Tidning har funnit besagde troféers frånvaro destomer förvånande, som de äro de *sista* Sverige eröfrat från sin *östra* granne, och han har förmenat, att att Riksmarskalken Herr Grefve *Brahe*

icke bordt vara okunnig om, "att de lagrar, som på *det hållet* skördas, icke äro de minst dyrbara för Svenska hjertan".

För vår del kunna vi ej annat än anse denna förvåning ganska naturlig. Måhända hafva f. d. Konungens troféer blifvit borttagne från Riddarholmskyrkan, *sedan* H^r Rothliebs beskrifning utkom, likasom man lärer anse nödigt, att från den Svenskt Kongl. Porträttsamlingen *på Gripsholm* borttaga samme Konungs contrefey. Statstidningen är då utan skuld, men en stor oskicklighet var det likväl af dess *Direktion* att, genom införandet af den föga interessanta *förteckningen* på troféerna, lemna allmänheten anledning till betraktelser, hvilka, ehuru oskyldiga de än äro, likväl hos en och annan torde verka en "sur mine", om ej ett "surt minne"."

Samma dag (den 21 Augusti) svarades i *Svenska Minerva:*

"*Till Redakt:n af Svenska Minerva.*

En Insändare har, uti N:o 60 af *Nya Argus den Tredje*, gjort anmärkning dervid, att uti den i Statstidningen influtna berättelsen, om de vid Riddarholmskyrkans brand bergade Troféernas flyttning, ifrån FrimurareOrdens hus på Riddarholmen, till Rikssalen, "saknades

helt och hållet de, hvilka togos ifrån fienden under *Gustaf IV Adolfs* Tyska och Finska fälttåg"; och i anledning af denna saknad gör Insändaren några anmärkningar, hvilka det icke är meningen att här hvarken upptaga, eller besvara. Men hvad angår sjelfva factum, torde det vara en annan Insändare medgifvet, att meddela några upplysningar, för hvilka han önskar en plats i Sv. Minerva.

Vid nedtagandet, under branden i Riddarholmskyrkan, af de derstädes förvarade Troféerna, blefvo de uti Rothliebs Beskrifning öfver samma Kyrka, sid. 306, omförmälta, under kriget 1808 eröfrade 4 st. fanor och 18 st. flaggor och vimplar, hvilka voro uppsatta på 16:de pelaren, till venster i Kyrkan, samt å hvilka, vid uppsättningen derstädes, samtliga stängerne, jemte derå befintlige, till deras urskiljande oumbärliga påskrifter, blifvit afsågade, sammanblandade med det större antalet under Konung *Gustaf III* eröfrade troféer, hvilka, tillika med förberörde fanor, flaggor och vimplar, undan branden räddades, och uppburos uti FrimurareOrdens hus. Af detta förhållande härrörde sedermera, att dessa fanor, flaggor och vimplar — ehuru visserligen, lika med de öfriga, tillstädesvarande och väl behållna — icke blefvo upptagna, el-

ler kunde upptagas, under någon särskilt rubrik, samt, då de ej kunde frånskiljas, vid de öfriga troféernas uppförande till Rikssalen, ej heller erhöllo någon egen nummer uti den för flyttningen faststälda Ordning. Gerna medgifves, att uti denna Ordning, på det ställe der de under Konung *Gustaf III:s* regering tagne troféer omnämnas, det rätteligen hade bordt heta: "De under Konungarne *Gustaf III:s* och *Gustaf IV Adolfs* regeringar eröfrade troféer"; men, efter hvad här ofvan blifvit anfördt och upplyst, torde svårligen någon billigt tänkande ledamot af den läsande Allmänheten kunna ifrågasätta, att det härrört af någon, den ena eller andra afsigten, att Ordningen icke blifvit så stiliserad."

Slutligen kommenterade *Det Nyare Aftonbladet* den 25 Augusti Minervas artikel på detta sätt:

"Vi vilje ingenting yttra oss öfver giltigheten af denna förklaring; vi anmärke endast, att ett sällsamt missöde hvilar öfver dessa troféer, enär de, och just de allena, blefvo vid branden söndersågade, förlorade sina igenkänningstecken, och, likt Trojas siste Konung, blefvo en *sine nomine corpus*, under det att sjelfva den fredlige Adolph Fredriks troféer kunde bibehållas. Vi förmode emedlertid att

Statstidningen icke underlåter, att göra den rättelse i sin uppgift, som *Minervas* Insändare föreslår. Då idéen kommer ifrån en så godkänd autoritet, af hvilken både *Statstidningen* och dess principaler tåligt fördraga en och annan upptuktelse i vida strängare termer, bör saken väl anses approbat.”

Hvem ansåg dessa omtvistade förhållanden så litet vigtiga, eller så omöjligt att nöjaktigt utreda, det man i stället fann sig förpligtad att spela en döfstums roll? Jo .... *Sveriges Statstidning*, Regeringens officiella blad, och *Journalen*, vederbörandes innersta tanka, och *Stockholms Dagblad*, Polisens organ: alla tre ryktbara för sina beryktade insända artiklar.

Frihetstidens grundliga, stundom sträfva, alltid stränga allvar efterträddes af Gustaf III:s lysande, muntra, retande, qvicka, skämtande, flygtiga, spelande, ytliga, sprittande, njutningslystna, förförande, tygellösa, förtjusande, förderfliga tidehvarf. Bland skuggor i Gustafs karakter, som skulle gjort en *vanlig* menniskas svart som natten under det mulnaste vinternedan, funnos i denna samma karakter ljuspunkter, hvilkas bländande sken gjort hopen solblind och

efterverlden försonad. Han var alltid och öfverallt Kung, alltid och öfverallt Svensk —: Kung i faror och nöjen, Kung i kabinettet, på teatern, på parnassen: Kung på tronen och på torgen, Kung i den finaste sällskapskrets, i de oerhördaste utsväfningar, bland den råaste folkmassa: Kung, då han ville belöna, uppmuntra, smeka, Kung ännu i sin vrede. En dag (Maj 1773) beser han några nyodlingar vid Carlberg. Bland arbetarne igenkänner han en dalkarl, som förut till Konungen öfverlemnat en böneskrift. Gustaf ropar honom till sig, och med okonstlad godhet och höflighet underrättar bonden att hans ärende är afgjordt, att expeditionen kan när som helst afhemtas. Detta *minne* förvånar, denna *tillgänglighet* hänrycker. Det är *så* man blir menighetens afgud. Också träffade hon honom ofta midt ibland sig, vid tillfällen och i funktioner, som i allmänhet synas vara henne ensamt förbehållna. När den af Ridderskapet och Adeln föranstaltade och bekostade bildstod af Gustaf Wasa uppreses i Decemb. 1773, är Tredje Gustaf sjelf närvarande på ställningen, snafvar, men utan att skada sig, stadnar der tills stoden kommit på sitt ställe, och vid ett af Konungen sjelf med sin aflyftade hatt gifvet

tecken, utbrister folkmassan i högljudda långvariga hurrarop.

Denna rörlighet lifvar, och hon hejdades icke hos Gustaf af spända uniformers stelhet, med tillbehör af sidogevär och sporrar. Det var först Gustaf IV Adolf, som ålade sig detta tvång, äfven då militärförrättningar ej voro å bane. Åstundar man ett ytterligare prof på denna samma rörlighet, utvisande tillika dennas nära förening med en annan, ännu dyrbarare egenskap, tillräckligheten: så se här en dag ur Gustafs lefnad, under vistandet på Ulriksdal 1773. Han åker in till staden, beger sig upp i Statsexpeditionen, gör sig der underrättad om några mål och framställer åtskilliga påminnelser. Sedermera är han i Vetenskapsakademien tillstädes vid Riksrådet Stockenströms parentation öfver Riksrådet Ekeblad. Derefter besöker han de Fria Konsternas Akademi, der han uppmärksamt genomser elevernas ritningar och tecknar med egen hand skuggan på en bild, som en elef glömt på sitt utkast. Slutligen visar han sig en korrt stund på operan och reser derifrån åter till Ulriksdal.

Carl XII hade släpat Svenska äran till Bosforens stränder: Gustaf III visade vid stränderna af Neva, Seinen och Tibern

hvad Svensk älskvärdhet vill säga. I Versailles, i Vatikanen, vid Tsarsko Zelo, öfver allt är det kring det Svenska namnet, han vill gjuta ryktets glans. Och när han dragit i härnad mot "det *svällande* riket", som han i sitt tal på rikssalen vid riksdagens öppnande 1789 kallar grannstaten i öster: hvilken utsökt förening af det yppersta galanteri åt könet och åt svenskheten, i Gustafs bref till sin gemål, på hennes namnsdag, Sophia-dagen! Rensadt från hans stafningssätts ökända oregelbundenheter, lyder det sålunda:

"Vous savez, ma chère amie, que j'ai toujours été dans l'usage de celebrer Votre jour par quelque fête ou divertissement, que la profonde tranquillité où nous passions notre vie pendant les premiers 17 *années de mon règne autorisoit. Aujourd'hui, qu'éloigné de Vous, je suis au milieu des frimats, je n'ai pu celebrer plus dignement Votre fête, qu'en livrant bataille à la flottille russe, et en vengeant l'affaire de Svensksund et tant d'autres. Dieu a béni mes armes et m'a fait remporter la victoire la plus unique, dont on se souvient de mémoire d'homme.* 30 *vaisseaux pris, le reste brulé ou coulé à fond, tous les vais-*

seaux de transport brulés sous les canons de la forteresse: voilà le fruit de ma victoire! Le Lieutenant Frese, beaufrere et cousin du colonel Frese qui est mon capitaine de pavillon, peut Vous donner plus de detailles de cette journée, et elle m'est d'autant plus agréable qu'étant arrivée le jour de Votre féte, ces deux époques reunies rappelleront toujours un souvenir bien agréable. Je Vous embrasse de tout mon coeur. Amphion à la rade de Fredricshamn ce 15 *Mai* 1790.

Votre tendre ami,
GUSTAVE.

Le Te Deum ne sera chanté que lorsque j'enverrai les pavillons pris, qu'on portera devant mon Fils à la cathedrale."

I sin förtroliga krets var Gustaf III ej allenast sjelf fri, utan tillät äfven sin omgifning den största frihet i upptåg och yttranden, blott under vilkor att de voro roliga och qvicka; men så snart det blef fråga om representation: ve den, som öfverträdde reglorna för den strängaste etikett, mot hvilken han sjelf, lika litet försyndade sig, som Frankrikes Bourboner, dem han i detta afseende tagit till mönster. På en af Bållhusets maskerader igenkändes Konungen af General

Horn — densamme, som, härmande Hellichius, hvilken kallat sig *"Gustafsschöld"*, ville i sin Gustavianska hänryckning 1772 utbyta sitt historiska namn mot *"Gustafsvän"*, och som 1789 var en bland Gustafs hätskaste fiender — *"Je Vous connais, beau masque,* — utbrister Horn — *Vous etes medecin."* — *Moi medecin! Vous vous trompez.* — *"Oh, que non! Vous avez fait une cure des plus grandes et des plus merveilleuses le 19 d'Aout."* — *Ah, beau masque! Je m'en souviens à présent. Vous etiez apoticaire alors* Samme Konung, som fann sig road af ett så fritt skämt, var så nogräknad om rangens företräden, att, uti Instruktionen för den Regering, han förordnade vid resan till Aachen och Spaa 1791, tillade han *egenhändigt:* "hvilka ofvannämde Herrar och män (under Kronprinsen Gustaf Adolfs ordförandskap: Riksdrotset Wachtmeister, Riksmarskalken Bonde, Riksrådet Oxenstierna, ÖfversteKammarjunkaren Armfelt, Presidenten Ruuth och Statssekreteraren Frank) "må samfält med H. K. H. Kronprinsen under-"teckna besluten, och *till deras biträde,* "*men med rätt att lika med dem rö-*"*sta,* Lagmannen Håkansson." Vidare uti Instruktionens 2:a §: "Ordningen af

"sätena blifver sådan, att under himme-"len sättes för H. K. H. en karmstol; "till höger och venster om H. K. H. "sättas taburetter för Herrar Riksens em-"beten och öfriga ledamöter af Regerin-"gen och *nederst vid bordet ett säte "för Lagman Håkansson.*" Ja, Konungen utstakade i 8 § hvar hvarje af Regeringens ledamöter skulle på expeditionerna underteckna sina namn, dem han till och med *egenhändigt* utskref, och genom 18 § förordnades om ceremonier som skulle äga rum, i den händelse någon medlem af Kongl. Huset afled, under Konungens frånvaro.

De dagar, då Kungliga Familjen gaf, som det kallades, offentlig spisning, ägde vanligen förut en större cirkel rum. Drottningen spelade då vid ett bord quadrille med embetsmän af minst Generals rang. De gåfvo, stående, korten till sina medspelare, och under en djup bugning hvarje gång för Drottningen. När hennes ordning kom att gifva, skedde det af vakthafvande Kammarherren, som för sådant ändamål under hela spelet stod bakom hennes stol, och äfven besörjde liqviden vid spelets slut, å Drottningens vägnar. Konungen spelte *trente et quarante* vid ett långt bord, öfvertäckt med grönt kläde. I samma ögonblick

han sköt sin stol från spelbordet, slöt äfven Drottningen sitt parti och steg upp, om det också inträffade midt under en gifning. Spelet räckte ungefär en timma eller fem qvart. När sedermera den publika spisningen skedde, sutto de kungliga personerna vid långsidan af bordet, och på den motsvarande stod hofjunkaren och serverade. Hofcirkeln höll sig på något afstånd i en halfcirkel, iakttagande en underdånig tystnad. Konungen nickade, än åt en, än åt en annan, och vinkade stundom en eller annan till sig. Denne blef, under samtalet, stående i bugande ställning bakom Konungens stol, drog sig sedermera tillbaka i den öfriga kretsen, en ny framvinkades, o. s. v. Någon supé vankades ej för någon annan, än de Kungliga Personerna. Men nyårsafton gaf Konungen alltid stor supé åt alla, som hade tillträde på Hofvet. När klockan slog tolf, blef en allmän nyårsönskan, hvarefter de kungliga personerna drogo sig undan i sina smårum, och cirkeln upplöstes. Nyårsdagen om aftonen, på börsen, hade Kongl. Familjen uteslutande bestämt åt Stockholms Borgerskap. Det var i större sällskaper, Konungen spelte, och han brukade i detta afseende yttra, att hvarje samqväm af mera än tolf personer vore

ett dåligt sällskap utan kortspel. Reversi utgjorde i början af hans regering vid sådana tillfällen hans tidsfördrif. I Rom, der han vistades under benämning "Grefve af Haga", spelte han en gång med en Furstinna, som talade illa Fransyska och som, när hon till honom tappat tvänne fischer eller marker, hvilka på Italienska heta: *"testoni"*, vände sig till honom och sade med ljuf stämma: *"Monsieur le Comte, prenez mes deux tetons"* *). Ingenstädes blef dock hans

---

*) Kortspel utgjorde äfven en bland hans sonsons barndomsförströelser; hvilket kan inhemtas af följande strof ur ett bref från sedermera Öfverpostdirektören Carpelan, dateradt Karsholm den 18 Oktober 1806, under Hofvets vistande i Skåne:

- - -"Expeditionssekreteraren Hederstjer-"na och jag bo på Karsholm, och fara till "Beckaskog, så ofta vår närvaro der är nö-"dig, som för mig ej just ofta inträffar. "Prinsen äter alltid der middag, och om "qvällarne, hvilka han tillbringar hemma på "Karsholm, spisa vi alltid, enär vi vilja, hos "honom, efter att förut ha spelt litet du-"rach, två herrar och en narr, m. m. med "Hans Kongl. Höghet, som är en liten söt "Herre." - - -

Karsholm tillhörde Presidenten Ruuth, hvilken Gustaf Adolf lät betyga sin erkänsla, genom Fältmarskalken Toll, för det att Ruuth erbjöd och upplät denna sin egendom till re-

etikettskänsla så våldförd, som i Neapel, hvars Monark, som skröt af sin kroppsstyrka och gerna brottades med de starkaste bland sina trogne undersåter, hvilka naturligtvis pligtskyldigast afstodo segerns palm åt deras beherrskare, så snart han fick höra, att Armfelt ansågs äga någon kroppskraft, steg upp från middagsbordet, der de begge Konungarne och tillfällets största notabiliteter frossade söderns läckerheter, och utmanade den Svenske Friherrn till en kamp — på knytnäfvar. Efter en djup bugning, fattade Armfelt sin kunglige vederpart om lifvet, och sedan några rätt eftertryckliga knuffar blifvit vexlade, slog vår Svenske ädling Hans Sicilianska Majestät i golfvet, der Högstdensamme snart sagdt begrofs under kristaller och tillbehör, som nedstörtade från bordet. Gustaf rynkade pannan och bet sig i läppen. Det var hos honom en strid mellan löje och harm öfver majestätets vanhelgd. Ferdinand åter skänkte sin besegrare hela

---

sidens åt Kronprinsen, under det Konungen och Drottningen bebodde Beckaskog.

I Franska Tidningen *Le Temps* och, refererande dess berättelse, Tyska bladet *Allgemeine Zeitung*, talas för korrt tid sedan om Prinsens *"angenehme Sitten"* och han kallas en *"ausgezeichneter Kavalier."*

sin kungliga beundran och bevågenhet.

Allt i Gustaf III' lefnadssätt var beräknadt och indeladt: allt hade sin ordning, sin tid och sina särskilda tillhörigheter, från den publika spisningen, der han visade och lät betjena sig som kung, ända ned till de förtroliga supeerna, då han åt med några få gunstlingar. Vid stora tillfällen och i allmänhet i cirklarna på slottet, Konungens så väl som Drottningens, utgjordes sällskapskretsen af Hofvet och Rikets högre embetsmän. Dit ledde rangen, börden och tjenstegraden. Till de lysande operasupeerna, det sista tiotalet af Gustafs lefnad, öppnades dörrarna åter genom snille, behag, utseende och omgängeston. Der funnos visserligen ock både rang och börd; men blott *så vida* de voro *förenade* med förenämnde egenskaper. Det var der, som den mest otvungna, den älskvärdaste glädtighet rådde, som infall blixtrade och vexlades och det omgängessätt uppstod, som blef sin tids skola och sednare tiders ideal. Det var alltid ett särdeles ynnestprof, en stor utmärkelse, att blifva befalld till Gustafs operasupeer. Man var städse förvissad, att den som der fått tillträde, hade någon älskvärd egenskap, och en befallning dit var en vedertagen fullmakt på "*une femme*" eller "*un homme*,

comme il faut". Konungens förtroliga supéer deremot bestodo blott af 5 till 6 personer, qvicka och älskvärda, förstås; ingen betjening fick vara tillstädes, och Konungen förtärde ymnigt af sin älsklingsdryck champagne, den han ock annars vanligen drack, uppspädd med selzervatten. Vid dessa små förtroliga supeer hände ej sällan, att Gustaf förflyttades direkte från bordet till sängen. Under dessa måltider öppnade han hela sitt hjerta. Det var då, kanske endast då, han visade sig utan all förställning; och dessa förtrogne fingo förtroenden, som icke ens den bäst anskrifne Minister kunnat erhålla. Litteratörerne tillhörde ännu en annan krets, ehuru några bland dem voro införlifvade med nästan alla de öfriga. Ett exempel torde gifva åskådlighet åt olikheterna mellan omförmäldte omgängeskretsar. Riksdrotset, som var sjelfskrifven uti den första, var åter helt och hållet främmande för de begge öfriga; Oxenstierna tillhörde de tvänne första och Armfelt alla tre.

Under Hofvets vistande på Drottningholm, hölls der snart sagdt öppen taffel. En mängd personer från hufvudstaden voro, dels för tillfället, dels en gång för alla, befallda dit, och jemväl de som inställde sig objudne kunde, om de hade

relation med någon, som var hemmastadd i, eller stod väl vid Hofvet, påräkna att finna rum vid något af de många borden, såsom Hofmarskalkstaffeln, Kavaljerstaffeln, ända ned till Hofmästarens, hvilken också hade 6 till 8 platser för sin räkning, och der man ej åt minst läckert.

Det hände naturligtvis ofta, att Konungen ej under dagens lopp hann genomläsa de böneskrifter, man lemnat honom. Det blef då en sysselsättning om aftnarna, sedan han var afklädd. Derefter läste han antingen sjelf i någon Fransysk bok, eller lät den föreläsas af lifpagen, som alltid låg inne hos honom. Sjelf låg Konungen på en hårdt uppstoppad madrass, med en pöl till hufvudgärd, derpå breddes lakanen och så ett sidentygstäcke. Gustaf sof ganska starkt och tungt. Han gaf om aftonen sjelf befallning, när han följande morgonen skulle väckas, hvarmed Förste Kammartjenaren hade nog att göra, särdeles efter de beskrifna champagnesupeerna. Kammartjenaren ropade, stötte på Kungen, drog honom i armen och hade hundratals påfund: ja, en gång ropade Griberg, att elden vore lös, då Konungen i ett språng var ur sängen och tillreds att låta kläda sig. Det såg nästan

ut, som hade denna tungsöfdhet varit ett möderne-arf från Gustafs Store Morbroder, Fredrik den Ende i Preussen, som på samma sätt var ganska svår att väcka.

Gråtande satt Gustaf III hos Atis och Camillas sångare, hos Creutz, vid dennes dödsbädd; och utsträckt på sin egen, lät han sin bigtfader, Biskop Vallqvist, föreläsa Voltaires Zaire *). Gustaf var

---

*) Upprigtigt taladt, innefattade detta tidsfördrif på sotsängen mindre något bevis att Konungen med stoiskt sinneslugn såg döden i ansigtet, än att han irrade sig rörande faran af sin belägenhet. Några dagar innan han dog, yttrade han till sin omgifning: "*Tous les grands rois ont été assasinés. Henri IV le fut aussi;* mais *il en mourut.*" Det var först Bergsrådet Dalberg, som i detta afseende öppnade Gustafs ögon, några få timmar, innan han tillslöt dem för evigt. Dalberg, hvilken i egenskap af läkare tillförne hade åtföljt Konungen på en utrikes resa, hade sedermera fallit i onåd och nu flera år upphört att uppvakta i hans Hof. De sista dagarna af sin lefnad frågade Konungen efter Dalberg och befallde att han skulle anmodas inställa sig. Det skedde naturligtvis; men, af en eller annan orsak, var det först den 29 Mars, tidigt på morgonen, som han infann sig vid Konungens sjuksäng. Dalberg började med, att uttrycka sin djupa bedröfvelse öfver Monarkens tillstånd och förklarade, att han långt för detta och utan särskild befallning skulle hafva gjort sin

således skaldernas Kung, det skapande snillets. Det var i allmänhet icke stora

---

uppvaktning, om han ej, i anseende till de förhållanden, som för längre tid tillbaka beröfvat honom Konungens nåd och hållit honom aflägsnad från dess person, befarat, att hans närvaro kunnat med misshag anses. "Låtom oss ej mera tala derom" — föll Gustaf, lifligt men med matt och bruten stämma, honom i talet — "låtom oss å ömse si-
"dor glömma det framfarna. Det är mig
"kärt att återse Er. I Dambrechten, der Ni
"mins jag mådde mycket illa, gaf Ni mig
"ett vomitif, som lindrade plågorna och å-
"terställde min helsa: kanske vi nu skulle
"försöka detsamma? — Nu, Ers Maj:t, skulle
"detta så väl som andra läkemedel uträtta
"intet. — Huru?... Hvad säger Ni?... Är
"skadan obotlig?... Finnes ingen hjelp?...
"— Ers Maj:t .... nej! Och med blödande
"hjerta uppfyller jag den smärtsamma plig-
"ten att oförställdt derom underrätta Ers
"Maj:t. — Ni tror då, att jag skall dö!...
"— Ja, Ers Maj:t. — Men några månader
"återstå väl för mig att lefva, åtminstone
"några veckor?... — Ers Maj:t synes ej
"kunna räkna ens på dagar, och det är just
"derföre jag vågar underdånigst besvärja
"Ers Maj:t, att använda de timmar, som å-
"terstå till att beställa om Sitt hus. Må
"Ers Maj:t gå ur verlden, utan hat mot si-
"na fiender, och i främsta rummet försonad
"med Sin egen broder, H. K. H. Hertigen af
"Södermanland"... *"Non! Non!"* — afbröt honom Gustaf, med ansträngda krafter och vredens flamma i det slocknande ögat —

statsmän och härförare, icke utmärkta embetsmän, som af eller under honom danades *); men Sergel; men Kellgren,

---

"je ne me reconcilierai jamais avec mon "meu" ....

Vid flera tillfällen under Konungens sista sjukdom hade han med häftighet vändt bort ansigtet och låtsat slumra då Hertigen inkommit i rummet och Gustaf blifvit varse sin höga broders bild i trumeaun.

Det är annars anmärkningsvärdt och sällsamt, att denne Skaldernes Konung skulle, liksom deras forntida beskyddare Mecenas, vara så fästad vid lifvet, att han önskade dess fortsättning, äfven under plågornas marter. "Må jag vara halt, enhänd, puckelryggig, tandlös: blott jag får behålla *lifvet*, så är det bra. Låt mig lefva fastspikad på ett kors, endast jag kan *lefva* der."

Det är detta yttrande Lafontaine så lyckligt uppfattat och återgifvit i dessa rader:

Mécénas fut un galant homme:
Il a dit quelque part: qu'on me rend impotent,
Cul-de-jatte, goutteux, manchot, pourvu qu'en somme
Je vive, c'est assez; je suis plus que content.

*) Lilljencrantz var en man från Frihetstiden, som genom realisationen återställde reda i myntväsendet, och som lemnade finansportföljen, när det hotades med ny villervalla genom det krig, som omsider utbröt 1788. Äfven Schröderheim hade uppnått mogen ålder, innan Frihetens epok upphörde. Axel Fersen d. y., Håkansson, Zibet,

Lidner, Leopold; men Bellman; men Thorild; men Oxenstierna, Adlerbeth, Rosenstein, Lehnberg; men Armfelt och Schröderheim; men Fru Lenngren, Fru Schröderheim och Gracerna Fersen; men Karsten, Stenborg, Viderberg, De Broen; men Schylander och Hjortsberg; men ..... hvem skulle hinna uppräkna alla ryktbarheter från denna glädjeyrande epok? Gustaf, som så väl förstod att uppskatta den adel af gudahögt ursprung, som naturen ensam och ingen monark förlänar, i snille och skönhet: hvarföre hade han ej äfven sinne för den högsta af all adel: dygdens! Hvarföre värderade han ej förtjensten af djupa insigter, af långa mödor, af denna fasthet i lynne, tänke- och handlingssätt, som gör medborgaren till en man för sig! Det var icke hans skull, att dessa egenskaper stundom tillika förefunnos hos dem, han gynnade; ty genom de förra hvarken ökades eller minskades hans ynnest.

På denna mellan godt och ondt skiftande styrelse följde FörmyndareRegeringen. Den hade sina ljusa och sina

---

Toll, Lagerbring, Rosenblad, Edelcrantz, Låstbom och — Ugglas tillhörde mera Gustaf Adolphs än hans faders period, och Chapman meddelade glansen af sitt rykte åt begge.

mörka sidor. Lättsinnig var den emedlertid icke. Hufvuddragen i dess skaplynne voro förföljelse och mysticism. I denna nya skepnad blef despotismen hvarken älskvärdare eller mera älskad. Det fanns ett sken af rimlighet för Hästeskos stupstock; men intet för Gustaf Mauritz' hundratals skampålar. Carls gunstling, Reuterholm, som i allt ville vara en motsats till Gustafs gunstling, Armfelt, höll sig afstängd, så mycket som möjligt, från all personlig beröring med funktionärer och sökande, lemnade dem sällan eller aldrig företräde, och delade sin tid mellan arbetsrummet och embetsrummen, mellan Hertigens kabinett och Frimureriets sanctuarium. Nu som förut fortgick tjensthandeln, kallad ackorder, till föga fromma för tjensterna. På fyra års tid, hvartill denna regim inskränktes, hinner man dock ej så omsätta embetspersonalen, att deraf något helt och nytt kan uppstå, som berättigar och gör möjligt att bedömma befordringarnas inflytande på det allmänna. Vi vända således uppmärksamheten till det system, som uppstod med Gustaf IV Adolfs inträffade myndighetsålder *).

---

*) Rikskansleren Sparre, som vid afdömmandet i FörmyndareRegeringens konselj af

Denne Prins var i allt den fullständigaste motsats till sin far, för hvars minne han icke desto mindre hyste den djupaste och innerligaste vördnad. Fadren, den förkroppsligade flärden, lysande, förbindlig, hänryckande: sonen, allvaret i menniskohamn, pålitlig, kärf, redlig, frånstötande, välvillig. Af politik, af egenkärlek, fåfänga och praktbegär satte fadren så högt värde på föreningen af höghet och makt hos konungadömet: hos sonen

---

Armfeltska saken, voterat på ris för Fröken Rudenschöld och yttrat, att han vore belåten, om hon också finge smaka blott ett enda par, kallades sedermera allmänt "*Riskanslern*". Reuterholm var den sannskyldige Premierministern, och bland sina förtrogne kallade han aldrig Sparre, hvilken *figurerade* såsom den förnämste i Styrelsen, annat, än "gubben med peruken"; ty denne företedde sig såsom det märkvärdigaste af hans dessutom ganska stora hufvud på en dvergaktig kropp.

Reuterholm hade i början af Förmyndare-Regeringen låtsat gynna tryckfriheten; men då Thorild uppträdde att i sjelfva verket göra den gällande, hastade man att visa hvad man förde i skölden, och tycktvånget vidtog. "Det är skada", yttrade någon i anledning häraf till Schröderheim, "att Reuterholms barn skulle dö så snart." — "Ja", svarade Schröderheim, "och det just när det höll på att få tänder."

var högsta maktens ofelbarhet religion, och man vet, om han förblef sina religiösa begrepp trogen! Fadren hade kallat sig "den förste medborgaren bland ett fritt folk" *), och skulle kanske ef-

---

*) Med denna klingande fras — den tidens "*Charte vérité*", ej olik löftet 1809, att ingen alns bredd skulle gå förlorad af den Svenska jorden och 1812 om indragningsmaktens återlemnande, när den då för handen varande politiska konjunktur upphört — hade han fångat mångas sinnen, som vändes emot honom, i samma mån han sjelf vände sig från ett fritt, till ett enväldigt regeringssystem. Tio år efter det han begagnat ifrågavarande uttryck, blef Ceremonimästarn Plomenfelt varse ristadt å en fönsterruta på Beckers värdshus vid Norrtullsgatan dessa ord: "*Gustave III le premier citoyen*". Plomenfelt ritade derunder: "*Il a été; mais à present le premier fourbe*". Under alla förderfvade regeringar anser lycksökeriet angifvelser för en stege till uppkomst. Kapten Lundstedt vid Drottningens Lifregemente, vittne till Plomenfelts oförsigtiga och opassande handling, skar ut fönsterrutan och öfverandtvardade henne i Konungens händer. Med mera belastadt politiskt samvete nu, än då han nio år förut skänkt Öfverskäraren Hallströms lasteliga tal sitt förakt och sin förlåtelse, anlitade Gustaf vid detta tillfälle lagens 5 Kap. och 1 § i Missgerningsbalken, och lät anställa åtal mot Plomenfelt inför Svea Hofrätt, hvilken redan den 22 Mars 1782, eller fem dagar efter förgripelsen,

tersträfvat att äfven vara det, om purpurn och enväldet ej högre smickrat

---

dömde förgriparen att halshuggas; men som honom under tiden, sannolikt med Konungens goda minne, lemnats tillfälle att komma på flykten, förklarades han biltog och fridlös inom Sverige och dess gränsor. Sedan detta Utslag den 12 Aprill vunnit Konungens fastställelse, blef Riddarhusdirektionen underrättad, att Plomenfeltska ätten utgått med den sakfällde, som var ogift, hvilket kungjordes i Tidningarna och hvarom anteckning skedde på vapenplåten. Plomenfelt dog slutligen i Amerika. Hans mor, i sitt andra gifte förenad med Borgmästaren Kierrman, hade således det dubbla missödet, att vara hustru åt en person, som slöt sina dagar såsom lifstidsfånge på fästning, och moder åt en biltog dömd och landsflyktig. Konungen belönade Lundstedts angifvelse med adelskap och gaf honom namnet Lindestam; men någon introduktion på Riddarhuset följde ej härpå; och sedan hans kamrater med honom uppsagt tjenstgöring, måste han taga afsked och slöt sina dagar såsom aktieägare uti en biribibank.

Till deras tjenst, som ej ana, hvartill 5 Kap. 1 § Missgerningsbalken duger, i en skicklig angifvares hand, tillägga vi, ytterligare, berättelsen om en i våra dagar timad händelse. I Östergöthland fanns 1822 en förmögen possessionat vid namn B*, som i flera personers närvaro, med ifver och i ovarsamma ordalag, yttrade sig om Höga Personers hastiga sätt att färdas genom landet. Kronofogden K** (sedermera Landskamrerare i ett

hans ärelystnad: en sådan fras flöt aldrig öfver sonens läppar; för honom funnos ej annat, än "Herrans smorda" och undersåter. Han skulle ansett såsom en synd mot den förres himmelska härkomst om han till de sednare talat ett annat språk, än renlärig, obemängd och obesmittad

---

annat Län och omkommen genom olyckshändelse för ett par år sedan) hotade genast med officiell angifvelse för högmålsbrott. B* rådgjorde med sina vänner, huru han borde bete sig. Man fann honom så komprometterad, det ingen annan utväg var, att frelsa honom från chikan, då en angifvare ville göra sig vigtig, än att förklara B* rubbad till sina sinnen. Ingen tid var att förlora, om ändamålet skulle vinnas. B*s närmaste anhöriga anmälte genast hos behörig domstol, att B* i anseende till iråkad sinnessvaghet vore ur stånd, att sjelf vårda sina angelägenheter, hvadan de anhöllo, att han måtte ställas under förmynderskap. Det skedde. Denna försänkning mot följderna af ett högmålsåtal stäfjade K*** tjenstenit. Angifvelsen uteblef således. B* skall dock ej hafva spunnit silke på sitt omyndighetstillstånd; ty när han flera år derefter sökte att åter blifva *sui juris*, förmäles hans förmögenhet hafva befunnits ansenligt hopsmält.

Det tycks ligga i Försynens rättvisa plan, att ingen välsignelse skall åtfölja det låga angifvarekallet. Förestående tvänne exempel bekräfta denna sats, genom den enes föraktade lefnadsyrke, den andres bråddöd.

royalism. Fadren föreskref sina utkorade, att vid högtidliga tillfällen bevara skenet af anständighet, lemnande åt deras fria val, eller fast hellre uppmuntrande dem att helt och hållet afkläda den tillika med ceremonidrägten, och han föregick dem sjelf med exemplet af sitt eget höga uppförande: sonen fordrade icke blott anständighet, men oförvitlighet, ej endast till offentlig sirat, utan äfven i det enskilda lifvets minsta och hemligaste förehafvanden, och sjelf framtedde han mönstret till den stränga sedlighet, som han gjorde till lag för andra. Fadren skulle ansett majestätets helgd blottställd, om han svikit ett kungsord, gifvet åt enskild man: sonen fann en ännu starkare bevekelsegrund att hålla fast vid sina ord, i samvetets röst och Gudalärans befallningar. Fadren lät sitt rikes kyrkor genljuda af Te Deum, och lät vid högaltaret i Christi Ståthållares förnämsta tempel tilldela sig det Heliga Sakramentet, af en för sådant ändamål från Sverige efterskrifven Luthersk prest, — allt detta, icke af kärlek och tacksamhet för den himmelska allmakten, utan för att göra den jordiska mera åskådlig, icke för att tillfredsställa sitt hjertas behof, utan för att i de verldsliga skådespelen, hans älsklingsnöje, bereda någon

omvexling, genom andliga *): de lofsånger till det Högsta Väsendet, sonen lät uppstämma, voro den Christliga ödmjukhetens, och i alla hans stater nalkades ingen enda bland hans folk altarfoten med mera rördt, förkrossadt och undergifvet sinne, än han sjelf, Konungen. Fadren hade af Frihetstidens Svenskar gjort Fransyska fjärilar. Från stolte patrioter vordne jollrande hofmän, antogo de nu skenhelighetens larf, för att behaga — och bedraga sonen. Fadren skulle, född i hvilken samhällsklass, under hvilken samhällsförfattning som helst, alltid gjort uppseende och blifvit ansedd, om icke för en redbar och god, åtminstone för en ovanlig och älskvärd menniska. Sonen behöfde alltid någon yttre kraft, att kunna förflyttas ur den samhällsbelägenhet, uti hvilken han en gång af ödet blifvit försatt, till en annan, och skulle, om han från början af sin lefnad varit ställd på någon bland samhällets

---

*) I ett bref från Armfelt till en hans nära anhörig, dateradt Rom den 20 Mars 1784, heter det bland annat:

- - - "Vår Öfverhofpredikant är ej ännu "anländ. Kyrkan står och väntar honom; "men efter de nuveller vi fått med kuri"ren, kommer han ej ännu på fjorton dagar. "*Ju kortare komedien blir, ju bättre.*" - - -

lägsta punkter, sannolikt förblifvit obemärkt: ingenting sällsynt skulle man då hos honom hafva upptäckt, men ingen skulle nekat honom vitsordet att vara rättskaffens, trofast och ädelsinnad. På det ingenting skulle fela i motsatsen mellan far och son, hade Försynen beskärt åt Tredje Gustaf, papiljoniskt rörlig, en gemål, majestätiskt skön men majestätiskt stel, och åt Gustaf IV, som naturen begåfvat med en tämlig dosis nordisk flegm, en Drottning, hvars lediga behag i minnet öfverlefvat förlusten af den krona, som hennes gemåls kärlek gaf och hans politiska felsteg beröfvade henne. Dessa behag voro hos henne återskenet från den skönaste själ, från det finaste förstånd, på hvilket hon gaf ett nytt prof, då efter f. d. Kongl. Familjens ankomst till Hamburg i Januari 1810, Gustaf Adolf, föreställande sig att man förde honom i fångenskap, ville fördröja sin resa, tills han hunnit få svar på en till sin farbror Carl XIII afsänd kurir. Denna föresats åstadkom mycket bryderi, och att f. d. Konungen derifrån afstod, derföre hade man, enligt *mémoires de Mr de Bourrienne*, tom. 8, chap. 17, att tacka *"surtout les sages conseils de la "comtesse de Gottorp, qui supportait "son changement de situation avec une*

"résignation si angélique qu'on aurait "dit qu'elle en jouissait au lieu d'en "être affligée."

I Gustaf III[s] glädjedruckna cirklar utdelades statens embeten såsom pris åt omgängestonen. I Gustaf Adolfs glädjetoma hof spelade denna en alltför underordnad roll, att inverka på statsangelägenheter. Religionssvärmeri och den tyvärr icke sälsynta Konungsliga inbilskheten om en outransaklig vexelverkan mellan makten och visheten, mellan viljan och förmågan, beröfvade Gustaf Adolf mer och mer bruket af sitt förstånd, hvilket "favoriters smickrande tropp" i allmänhet ej finna sin räkning vid att upplysa, och hvilket, om det — *horribile dictu!* — varit motvägdt af en rådplägande Senats Veto i ärenden af genomgripande vigt, såsom frågor om krig och fred, m. m., ej förmått bringa honom sjelf och landet i det djup af olyckor, af hvilka man redan haft en försmak under den allrådande Carl XII, men som voro helt och hållet okända, så länge Spiran och Namnstämpeln dväljdes på samma hyende.

Det var i statsmannavärf Gustaf IV betedde sig oefterrättligt. Öfverallt, der ingen annan beräkning var af nöden, än öfvertygelse om sanning och rätt, kunde

afgörandet ej anförtros åt en pålitligare domare, än åt honom. Också hade hans utnämningar i allmänhet ett afgjordt företräde mot fadrens. Adlercreutz, Helwig, Tibell, Cardell, som redan voro kände och använde under denna regim, skulle kanske kunnat mäta sig med en eller annan bland *sednare* tiders Generalspersoner, utstyrda med gula, ja till och med blå band. Ehrenheim och Zibet förenade den största duglighet och grundlighet med Romersk dygd. De voro besmittade blott med den Svenska statsmanna- och gunstlings-arfsynden: inbördes oenighet, hvilken under Gustaf III skiljde Armfelt och Toll, under Gustaf IV Ehrenheim och Zibet, under Carl XIII Adlercreutz och Adlersparre, samt under Carl XIV Cederström och Wirsén, Lagerbjelke och Åkerhjelm. Det var denna arfsynd, som beröfvade oss Helwig, sedan Cardell blef allsmäktig. Toll, utmärkt diplomat, administratör och polisminister, fyllde med heder sin plats, i spetsen för ett af de vigtigaste och vidsträcktaste landskapers förvaltning efter att vid början af sin bana, såsom jurist, hafva blifvit förklarad oduglig att bekläda domareembete, och vid slutet, smyckad med den högsta militäriska rang, utan annan egentlig krigsära, än den, visserligen hvarken

ringa eller alldagliga, att under hela sin långa tjenstetid hafva hindrat löjliga och kostsamma uniformsförändringar vid det regemente, som hade den lyckan att i honom äga en chef af gamla stammen, det vill säga: en far och en beskyddare. Det är annars icke minst sällsamt, att uti "Historisk Tafla af f. d. Konung Gustaf IV Adolfs sednaste regeringsår", beräknad på att mot honom reta allmänna tänkesättet, finna, i första afdelningen, sidan 70, fördt honom till last "hans "barnsliga nöje att uppfinna nya "uniformer", medan ganska säkert *ingen* regim varit *så* fruktsam på *dylika* "uppfinningar", som just den efter 1809. Konstnärerne Grefve Wetterstedt och H^r^ Granberg lära ej rigtigt förstått sig på "*perspektivet*" då de målade sin *historiska* "Tafla". Lagerheim i Statskontoret har icke blifvit fördunklad, hvarken af Adelsvärd eller Westerstrand. Af politiska grundsatser oförhindrad, har Rosenblad lånat sin arbetsdrift och sin erfarenhet åt *alla* de Regenter och regeringssätt, under hvilka han lefvat, och hans mest verksamma, följaktligen mest lysande period, inträffade just under Gustaf Adolfs regering, hvars högra hand Rosenblad var och kallades. Äfven Lagerbring utgjorde en bland denna sty-

relses pelare. Pukes namn var redan då frejdadt och hvarken Platen eller planen till hans kanal voro den tiden okända, ehuru man kanske då, mera än sednare, behjertade General Ehrensvärds sats i hans underdåniga, hittills otryckta berättelse till Kongl. Maj:t om strömrensning och durchfarter i Finland vid 1765 års riksdag. "Det är" — sade han nämligen — "solklart och behöfver ej bevis, "att durchfarter uppodla ett land, öka "och upplifva dess rörelse; men der in-"gen rörelse är, der bygger man kost-"samma monument åt sitt goda uppsåt "och uträttar mycket litet." Till 1809 års regim öfverflyttade Essen och Stedingk sina redan förut stadgade rykten och sin höga samhällsrang; och om Adlerbeths varsamhet och samvetsgrannhet kommo väl till pass i en konselj, hvars *öfrige* ledamöter voro sitt kall vuxne, så måste man dock medgifva, att litteraturen, icke politiken, egentligen var hans fält, af honom med stor framgång odladt, långt före statshvälfningen. I rang vann ej ens brorsonens informator, Rosenstein *), då förvaltningen af ett Stats-

---

*) När Gardeslöjtnanten Pålmans opposition vid 1809 års Riksdag misshagade de högmögende, vände sig Rosenstein till hans

sekreterareembete anförtroddes honom af den efterträdande farbrodern. Ja, Wetterstedt, Lagerbjelke, Blom, Poppius, Sylvander, Nibelius-Palmsvärd, Noreus, Torén, till och med Wirsén, vid hvars lyckas fotställning hela svärmen af nutidens medelmåttor afgudande knäböjt, hade redan under Gustaf Adolfs regering lagt en säker grundval till framdeles upphöjelse. Och redan då stodo Auras och Sveas och Zions skalder högt på Pinden. Och den namnkunnige man, som rättmätigt "eftersträfvar äran att blifva "sitt lands häfdatecknare" och som dermed billigt förknippar "förhoppningen, "att Konung och fädernesland icke skola "låta hans (häfdatecknarens) familj i en "framtid umgälla, att han nu blifver tro-"gen ett kall, åt hvilket han sedan yngre "åren offrat sin förmåga" *): denne häfdatecknare, hvilken, genom *en sålunda* inför sjelfva tronen *uttryckt* "förhopp-

---

chef, Öfverste Pahlén, med klagan öfver Pålmans så kallade ofog. Pahlén affärdade Rosenstein med det bekanta svaret: "jag "har aldrig varit hans informator."

*) Se Professor Geijers underdåniga handbref till H. M. Konungen, infördt i Post- och Inrikes Tidningar N:o 110 den 15 Maj 1834.

ning", lemnat både en fintlig *avis au lecteur* och en helsosam borgen för rigtningen af sina forskningar, för sina omdömens oväld — han hade redan lemnat mer än "förhoppningar", lemnat visshet om sitt snilles kraft, innan den regim vidtog, som blifvit hans mödors och hans äras hufvudsakliga skådeplats. Mest anmärkningsvärdt är dock, att ej ens Adlersparre, som störtade regeringssätt och regenthus kan sägas hafva varit utesluten från de offentliga värfven i sista perioden af Gustaf Adolfs regering. Det vanpryder ingalunda denne Furstes historia, att han besegrade sin enskilda antipati mot en af 1800 års män, då han trodde dennes anställande lända fosterlandet till båtnad. Hertig Carl, som af *helt andra skäl* åstundade bringa Adlersparre i verksamhet, rönte i början en afgjord obenägenhet hos Konungen för denna sin plan. Slutligen, när intet annat hjelpte, öfvertalades Kanslipresidenten att lägga sig ut för densamma. Konungen samtyckte då omsider, likväl under yttrande till Zibet: "Jag förstår icke, hvarföre Baron Ehrenheim vill rekommendera den här Adlersparre." Trovärdigt folk förmenar ock, att Ehrenheim, efter händelsernas utveckling, skall ångrat sin rekommendation.

I Sverige blef det Frihetstiden ensam förbehållet, att till verksamhet framkalla *alla* utmärkta anlag. Andra styrelser hos oss hafva haft, tillika med sina gunstlingar, också sina förkastade, tillbakasatte och hopar af obemärkte, begrafne i glömska, om icke någon hvälfning i Regeringen beredt dem tillfälle att framträda och göra sig gällande. Talangerna af första ordningen: Mannerheim och Järta, och lika med dem i öde, ehuru visserligen icke i hufvud: Engeström, Mörner, Sköldebrand, Rosenstein *), Cederström hade ingenting att hoppas, så länge 1800 års välde florerade. Sveriges rike hade kanske slagit sig ut, äfven i händelse de uppräknade af sednare ordningen ej fått med de offentliga värfven att skaffa. Man hade bort gifva åt Mannerheim en portfölj, i stället för en sinecur, och åt Järta konseljtaburetten i stäl-

---

*) Under Gustaf Adolfs tid kunde Presten Rosenstein, om hvilken nu är fråga, ej erhålla något Stift. Till pastoratet åter hade han under FörmyndareRegeringen haft ett förord, som gör honom heder. Det var nämligen Clas Frietzcky, som den 24 Maj 1794 skref till en i Hertig Fredriks Hof anställd person: "Var god tala med Gref Clas Le-"wenhaupt, om han kan uträtta något för "Rosenstein till Kumla pastorat."

let för portföljen. Begge hade då varit på sin plats. Sannolikt hade då ingendera lemnat den i förtid, och då man i första uppsättningen af det nya Statsrådet gifvit praktisk åskådlighet åt lagstiftarens mening och Regeringens föresats, att i val af embetsmän afse *endast* skicklighet (hvilket i fortsättningen kunnat ytterligare bekräftas derigenom t. ex., om Schwan blifvit inkallad uti konseljen några år förr, medan själ och kropp ännu hos honom ägde hela sin kraft; om åt en Richert anförtrotts den befattning, som man lätt kan glömma att en Turdfjæld innehaft; som man beklagligen alltför länge torde komma att erinra sig, att den varit beklädd af en Bergenschöld; och som det är önskligt, mera än sannolikt, att dess fordna anseende må varda återställdt genom en Snoilsky; o. s. v.), så hade ofelbart allmänna tänkesättet deraf funnit sig mera tryggadt och tillfredsställdt, än genom grundlagens *tillåtelse*, att på de högsta samhällspunkterna begagna äfven Ofrelse män: en *tillåtelse*, som i tjugu år funnits till blott på papperet, men, i tid begagnad, kunnat utan afsaknad umbäras.

1809 års första uppsättning af funktionärer förtjenar dock i allmänhet bifall, och syntes läfva ett befordringssy-

stem, som bedröfligtvis sedermera, och ju närmare våra dagar, desto mera, svikit äfven de måttligaste anspråk. Det var då en lofvärd sammansmältning af hvad den förgångna tiden haft utmärkt och dugligt med det utmärkta och dugliga hos den tid, som inträdde. Också torde man nödgas medgifva, att om i detta ögonblick de personer på en gång lemnade konseljen, som nu finnas der af den högre förvaltningens första uppsättning, så skulle de qvarvarande blifva tämligen redlösa, så vida ersättningen för de afgående skulle hemtas antingen från de förmågor i embetsyrket, hvilka Regeringen i sednare tider uppammat, anställt och tillitat, eller från de riksdagsviljor, hvilkas "habilété" öfvergått till ordspråk. Ty låt vara, att det är en sällsam företeelse, att samme person, som redan haft Gustaf III^s förtroende och uppdrag att utgifva en Riksdagstidning; som under FörmyndareRegeringen undertecknade Zibets onåd och tjenade med honom under Gustaf Adolf; som under 1800 års regim införlifvade sitt namn med förföljelserna mot Representanterne från Norrköpings riksdag, mot amatörerne vid kröningsfesten i Upsala, som undertecknat trycktvångsåtgärden mot Adlersparre, krigsgärdsförordningen, proklamationen mot

Vestra Arméen och befallningen till Bankofullmäktige den 13 Mars, sedermera hand i hand med samma regimes dödsfiender, och bland dem just samma Vestra Armés befälhafvare, deltagit i öfverändakastandet af alla dessa åtgärder och biträdt äfven sådana, vidtagna under sakernas nya ordning, hvilka, ett mål för samtidens klander, hafva föga mildring att hoppas af ett vad till efterverldens dom: — om denna redebogenhet att stå *alla* väldets innehafvare till tjenst, icke utgör ett monument åt karaktersstyrkan och fastheten i öfvertygelse; så förutsätter dock denna långvariga beröring med statsvärfven i deras centralpunkt en sakkännedom, en öfversigt, ett medvetande af ärendernas gång, hvarförutan en Regering är tveksam, vacklande och utan anseende, och som, då *man icke bemödat sig* att — eller rättare — då *man bemödat sig att icke* så bilda konseljen, det ofvannämnde egenskaper alltid förefinnas, åtminstone hos några bland dess öfrige ledamöter, gör den, som ensam och uteslutande är deraf i besittning, till en klenod, svår, om ens möjlig, att ersätta. Låt vara, att Fördragen i Åbo och Kiel, att Skeppshandeln och Beskickningen till Alexandersmonumentet, att löftet om indragningsmaktens åter-

ställande*), lemnat åtskilligt öfrigt att önska, både hvad Svenska interesset,

---

*) I Nya Argus den Tredje N:o 73 den 10 Oktober 1835 står att läsa följande, i afseende på indragningsmaktens tillkomst och ändamål:

"Indragningsmakten tillkom 1812 *blott för ett Dynastiskt interesse*, d. v. s. för att försäkra thronföljden åt den nya Dynastien. Den var ett appendix till den, samma år, ungefär lika grundlagsenligt tillkomna författningen, som med landsförvisning bestraffade äfven de oskyldigaste relationer med f. d. Kungliga familjens medlemmar. Vi ha visat, huruledes man alldeles förbigått, att med ett enda ord omnämna, *under hvilka förhållanden* dessa båda, hvarandra explicerande författningar tillkommo, utan att någon synlig omständighet motiverade eller rättfärdigade dem; hvilket, helst vid sidan af de af hela verlden kända förhållanden, som föranledt den nya Lagen i Frankrike, ännu mera lägger deras sannskyldiga karakter och beskaffenhet i dagen.

Det är emedlertid märkvärdigt att se, huru man gick till väga 1812. Lagen mot umgänge och korrespondens med f. d. Kongl. familjens medlemmar, och som stadgade landsförvisning för dessa tillskapade nya förbrytelser, utfärdades *utan Riksens Ständers medverkan och samtycke*. Uti denna fråga tillvällade sig således Regeringen hela Lagstiftande makten. Frågan om Tryckfrihetens inskränkning åter, eller Tidningarnes ställande under ett absolut beroende, blef väl Ständerne underställd, ehuru, som

Svenska äran och Svenska ordhålligheten beträffar: — hvilken annan, hvars kandidatur till successionen i detta ögonblick vore begriplig, erbjuder samma förening af hållning och ledighet, af okonstlad värdighet, så i parlamentet, som i

---

hvar och en vet, den Grundlagsenliga formen dervid icke iakttogs, utan Indragningsmakten föreslogs och etablerades *vid en och samma* Riksdag. Då detta förslag ventilerades hos Ridderskapet och Adeln, så var man emedlertid på förhand så säker om pluraliteten (den var också ofantlig), att man ej behöfde ingå i särdeles förklaringar, utan allt hvad som utaf Talarne på Regeringens sida yttrades, bestod endast i några allmänna deklamationer öfver Tryckfrihetens missbruk, m. m. d. Men i Borgareståndet mötte förslaget ett allvarsamt motstånd, både för formens och sjelfva sakens skull. I detta Stånd var man på intet vis säker om pluraliteten. Här voro ej några utfall mot Tidningarne och några klagovisor öfver Tryckfrihetens missbruk tillräckliga. Talarne på Regeringens sida, — några Ministeriella Borgmästare, som medelst sina yttranden skulle förmå Ståndet att antaga förslaget —, funno sig här nödgade att tillgripa mera bevekande framställningar, att gå djupare in i saken och närmare explicera förslagets egentliga syftning och motiver. Och på detta sätt kom det fram, så att *äfven i protokollerna* blef synligt, hvad som, enligt de Ministe-

salongen, af det förtroende, som naturlig fallenhet, parad med en längre tids vana vid ärenderna, förlänar? Man måste komma ihåg att det ej är nog, det man icke gråter öfver diplomatiens chef inom, man

---

riella Talarnes försäkran, utgjorde hufvudsakliga syftemålet och motivet för förslaget, nämligen: att försäkra tronföljden åt den nya Dynastien, eller, såsom de värda Borgmästarne uttryckte sig, att *"bereda vägen till tronen åt H. K. H. Kronprinsen"*. Så yttrade sig t. ex. Borgmästaren *Lagergren*: "Nöjd, för min del, med de i Tryckfrihetslagen föreslagna *förbättringarne* (!!), såsom både till form och sak väl utredda, anhåller jag ock desto heldre om proposition till Vällofl. Ståndets antagande deraf, som sådant att snart ske, påkallas af sjelfva nödvändigheten och af, bland mångfaldiga andra talande skäl, äfven det märkliga, att Ståndet dermed går en Nådig och mild Konungs nådiga afsigter till mötes uti Dess bemödande att genom oordningars undanrödjande och ett återställdt Samhällsskick bereda vägen till tronen *för den store och ädle Furste, som nådigt åtagit sig att en gång blifva denna Nations ledare, och hvars Höga Person och dråpliga egenskaper kräfva af hvarje Svensk* en alldeles oinskränkt *kärlek, vördnad och undergifvenhet.*"

På fullkomligt enahanda sätt yttrade sig också Borgmästaren i Piteå, sedermera Assessorn i CommerceCollegium, Örnberg, ytterligare bekant blefven genom sitt för-

får ej heller skratta åt honom, utom landet. Han måste anses, så till sägandes,

---

slag vid 1817 års Riksdag, att i mynträkningen införa benämningarne Oscarer och Caroliner. Äfven han förklarade, att ändamålet med Regeringens förslag om Indragningsmaktens införande (nb. i en vida strängare form, än den af Ständerna medgafs) *), endast vore att försäkra tronföljden åt den nya Dynastien. Och hans uttryck äro till den grad ordagrannt desamma med Borgmästaren Lagergrens, att man lätt skulle kunna falla på den tanken, att de begge värda Borgmästarnes dictamina blifvit uppsatta af samma koncepist, och att de fått sig dem meddelade, eller som det heter, stuckna i händerna, ifrån samma håll. För att förmå Ståndet att gå in på förslaget, hvars grundlagsstridighet i formen Borgmästaren Örnberg dock icke förnekade, använde han nämligen precist samma bevekande ordalag som Borgmästaren Lagergren, eller att "*Kongl.* "*Maj:ts* enda *afsigt vore, att, genom oord*"*ningars undanrödjande och ett återställdt* "*samhällsskick*, bereda vägen till tro"nen för H. K. H. KRONPRINSEN, *för* "*hvilket* högönskliga ändamål *alla be*"*tänkligheter borde vika.*"

*) Efter Regeringens proposition skulle Regeringen icke blott få indragningsmakten, utan det skulle äfven bero på dess skön att bevilja eller neka tillstånd till utgifvande af Periodiska skrifter; med ett ord, Regeringen skulle fått den periodiska pressen absolut i sina händer. Lyckligtvis bifölls Ständerna icke den sednare framställningen.

sjelfskrifven till sin befattning. I detta förhållande stod utrikes ärendernas nuvarande ledare redan länge under sin företrädares embetstid: men finnes i denna stund *någon,* af allmänna rösten utpekad såsom efterträdare? Låt vara, att stora lyten sammanvuxit med de stora naturgåfvor, som äro den konseljledamot beskärde, hvars verksamhet, ömsom anlitad och förskjuten, och uppenbarad i olika grenar af statsbestyren, än här, än på utländsk botten, alltid och öfverallt gjort uppseende, änskönt den icke alltid och öfverallt undgått ett tadel — af dess föremål ej sällan stämpladt såsom förtal — hvilket han sjelf frikostigt sår omkring sig öfver vänner och motståndare, höga och låga, nära och fjerran: — så står dock fast, att hans intellektuella förmögenheter äro hans embetsbröders vida öfverlägsne, och att om han, dels genom en med dem samtlige delad brist på sinnesspänstighet, dels hänförd af en retlig inbillningskraft, hindras att med jemna steg vandra till ett föresatt mål, så har hans genomträngande blick det åtminstone bättre i sigte, än någondera bland de öfrige. Också känna vi ej mer än tvänne personer, som neka att han äger snille och påstå hans rykte vara usurperadt, nämligen:

Hofmarskalken Beskow och Kapten Lindeberg, hvilkas åsigter eljest ej alltid stämt öfverens, åtminstone ej i den tiden, när "Flugsmällan" spelade en roll både vid Kämnersrättens offentliga sessioner och under Svenska Akademiens enskilda sammankomster. Om Statsrådet Lagerbjelke så visst vore höjd öfver politiska och hof-afundsamheter, som öfver litterära! I sistnämnde afseende tål han, med snillets egna och vanliga öfverlägsenhet, rättelser af hvem helst, då de i sjelfva verket befinnas hålla profvet, och han underställer gerna sjelf sina tankefoster den högre och klarare blickens pröfning. Således heter det i en biljett från honom, rörande ett åminnelsetal, som han hållit: "Konungen har Sjelf "behagat genomläsa talet och funnit in"genting kunna dervid anmärkas."

Om nu döden — ministerförändringars ultima ratio — äfven hos oss tillvägabragte en sådan, och om, i stället för nyssnämnde tre medlemmar af konseljen, luckan der skulle fyllas ur vår tids plantskola för store män, Ryttmästaregraden*),

---

*) Nya Argus den Tredje N:o 70, den 30 September 1835 innehöll, bland annat, följande korta uppsats: "Dagligt Allehanda "meddelade i dag på morgonen ett Kongl. "Majt:s Rescript till Svea Hofrätt, angående

eller kanske ännu värre, om det blef fråga att rekrytera från våra civila och militära chefsposter, med få undantag: huru tror läsaren då, att Senatens fysionomi skulle komma att se ut? Hvilken ledamot af Högste Domstolen skulle nu kunna försvara sin kandidatur till Justitieministersplatsen, såsom Gyllenborg, eller såsom Poppius till Statsrådsembetet? Månne rådplägningarna skulle vinna be-

"Presidenten Evelii qvartaler under hans "konkurstillstånd. Märkvärdigheterna i detta "Nådiga Bref sträcka sig jemväl till titula"turen. Herr Evelius kallas nämligen ej "blott "President", utan på köpet "*f. d. Ju*"*stitieRåd*". Är meningen således, att man "hädanefter till en högre post kommer att "medföra titeln från någon som man förut "innehaft, så lär man hädanefter böra skrif"va: Statsrådet, f. d. Ryttmästaren Friherre "Åkerhjelm; Presidenten, f. d. Ryttmästaren "Friherre Nordin; Justitierådet, f. d. Orgel"nisten Rosén; Öfverståthållaren, f. d. Rytt"mästaren Friherre Sprengtporten; Lands"höfdingen, f. d. Ryttmästaren Friherre Rå"lamb; Underståthållaren, f. d. Hofsekrete"raren Kuylenstierna, o. s. v. — Napoleon "gjorde sig visserligen en ära af att hafva "varit Artillerilöjtnant; men högst sällsamt "hade det säkert förekommit, derest någon "fått det infallet att skrifva t. ex. på en "transparang vid någon illumination: Hans "Maj:t, f. d. Underlöjtnanten, vår Store "Monark."

tydligt i visdom, rättrådighet och kraft, om Brahe intoge ett rum vid konseljbordet, såsom Adlercreutz då han hade GeneralAdjutantskäppen; så vida man ej får antaga, att han, såsom tillika den förnämste inom Konungens borg och hof, medförde uppfinningen, att låta afvisa besvärliga rättsökande på samma sätt, som man sett tillgå med ett Riksstånds ledamot, Herr Petré, från den Kungliga taffeln? Ja, må läsaren, med Svenska Statskalendern i hand, försöka att ur hopen af civila och militära chefskategorier uppsöka det, för att fylla konseljen, erforderliga antal, som ej "med sin närvaro skulle förnärma anseendet" af en Senat, utaf Frihetstidens skrot och korn.

Den önskan, hvilken lifligt och allmänt yttras under samhällsskickets 6te lustrum för omsättning af en väsendtlig del i rådgifvarepersonalen, verkliggjordes under det första, när varaktighet just var det som borde sökas, ej mindre hos saker än personer, och när de sednare voro i besittning af egenskaper, beledsagade af ett förtroende, en aktning, hvarigenom denna varaktighet kunnat och bort äga rum. Signal till uppbrott gafs af Lagerbring, Statssekreterare för Krigsärenden, hvilken undertecknade revolutionsproklamationen den 13 Mars, och den

12 Juni samma år återlemnade portföljen. Hans efterträdare, Iserhjelm, var sitt kall föga vuxen. Också gick knappt $\frac{3}{4}$ år förbi, innan han, i ordets hela bemärkelse, vältrade denna börda från sina skuldror. Det skedde medelst en vägrad kontrasignation, den *enda* så beskaffade tilldragelse, som hos oss ägt rum. Ödet har så fogat, att det ej timat i vigtiga och klara fall, och att *när* det timade, var frågan mindre maktpåliggande och den motspänstige kontrasignanten hade solklart och vidunderligt orätt i sitt uppförande. Se här nämligen förhållandet. General Döbeln, då ogift, anhöll hos Kongl. Maj:t, att få under sin nummer på Riddarhuset adoptera sin utom äktenskap födde son. Vid första föredragningen i konseljen gjorde Statsråden Adlerbeth, Platen och Rosenblad invändningar, hvilka de dock ej läto intaga i protokollet. Under denna öfverläggning yttrade Statssekreteraren Iserhjelm sig på ett sätt, som gaf anledning att tro, det han funne ansökningen kunna bifallas. Beslutet blef den dagen: "att då K. Maj:t ansåg det kunna blifva ett för ägtenskapets helgd ganska skadligt prejudikat, om ett oägta barn skulle, på annat sätt, än det som Sveriges lag tillåter, få komma i åtnjutande af dess faders adelskap,

fann Kongl. Maj:t betänkligt, att till den af General Döbeln gjorda ansökning lemna nådigt bifall.” När protokollet åtta dagar derefter justerades, och (som orden lyda i en Konseljledamots yttrande ”saken således till ändtligt afgörande förekom”, gjorde Iserhjelm flera anmärkningar, *till stöd för ansökningen*. Stats-Råden Adlerbeth, Rosenblad och Adlersparre yttrade sig vid detta tillfälle till protokollet *emot* densamma. Konungen biföll likväl nu Döbelns begäran, icke allenast *utan* någon motsägelse af Iserhjelm, utan fast mera på ett sätt, som tycktes vara öfverensstämmande med hans åsigt. Icke desto mindre vägrade han nästa konseljdag sin kontrasignation, af det skäl, att beslutet vore stridande mot Regeringsformen.

Statsministern Engeström afgaf i anledning häraf ett utlåtande, deruti åtskilligt förtjenar att begrundas, och af hvilket läsaren sannolikt ej utan interesse lånar sin uppmärksamhet åt några fragmenter.

”Att någon vägrar kontrasignation” — heter det bland annat — ”af ett beslut, det han sjelf tillstyrkt, bör vara en oförväntad sak. — Då Regeringsformen ålägger Statssekreteraren att vägra sin kontrasignation, måste den haft afseende

på sådana frågor af största vigt, vid hvilka fäderneslandets välfärd kunde vara i våda, eller betydande orättvisa ske åt någon medborgare, och icke å frågor af så föga betydenhet, som denna; ty, att för en embetsman, som önskar tjenstledighet med bibehållande af lön, bereda en lätthet att vinna sitt ändamål, genom försök att uppehålla allmänna ärendernas gång och gifva bryderi åt Regeringen, har icke kunnat vara den vise lagstiftarens syftemål. — Fullkomligen öfvertygad om visheten af den regel, ansvarighetslagen föreskrifver StatsRådets ledamöter, att råd gifva och icke jemte Konungen regera*), anser jag ett Statsråds skyldighet vara, att genom anförande af de skäl, han efter öfvertygelse finner grundade, söka gifva den upplysning, i hans förmåga står, för att sätta Regenten i stånd att med sakkännedom taga

---

*) Det är interessant att se, huru genomträngd Rådgifvarepersonalen varit, redan från början af sakernas nu varande ordning, af satsen om den *allena* styrande Konungen. I *detta* afseende har man åtminstone ej vanslägtats. Framlidne Grefve Engeströms förklarade ande kan i högre rymder njuta den fröjden, att finna Regeringsformens 4 § med samma upplysta nit tolkas af både "gubbar" och "viljor", af både en Grefve Mörner och en Friherre Nordin.

sitt beslut. Alla starkare föreställningars yttrande till protokollet böra vara de händelser förbehållna, dem jag tror äfven så oförmodade, som Regeringsformen dem anser; nämligen de: att Konungens beslut vore uppenbarligen stridande emot Regeringsform och lag*). I ett sådant, mig verkligen oväntadt fall, skall jag fullgöra min skyldighet**). — Under

---

*) När Rådgifvarne anse sin pligt vara, att *först* när Konungens beslut vore "uppenbarligen stridande mot Regeringsform och lag", begagna *starkare* föreställningar *till protokollet*: hvilka utvägar förmena de sig väl då tillständigt att använda, för att afböja beslut, som, ehuru icke uttryckligen förbjudne i grundlag och allmän lag, likväl ej öfverensstämma med rikets anseende och interesse, med billighet och heder, med sanning och allmän nytta? Huru lång tid och huru många katastrofer skola erfordras, för att göra begripligt för Rådgifvarne, att, i *förra* fallet, är det deras ovilkorliga moraliska pligt att lägga ned embetet, och att de omförmäldte "*starkare* föreställningarne" just äro på sitt rätta ställe i *sednare* fallet!

**) Det vill säga, enligt ifrågavarande Ministeriella åsigt, att om Regeringsformen våldfördes och allmänna lagen trampades under fötterna, då skulle Rådgifvarne protestera till protokollet, men likväl med sina namn besegla giltigheten af detta dokument, ur hvilket den grundlagsvidriga och lagstri-

40 års tjenstgöring har jag ådagalagt, att eget interesse aldrig förmått mig afvika från hvad jag ansett sannt och rigtigt. Jag hoppas uti det embete, mig nu nådigst är anförtrodt, visa, att, i den delen, af åldern icke försvagad, jag aldrig skall styras hvarken af hopp eller af fruktan för hvem det vara må; men den mer eller mindre värma jag sätter uti sanningens försvar, skall, med Guds hjelp, bestämmas, af sakens mer eller mindre vigt för fäderneslandet. — Af sådana skäl har jag sällan trott mig böra anföra något till protokollet, ehuru jag ofta haft den äran yttra mina tankar och icke fruktar underställa dem en upplyst allmänhets omdöme *). — — —

---

diga expeditionen skulle utgå. Folk och land vore i sanning väl belåtne med så patriotiska och verkande protester, äfven om de befunnos affattade i de ”*starkaste*” ordalag.

*) I *detta* afseende åter tyckas nutidens Rådgifvare ej benägna, att taga Statsministern Engeström till föresyn. Det är märkligt och aktningsvärdt, att han, sjelf både frimurare och ledamot af konseljen, likväl ej betraktade den sednares förhandlingar i allo såsom en Ordenshemlighet, och hvarken skydde eller ansåg origtigt, att underkasta dem allmänna omdömet. De af fram-

Hvad som borde afgöras var, om Konungen äger rätt att legitimera, eller icke? Ibland *jura majestatica* antaga jurispublicisterne uti alla länder: att restituera *famam* och legitimera *spurios*, hvilka rättigheter collective och oskiljaktige anföras. Utan att i någon Regeringsform omförmälas, hafva ock dessa rättigheter uti alla tider af Svenska Konungar varit utöfvade. På detta sätt äro uti Svenska Riddarhuset upptagne: Gyllenhjelm, Wasaborg, Carlsson och Hessenstein, af Kungliga blodet, och utaf adeligt ursprung Rosenhane och Örnevinge, den förre af ätten tre Rosor, de sednare begge oägta söner af Grefvar Brahe. (Engeström uppräknar sedermera en mängd fall, från och med en Major Uggla, under Drottning Christina, till och med Grefve Stedingks barn i våra dagar. De sällsammaste äro år 1728, således efter den Regeringsform, som mest inskränkt Svea Konungars makt, då Konung Fredrik gaf *restitutionem famæ* åt en viss Fröken Eva E..., som fram-

lidne Statsrådet Adlersparre utgifna "Historiska handlingarna" bekräfta ytterligare, att första uppsättningen af vår konstitutionella Rådgifvarepersonal ej var så skuggrädd för publicitet, som Konseljledamöter i sednare tider blifvit.

födt barn, och 1779, då Gustaf III lät för Öfverstelöjtnanten och Riddaren C. F. von Dalheim utfärda resolution, *att vara ägta son af* Öfverstelöjtnanten C. Balthasar von Dalheim, *som redan aflidit* 1756, och *efter hvilken vapnet blifvit vid begrafningen sönderslaget**). — — — En så länge utan motsägelse, i jemlikhet med utrikes Regenter, utöfvad rättighet, utgör ett *jus consuetudinarium*, uppståndet genom seklers tillstånd, och bör icke kunna rubbas, utan uttryckligaste stadgande af den öfverenskommelse, Konung och Ständer afslutat; jag menar Regeringsformen. — På sådana skäl har jag grundat hvad jag in-

---

*) Ännu ett exempel, hörande till förenämde kategori, hade Engeström vid ett annat tillfälle anfört i ett bref från Lund den 18 Juni 1808. "Härhos följer" — skrifver han till sedermera Justitierådet Marks von Würtemberg — "Professor Collings *Virgo* "*nobilis stuprata*. Löwenhjelm*), hvars sy-"ster varit en sådan, förböd ventilationen. "Will du behålla disputationen, så kann du. "Will du ey så lät lämna den till Wallmark "för mitt Bibliotek. Jag har ännu ett exem-"plar hvarvid jag gjör anmärkningar så att "du gjör mig en tjenst om du kann skaffa "mig versarne och resolutionen om *restitutio* "*famæ*." - - -

*) Riksrådet Löwenhjelm var Carolinska Akademiens Kansler.

för Konungen i Statsrådet anfört uti ofvannämde ämne. Då intet af de andra Herrar Statsrådens yttranden emot von Döbeln innehållit åberopande af något sådant uttryckligt stadgande, anhöll jag, för att kunna rätta min öfvertygelse, i fall den varit irrig, sista gången denna saken omnämdes, att blifva upplyst, huruvida ett sådant uttryckligt stadgande finnes. Jag vågar säga, att jag icke derå erhöll ett bevisande svar. Jag har sedermera, för att icke underlåta något medel att vinna upplysning, genomläst Regeringsformen och talat öfver ämnet med lagkunnige män *). Mig har blifvit sagdt,

*) Det gör Statsministern Engeström heder, både att han *sökte* upplysningar utom Konseljen hos sakkunnigt folk, och att han öppet tillstod sådant. Man har litet eller intet godt att hoppas af den högre och högsta administrationen, så länge subjekten anse sin förnäma okunnighet afhulpen blott dermed, att de äro satte på samhällets högre punkter, der de bättre än någon annan låtsa förstå sakerna, emedan sjelfva deras ställning beredt dem öfversigt af det stora hela och dess detaljer. Om man tänker sig den händelsen, att rika giften, oförtrutna uppvaktningar, kasernbedrifter, slägtskaps- och penningeförhållanden i någon aflägsen framtid blefve befordringsgrunder, och att de befordrade af en *falsk* blygsel hindrades att söka och emottaga upplysningar af per-

att 25 § Regeringsformen, som innehåller dessa ord: "Konungen äger att i brottmål göra nåd", skulle utesluta all annan nåd, än den för brottmål*). Jag bekänner, att jag i detta yttrande icke finner det uttryckliga, som fordras för att kullkasta en vana, den seklers oklandrade

---

soner, som hade förmåga att dermed bispringa: så skulle ju förvaltningen komma att gå alltför bra! Ännu en gång, nej! ännu tusen gånger: må våra embetsmän och representanter lära sig begripa, att det lika litet i Sverige som annorstädes i verlden är ett fel, en skam, att sätta sig i beröring med folk, som kan och vill meddela behöfliga eller nyttiga upplysningar.

*) Man tycks vilja vända alldeles bak-fram på frågan om gränsen för de Konungsliga rättigheterna, då man lemnar dem lösa tyglar, när det gäller de vigtigaste statsangelägenheter, såsom krig och fred och förbund, o. s. v.; men tum för tum utmäter det skönaste, det herrligaste, det oskadligaste prerogativet, det att göra nåd, i ordets hela, ädla vidd. Samma småaktiga anda uttalar sig i Regeringsformens 34 §, der Konungens åsigt af det lämpliga rörande någonting så lumpet, som Statsrådens och Justitierådens rang, blifvit satt i beroende, icke blott af den andra Statsmakten, utan till och med af dess alla fyra Kamrars gemensamma beslut vid tvänne på hvarandra följande riksdagar.

bruk gjort till en lag, och styrkes ännu mera deruti af 83 §, som tydligen stadgat: "Regeringsformen bör efter dess or"dalydelse i hvarje särskildt fall tilläm"pas". Hade nu tankan varit, att betaga Konungen all annan benådningsrätt, så hade tydligheten fordrat, att 25 § skolat säga: Konungen äger att, *endast* i brottmål göra nåd. Att icke allt kunnat i Regeringsformen införas bevises derutaf, att redan förbigångna punkter blifvit tillagde, under namn af lagfrågor. Hade dessa ansetts tillhöra konstitutionen, så hade de först vid nästa riksdag af begge kontraherande kunnat beslutas. Ensidig förklaring gäller icke uti kontrakt. — Denna min öfvertygelse, om Konungens ovilkorliga rättighet att legitimera, kan vara felaktig, men bör af mig följas, intilldess motsatsen blifver mig tydligen bevisad. — Om denna rättighet är af något värde för Konungamakten; om försigtigheten fordrar, att sparsamt utöfva densamma, äro frågor, dem jag icke vidrört, efter de egentligen icke hörde direkt till saken. — Öfver sedligheten af detta legitimerande har jag icke heller yttrat mig, då jag ansåg frågan endast vara om legitimationsrättigheten; men efter den af andra blifvit omnämnd, tror jag mig böra till deras grannlagen-

het om sedernas helgd, den jag högeligen vördar, öfverlemna följande betraktelser. — Det osedliga uti Baron von Döbelns förhållande är gjordt för 9 år sedan, efter barnet redan skall vara åtta år gammalt. Det är blifvet ostraffadt och nu nästan förglömdt. Deremot, om Baron von Döbeln skulle fullfölja den plan, han uppgifvit: att gifta sig, bryta ägtenskap och skiljas, uppstår ett rent begabberi af allmänna lagen, som blifver landskunnigt, och hvilket, utan att kunna hårdt bestraffas, innehåller det mest osedliga, en menniska kan tänka. För ett sådant fall endast skulle jag önska, att legitimationsrätten blefve bibehållen uti Öfverhetens hand. — Jag känner icke General von Döbeln*) mera än till utse-

---

*) Att, samtidig med Döbeln och medlem af Regeringen, icke hafva sökt tillfälle att göra personlig bekantskap med den tappraste och redligaste bland krigshärens befälhafvare, länder Engeström just icke till stor heder. *Nationen* kände Döbeln och skulle säkert ej velat byta borrt hans bekantskap mot den af hela dussinet bland våra öfriga Generalspersoner, på hvilka med något fog kan lämpas Borgmästaren Bjuggs i Lund uttryck till Högtsalig Kronprinsen Carl August (Statsministern Engeströms närmaste företrädare i Cancellariatet vid Carolinska Akademien), hvars bragder sålunda skildra-

endet. Modren och barnet har jag aldrig sett, och har således uti hela denna sak intet annat interesse, än sanningens. Jag är den förste som klandrar det oanständiga uti Generalens uppgifne plan; men då den är skyddad af lagen, ehuru tvärtemot lagens tanka, då den således icke genom lagens åtgärd kan förekommas, underställer jag om något annat medel bör sökas, att afböja en allmän skandal.” —

När Iserhjelm på förenämnde sätt resignerat, öfvertogs krigsportföljen af Carpelan. Hans fördomsfria åsigt af lifvet och de offentliga värfven, har han sjelf framställt så originellt och okonstladt, så skämtsamt och målande, i ett bref från Beckaskog 1805, då han önskade ett par kamraters ditkomst, sig till biträde, att vi låna hans penna, för att åt förhållandet gifva större åskådlighet och mera behag. ”Om äfven Roos *) kunde medfölja” — skrifver Carpelan — ”vore allt

---

des, att nämligen ”H. K. H. med så mycket ”hjeltemod försvarat ett land (Norrige), ”hvilket naturen gjort otillgängligt för fienden.”

*) Var slutligen Expeditionssekreterare i KrigsExpeditionen, och förvaltade någon tid Statssekteriatet derstädes.

"godt; ty då vore kärnan af Expeditio-
"nen här, och då skulle vi visa den för-
"vånade verlden, att man kan arbeta och
"uppfylla sina pligter, och ändå uppoffra
"en del af sin tid åt nöjen, ändå hjert-
"ligt skratta åt dårskaper, framför allt
"våra egna, och ändå, jag vågar säga det
"till trots för våra rangerade herrar, äta
"sig mätt, dricka sig otörstig, ha ren hals-
"duk, blankade stöflar, mamseller, jung-
"frur, pigor, fjorton äss, med allt det
"mera kärt och godt, som vi dyrkat." --

Att man *så* tänker om sitt lif och sitt kall innefattar visserligen icke bevis, att man äger erforderliga statsmannaegenskaper samt att man är en förträfflig embetsman, och vi vilja också ej i någotdera afseendet förorda Carpelan såsom ett mönster att följa. Men då man genom erfarenheten af de rakt motsatta lefnadsåsigternas typ, Statssekreteraren Hartmansdorff, hvars lefnadsvanors regelmessighet kan uttänjas efter lineal och mätas med tumstock, funnit (hvad vi här nedan skola underställa läsarens omdöme) lika liten, om ej snarare mindre, båtnad för det allmänna, är det blott den omständigheten vi nu velat göra begriplig, att föga vigt ligger deruppå, huruvida funktionären uppammas med *lacrymæ Christi*, eller med ölost.

Carpelan, så ledig i sitt sätt att vara, som hans digra gestalt medgaf, ej olik Schröderheims, med hvars hufvud och lynne han ej heller saknade frändskap, Carpelan efterträddes af Wirsén, som gaf sig all möda ospard, att göra sin lilla osynliga figur så uppblåst och rak som möjligt, för att få ett rätt vigtigt, statsklokt, förnämt och vördnadsbjudande utseende. Om icke, till ett tecken af den högre natur, man synes villig att tillerkänna honom, hans andelösa lekamen förvandlats till guldsand i stället för simpelt menniskostoft, så är felet sannerligen icke hos svärmen af svärmiska loftalare. I ett af åminnelsetalen heter det, att i Wirséns tjenstebefattning, såsom Revisor i Kammarrätten, "föll på hans lott gransk-"ningen af en redogörelse, aflemnad af "Presidenten i Kongl. Statskontoret, Fri-"herre Lagerheim. Några upplysningar "erfordrades: och detta gaf anledning "till ett samtal emellan den unge anmär-"karen och den gamle, erfarne statsman-"nen, hvilken, förvånad öfver de ljusa "och rediga åsigter ynglingen ådagalade, "blef, från detta ögonblick, hans vän, "och förblef det under hela sin lefnad." Det finnes de, som påstå sig vara väl underrättade och som förmäla, att "de ljusa och rediga (redliga?) åsigterna", som

väckte Lagerheims förvåning, skola bestått i "den unge anmärkarens" upptäckt af ett underslef, hvilket "den gamle, erfarne statsmannen" alldeles icke var angelägen att finna framdraget i dagsljuset, och att det först var med hänsigt till vissa "den gamles" vänskapsprof, som förhållanderna fingo deras rätta utseende i "den unges" ögon. Skarpsinnighet, beräkningsförmåga, ordningssinne, arbetsdrift och en fast vilja — dessa utmärkande drag i Wirséns personlighet — fullbordade en framgång, som slumpen på nyssnämnde sätt grundlagt, och — "*dans le royaume des aveugles les borgnes sont rois*", säger ordspråket. Att bestrida hans *förtjenster*, är långt ifrån att vara vår mening. Detta ord, i dess *alla* bemärkelser, syntes utgöra ett sannskyldigt monopolium för honom, under hans inflytandes period. Men när man såg den fordne Sergeanten utan studier, med studerad höglärd min intaga sin plats i vittra och vetenskapliga samfund, när man hörde "vetenskapernas "vänner beklaga den förlust, de genom "*hans* bortgång ibland sig lidit"; då stadnar man i tvekan, hvem som förtjenar mesta löjet, största medömkan: de vittra och lärda, öfverlemnande åt lyckans son nycklarna till deras helgedom,

liksom åt eröfraren af en kapitulerande fästning; eller ödets förmätne gunstling, som utan att rodna emottog diplomen på snille, smak, bildning och lärdom.

Vid hans grift var man särdeles angelägen att skingra den villfarelse, som tämligen allmänt inrotat sig i opinionen, "om hans omäteliga rikedomar", som det heter i ett åminnelsetal, der det tillika förmäles, att "hans efterlemnade förmö-"genhet ej funnits betydligare, än hvad "hvar och en, som närmare känt hans "stränga grundsatser och obrottsliga rätt-"skaffenhet, kunnat förmoda." Allt beror, som läsaren finner, huru man *känt* de anförda egenskaperna; ty i sjelfva uttrycket ligger en tvetydighet, hvilken erinrar om slutet af en gammal visa:

"Mes couplets sont fort innocens,
Si vous les tournez de bon sens;
Les tournez vous d'un autre —
Eh bien!
Tant pis, c'est votre faute,
Vous m'entendez bien?"

Läsaren tyder dem, som vi hoppas, på vårt förord och liksom vi, till det bästa. Under denna förutsättning tillåta vi oss att berätta om det samtal, som Napoleon hade under konsulatet med sin handsekterare angående den ryktbare Ouvrard. Om detta just icke kan sägas egentligen

höra till ämnet, förlåter läsaren sannolikt afsteget, emedan tvänne så namnkunniga personer alltid utgöra ett interessant föremål för uppmärksamheten.

"Bourrienne, mon parti est pris: je fais arrêter Ouvrard. — Général, avez vous des preuves contre lui? — Des preuves?.. C'est un faiseur d'affaires, un accapareur d'affaires; il faut qu'il regorge. Tous les fournisseurs, tous les munitionnaires sont autant de fripons. Comment ont-ils fait leur fortune? aux dépens de l'Etat. Je ne dois pas souffrir un tel désordre." - - -

Åminnelsetalen återkomma till samma ämne. Det utgjorde *centrum gravitatis* i Wirséns karakteristik. Man "bokförde "honom" — heter det — "för millioner, "sammanskrapade på hvad sätt som helst, "ehuru han vid alla tillfällen ådagalade "sig vara lika noggrann redovisare, som "han var sträng redofordrare för för-"valtningen af allmänna medel." Facta tala alltid begripligare till öfvertygelsen, än allmänna satser. Se här ett exempel. Wirsén stod i spetsen för krigsförvaltningen under sista fälttågen. Räkenskaperna förvarades efter 1815 års Riksdags slut af Statskommissarien Frödelius. När Wirsén följande året blifvit tillförordnad

chef i Statskontoret, lånade han vissa dithörande handlingar hem till sig och återställde dem — aldrig. Vid Riksdagen 1817—1818 begärde Herr Anckarsparre några upplysningar i afseende på nämnde krigsräkenskap. Nu fick Frödelius tillsägelse af Wirsén sjelf, att framhafva handlingarna, och, med förlorad hågkomst af den föregående lånoperationen, visade Herr t. f. Presidenten mycken vrede deröfver, att dessa handlingar förkommit.

Med Statsministrarne Rosenblad och Wetterstedt, Statsråden Platen och Mörner samt Erkebiskop Rosenstein delade Statsrådet Wirsén den vigtiga utmärkelsen, att såsom Svenska Regeringens Kommissarie afsluta konventionen i Moss med Norrska Folket. Huruvida då något annat *bordt* eller ens *kunnat* göras, än hvad som gjordes, är icke här stället att undersöka. Det var nu, de begge rikenas förening tillvägabragtes, sådan den för ögonen förefinnes. Den 4 November undertecknades konventionen, hvars årsdag vanligen firas med Hoffest och stor militärisk *honneur*. I Svenska Minerva har stått att läsa, det "Föreningen är för Svenskar att gråta åt", hvaremot öfrige ministerielle komma med våra li-

beraler öfverens om dess utomordentliga fördelar, bestående deruti hufvudsakligen, enligt de förres åsigt, att sedan grannen i vester förvandlats från en befarad fiende till en beräknad vän, så hafva Sveriges trygghet och nationalförsvar derigenom vunnit otroligt i stadga och styrka; under det, jemlikt de sednares tanka, allt annat *statsinteresse* är ett intet, i jemnförelse med den naturliga och vackra sympatien hos en af gammalt sjelfständig nation för ett stolt och tappert folk, hvilket lösryckt sig från allt godtyckligt öfvervälde, och i sina bakom skyhöga klippväggar förskansade dalar planterat ett frihetsträd af mera högväxt art, än på något annat ställe i Europa, och efter hvars prototyp man önskade bilda andra samhällsskick, nära och fjerran. *Begge* dessa åsigter hafva sin *stora* vigt: vi äro de förste att deruti instämma. Då vi tillägga uttrycken af glädje öfver Brödrarikets flor och af djup aktning för det allvarliga sätt, på hvilket Brödrafolket hittills vetat upprätthålla sitt sjelfdanade statsskick, lärer ingen med fog kunna misstänka något trångbröstadt partisinne ligga förborgadt under den utredning af frågan, eller rättare, den fråga, för att utreda ämnet, som vi nu skola framställa. Antagom ett ö-

gonblick, att föreningen mellan Sverige och Norrige vore urbilden af fullkomlighet och syftesenlighet *äfven för oss:* huru skulle S v e r i g e nu sett ut, derest Skåne, Halland och Blekinge, i stället att införlifvas med Svenska kronan, på sätt som skett, blifvit organiserade såsom en särskild, i allt oberoende stat, med särskild konstitution, huru fri i öfrigt och för dem gagnelig som helst, och med särskild skattkammare, endast på papperet lydande under samma öfverhufvud med den andra staten? Skulle icke dessa tre provinser möjligtvis derigenom hafva blifvit alldeles lika lyckliga, som Norrige nu, kunnat hafva till och med alldeles enahanda statsförfattning, kunnat lefva under sådana ekonomiska författningar, att fråga aldrig uppstått om våldsuppträden och väpnad styrka till deras hämmande, såsom förhållandet nu varit, då tullbeslag skolat verkställas; möjligtvis och med lika skäl, man ansett ett bestridande af det statsnyttiga *för Sverige* af en så beskaffad förening, obetänkt, afundsamt eller illasinnadt; möjligtvis nationalförsvarets och de fria samhällsförfattningarnes vänner haft samma anledningar till belåtenhet af den ena, som af den andra föreningen: men — ännu en gång — hvad hade

Sverige derpå vunnit, och huru skulle, i sådant fall, *Sverige* nu sett ut?....

Under de årtionden, som hittills förflutit efter Konventionen i Moss, hade, äfven om ingen förening mellan Sverige och Norrige ägt rum, något nationalförsvar mot detta håll, lika litet som nu, ens kommit i fråga, emedan vi under denna period lefvat i fred med hela verlden, och både Ryssland och Dannmark varit fullt ut lika angelägne att slippa blifva oroade af oss, som vi att undvika krig med dem. Det blir först om och när en gång i tidernas tider Sverige och Dannmark skulle nödgas draga i härnad mot hvarandra, som det faktiskt kommer att visa sig hvad vi, ur nationalförsvarets synpunkt, vunnit på Föreningen. Vi upprepa dock, att tärningen redan var kastad, när sista handen lades vid verket i Moss. Man behöfver blott genomögna General Stewarts interessanta berättelser om det ryktbara befrielsekrigets, så väl militära som politiska operationer, de samtal han haft nåden hafva med och de underdåniga bref han aflåtit till då varande H. K. H. Kronprinsen (nu H. M. Konungen af Sverige *), för att inse huru invecklad

---

*) *Histoire de la guerre de* 1813 *et* 1814

ställningen den tiden var, och huru svårt det måste blifva att hitta ur den labyrint, hvars ledtråd förde från mötet i Åbo till Kongressen i Wien, från Elba till Waterloo, från Tuilerierna till Holy-Rood, från Pragas blodiga, rökande ruiner till lusteldarne vid Kalisch.

---

en Allemagne et en France, par le Marquis de Londonderry, Lieutenant-Général au service d'Angleterre, et Commissaire de S. M. Britannique près les armées confédérées. Paris **1833.**

Författaren berättar sjelf, huruledes Hans Kongl. Höghet (billigt förtörnad öfver någon allt för djerf framställning) yttrat: "*Comment! Général Stewart, quel droit avez-vous de m'écrire? Ne vous rappelez-vous pas, que je suis le prince de Suède, un des plus grands généraux de ces temps? Si vous étiez à ma place, que penseriez-vous, si quelqu'un vous écrivait comme vous m'avez écrit? Vous n'êtes pas accrédité auprès de moi: c'est par mon amitié que vous êtes ici, et vous m'avez causé beaucoup de peine.*"

Med det ädelmod, som utgör ett så skönt karakteristiskt drag hos den höga Personligheten, förunnade dock H. K. H. äfven vid detta tillfälle löftet om sin nåd åt Stewart, och slöt med dessa ord:

"*Eh bien! voulez-vous que nous soyons unis? Vous connaissez l'amitié que je vous porte; pourquoi ne pas causer ensemble des dispositions militaires? dites-moi vos pensées, mais, de grace, ne m'écrivez plus.*"

Vi anmärkte, såsom ett bland karaktersdragen hos Wirsén, en fast vilja, hvilken, när den, såsom hos honom, ledes af förståndet, är en egenskap af högt värde hos en statsman. Till hans heder bör derjemte tilläggas, att denna fasthet uppenbarade sig ej endast mot underordnade, utan i samma grad mot Regeringen sjelf. Således, när i den Nådiga Propositionen om penningerörelsen till 1817—1818 årens Riksdag Wirséns förslag blifvit snart sagdt massakreradt, så var hans första omsorg vid Riksmötet, att bortrensa alla de tillsatser och utväxter, hvarigenom Regeringen gjort hans system, hans klara idéer oigenkänneliga.

På kraftansträngning följer slapphet: Wirsén efterträddes af Quiding. 46 § af 1823 års riksdagsbeslut innehåller, det KonstitutionsUtskottet "pröfvat skäligt, "att i och för rådgifvande åtgärderna "till mindre kreditivets lyftning och dis-"position, ställa Föredraganden af Krigs-"ärenderne, Statssekreteraren och Ridda-"ren af Kongl. Maj:ts Nordstjerneorden "Bernhard Christoffer Quiding, under "tilltal af JustitieOmbudsmannen inför "RiksRätt." Bland namnteckningarna under *detta* riksdagsbeslut träffar man — otroligt, men sannt! — "B. C. Qui-

ding". Visserligen träffar man äfven under Riksdagsbeslutet af år 1835 namnen *"D. v. Schulzenheim"* och *"Gabr. Poppius"*, oaktadt den Riksdagens KonstitutionsUtskott ställt samtlige Statsrådets ledamöter, med undantag af en, under tilltal inför RiksRätt, i afseende på deras rådgifvande åtgärd angående upptagande af ett lån; men också hafva Ständerna låtit sitt ExpeditionsUtskott, genom 78 § i samma riksdagsbeslut i afseende på Konungens Rådgifvare vidtaga en rentvagningsprocess, som å deras sida förtjenat någon contra-artighet. §:n förmäler nämligen om innehållet af RiksRättens bekanta dom och ogillandet af JustitieOmbudsmannens ansvarspåstående. Frågar man nu hvad ett riksdagsbeslut skall innehålla? blir svaret naturligtvis: sådant som varit föremål för Ständernas öfverläggningar. Frågar man vidare, om RiksRättens förehafvanden äro af denna beskaffenhet? så svaras bestämdt: nej! ty mellan RiksRätten och Riksens Ständer samt deras fördelningar äger intet slags gemenskap rum, hvarken muntligen eller skriftligen. ExpeditionsUtskottet har således haft alldeles samma fog, att i riksdagsbeslutet intaga RiksRättens beslut, som att der inrymma berättelser om utgången af hvilken annan rättegång som

helst, uti hvilken konseljens ledamöter händelsevis kunnat vara invecklade, och hvilken slumpen velat, att den blifvit med laga slut afhulpen under riksdagens lopp. Ty om man slutligen frågade ExpeditionsUtskottet, på hvilken Utskottet eller Ständerna meddelad handling, det grundat sin framställning, eller på hvad sätt det vunnit upplysning om Riksrättens förhandlingar? skulle Utskottet nödgats svara, att det hemtat underrättelsen ur tidningarna eller från muntliga berättelser; och då fråga vi ytterst: huru kunna *så* inhemtade upplysningar inflyta i ett riksdagsbeslut?

Ordförandeplatsen i ExpeditionsUtskottet är eljest icke att försmå. Statsrådet Åkerhjelm innehade den 1823. Friherre Cederström, nära anförvandt till Statsrådet af samma namn, var Ordförande i detta Utskott 1830, då den beryktade missskrifningen föreföll af namnen på fartygen, hvarigenom den af Ständerna begärda undersökning rörande Skeppshandeln förföll. Friherre Cederström är nu mera President i KammarCollegium. Grefve Snoilsky beklädde samma Ordförandeplats 1835, då innehållet af RiksRättens dom refererades i Riksdagsbeslutet, och har sedermera utöfvat Justitiekanslersbefattningen. Ordförandskapet i

detta Utskott tycks således innebära lyckosamma förebud — åtminstone för innehafvarne.

Hos den enskilde kan menlösheten rätt ofta vara en dygd; icke så hos statsmannen. Det gör för honom ej tillfyllest att *vilja* det goda: han måste äfven förstå att *hindra* det onda. Det var under Quidings statssekteriat, som Rådgifvarnes i kommandomål inflytande växte till en kolossal höjd. Från den stunden och intill den närvarande är krigsärendernas Föredragande att anse nästan endast såsom en Generaladjutanternes byråchef. Så länge Cederström innehade Flottornas batong delades inflytandet kristligen mellan honom och Björnstjerna; men efter Cederströms onåd och sedan Brahe blef ställd i spetsen för Arméens angelägenheter, sväfvar dennes omtanka, huldrikt öfver förvaltningens *alla* grenar.

Utan att räkna det Herr Quiding till last, mer, än någon annan, anmärke vi såsom en oformlighet i allmänhet uti våra Embetsverks expeditionssätt, att ämnen af den lumpnaste beskaffenhet handläggas med samma allvar och omständlighet, som de mest interessanta, mest maktpåliggande frågor. Nedanstående Konungabref, hvilket, namnteckningarna inberäknade, i utskrift upptagit

tjugotre rader, innefattar inom något mindre än *fyra* det i öfrigt så föga vigtiga beslutet, att det bort kunna af vederbörande Statssekreterare expedieras på dess ansvar och så vida muntligt besked ej varit i detta fall tillfyllesgörande, under åberopande af nådig befallning, utan att falla Monarken besvärlig med underskrift af en handling, dit Konungens höga namn icke bort sänkas, och der *nitton* raders titulatur bryter högst löjligt af emot sjelfva sakens ringhet. Urkunden är nämligen ord för ord så lydande:

"Carl Johan med Guds nåde, Sveriges, Norriges, Göthes och Wendes Konung.

Wår Synnerliga Ynnest och Nådiga benägenhet med Gud Allsmäktig, Tromän, Ordförande, Herr Grefve, Statsminister för Utrikes Ärenderna, Lunds Academie Canzler, Riddare och Commendeur af Wåre Orden, Riddare af Konung Carl XIII^s Orden, Stor Korss af Kongl. Franska Heders Legionen, Riddare af Kongl. Preussiska Svarta och Röda Örns Orden, Riddare med Stora Korsset af Kongl. Ungerska S:t Stephans Orden, så ock samtlige Ledamöter i Wår Canzli Styrelse! WI hafva i Nåder funnit godt tillåta extra ordinaire Canzlisten i Wår Krigs Expedition A. J. B.... att bära den för Wårt Canzli fastställda mindre uniform. Hvilket WI Eder i Nåder velat meddela, befallande

Eder Gud Allmäktig Synnerligen Nådeligen. Stockhoms Slott den 26 Oktober 1820.

CARL JOHAN.

B. C. Quiding.

Till Canzli Styrelsen, om tilstånd för extra Canzlisten A. J. B.... att nyttja Canzliets mindre uniform."

Tillåtelse att fortfarande bära plagg af en viss färg och snitt lägger man fram till Konungens underskrift, under det frågor af helt annan vigt kunna expedieras, blott under åberopande af Nådig befallning.

På Quiding följde Arnell. Hans duglighet som embetsman, och hans odugliga enskilda hushållning, hvarigenom en punkt blef med skandal satt för hans tjenstbarhet, äro i allt för färskt minne, att behöfva här upprepas. Han hade dessutom det missödet att befinna sig på ett trappsteg af embetshierarkien, der *en annan* behöfde fotfäste, visserligen icke för att stadna, men för att vara den högsta sfèren så mycket närmare. Under sådana omständigheter fanns ingen räddning, och Arnell skyndade att i främmande land gömma sin blygsel, sina missräkningar, sin dyrköpta erfarenhet och sina hittills icke ersatta talanger.

Huru det tillgick vid Nordins succession efter Arnell är beskrifvet i "*Skildringar ur det inre af dagens historia.*" Den förre lär ej funnit taflan sig till nöjes, ty han har hos den sednare, nu bosatt i Finland, begärt ett offentligt förnekande af hvad Skildringarna i omförmäldte afseenne innehålla. Öfver Arnells *vägran* att hörsamma uppmaningen skall vederbörandes harm hafva blifvit lika lifligt tänd, som öfver den "*juridiska*" Riddarhusmajoritetens ohörsamhet att villfara Nordins yrkande om utvotering af just den ledamot, som misstänktes att hafva fört Skildriugarnas pensel, och som hotade att komplettera taflan.

På det att ingen glans skulle saknas i Friherre Nordins statsmannarykte, är äfven *hans* namn införlifvadt med historien om Skeppshandeln. Det var den tiden, då Friherre Anckarsvärd, långt ifrån att hafva smakat sötman af petitionsväsendet, eller ens fått aning om nyttan att utbyta födselns prerogatif mot det valda representantkallet, tvärtom än nu i November månad 1825, med mycken pathos utbredde sig, huruledes "det "ej bör finnas oväntadt, om *den sjelf-* "*skrefne Riksdagsmannen* finner sig "bekymrad att se ett vigtigt ämne för "mensklig kunskap utaf makten så om-

"sorgsfullt undandragas det enskilda om-"dömet, hvilket likväl är så oumgänge-"ligen nödvändigt för att stadga det all-"männa"; och vidare: "om det kommer "att bestå såsom en obestridlig sanning, "att all rättighet innefattar någon skyl-"dighet, så äger *den sjelfskrefne Riks-"dagsmannen* ett vidsträcktare åliggan-"de än andra, att med ett vaksamt öga "följa de allmänna ärendernas gång, att "med en aldrig hvilande uppmärksamhet "beifra hvarje maktens möjliga försök af "inkräktning på den konstitutionnella fri-"hetens område." Då Statssekreteraren Nordin icke desto mindre meddelade skriftligt afslag å yrkandet, att, likmätigt Tryckfrihetslagen, erhålla del af återgångsakten rörande Skeppshandeln, så klagade *"den sjelfskrefne"* hos Riksens Ständers JustitieOmbudsman öfver ett sådant Nordins förfarande. Vid detta forum kunde ingenting vinnas, och vid den påföljde riksdagen, der rättvisa kunnat skipas, der gick nåd för rätt och samtliga Rådgifvarne erhöllo syndernas förlåtelse.

När den som *offentligen* uttalat en så *bestämd* öfvertygelse om *"den sjelfskrefne Riksdagsmannens"* "vidsträcktare åligganden, än andra", om hans

"vaksamma ögon" och "aldrig hvilande uppmärksamhet" (som Friherre Anckarsvärd, i sitt ofvanintagna representantprogramm) anser dermed förenligt, att desertera i ett så vigtigt ögonblick från sin mycket omtalade "bänk" på Riddarhuset, som det skedde 1829, och att Riksdagen derefter på läktaren, såsom åskådare och åhörare, försumma sina *"vidsträcktare åligganden"*; så vore det kanske obilligt att alltför strängt räkna med Friherre Nordin, om han, väl "vetande hvad verlden tål", skulle, af en *sainte horreur* för ljudet af ett ord, hafva begått den statsmannaoskickligheten, att först bevisa syftningens *oroande* art och sedan blottställa sig för förödmjukelsen, att uttrycket qvarstår i protokollet såsom en inför samtid och efterverld uttalad tillvitelse mot en hel regim och, hvad värre är, att denna tillvitelses *ostrafflighet* är vorden, till yttermera visso, *bekräftad* af en *"juridisk"* majoritets vittnesbörd. Svenska Minerva hade kanske ej, så alldeles orätt, då hon yttrade, att denna obetänksamma och misslyckade Riddarhusmanöver var illa börjad, sämre fortsatt och ännu sämre slutad. Måhända inses detta *nu mera* af till och med Friherrarne Nordin och Åkerhjelm sjelfve. Det är ganska vac-

kert att afsky *"nefas"* och *"skälmstycken"*; men det är mera "habilt" att uthärda en muntlig berättelse derom, än att framkalla den i rättegångshandlingar och ströskrifter. Sådant "förnärmar" otroligt "anseendet", till och med mera, än en profan talares "närvaro" bland en samling politiska helgon; ty — *littera scripta manet*. Friherre Åkerhjelms hätskhet mot den ifrågavarande personen är så mycket anmärkningsvärdare, som Friherren lärer förut haft någon förbindelse af erkänsla till samma person. Åtminstone synes sådant troligt, då man erinrar sig en uppgift i omförmäldte afseende af käranden, under åtalet mot Statstidningens Redaktion, och dermed jemför följande biljett:

"Jag tar mig härmed friheten att å-"tersända de mig benäget meddelade "handlingar, och bifogar derjemte en "Species facti, som är grundad på auten-"tiska källor. — *Med tacksamhet för "Herr Assessorns mig visade grann-"lagenhet*, har jag äran teckna

Stockholm den 18 Dec. 1828. Ödmjukligen G. F. Åkerhjelm."

Det hade väl ej stått bättre till med Wirséns underbyggnad och kunskapsförråd, än med Nordins; men genom lång öfning och vana hade den förre fått en

viss färdighet att bedömma och behandla ärenden, som ingen sqvadrons exercis och inspektors-befattning i verlden kan bibringa. Deremot hafva de gemensamt ägt en annan högst väsendtlig administratif egenskap, och den uti i ganska rågadt mått; vi mena: *sjelfförtroendet*, utom hvilket en viss naturlig villrådighet alltid vidlåder besluten. När bröstet sväller af en ljuf oändlig trängtan att helsas för statsförbättrare, faller sig ej så noga om i sjelfva verket en föregifven re-form skulle upplösa sig uti en vämjelig ref-orm på statskroppen. Dessa begge begrepp, hvaraf det ena innefattar så mycken helsa, det andra så stor sjuklighet, ligga hvarandra lika nära i verkligheten, som i stafningssätt. Statsklokheten förstår att urskilja samt att varsamt men allvarligt och rastlöst tillvägabringa det ena, under det att charlataneriet och inbilskheten röra upp himmel och jord, för att bringa det andra å bane. Sverige kan i närvarande stund berömma sig af flera frejdade skriftställare, hvilkas välmening vi äro långt ifrån att bestrida, men hvilka föreställa sig, att statsman och förslagsmakare äro identiska begrepp: att man är tänkare, så snart man sätter pennan i gång, och författare, blott man låter trycka hvad

man sammanskrifvit. Grefve Björnstjerna och Friherre Anckarsvärd rådfråga i detta afseende merendels endast sin goda vilja, och alstren af deras pennors flit vittna derom, att ingen pedantisk språkkunnigs profana hand någonsin kränkt helgden af deras manuskripter *). Friherre Nordin åter har stått i allt för nära beröring med öfvade skribenter, för att hans skrifter skulle sakna den polering, som röjer ett arbete af förenade bemödanden.

Det finnes en skrift, som lemnade pressen 1830 kort efter Riksdagens slut, men hvilken dock aldrig blef synlig i bokhandeln, oaktadt upplagan lär varit rätt betydlig. Denna skrift, kallad: *"Tankar om Sveriges Beskattning"*, fanns i ganska höga händer, och man gjorde i högsta sfèren ingen hemlighet af, att Friherre Nordin vore författaren. För

*) Björnstjernas skrift om Representationsreform i Sverige har dock — man må vara huru skiljd i öfrigt som helst från hans åsigter både i det hela och i dess detaljer; vi äro det ock — den ostridiga förtjensten, att hafva förflyttat frågan *"from sounds to things"*, från deklamationernas och abstraktionernas fält, till det konkreta: till sättet och vilkoren. Endast derigenom kan man nalkas målet.

innehållet af denna skrift redovisa vi så mycket hellre något närmare, som man der dels gör bekantskap med en af våra mest inflytelserika statsmäns åsigter, hvilken äfven allmänt förmodas vara kärnan in petto till *framtidens* Ministèrer, och dels uti afhandlingen finner en bekräftelse från tillförlitlig källa på de målningar af landets tillstånd, som, ofta af oppositionen framställda och lika ofta af Styrelsen bestridda, icke längre kunna dragas i tvifvelsmål, då en Regeringens egen ledamot (Nordin var nämligen då ännu tjenstgörande Statsråd) lånat dem sin trovärdiga pensel. Det heter nämligen i förordet:

"Med oafbruten uppmärksamhet har "författaren följt den tillväxande kraft "och de förvånande framsteg i statseko-"nomiskt afseende, som under de sista "15 à 18 åren i flera Europas stater ägt "rum, under det att i Sverige, utan nå-"gon synnerlig förändring, allt ifrån en "aflägsen forntid, de föråldrade institu-"tioner qvarstå, hvarpå rikets allmänna "beskattnings-system hvilar. Ett sådant "oförändradt förblifvande vid hvad en "gång blifvit infördt, på ett fält, der "successiv utveckling ligger i sjelfva sa-"kens natur, är i strid med naturens al-"drig ostraffadt öfverträdda lagar." Vi-

dare i sjelfva skriften: "Är statskroppen "en gång i olag, och fortgå dess funk-"tioner icke mera fritt och obehindradt "till en stigande förkofran, så må man "icke med palliativer söka motarbeta det "felaktiga, utan göre man för sig klart "och åskådligt hvarest grundorsaken före-"finnes till de verkningar man erfar, och "denna, tillförlitligt utredd, tillintetgöre "man det felaktiga i sin grund, och verk-"ningarne falla bort af sig sjelfva. Det "må icke förefalla oväntadt, att jordbru-"kets idkare äro skuldsatte, och att med "hvarje år kapital-förmögenheten hos "denna betydliga medborgare-klass ge-"nom ytterligare skuldsättning nedsättes, "samt slutligen helt och hållet försvin-"ner, och att fastigheterna blifva de all-"männa kassornas samt fromma stiftelser-"nas tillhörighet, då de nuvarande ägar-"ne få skatta sig lycklige, om de kunna "bibehålla sig såsom arrendatorer och "landbönder på fädernejorden. Sådan är "taflan af Svenska jordbrukarens tillstånd "i allmänhet i de egentligen åkerbrukan-"de provinserne, och skulle mera allvar-"ligt begrundas och skarpare falla i ö-"gat på en och hvar, derest icke den "sjelfägande Bonden, genom användandet "af egen, hustrus och barns arbetskraft, "dymedelst förvärfvade sig den kost och

"lön, som tjenstehjonet har rättighet att "fordra för använd arbetsförmåga; och är "de hemmansägares antal icke ringa, som, "efter fullgörandet af alla utaf hemmanet "utgående onera samt en tarflig åtnjuten "spis, vid årets utgång icke kunna på"räkna för egna personliga behofs fyl"lande en behållning, motsvarande den "lön, de och deras grannar måste utgifva "för en arbetsför drängs biträde. Att "förhållandet på andra ställen i riket är "vida bättre, medgifva vi gerna; men "*snarare vidga än sammandraga sig* "*med hvarje år de trakter, hvarest* "*den mörka taflan blir tillämplig*, och "högt påkallar samhällsskickets framtida "bestånd en snar och ändamålsenlig rät"telse." Roten och upphofvet till det omförmälda onda ansåg författaren ligga i hemmanens grundskatter. Desses tillkomst beskrifves, bland annat, sålunda: "Om under okunnighetens och vidske"pelsens mest mörka tid, ett nyss ur he"dendomen trädt folk kunde af ett ränk"fullt Katholskt Presterskap förvillas och "förmås att förbinda sig till utgifvande "af $\frac{1}{10}$ af all äring, som detta folk ge"nom svett och möda kunde framtvinga "af en oftast svag jordmån under ett "kallt och hårdt klimat, så hemställes "till hvars och ens opartiska bedömande,

"om, sedan erfarenheten visat, att $\frac{1}{3}$ af "hvad som utfästs för ändamålets upp-"fyllande är tillräckligt, rättvisan icke "kräfver, att hvad som ej för ändamålet "erfordras eller användes, snarare bör ef-"tergifvas åt de betalande än en statens "inkomst deraf beredas, hvarigenom an-"dre medborgare-klasser erhålla en lind-"ring på bekostnad af dessa vilsefördas "afkomlingar." Författaren föreslår till det ondas botande ordinarie rentornas upphörande samt att all jord i riket skulle blifva af en och samma natur, med undantag af den, som af ålder äger säteri-frihet, hvilken fortfarande bibehölle lindringen af att endast extra i stället för ordinarie Rotering utgjordes. Invändningar om ägande-rättens helgd: att skattehemmans-ägaren ärft eller köpt hemmenet med de allmänna åliggånden, som deraf nu utgöras: att en uppenbar orättvisa skulle uppkomma, om på Säteri och Frälseägarne hvälfdes en del af Skattets bördor: och slutligen att Kronobonden icke äger sitt hemman, utan blott arrenderar det af Staten, kallades *"doktrinära."* Författaren föreslog ersättning till ägare af Säterier, Rå- och Rörshemman samt Frälsehemman och Frälserentor, på det sätt, att för hvarje af dessa hemman skulle uppgöras en or-

dentlig skattläggning, efter ortens metod samt egendomens beskaffenhet, med åsättande af de rentor och den kronotionde, som af skattehemmanen i häradet utgå. Af dessa rentors och kronotiondespannmåls förvandlade värde, skulle uträknas efter 10 års medelmarkegång, ett års supponeradt skattebidrag, hvarefter detsamma borde förvandlas i kapital efter 5 procents renta. Den kapitalersättning, som sålunda borde tillkomma förenämnde jordägare, afbördade staten genast och på en gång till samtlige ersättnings-berättigade, genom statsobligationer, löpande med 4 procents årlig renta, hvilka skulle dödas genom fastställd amortissementsfond, beräknad till en procent om året af primitiva kapitalet. Ersättningssumman kalkulerades till 10 millioner Svenskt B:co, hvilka i renta och kapital-afbetalning skulle erfordra 500 000 Riksdaler årligen. På något mera än 37 år vore hela operationen slutad. För renta och amortissement föreslogs en ny brännvinsskatt.

När å ena sidan står fast, att jordbrukets välstånd utgör en väsendtlig del af statens styrka, och att lindring i de bördor, hvaraf det tryckes, följaktligen bör befrämjas; måste å den andra medgifvas, att denna lindring, för att vara billig

och statsnyttig, ej får ske under vilkor af andra samhällsklassers alltför stora betungande; helst desse ej njutit den ersättning i beräknandet af fastigheternas värde, eller varit i tillfälle att se sig före vid transaktionernas afslutande om dem så, som hvarje fastighets innehafvare, hvilken ock tvifvelsutan kommit i besittning af sin jord för mindre betalning just derföre, att den befanns mera onererad, då äganderätten öfverflyttades. Försöken att åstadkomma förändringar äro dessutom dyrköpta, om de skola tillvägabringas genom *statslån*, åt hvilka alla Regeringens önskningar och förehafvanden äro rigtade, och uti hvilka Friherre Nordin städse utgör själen. Vore ej hans kredit i alla afseenden så rättvist stadgad och hans oegennytta framför allt så allmänt känd, så skulle dessa outösliga låneplaner lätt kunna missleda opinionen till föga fördelaktiga begrepp om den enskilda financiella ställningen. Ty man kan taga för afgjordt — och allmänheten gör det ock i sjelfva verket — att bland 100 som vilja bygga statens *hela* ekonomi på lån, äro de 99 vinglare, endast sträfvande att vinna tid och att derigenom uppehålla sina egna vidt utseende omständigheter. Man ser i öfrigt, att Nordin beräknat

för evärdeliga tider medgörliga Ständer och sådana majoriteter bland dem, som under hans auspicier organiserades 1828 —1830 *); ty i annat fall lärer näppligen

---

*) Detta Nordins inflytande hos Representationen och dess synnerliga verksamhet, så snart frågor uppstått om lån, i hvilken skepnad som helst, äro ganska träffande antydde af Brukspatron Petré i en reservation mot StatsUtskottets betänkande, angående Riksgäldskontorets vidunderliga borgen för Hypoteksföreningar. Petré anmärker först, att StatsUtskottet uppgjort förslaget i rak motsats af hvad det förut tvänne gånger med Riksens Ständers bifall hemställt, och det utan något slags uppdrag från Riksstånden, blott "*uppå en af Friherre af Nordin* "*enskildt gjord*, från Riddarhuset remitterad, "men med alldeles intet yttrande eller för-"ord beledsagad framställning." Längre fram yttrar Herr Petré, att "StatsUtskottet icke "behöft göra, hvad ibland samtliga Rikets "Ständer *ursprungligen ingen annan än Fri-"herre af Nordin fordrat*, och hvilket Ut-"skottet, af aktning för besvuren grundlag, "för sig sjelf och sina förut uttalade, af Ri-"kets Ständer godkända grundsatser, i intet "fall bort underkasta sig." Slutligen heter det: "Sedan Utskottet, af Rikets Ständer "helt och hållet opåkalladt, *gått Friherre af* "*Nordin tillhanda* med upprättande af ett "förslag, som ligger utom gränsen för Stats-"Utskottets bestämmelse, har Herr Friher-"ren, framställande åtskilliga erinringar der-"emot, anmärkt, att omförmälda förslag in-

en Regeringens ledamot, huru liberalt sinnad i öfrigt som helst, göra sig af

---

"nebär de säkraste medel att motverka Hy-"potheksföreningar med understöd af statens "garanti, en anmärkning, som dock icke kan "medgifvas, utan att förutsätta, att *förslaget "är mäktigare än sjelfva grundlagen*, med "hvars, i afseende på Riksgäldskontoret "meddelade föreskrifter, ett understöd af "denna beskaffenhet icke är förenligt. Kan "möjligtvis fråga någonsin blifva, att verk-"ställa Ridderskapets och Adelns, Preste-"och Bondeståndens öfver Herr af Billberghs "reservationsvis väckta garantiprojekt fatta-"de beslut, så skall förmodligen detsamma "efter ordalydelsen tillämpas. I sådant fall "*lär den af Friherre af Nordin samt åtskil-"liga andra fastighetsägare stiftade Hypo-"theksförening*, såsom varande den enda vid "beslutets fattande organiserade låneanstalt "af denna art, allena kunna, med uteslutan-"de af hvarje annan sedermera tilläfventyrs "framsipprad dylik inrättning, *komma i frå-"ga att erhålla Riksgäldskontorets garanti.* "Det är en särdeles anomali i denna sak, "att den utsträckning StatsUtskottet velat "åt beslutet bereda, medelst en deröfver, *i "anledning af Friherre af Nordins motion*, "uppställd förklaring, blifvit öfverlemnad "till pröfning jemväl af Borgareståndet, som "naturligtvis icke är qvalificeradt att ingå i "bedömmande af meningen med de öfriga "Ståndens tillgörande i en fråga, uti hvilken "man förut ansett allt utlåtande från Bor-"gareståndet öfverflödigt."

Utan att tilltro oss bedömma det mer el-

med en gifven utväg att bestrida de *för riket* oumgängligaste dagliga utgifterna,

---

ler mindre sannolika sammanhanget mellan förmanskapet af Bergshandteringens Chef för Bergshauptmannen samt de antydda, ehuru icke namngifna säkra händer, från hvilka den underlydande förmält sig hafva inhemtat vissa lika sällsamma som begrundansvärda upplysningar: anse vi oss göra läsaren ett nöje och det allmänna en tjenst med förtäljandet af följande tilldragelse. En af Bergslagerne hade haft en för sig ganska vigtig fråga anhängig hos Regeringen före sista Riksdag. Ansökningen var grundad på skäl, som, derest frågan ännu vore oafgjord i högsta instantien, man skulle kunnat tillåta sig att anse särdeles giltiga och talande. Också hade bifall till någon del blifvit tillstyrkt af det Collegium, som bör förutsättas i främsta rummet äga sakkännedom i ämnet. Sedan några månader af Riksdagen förlupit blef målet föredraget af Statssekreteraren för Kammarärenden och ansökningen afslagen. Vid en sammankomst af Bergslaget sistlidne sommar lät Bergshauptmannen sedermera Bergslaget förstå, att saken hade tappats och målet erhållit denna för Bergslaget särdeles menliga utgång, i följd af de opinioner och det handlingssätt, som Bergslagets representant iakttagit vid Riksdagen, hvilket Bergshauptmannen med visshet sade sig känna ifrån flera säkra händer. Bergslaget borde, såsom Bergshauptmannen vidare lät försiå, derigenom inse verkan af att äga en representant, som tillhörde oppositionen och angelägenhe-

för att i stället göra dem helt och hållet beroende af Representationens voteringar.

---

ten, att för kommande Riksmöte välja en Riksdagsman, hvars opinioner voro mera behagliga för Styrelsen.

När detta nedskrifves, är protokollet öfver Berglagets sammanträde ännu icke justeradt. Det skulle ej förundra oss, om Riks. Ständers JustitieOmbudsman funne förhållandet så interessant, att han vid eller efter denna justering begärde del af protokollet. Vi föreställa oss nämligen, att samma olikhet i åsigter om verkan af representantens opinioner och handlingssätt kan äga rum mellan Bergshauptmannen och Justitie-Ombudsmannen, som mellan den förres "*säkra händer*" och den sednares hufvudmän, Riksens Ständer samt deras principaler, Svenska Folket. 112 § Regeringsformen gifver någon anledning till den förmodan, att Grundlagsstiftaren åtminstone icke varit af samma tanka, hvarken som H:r Bergshauptmannen och hans "*säkra händer*", eller som "Den Objudne Gästen", nu mera kallad "Svenska Minerva" — en organ under Riksdagan 1828—1830, enligt hvad allmänt påstods, för Friherre Nordins politiska meningar — der med så stort eftertryck läran blifvit predikad om skyldigheten, "att *votera för uniformen.*" De Ministerielle försvara på *detta* sätt sin "monarkiska princip". Oppositionen, som ofta förlöper sig, talar i stället om "*nefas*" och "*skälmstycken.*"

Innan vi för denna gång lemna Friherre Nordin ur sigte, bör icke med tystnad förbigås hans berömliga nit att följa med sin

Den dag torde komma, då man blir i tillfälle att erinra Friherre Nordin om dessa satser, om dem han sjelf framställt i sin åberopade afhandling, och om mycket annat. Nu är tillräckligt att anmärka den besynnerliga inkonseqvensen af en Konungens Rådgifvare, som umgås med genomgripande statsförbättringsförslager, att han låter en halfannan-årig Riksdag förlöpa, utan att göra ett enda steg hos Representationen, för att bereda sinnena på sina storverk in petto; men knappt finner Ständerna hemförlofvade, förr än han låter sin statsmannavishetskälla flöda, för att bereda Tantali törst åt beundrarne af och framför allt åt förtröstarne på hans fosterländska omtanka. Likaledes synes den fråga ej vara ur vägen till våra dagars djupsinnige statsmän: huru det system i deras regeringskonst bör kallas, som den ena dagen anvisar bränvinsproduktionen i landet såsom den grufva, der staten hufvudsakligen skall hemta sina inkomster, och den andra förbannar bränvinskomsumtionen.

---

tid och dess uppfinningar. Gripsholms fabrik och Ankarsrums bruk kunna vittna, att han ej försummar anskaffandet af erforderliga underrättelser, och Åby Ättickfabrik samt Forssbacka masugn, att dessa underrättelser ej lemnas obegagnade.

såsom roten och upphofvet till moraliskt, ekonomiskt, ja till och med till religiöst förderf?

Efter Wirséns förord och död blef Nordin Statsråd, och på Nordins förord, som det troddes, öfverandtvardades krigsportföljen åt Nordenfalk. Det var en redlig, och genom sitt gifte, en rik man, utan anlag och fallenhet för statsmannakallet, vid hvilket han ock snart tröttnade. Om förmågan att fylla sin plats lärer nu så mycket mindre varit egentliga frågan, som Nordin just förmentes afse, att fortfarande gifva rigtning åt ärendernas gång inom krigsdepartementet, hvars nya chef således sjelf stod i beroende af företrädaren. När denne, genom fredsbrottet med Arméens Föredragande i kommandomål, förlorade sitt inflytande, drog Nordenfalk sig försigtigt tillbaka i privatlifvet. Genom något uppdrag med tillsyn öfver förvaltningen af H. M. Konungens egendomar i norra orterna (Nordenfalks hembygd) lärer han haft den lyckan att hafva varit personligen känd, redan före sin oväntade upphöjelse till Statssekreterare. Det är hos Högsta Domstolens kortsynthet, som Konungen och Nationen gemensamt stå i förbindelse för de olägenheter af flerfaldig art, de stora förluster och bekymmer för den höge ä-

garen, hvilka uppkommit genom Dess inköp af fastigheter, lydande under en "spira, vid hvilken Svea gjuter glädjens tår." Ty innan Högstdensamme inlät sig i någon sådan transaktion, infordrade han officielt Högsta Domstolens utlåtande i ämnet, och Högsta Domstolen gaf ett tillstyrkande å embetes vägnar *in amplissima forma*. Bland andra bittra erfarenheter, som på detta sätt blifvit gjorda, har man sett vinningslystnaden och egennyttan missbruka Furstens ädelmod, så väl vid sjelfva köpsluten, medelst en alltför högt uppdrifven saluskilling, som sedermera vid förvaltningen af de dyrköpta egendomarne. Monarken, som icke velat beröfva regeringsomsorgerna en dyrbar tid, har sålunda nödgats anförtro särskilda detaljer af vården om dessa mera enskilda värf, tid efter annan åt Presidenten Sylvander, Justitiekanslererne Turdfjæld och Bergenschöld, Statssekteraren Nordenfalk, Landshöfdingarne Gyllenhaal och Schmidt, Hofmarskalken Gyllenhaal, Revisionssekreterarne Forelius och Martin, Kammarherrarne Christiernin och Staël von Holstein, Brukspatronen Tamm, Krigsråden Röslein och Hasenkampf samt Generalkonsulen Dehn. En del af de olägenheter, vi nyss omförmält, framskymta ur ett officiellt do-

kument, hvilket derföre här meddelas, ordagrannt så lydande:

”Kungörelse.

”H. M. Konungen öfver Sverige och ”Norrige, min höge och nådige Herre, ”oafbrutet sorgfällig om allt hvad som ”kan bidraga att bereda hans undersåters välfärd, har insett hela vidden af ”de fördelar, som bearbetandet af Gelli”vari grufvor kan medföra för detta lands ”innevånare. Då H. M. fann huru föga ”nytta man hittils dragit häraf, beslöt ”Han att förvärfva sig dem, vid samma ”tid Han blef ägare af flere Bruksan”läggningar i Norrbotten, endast i afsigt ”att, genom arbete vid grufvorne och ”malmtransporter, erbjuda landets inne”byggare säkra utvägar till att under”hålla sig och de sina, samt för att så”lunda öka folkmängden och utsprida all”män välmåga. Ehuru stora de summor ”varit, dem H. M. i detta ändamål upp”offrat, sedan en följd af år, och ehuru ”ringa nytta han hittils dragit af desam”ma, har hans faderliga hjerta med nöje ”gjort denna uppoffring, i det hopp, ”hvilket han ännu fortfarande hyser, att ”hans i detta land bosatte undersåter, ”erkännande att det är endast för deras ”väl, samt i afsigt att stadga deras väl-

"stånd, som H. M. gjort sådane omkost-
"ningar, skola, genom håg för arbete,
"samt en sparsam och hushållsaktig lef-
"nad, bevisa att de äro värdige sin Ko-
"nungs faderliga omsorger.

"Undertecknad, hvilken på H. M. Ko-
"nungens särskildte befallning, begifvit sig
"hit upp, för att underrätta sig om inne-
"byggarnes tillstånd, har med högsta leds-
"nad erfarit, att den föga verksamhet,
"som ägt rum vid malmtransporter under
"sednaste vinter, ehuru till en del en
"följd af den svåra väderleken, härflutet
"af de missbruk, till hvilka några vid
"verken anställde tjenstemän gjort sig
"skyldige emot innebyggarne, derigenom
"att de icke lemnat dem så goda varor,
"H. M. önskat, och tjenstemännen af ho-
"nom emottagit, och hvilket väckt ett
"allmänt billigt missnöje. De hinder,
"dem årstiden lagt i vägen, böra tåligt
"fördragas, med undergifvenhet under
"Försynens vilja; men de missbruk som
"härleda sig från några enskildtes egen-
"nytta, förblindade till den grad att de
"dermed sårat H. M. Konungens fader-
"liga hjerta, då de handlat på ett emot
"hans höga afsigter så fullkomligen stri-
"dande sätt, desse missbruk skola på det
"strängaste blifva bestraffade; de nog-
"grannaste undersökningar skola anstäl-

"las, på det att ingen af de brottslige "må undgå en sträng, men rättvis näpst. "Och för en framtid lemnar jag ortens "innevånare den säkraste trygghet, att "sådane missbruk ej mera skola inträffa, "samt att de kunna vara förvissade, att "ordentligt erhålla betalning, för både "grufarbete och malmtransporter, antin-"gen kontant, eller i varor och lifsmedel "af den yppersta godhet och till så låga "pris som möjligt.

"Och på det att landets innebyggare "kunna vara förvissade att deras både "önskningar och billiga klagomål, i fall "de någongång finge anledning att bekla-"ga sig öfver de vid verken anställde "tjenstemännen, skola direkte ankomma "till H. M. har H^r Kyrkoherden Björk-"man erhållit uppdrag, att emottaga och "förskaffa dem till H. M^s kunskap.

"Denna åtgärd, hvilken H. M. täcks "uttryckligen anbefalla mig, skall lemna "innevånarne ett nytt bevis på H. M^s "faderliga omsorger, samt på det delta-"gande han värdes hysa för deras väl; "liksom den är inför H. M. en borgen, "att hvar och en af landets innebyggare "skall bereda sig att ådagalägga, det han "är värdig de välgörande afsigter, H. "M. hyser för denna ort, samt för hvar-

"je innevånares lycka och välgång. —
"Gellivari den 20 Juni 1828.

"*v. Dehn.*

"GeneralKonsul, Riddare af Kongl.
"Nordstjerne- och Wasa-Orden.

"Uppläst efter slutad Gudstjenst i Nattavare
"den 17 Augusti 1828 — Betygar som ofvan

"Johan Björkman.

"Pastor.

"Uppläst den 30 November 1828.

"Joh. Björkman."

Nordenfalks utnämning var en hyllning i befordringsväg åt rikedomen. Parad med andra erforderliga egenskaper är penningeförmögenhet hos funktionären visserligen icke att förmå; men i brist af de förra kommer man — d. v. s. komma ärenderna — ej särdeles långt, blott genom mynt. Hos de rike, som utgöra tidens aristokrater, uppenbarar sig ock tidslynnet i hela sin styrka. Dettas hufvuddrag är egoism, och våra rike, i hvilken ställning för öfrigt af lifvet som helst, äro i sanning ej böjde till försakelse af något slag, för det allmännas skull, ej ens af sin maklighet. Så länge t. ex. man höll sig inom de rikas kategori i fråga om val till Ordförande i 1827 års Statsrevision, afsade sig den ene efter den andre det besvärande för-

troendet, och det var först en man *utom* denna kategori, Adlersparre, som icke undandrog sig befattningen. Oftast paradox, ofta misskänd, stod han alltid till tjenst, då fosterlandet kallade; men återföll, ögonblicket efter öfverstånden kris, i lättjans famn *). Med eröfrad sam-

---

*) Vid sidan af och såsom ett *mot*stycke till ofördragsamheten hos den så kallade Historiska Skolan och hennes koryfé G—R i Svenska LitteraturFöreningens Tidning, hvarest det, med ett åberopadt uttryck af Doktor Johnson (se N:o 50 den 10 Decemb. 1834), vill förklaras för ingenting mindre än ett *skurkstreck*, att tänka sig patriotism annorlunda, än stöpt i Upsalas höglärda och vidtberömda form, torde följande utdrag af ett bref från Statsrådet Adlersparre till författaren af "Skildringar ur det inre af dagens historia", förtjena en plats:

"Tit. sista bref (heter det i Adlersparres), "för hvilket jag nu hjertligen tackar, fägna"de mig i flera afseenden, förnämligast ge"nom den öfvertygelse det ingaf mig, att vi "ännu äro vänner, hvarom jag tyckte mig "hafva mina små anledningar till tvifvelsmål.

"Tit. litterära arbete har ännu, oaktadt "fogade anstalter, icke i sin helhet kommit "mig i handom. Det lär vara allt för stort "för att sändas på posten, och alla resandes "näsor äro nu vända mot, icke ifrån huf"vudstaden. Flera omständigheter hafva e"medlertid hos mig rotfästat öfvertygelsen "om dess sanna, stora, sällsynta värde, "hvaraf jag vill nämna en och annan. - - -

hällsrang, hastade Ugglas och Nordenfalk från de mödosamma statsbestyren,

---

"Någon allmän köld måste det väl således "icke hafva mött; ännu mindre någon allmän "ilska. - - -

"Sedan jag fullskrifvit andra sidan, fick "jag besök af två vänner, en andelig, en "verldslig, hvilka begge läst Tit. skrift eller "bok, och voro förtjuste af den. Jag blef "glad, som jag det alltid blir, när jag ser "en låga eller om det också blott vore en "gnista af sann kärlek för vårt fosterland', "det gamla, ännu upprätt stående Svea, *fast,* "*som mig synes, på nog svaga och darrande* "*knän.*

"Man sade mig, att i Tit. arbete skall "finnas en kritisk, ogillande anmärkning öf"ver någon ströskrift af mig. Som jag tar "för afgjordt, att anmärkningen är oväldig "och grundad, så tackar jag uppritigt för "den.

"Jag har svårt, att utan någon liten känsla "af afund lyckönska Tit. till den lärorika, "fast ej alltid, kanske sällan glädjande belä"genheten, att på nära håll och med klart "seende ögon, jemföra menniskonaturen i "sin högsta höghet (det sanna, varma, icke "förklädda, uppåt blossande, gnistrande, "sprakande fosterlandsnitet), med samma "natur i sin lägsta förnedring (*den uthyrda* "*eller sålda öfvertygelsen*)."

Det är oss obekant, huruvida den nu mera odödlig vordne härmed tilläfventyrs syftat på "troheten mot historieskrifvarekallet", under *uttryckt "förhoppning"* om pensioner, eller dylikt "i en framtid." Men *om* en så

och Petré ansåg tre månaders åsidosättande af enskilda angelägenheter under en Statsrevision, till deltagande hvaruti han kallats af *enhälligt* val, för mycket begärdt, att rättfärdiga en popularitet, som välförhållandet vid *ett enda* Riksmöte varit tillräckligt att rotfästa. Huru höllo väl H^rr^ Anckarsvärd ut, och hvilka uppoffringar gjorde dessa begge frejdade patriotiska bröder för det allmänna, den tid, då äfven de räknades till rikedomens notabiliteter?... Ja, när i Serafimer-Gillet förskotter någon gång erfordrats, för bestridande af nödiga utgifter till sjukhus och hospitaler, iakttages merendels tystnad af Ordens ÖfversteSkattmästare DeGeer, och Vice Kanslern Rosenblad anlitar i stället *sin* kredit, för att afhjelpa ögonblickets förlägenhet. Lammets tillbedjare håna Israeliternas guldtörst och dyrka sjelfve, främst af allt — guldkalfven.

Det är nu Statssekreteraren Grip, som står i spetsen för krigsdepartementet. Om hans insigter och åsigter i egenskap af

---

beskaffad "förhoppning" utgjorde de historiska åsigternas och den historiska kritikastens bevekelsegrund, *då* kunde med allt fog i verlden på honom lämpas Doktor Johnsons uttryck om "*a scoundrel.*"

statsman har ingenting försports, som löst gåtan af hans upphöjelse. Han försvarar likväl sin plats bättre, än någon bland hans ofvannämnde företrädare, när man undantager Lagerbring, Wirsén och i vissa stycken äfven Arnell. I afseende på Grips benägenhet för konstitutionella former finnes ett och annat tvifvelsmål; men hans skicklighet som expeditionshafvande är af ingen sakkunnig bestridd.

Vi började att kasta en blick på krigsförvaltningen, emedan denna gren erbjuder de flesta omvexlingarna under det nya samhällsskicket. Ur denna synpunkt förtjenar Finansadministrationen att dernäst tagas i betraktande. Järta, hennes förste chef, ledsnade vid denna befattning långt innan andra årets slut. I några få ämnen, som interesserade honom, nedlade han bevisen på sin förmågas öfverlägsenhet då hon anlitas, och i massan af efterlemnade mål, på bristen af uthållighet. Förföljelsen mot Oxelberg är förknippad med hågkomsten af denna korta administration, hvilken i en ännu kortare termin fortsattes, då Järta, vorden Landshöfding, eller som han sjelf med ett visst välbehag uttryckte sig: "Dalarnes Höfding", enligt särskildt förordnande föredrog finansärenderna, de sista månaderna af året 1815 och de för-

sta af 1816. Upsala, skådeplatsen för hans ungdoms frihetskärlek i den beryktade musikprocessen, har äfven blifvit verkstaden för de litterära släckningsrön, till dämpande af politiska eldsvådor, hvarmed han sysselsätter sina äldre dagar; och sedan han inför Götha HofRätt försvarat de 1800 års Representanter, mot hvilka Konungen låtit der anställa åtal, stod han sjelf till rätta inför Svea Hofrätt, såsom den der i egenskap af Konungens Befallningshafvande brustit i skyldig hörsamhet mot en bland Representationens fördelningar. Man har bestridt honom mod; man kan dock ej, utan orättvisa, tillvita honom slafsinne. En hvardagsmenniska skulle lika litet hafva hånat makten i Gustaf Adolfs tid, som opinionen i Carl Johans. Vi kunna ej ana de bevekelsegrunder, som förmått vederbörande att undanhålla ett Järtas utlåtande, då han var Landshöfding i Fahlun, hvilket, från början till slut utskrifvet med hans egen hand och af ett omfång, tillräckligt för en bok, innehåller flera och starkare och klarare sanningar om vår tid, än man eljest plägar finna sammanförda på ett ställe. Utlåtandet var ställdt till Kongl. Maj:t underdånigst, genom Dess (om minnet ej felar) FinansExpedition; men lärer der icke

blifvit inregistreradt och törhända ej heller i underdånighet föredraget. Det var värdigt en man, som afskuddat bördsaristokratiens fördomar, att allvarligt gissla de vida mera tryckande af penninge-aristokratien; och sådan var (om annars vi rätt minnas) tendensen bland annat af omförmälde utlåtande. Sedan det icke mer lärer finnas i allmänt förvar (väl, om vi häruti irrade oss!) återstår blott den önskan, att handlingen måtte i någon enskild samling räddas undan en förstörelse, hvilken den i alla afseenden mindre förtjenar, än mängden af officiella dokumenter, som nu för tiden utgå från Svenska myndigheter. Han visar der bland annat, huruledes mången, som berömmer sig af att med spotskhet afvisa statsfunktionärens anspråk på "yttre aktning", vördnadsfullt och undergifvet uppvaktar i procentarens förmak.

Beckmark-Fredenstam öfvertog, såsom tillförordnad, finansportföljen ur Järtas händer och öfverlemnade den i Wirséns, hvilken, förflyttad till Krigsdepartementet, i Finansernas efterträddes af Mörner. Det har för denne 1809 års man (af andra ordningen) ej saknats tillfällen att utmärka sig: såsom Ordförande i 1812 års KonstitutionsUtskott, såsom Kongl.

Kommissarie i Moss*), såsom Liqvidations-Kommissarie af Sveriges utländska gäld,

---

*) Då vi ännu en gång kommit att nämna Konventionen i Moss, återföras våra tankar otvunget till de stora Europeiska tilldragelser, som föregingo Föreningen och den Store Man, "en af våra tiders störste Härförare", som ledde dem. Begärligt uppfattar historien ej endast de bragder, med hvilka han inskrifvit sitt dyrkade namn i hjeltarnes album, utan äfven hvarje handling, hvarje uttryck, afspeglande hans höga, hans sköna själ. Hvem kan, utan innerlig rörelse, läsa de välönskningar för en evig förening mellan Nordens begge största Makter, Ryssland och Sverige, och de förhoppningar, lägrade kring det förras, då för frihetens ädla sak svajande fanor, hvilka känslor uttalas i följande, med General Skjöldebrand öfversända

"Lettre du Prince Royal de Suède à l'Empereur de Russie, datée de Stralsund, 10 Juin 1813.

Extrêmement occupé, il m'a été impossible d'écrire de ma main cette longue lettre; mais je ne puis, Sire, résister au plaisir de réitérer à V. M. l'assurance que je désire vivement que les circonstances actuelles jettent les bases d'une union éternelle entre la Russie et la Suède. Il faut venger l'Europe et la sauver. Voilà, Sire, notre vocation: elle sera remplie, j'en atteste les principes de V. M. et les qualités éminentes qui ont fixé sur elle mes premiers regards, et les yeux du monde. Que de voeux, que de soupirs, sont dans ce moment poussés vers le camp impé-

o. s. v. Den största utmärkelsen hemtar dock hans offentliga lif från Svenska Akademiens stora pris i vältaligheten, för hvilket han under Statssekreteriatets lediga stunder sammanskref en täflingsskrift. På Riddarhuset hafva hans vältalighetsstycken gemenligen aflupit med något mindre bifall. Det är i alla fall en lycklig och lofvärd omtanka hos vår tids statsmän, att alltid i värsta fallet hafva skuggan af en frisk akademisk lager i beredskap, derest den medborgerliga ekens löf skulle vissna genom härj-

---

rial russe! V. M. I. n'appartient pas seulement à la Russie, mais à l'univers: ce fut le langage que j'ai eu l'honneur de lui tenir il y a deux mois, et certes les affaires sont loin d'être dans l'état où elles se trouvaient alors. L'Autriche et la Prusse étaient contre vous, Sire: aujourd'hui la Prusse fait cause commune avec V. M. l'Autriche est au moins neutre; et l'Allemagne nous appelle; elle s'arme, nous attend, et nous conjure de rester unis.

Agreez, Sire, mes aveux et mes sentimens pour tout ce qui vous intéresse.

Signé: CHARLES JEAN."

(Här följer en lång, särskild framställning om krigsoperationerna, också undertecknad af Högstdensamme). Se *Histoire de la Guerre de* 1813 *et* 1814, *par le marquis de Londonderry*.

ningen af opinionernas sirok. Tvänne förtjenster — en positif, en negatif — har Mörner emedlertid medfört i Statsrådet, hvilka ännu i denna stund, eller kanske rättare: just i denna stund, göra honom företrädet der ostridigt, jemnförd med flere bland hans nuvarande embetsbröder. Den ena af dessa förtjenster består i en vidsträckt beläsenhet, till hvars förvärfvande Grefve Adelsvärds och Friherre Åkerhjelms återstående dagar sannolikt ej skulle förslå, äfven om dessa Deras begge Excellencer in petto nu i äldre åren skulle få lust att allvarligen idka studier. Den andra fördelaktigt utmärkande egenskapen hos Grefve Mörner är en öppenhet i handlingssätt, som höjer honom vida öfver alla små intriger. Han saknar nämligen helt och hållet ränkornas trenne hufvudvilkor: slugheten, smidigheten och sinneskölden. Just denna, på sitt sätt aktningsvärda öppenhet hos de begge 1809 års män af första och andra ordningen, Järta och Mörner, gör att de oförenbara motsägelserna i deras politiska uppförande — deras jakobinism vid början och ultraismen nu vid slutet af deras bana — faller desto starkare i ögonen. Emellan röda mössan och den plymacherade hatten finnes ingen annan öfvergångslänk, än Barthelemys sats:

"L'homme absurde est celui qui ne change jamais."

Efter Mörner vandrade finansportföljen ånyo $1\frac{3}{4}$ år mellan Järta och Fredenstam, till dess den hamnade hos Klintberg. Denne man — mindre af gamla systemer, än af gammal slentrian — rufvade den, såsom hönan äggen, utan att deraf vardt någon lefvande afföda i handling. Han tillverkade sitt mästarprof, i Propositionen till 1817—1818 årens Riksdag om Statsverkets tillstånd och behof; till hvilken Proposition konceptet länge fanns tillgängligt för hvem helst, som hade lust att inflicka någon stump af sina idéer. I valet af denne embetsman till detta embete lemnades ett ytterligare vedermäle af tidens skarpsinnighet att framdraga subjekter, äfven då de hemtas utom den vanliga kategorien af kandidater. Under sitt fyra-åriga statssekteriat åtnjöt Klintberg merendels tjenstledighet. Än var det Skogman, än Landshöfding Törne (hvilken dock ej emottog förtroendet), än Kansliradet Hegardt, som under tiden förordnades att förrätta tjensten. När, efter Edelcrantz[s] död, Klintberg 1821 återvände till CommerceCollegium, såsom President, derifrån han såsom CommerceRåd utgick 1817, erhöll Skogman portföljen, och innehar den

ännu, *tillika med* Presidentskapet i bemälte Collegium.

Skogman har redan varit längre Statssekterare för Finansärenden, än alla hans företrädare, sedan 1809, sammanräknade. Denna omständighet, i förening med den andra, att en chefsplats — förut Öfverpostdirektörs-embetet, nu CommerceCollegii Presidents-syssla — i hans hand merendels utgjort portföljens prebende, bibringar en föreställning om öfverläggsenhet och oumbärlighet, som jäfvas af otaliga embetsåtgärders halt, af anmärkningsanledningar, vexeloperationer, vissa tilldragelser inom Myntverkets administration, Staslånsförslager, m. m. Ingen af de öfrige nu varande Statssekreterarne kunna mäta sig med honom i hufvud, kunskaper och verldserfarenhet, och ingen af dem har dock låtit komma sig så många och så eftertänkliga misstag till last, som han. De mest impopulära och minst konstitutionsenliga framställningar, till ex. vid Riksdagen 1834—1835, äro kontrasignerade af honom: ja, sjelfva expeditionerna, utgångna från hans Expedition, vittna i allmänhet om en oaktsamhet, ett hastverk, som skulle skada till och med utmärktare embetsmäns rykte, än Hr Skogmans. Bemödanderna att härma Wirsén hafva icke lyckats honom,

om icke hvad det frånstötande väsendet angår; ty på försöken att stundom sammanknippa det allmännas båtnad med sin enskilda, skall han varit nära att sjelf duka under. Härigenom hafva rätt brydsamma finansiella konjunkturer någon gång uppkommit för Finansministern, och det förmäles att anspråk skola finnas på erkänsla, hvilka, om också ej förbindande för en man af heder, hvilket Hr Skogman i vår tanka är, likväl för en man i tjenst alltid äro besvärande. Med frågan om BankoReglementets öfverlemnande till Kongl. Maj:t slöts sista Riksdagens förhandlingar, och man kan med någorlunda visshet motse, att hon blir en bland de första, hvarmed nästa Riksdags KonstitutionsUtskott kommer att sysselsätta sig. Det är under sådana förhållandon alltid lugnt att redan hafva fast fot på ett annat ställe, i händelse det skulle möta vissa svårigheter att hålla sig qvar på den slippriga punkt, der man under menlösare tider haft ett någorlunda säkert tillhåll. *Om* — hvad påstått blifvit i en hos sednaste KonstitutionsUtskott gjord, men *då* ej godkänd anklagelse — cholerans utbrott i Sverige 1834 vållats genom någon administratif uraktlåtenhet; *om* de hundratusentals riksdaler, förut använda på farsotens utestän-

gande, sålunda äro vordne ändamålslöst förspillde och, hvad värre vore, *om* de tusentals lif, som choleran släckte, kunnat räddas, derest samma försigtighet, uppmärksamhet och nit iakttagits *efter* som *före* den underdåniga Tacksägelse-adressens afgifvande; så hade H[r] Skogman drygare del i det moraliska ansvaret, än någon annan bland den högre administrationen, enär han, i den dubbla egenskapen af Konungens Rådgifvare och af Chef för det Verk, som har att vaka öfver skyndsamt kungörande af smittans kända tillhåll, haft det dubbla åliggandet, att tillstyrka erforderliga mått och steg och att handhafva tillsynen öfver verkställigheten.

Hamiltons namn är det första på förteckningen af Kammarexpeditionens Statssekterare efter 1809 års statshvälfning. Han var ej okunnig om hvad som förestod, innan revolutionen bröt ut. Med många aktningsvärda egenskaper, som tillskyndat honom ett rättvist anseende då han, i Högsta Domstolens bättre dagar, var deraf ledamot, befanns han likväl ej lämplig för ifrågavarande statsmannabefattning, hvilken han också blott sex veckors tid utöfvade. Törhända blandade sig böjelse för beqvämlighet tillika något med i spelet: en driffjäder, som,

i förening med en stark hushållsanda, skall vållat den förlust, Svenska Areopagen fick vidkännas, genom Hamiltons förflyttning till en Landshöfdingeplats, der förenämde fallenheter förmälas hafva nått sin utveckling.

Äfven olyckan har sina privilegier. Mot det bröst, der hon ristat sitt korstecken, förlorar kritikens pil sin udd. Det fordras själsstyrka, för att vara konstitutionell Rådgifvare i hvilken stat som helst: för att icke svigta vid vredesmodet eller löftena ofvanifrån, vid hotet, förtydningarna, anfallen från nedre regionerna: för att, med ett ord, icke fastna i någon af de tusentals snaror, med hvilka gillras för hans känslor, passioner, interessen. Börtzell, Hamiltons närmaste efterträdare, saknade denna sinnesspänstighet. Ett godt, men vekt hjerta, mycken skicklighet som expeditionshafvande, men få statsmannaåsigter och ännu färre chefsegenskaper, gjorde honom såsom Statssekterare föga gagnelig för embetet, staten och sig sjelf, men desto mera för dem, som, snart sagdt mot hans vilja, framdragit honom till denna post, som der sköto honom före sig och sedermera lemnade honom i sticket, när det gällde. De maktägandes ömtålighetsorganer äro så finkänsliga, så retliga, att de såras,

ej endast af motstånd och motsägelser: de tåla icke ens att vidröras berättelse- och reflexionsvis. "Jag anhåller" — skref vid något tillfälle JustitieStat-minitern Rosenblad — "att hädanefter icke af dig "blifva oroad med några politiska berät-"telser och reflexioner, ehuru välmenta "de kunna än vara." Börtzell (till hvilken detta likväl *icke* är skrifvet) har aldrig velat "oroa" någon. Man ser deraf, huru litet han var skapad för en plats, der man kan säga med Tegnér i "Flyttfåglarna", att "oron och stormen hvar dag sig förnya."

Nu hemtades Ehrenborgh från Hofvet och HofRätten, för att öfvertaga Kammarärendernas portfölj. Ett tämligen högdraget sätt att vara och mycken beslutsamhet gåfvo honom i deras ögon ett anseende af djup, hvilka, hållna på afstånd, sålunda hindrades från att något allvarligare undersöka förhållandet. I småsaker utvecklade han en karakters-styrka, hvilken aldrig underlåter att utöfva inflytande. Sålunda var motståndet under hans Statssekteriat orubbligt emot Hofmarskalken Kantzous baronisation och emot anbringandet af sköldhållare på Hr af Georgii vapen, såsom varande en antagen utmärkelse för blott Grefvar och

Friherrar. Det var just vid det sednare tillfället, som en hög person skall hafva så träffande yttrat: "*Si l'on peut faire des heureux avec des supports, cette bagatelle là ne vaut pas la peine d'un refus.*" Mellan Ehrenborgh och Statsministern Engeström uppstod en till skandal urartande tvist, i afseende på rättigheten att förordna om härolder vid ett högtidligt tillfälle, o. s. v. Anledningen till Ehrenborghs hastiga embetsmannalycka har utgjort en gåta, hvilken man sökt lösa på tvänne sätt. Det ena, att Adlersparre skulle lofordat "Ehrenborgs" sällsynta skicklighet, utan att ana, det ett sådant omdöme kunde leda tankarna på någon *annan*, än *hans* underordnade vid Skaraborgs länsstyrelse*), hvaremot

---

*) De äro nu för evigt borta, begge dessa sällsynta män, Georg Adlersparre och Casper Ehrenborg, hvar för sig tillräckligt utmärkt, att äfven i brist af den andres medverkan fängsla uppmärksamheten: hvar för sig tillräckligt kännande sitt värde, att icke afundas den andres. I närvarande tid, då hvar och en tror sin smula anseende förloradt, om något samråd eller samverkan i förehafvanderna låter förspörja sig; — i närvarande tid framstår, såsom ett vackert och sällspordt fenomen, den täflan att offentligen göra rättvisa åt hvarandras förtjenster, hvilken ägde rum mellan Adlersparre och

man på högre ort, der detta yttrande blef kändt, föreställt sig, att härmed syf-

---

Ehrenborg. Så till ex. yttrade den förre i svaret på ett tal af Grefve Gyllenborg, hållet vid ett högtidligt tillfälle, å Skaraborgs Läns Hushållssälskaps vägnar, bland annat:

"Jag kan icke med godt samvete och o-"blandad glädje tillegna mig denna nu ut-"tryckta välvilja, *om den icke tillika och med "samma värma omfattar min förtjenstfulla "medarbetare, embetskamrat och vän Herr "Expeditionssekteraren Ehrenborg, hvars nit "för allmänt och enskildt väl, hvars outtöm-"liga arbetsförmåga, hvars ljusa idéer gifvit "mig stöd och väckelse.* Jag vet med säker-"het, att Herr Grefven och de Herrar och "män, hvilkas känslor Herr Grefven nu med "vänskap och godhet täckts uttrycka, med "nöje *godkänna detta mitt rättmätiga förbe-"håll,* och jag emottager *derföre* utan tvekan "och med begärlighet den ädlaste belöning, "en embetsman kan erhålla."

Protokollet, som upptager detta Statsrådet Adlersparres yttrande, förmäler tillika, att Ehrenborg, "som i Hans Excellence, Lä-"nets Höfdinges och Sällskapets Ordföran-"des ledning och efterdöme erkände hufvud-"grunden för den verksamhet, hvarmed han "i sin ringa mohn sökt att för Länet och "Sällskapet vara nyttig, vördade ock i H. E^s "bifall sin, näst det egna medvetandet, mest "tillfredsställande belöning; men saknade ut-"tryck att tolka sin tacksamhet för det smick-"rande sätt, hvarpå H. E., inför en värdig "samling af Länets invånare och Sällskapets "ledamöter, täckts samma bifall förklara."

tats på *den* person, som man dagligen såg uti Hofcirkeln och bland hufvudsta-

---

Konsten att administrera är ej fyllest så lätt, som sednare tiders utnämningar till administrativa poster synas antyda. Förmågan att bedömma administratif omtanka är likaledes i starkt aftagande, hvarpå vi blott vilja anföra ett exempel. Sedan Ehrenborg blifvit t. f. Landshöfding aftalade han med den bekante porterbryggaren Lorent i Götheborg, att han skulle af det slags korn, denne föreskref och Ehrenborg uppmanade sitt Läns invånare att odla, årligen taga ett betydligt belopp från denna provins, som derigenom riktades med en ny, tjenlig och ymnig näringsutväg, emot det, att Lorent förvissades om afsättning för sin tillverkning i Skaraborgs Län derigenom, att Konungens Befallningshafvande förordnade, att sedan porter nu mera blifvit en Svensk vara, likasom öl, hvarmed 1734 års GästgifveriOrdning ålägger vederbörande gästgifvare att alltid vara försedde till resandes behof, så skulle jemväl några buteljer af Lorents porter finnas att tillgå på alla gästgifvaregårdar i Skaraborgs län. Nå väl! Detta nyttiga förfogande var det första, på hvilket, efter Ehrenborgs död, hans efterträdare i Justitie-Ombudsmans-embetet slog sig ned och anmärkte såsom obehörigt, det gästgifvarne blifvit förpligtade att vara försedde med porter. Det *nya* Landshöfdinge-embetet kände och begrep icke sammanhanget, utan trodde sig behöfva en undskyllan och anförde till sitt försvar, att det klandrade beslutet blifvit vidtaget af *en annan* Länestyrelse.

dens embetscorps. Den andra gissningen tyder just på besagde uppvaktning vid Hofvet (Ehrenborgh var nämligen Kammarherre hos Carl XIII^s gemål) samt meddelanden mellan vissa höga Personligheter. Ehvad nu någondera af dessa förutsättningar är sann, eller begge i sin mån bidragit till resultatet, eller om till och med ingendera skulle äga grund, så står dock fast, att han i närvarande ögonblick är en af de få på högre punkter i samhället satte personer, som, utan att alltför mycket stöta allmänna tänke-

---

Den person, som kontrasignerat den klandrade kungörelsen var, när Herr Törnebladh gjorde sin anmärkning, förflyttad till annan befattning och annan ort. Han blef således hvarken hörd eller visste ens af den djupsinniga räfsten och försvaret, innan det var för sent att jäfva det ohemula klandret; ty den efterträdande Konungens Befallningshafvande hade redan återkallat Ehrenborgs föreskrift. Ödet har så fogat, att Skaraborgs Län sedermera nästan oafbrutet varit hemsökt af missväxter, så att man derigenom undgått att erfara olägenheterna af brist på afsättning af den spannmål, hvilken der i Länet produceras. När man emedlertid begriper att så uppskatta administratif omtanka, som vid omförmälde tillfälle skett, så kan man visserligen slå sig lika väl ut med närvarande periods medelmåttor, som med duglgheterna under Frihetstiden.

sättet, skulle kunna anställas i spetsen för statsförvaltningen. Det är likväl först i sednaste tider, han mer och mer lämpat sig efter ett konstitutionnellt samhällsskicks fordringar och former, samt visat sig äga statsmannaåsigter; ty hvarken det af honom kontrasignerade upphäfvandet af Schwerinska Talaresällskapet, eller stiftelsen af en Hofrätt, hvilken man tillskref på en gång hans råd och hans åtrå att der erhålla en någorlunda beqväm chefsbefattning, ej heller myckenheten af efterlemnade vidlyftiga mål i KammarExpeditionen, voro, under hans första statsmannaperiod, egnade att tillskyuda honom popularitet. Nu deremot äger han den verkligen, och i många afseenden med rätta. Han skulle förtjena den i ännu högre grad, om han icke, i förening med Skogman, Agardh, Björnstjerna och så många andra moderna guldmakare, äflades att vilja skapa nationalrikedom genom statslån.

Om redlighet och orubblighet gjorde tillfyllest, för att värdigt sköta ett vigtigt kall, så skulle Ehrenborghs efterträdare, Danckwardt, kunna räknas bland våra störste Statsmän. Dertill fordras dock ännu en mängd andra egenskaper, hvilka Danckwardt ej besitter; och han har blott lyckats, att inom och utom

konseljen skaffa sig fiender, utan att hafva åstadkommit något positift och varaktigt godt. Visserligen är en och annan ekonomisk Författning under hans embetstid vidtagen, som skulle förtjena namn af reform, derest nyttan svarade mot åtgärdens genomgripande art. Men dels vill ännu synas problematiskt, huruvida t. ex. SkiftesStadgan uppfyller sitt ändamål, och dels är det en känd sak, att lika litet som denna och vissa andra Styrelsens förfoganden kommit att äga rum utan Danckwardts arbetsamhet och ihärdighet, lika litet hade dessa hans egenskaper tillvägabragt resultatet, om icke planen och uppställningen blifvit honom meddelade af sakkunnigt folk, utom konseljen. Det är redan en icke obetydlig förtjenst, att han vid åtskilliga tillfällen förstått rådgöra med personer, sådane som en Richert, en Zenius, o. s. v. Poignant var dock, så länge han lefde, Herr Statssekterarens för Kammarärenden egentliga GeheimeRåd, och man vill veta, att Poignants död väsendtligen menligt inverkat på Danckwardts helsa, hvars återställande ej skall gynnats af *en* Presidents iråkade och en *annans* befarade obestånd; ty i våra dagar är det ej blott kärleken, utan äfven financerna, som förorsaka elektri-

ska stötar. Säkert är åtminstone, att han från den stunden, i anseende till sjuklighet, njutit tjenstledighet, under hvilken Kammarportföljen redan år dag innehafts och ännu innehafves af Kansliråfdet Ulfsparre.

Inom Ecclesiastikförvaltningen har omsättning af personal ägt minst rum. Rosenstein innehade denna portfölj tretton år, såsom tillförordnad Statssekreterare. Det minne, hvarmed naturen begåfvat honom, var så utomordentligt, att man snart sagdt kunnat frestas att betvifla möjligheten deraf, om ej verkligheten af en sådan själsförmögenhets tillvaro vore bekräftad, genom det ännu lefvande exemplet i hans nära frände, JustitieStatsministern Rosenblad. Såsom Statsman ägde Rosenstein i öfrigt icke just några sällsynta egenskaper; men han förstod — hvad nu för tiden visserligen icke är vanligt — att utan löjligt fjesk och utan tillgjord sträfhet skaffa anseende åt både embetet och sin person. Att han de sista åren af sin lefnad hade den olyckan, att, som man säger, öfverlefva sig sjelf, minskar så mycket mindre värdet af hela den föregående tidens förtjenster, som man öfverallt på embetsbanan har för ögonen subjekter, hvilka aldrig kunna öfverlefva sin lysande epok,

emedan någon sådan i afseende på dem aldrig förefunnits. Hvardagsmenniskan lefver som djuret, och dör — som hon lefvat: man blir det knappt varse; ty det är enligt sakernas vanliga ordning, medan hela verlden märker och den fåniga hopen jublar vid hvarje fjäder ur snillets örnvinge, som nedfaller på jorden, från hvars ovanskliga tyngdlagar den sjelfständige anden förjäfves sträfvar att slita sig lös.

Ställd emellan det moraliska upplösningstillståndet af Rosensteins sista år och det flinthårda embetsmanna-tyranniet af Hartmansdorffs Statssekteriat, gör dunklet af Kullbergs mindre ofördelaktigt intryck, och huru litet *han* än syntes skapad för *denna* sin befattning, påstås han likväl vara i närvarande ögonblick till och med saknad. Besvärad af någon tankspriddhet, hände det Kullberg en gång, att på en akt teckna nådig remiss till underdånigt utlåtande af Domkapitlet i — Åbo. Hans Svenska sinne hade förmodligen ej velat förlika sig med föreställningen, att alla band nu mera voro slitna mellan oss och det herrliga land, hvilket blifvit ett rof för *"nos amis les ennemis"*, som Beranger sjunger. Remissen blef dock inställd och förändrad, sedan en underlydande embetsman fästat

Kullbergs uppmärksamhet på skillnaden mellan sakerna sådane de *äro*, sådana de *varit*, *bordt* och *kunnat* vara.

Hartmansdorff åter, som, efter ett interregnum, då titulerade Statssekteraren Printzencreutz förvaltade embetet, öfvertog portföljen, har man visserligen aldrig beträdt med den svagheten, att gifva akt på andras tvifvelsmål rörande ofelbarheten af hans åtgärder, omdöme och insigt. Deraf dessa ofta upprepade tillrättavisningar från Tidningarne, i afseende på bristfälligheter i form, hvilka, om också stundom en småsak, likväl vittna om bristande embetsvana. Deraf denna nyckfulla, småaktiga despotism, som från honom aflägsnat hela det Verks tillgifvenhet (för att icke begagna ett ännu egentligare uttryck), hvilket suckar under hans chefskap. Deraf denna ängslan hos allmänheten, att se honom förflyttad till ännu vigtigare, mera omfattande beställningar, der tyngden af hans jernspira skulle i större scala låta erfara sig. Det är nämligen långt ifrån icke en hemlighet, att han tillhör det kotteri, af Göthiskt namn och Göthisk otämjelighet, som rustar sig till, att i en beräknelig framtid inverka på det stora helas öden och följaktligen jemväl på individernas. De sakna ingalunda förtjenst:

Tannström *), Lefrén, Hartmansdorff, Geijer, Lagerhjelm och deras opinioners

*) Efter JustitieRådet Toréns död kallade JustitieStatsministern Gyllenborg till sig, genom en biljett, en person, uti ett uppgifvet ändamål, hvilket interlokutören (vi vilja så benämna den efterskickade) dock genast insåg endast vara en förevändning; ty Gyllenborg saknade alldeles förmågan, att fint, obemärkt, i förbigående och liksom händelsevis leda en sak å bane. Öfvergången till hvad som i sjelfva verket låg honom på hjertat skedde nämligen helt tvärt på följande sätt:

"Låtom oss ej mera tala om den saken. Jag har nu helt annat att tänka på. Jag är i stort bryderi, i verkligt bekymmer: Toréns död var ett dunderslag; ty hvar skall man finna en värdig efterträdare? — Ers Excellence har fullkomligt rätt. Förlusten, genom denne utmärkte mans bortgång, är så stor, att det fordras den vördnad och förtröstan man hyser till E. E^s omtanka vid successionen, för att icke anse denna förlust oersättlig i närvarande ögonblick. — Ja, det är lätt sagdt; men, ser Ni, det är ej nog att göra ett godt val: det är ofta lika svårt, att förmå det utkorade subjektet emottaga embetet. Ingen skicklig landtdomare står att öfvertala till inträde i Domstolen. Palm har undanbedt sig en gång för alla; äfvenså Bergström. Richert är icke att tänka på. Poppius pratar om Isberg; men icke har jag kunnat upptäcka någonting ovanligt hos honom; dessutom kan han vänta. Ni känner väl S*? — Ja, Ers Excellence. —

själsförvandter; tvärtom, flere bland dem äga en obestridd, en obestridlig öfver-

---

Jag vet nog, att han ser så här ut (härvid började Grefve Gyllenborg, gående fram och tillbaka på golfvet, att härma en hjulbent, hvilket gaf åt hans undersätsiga kroppsbyggnad ett särdeles tokroligt utseende), och det är visserligen ej bra, då den högre embetsmannen har någonting löjligt i sitt väsende; men är S** skicklighet så öfvervägande som man sagt mig, så måste alla öfriga konsiderationer gifva vika. Huru förhåller det sig dermed? — Derom lärer Baron S*, min och S**s gemensamme chef, kunna lemna E. E. tillförlitlig underrättelse. — Nej! gubben är i detta fall partisk; han håller af S* och ser saken således blott från ena sidan. Det är Ert omdöme jag vill veta; ty Baron S* har sjelf sagt mig, att Ni känner mycket folk. Tala öppenhjertigt och utan fruktan att blifva komprometterad hos Er Chef, om Ni tänker olika med honom. Hvad Ni än må säga, så kommer det att stadna oss emellan. — Då jag hör, att E. E. ville täckas fästa afseende vid hvad jag i detta ämne skulle våga yttra, nödgas jag ödmjukast anhålla, det E. E. icke onådigt upptager, att jag för egen räkning *ej* uttalar *något* slags omdöme. Min erfarenhet inom detta Verk är alltför kort, för att jag skulle hunnit stadga en egen öfvertygelse. Det är blott andras yttranden jag hittills kunnat fästa mig vid, och jag minnes, att C** i lifstiden kallade S* "*spiritus et anima Collegii.*" Helt andra egenskaper lära dock vara af nöden i *högsta* instantien, framför allt

lägsenhet. Men ingen god egenskap i verlden uppväger felen hos en statsman

---

vid detta tillfälle, då den som der *nu* tillsättes får tre röster?... — *Tre* röster! Hvad vill det säga? (Gyllenborg, som föll interlokutören i talet, fästade skarpa blickar på honom. Denne fortfor:) — E. E. har befallt mig tala öppenhjertligt, och det har tvifvelsutan ej undfallit E. Es uppmärksamhet, att Högsta Domstolens nu varande tvänne yngsta ledamöter ej skulle begära något bättre, än att i de flesta fall kunna förena sig med en yngre kamrats vota, särdeles om den nye ledamoten ägde något rykte för skicklighet, så att de begge andra ej befarade att äfventyra något derigenom, att de slöto sig till hans mening. — Ja, ja .... ty värr! .... Ni kan hafva rätt .... Men finnes då ingen menniska, som känner hvad S* duger till? — N** och L* stå i högt anseende inom Verket, och jag tillstår, att äfven jag hyser stort förtroende till deras urskillning. *De* känna S* närmare än jag, och hafva längre följt hans tjenste-utöfning. Skulle E. E. önska veta *deras* omdöme öfver S* och om hans mer eller mindre lämplighet i Högsta Domstolen, så skall jag, om E. E. behagar förunna mig någon tid, bjuda till att inhemta deras mening, med den varsamhet, att de ej skola ana, hvarken syftemålet med frågorna, eller att de komma från någon annan, än mig. — Jag tackar af hjertat; Ni gör mig en stor tjenst; och jag litar på Er grannlagenhet. — Värdes emedlertid förlåta, att jag, i anledning af E. Es uppmaning om uppriktighet, kanske yttrat mig något

att vara politisk fantast, inbilsk, otillgänglig, ofördragsam. Sverige hade till-

för fritt om vissa ledamöter i Domstolen. Jag vädjar likväl till öfrige Föredragande och är öfvertygad, att de bedömma desse förmän på samma sätt, så vida E. E. befaller äfven dem, att yttra sig på samvete."

Med tårar i ögonen räckte JustitieStatsministern handen åt interlokutören och försäkrade sig skolat med nöje och erkänsla förnummit, om någon gifvit sina tankar lika ärligt tillkänna angående till och med Grefvens närmaste anförvandter.

Vid pass fjorton dagar derefter inställde interlokutören sig ånyo hos JustitieStatsministern och medbringade de äskade upplysningarna. "Det är godt — svarade Grefve Gyllenborg — "och jag tackar Er för väl förrättadt uppdrag. Men ingenting hade i alla fall för denna gången blifvit af den saken, ty successionen efter Torén är nu i det närmaste bestämd. Professor Themptander i Upsala *är lierad med Kansliradet Tannström, och jag tror att det kommer att stadna vid hans kandidat.* Mannen har ett ganska godt rykte om sig, det är sannt; men för egen del hyser jag platt ingen förkärlek till de flinthårde theoretici uti praktiska värf; ty jag kommer ihåg att det ej alltid var så helt med sjelfve Calonius."

Sedermera, när Themptander verkligen blifvit JustitieRåd, yttrade JustitieRådet Noréus till interlokutören sin fägnad öfver denna utnämning. Det var (som det berättades, ty sjelf kände Noréus ej personen) en man af kunskaper och anseende, och det

räckligt af *en* Reuterholm, under FörmyndareRegeringen, och längtar säkert

---

"vore hög tid att ånyo få in sådant folk i Domstolen".

General Lefrén är ungefär i Svenska Representationen hvad General Bugeaud är i den Franska. Vore denna politiska intolerans, dessa volkaner af vrede mot olika tänkande, denna öfverdrift i läror, denna absolutism i begrepp och planer, utstyrda i konstitutionnelt liberal högtidsskrud — vore allt detta ett oskiljaktigt bihang till hufvud och kunskaper, så skulle man i sanning tveka, om ej rent af okunnigheten och inskränktheten, men lugna, fördragsama och öppet visande hvad de föra i skölden, vore åtminstone lika älskvärda. Farhågan för en Ministère af Lefrénska kraftmänner är, åtminstone inför ett sansadt och moget allmänt tänkesätt, den starkaste bundsförvandten åt en konselj, hvars fleste ledamöter redan befinna sig på resande fot, enligt följande uppsats, kallad "En liten revy för dagen", i Dagligt Allehanda den 9 November 1835:

"H. E. *JustitieStatsministern* har, enligt *Argi* bulletiner öfver hans helsotillstånd, länge plågats af en högst förslappande sjukdom, och är dessutom nära intill 80-talet."

"H. E. Herr *Utrikes Statsministern* är angripen af ett högst farligt och plågsamt, om ej obotligt, kroppslidande."

"H. E. Hr Grefve *Lagerbjelke* gör icke någon hemlighet af, att han alltsedan Riksdagens slut "burit sitt afskedsmemorial på fickan.""

ej efter inflytandet af ett helt dussin så dane. Saken förändras icke deraf — åt-

---

"H^r StatsRådet *Poppius* lärer äfven ganska öppet yttra, att han vid jultiden, då hans pensionsrätt inträder, ämnar öfvergifva Taburetten."

"H^r StatsSekreteraren *Skogman* har redan för 8 à 9 månader sedan begärt sitt afsked."

"H^r StatsSekreteraren *Danckwardt* har, i anseende till försvagad helsa, under största delen af året nödgats genom vikarie bestrida sitt embete."

"H^r JustitieKansleren *Bergenschiöld* är redan förflyttad till ett Landshöfdingeembete."

"Om D. E. Grefvarne *Mörners* och *Löwenhjelms* afskedstagande har man talat redan i flera år, och de äro också nu begge snart pensionsmessige."

"Återstå således endast Herr Hofkanslern Friherre *von Schulzenheim*, Statsråden Grefve *Adelswärd* och Friherre *Åkerhjelm*, samt Statssekreterarne *Grip* och *von Hartmansdorff*, hvilka tills vidare kunna anses såsom Konseljens *konservativa* ledamöter, d. v. s. sådane, som ännu icke sjelfva tänka på det ljufva lugnet."

"Ingen lärer neka, att en Ministerkonselj, der $\frac{3}{5}$-delar af personalen, och deribland de utom all fråga mest erfarna och dugliga, sålunda stå så till sägande på "resande fot" och blott längta efter den dag, då de skola varda "utsläppta", icke kan med synnerligen varmt och lågande nit och interesse omfatta sådana landets stora angelägenheter, hvilkas blotta beredning till en blifvande Riksdag fordrar åratal af forskning och arbete och

minstone icke till sin fördel — om en eller annan bland dem, som utöfva inflytandet, hålla sig bakom kulisserna och låta en eller annan docka figurera på scenen; äfvensom sammansättningen sannolikt ej skulle vinna betydligt i statsnytta derigenom, att t. ex. en Åkerhjelm, en Nordin, en Posse slöto sin popularitet

---

hvilkas framgång så väsentligt beror af det sätt, hvaruppå de behandlas af Regeringen."

Den vid 1828—1830 årens Riksdag ryktbara frågan om ett extra anslag till Försvarsverket af 70 000 Riksdaler årligen intill påföljde Riksdag — en fråga, hvilken man vid Riksmötet 1834—1835 afgjorde en gång för alla på det sätt, att detta anslag då öfverflyttades på Riksstatens Tredje Hufvudtitel — gaf luft åt en strid på lif och död om inflytande mellan Statsrådet Nordin och GeneralAdjutanten för Arméen Brahe. Den förre ville visa, att ingenting kunde genomdrifvas, utan medelst hans biträde; den sednare behöfde bevisa, att äfven i brist, ja till trots deraf, saker kunde uträttas. StatsUtskottets majoritet och de verksammaste Ministerielle inom Riksstånden hade Nordin på sina fingrar. Han hade till och med gjort vigtiga financiella tjenster åt betydande oppositionsmän; och huru spändt förhållandet eljest var mellan honom och Friherre Anckarsvärd, borde Nordin dock kunna påräkna dennes bistånd till vägran af statsbidrag, emedan sådant låg i den roll,

till de öfriges, framtidens motsedda camarilla.

När man besinnar det gräsliga larm, som, bland andre, Hartmansdorff samt hans vänner Lagerhjelm och Lefrén för-

Anckarsvärd då spelade *). Under sådana omständigheter hade ingenting varit att vinna för Nordins rival, om icke tvänne tilldragelser inträffat, hvilka sänkte hans vågskål till någorlunda jemnvigt med motståndarens. Den första var fredsslutet mellan Ryssland och Turkiet, hvilken sednare Mak's i dagen lagda nullitet, nödvändigt skulle

*) Ministèrens förtrogne organ, Svenska Minerva, gifver i sitt blad N:r 88 den 10 Oktober 1834, luft åt principalens förtret öfver sista Riksdagens resultater, sin saknad öfver upphörandet af den gamla goda tiden, i följande strof:
"Så länge oppositionen var inskränkt "inom Riddarhuset, eller åtminstone, "för så vidt den i de andra Stånden var "för hand, tog sin ledning af Riddar-"hus-oppositionens Chefer, var ingen "farlig förändring att vänta. Måhända "hade det gamla förhållandet ännu kun-"nat en tid fortfara, derest på Riddar-"huset allt hade förblifvit vid det gamla. "*Men ibland* REGERINGENS *största* "*motgångar var onekligen, att Friherre* "*Anckarsvärd, mätt af politiskt lefvande,* "*hade öfvergifvit Riddarhuset, hvarigenom* "*vid denna Riksdag allting fick ett för-*"*ändradt skick.*"

de på Riddarhuset öfver uttrycken: *"nefas"* och *"skälmstycken"* — underbart

---

medföra en frontförändring i *de* Representanters politiska åsigt af *denna* anslagsfråga vid *detta* tillfälle, som med svenskhet förenade statsklokt förutseende. Den andra omständigheten var H. M. Drottningens kröningsfester, till hvilka Ståndens ledamöter inbjödos, utan afseende på politisk färg, och der det utmärktare af Oppositionen bemärktes och bemöttes lika nådigt och välvilligt, som Ministèrens ifrigaste anhängare. Härigenom sprängdes och afväpnades de delar af Oppositionen, hvilka slutit sig dit, endast af personlig missbelåtenhet. När nu statsbidraget förekom till öfverläggning, bekämpades det naturligtvis med helt olika vapen af dem, hvilka fortfarande proklamerat sig såsom Opposition, och af de Ministerielle, hvilka grupperat sig kring Stats-Rådet Nordin. De förre uttalade ett öppet *"nej"*, under det att de sednare lofvade guld och gröna skogar, men beledsagade af vilkor och förutsättningar, så problematiska, churu ganska skickligt förklädda, att bifallet af denna fraktion ledde till samma mål, som oppositionens afslag. Rådgifvaren i kommandomål märkte ej snaran; och då man försäkrade honom, att anslaget på det sätt Nordins vänner tillstyrkt vore betryggadt (ty Friherre Nordin var mycket för fin att personligen visa sig på stridsfältet), samt att yrkandet om ett ovilkorligt bifall sålunda endast vore, att i oträngdt mål och öfver höfvan stöta opinionen för hufvudet: så blef Brahe vacklande, förklarade sin erkänsla

verkande såsom ett *"Il Bondocani"* på hela den ministeriella falangen — så

---

till den person, som nitälskade för statsbidragets beviljande, men sade, att då afsigten i alla fall vunnes, lönade det ej mödan att tända eld i sinnena, för att tillvägabringa en mindre inkrånglad form. "Afsigten vinnes alldeles icke på detta sätt — svarade denne person — och jag ber, att Herr Generalen täcktes, såsom Riddarhusets förste Grefve, på hedersord förklara: om detta anslag nu är oumgängligt till iståndsättande af Försvarsverkets materiel, eller huruvida, utan mehn för denna, anstånd dermed kan hafvas till ett annat tillfälle?" Brahe bedyrade, både att Försvarsverket kräfde detta anslag och att ett uppskof med beviljandet skulle lända Försvarsverket till förfång. "I sådant fall — återtog interlokutören — anhåller jag, att få vädja till Herr Generalens egna ögon, eget omdöme. Jag kan ej begära, att Herr Generalen skall tro hvad jag enskildt försäkrar, när så många administrationens ledamöter och vänner, äfven bland militären, försäkra motsatsen. Men, konfrontera mig med dem. Låt kalla till sig hvilken ledamot af StatsUtskottet, som helst, någon för hvilken H^r^ Generalen hyser mest förtroende. Låt mig ställa några frågor på honom i H^r^ Generalens närvaro, och döm sjelf, af svarens beskaffenhet, hvilkendera har rätt."

Förslaget antogs, dag utsattes till konfrontationen och Öfverste Lefrén, Friherre Nordins vän, efterskickades. Han syntes öfverraskad att möta interlokutören i Gene-

skulle man tro dessa herrar vara, i sträng politisk regelbundenhet, sannskyldiga hel-

---

raladjutantens kabinett. Med mycken artighet sade denne, att interlokutören låfvat honom några upplysningar, öfver hvilka han (Brahe) ville inhemta Öfverstens mening, såsom den sakkunnigaste i StatsUtskottet. Interlokutören framtog sin promemoria och framställde några bestämda frågor, på hvilka han anhöll om bestämda svar. Redan vid svaret på den fjerde anmärkte han, att detta stod i uppenbar strid mot ett föregående, och vid den femte befann Lefrén sig uti sådant trångmål, att han ej kunde reda sig, utan med hetta utbrast: "Jag är alldeles för gammal, att nu mera undergå någon examen!" hvarefter han sköt stolen från bordet och aflägsnade sig, sedan några tämligen sötsura komplimenter blifvit vexlade mellan honom och Brahe. Nu vände sig denne till interlokutören, yttrande: "Det faller som fjäll från mina ögon! Nu inser jag klart som dagen, att Ni är den ende, som både vill och förstår att leda denna sak till målet. Var förvissad om min — Brahe åberopade härvid äfven ett *helt annat* namn — *eviga* (!) tacksamhet, och njut den tillfredsställelsen, att hafva gjort det allmänna en vigtig tjenst. Alla de krafter, som äro i mitt våld för att genomdrifva saken, stå till Er disposition; och jag skall ej taga ett enda steg, utan Ert hörande och på Ert inrådande."

Striderna på Riddarhuset, om icke de angenämaste, om också de tröttsammaste, voro likväl ej det svåraste problem, interlokutö-

gon. Ingenting mindre, emedlertid! Nedanstående omständigheter, jemförde med

---

ren nu hade att lösa. Det är ingen konst, att hålla tal och genmäla inkast, ingen konst att vinna voteringar, då man förut vet sig äga majoritetens medhåll; men dels gjorde det förra icke tillfyllest vid detta tillfälle, och dels dröjde det ej att visa sig, det pluraliteten i denna fråga hängde på ett hårstrå. Sedan nämligen Riddarhuset adopterat det anti-Nordinska förslaget, segrade, genom *en enda* röst, propositionen om inbjudning till de öfriga Stånden, att förena sig med Adeln. Detta var i sjelfva verket föga inbjudande, och ingaf föga förhoppning att dessa Stånd skulle, i anledning deraf, jemka sina redan fattade beslut; helst när på en gång oppositionens elementer der och hela det Ministeriella Nordinska partiet understödde centrerna i yrkandet, att förblifva oförändradt vid hvad redan var beramadt. Tiden var dessutom alltför kort, att ens tänka på bearbetningar inom alla tre Stånden; ty afslutandet af den redan 16 månader långa Riksdagen berodde nu *endast* på att i *denna* fråga få slag i saken: ja, Ordföranden i ett Utskott vände sig direkte en afton i Grefve Brahes salong till interlokutören med den frågan, huru länge han behagade ännu hindra riksdagstrumpeten att låta höra sig? När interlokutören med varsamhet känt sig för i de tre Stånden, fann han, att med Prester och Bönder ingenting stod att uträtta, och att hela framgången berodde af Borgareståndet, der Statsrådet Nordins politiska vänner hade ett afgjordt

Riddarhusskränet, visa, att Herr Stats-Sekteraren för Ecclesiastikärenden glömt

---

inflytande. Det kom endast an på, att genom någon fintlig och dristig manöver *bringa* honom, att *sjelf* arbeta sin rival i händerna, att understödja en plan, som han dittills så kraftigt motverkat. "Detta är" — enligt interlokutörens yttrande till Grefve Brahe — "att låta sista minan springa, och Herr Generalen måste ännu i dag hafva ett samtal mellan fyra ögon med Baron Nordin, innan vederbörande erhålla sina instruktioner för Borgareståndets nästa Plenum. H^r Generalen måste säga honom, att i det allmännas interesse ligger denna fråga en hög Person ömt om hjertat: att framgången hvilar på Borgarnes beslut: att man vet, det dessas majoritet är nära förenad med Nordins vänner Lagman Noréus och Rådman Sandblad (de måste namngifvas, på det Baron Nordin må finna, att man genomskådat förhållandet och att man ej blott vill utforska och fresta honom); samt att den höga Personen således kommer att hålla Baron *Nordin personligen* räkning för utgången, ehvad den blir gynnsam eller icke. Misslyckas äfven detta, då är saken förlorad. Jag vet åtminstone ingen annan utväg att för närvarande hjelpa den; men jag är nästan säker på motsatsen, om Herr Generalen på detta sätt går Baron Nordin löst på lifvet."

Följande dagen yttrade Brahe, leende, att interlokutören rigtigt slagit hufvudet på spiken. Generalen hade nämligen besökt Baron Nordin, som lofvat använda all sin förmåga på framgången. Både Herr vice Talmannen

det sublima stället i sin Bibel, hvilket handlar om grandet i sin broders öga och om bjelken i sitt eget.

Norćus och Rådman Sandblad hade redan på morgonen i dag inställt sig hos Generalen och försäkrat, att de ville göra allt hvad på dem ankom, för att befrämja det önskade resultatet. Som de inställt sig af egen drift och gifvit dessa löften, tog Brahe för afgjordt, att det skedt på uppmaning af Nordin, som derigenom velat visa sin uppriktighet och ordhållighet.

Borgareståndet beviljade anslaget, i anledning af Adelns inbjudning, och denna mening segrade i Förstärkta StatsUtskottet, der Regeringen hela den Riksdagen hade en stor pluralitet på sin sida.

Främst i snille och lärdom, icke blott bland sitt Göthiska kotteri, utan bland sina samtida landsmän, står Geijer, och man kan ej nog beklaga, att en sådan mans kateder skall vara ställd i en afkrok, der ingen beröring med det praktiska lifvet skingrar teoriernas fördomar, i hvilka han förhärdas, genom halfbildade ynglingars fåvitska rökoffer och ett visst partis egennyttiga afgudadyrkan. I en period, då det konstitutionnella England haft i spetsen för statsbestyren en Brougham, det enväldiga Preussen en Ancillon, Julidagarnas Frankrike en Guizot; då Frankrike under Restaurationen satte en Royer Collard i Deputerade-Kammarens Presidentsstol och Dannmarks enväldige Monark lemnat ett likartadt förtroende åt en Oersted, borde en Geijer icke hafva saknats

Den nyligen afgjorda frågan om tillsättande af Consistorii Notarie i Linköping vann någon ryktbarhet, hufvudsak-

---

bland den Svenska konstitutionnelle Konungens Rådgifvare: icke Geijer likväl, med sina i Upsalas mörka studerkamrar förfärdigade åsigter, utan Geijer lefvande i lifvet, med bergfasta grundsatser, men med bortnötta villor. Den sanna dugligheten består af vetande och erfarenhet; ingendera ensam af dessa halfvor gör tillfyllest: utan studier är verldskännedom ett utsäde i flygsand, — utan verldskännedom är lärdomen ett dödt kapital, sorgfälligt undanstucket i den giriges källarhvalf. Statssekteraren Hartmansdorff, sjelf utrustad med en vidsträcktare beläsenhet, än man eljest träffar hos de fleste bland de funktionärer, hvilka blifvit framdragne efter 1809, skulle åt lärdomens af honom med skäl hyllade sak hafva gjort ett kraftigt handtag, om han yrkat våra *begge* Universiteters förflyttning till hufvudstaden, i stället att umgås med planen till *begges* förening i Upsala. Denna plan, vittnande om parti- och kotteri-åsigt hos upphofsmannen samt om partiets och kotteriets inkräktningsbegär, låter lyckligtvis ej verkställa sig. Det vore annars en reform, sådan man kan vänta sig af närvarande epok, och denna fullkomligen värdig. Begge Universitetens sammanslående *i hufvudstaden* skulle åter medföra mångfaldiga helsosamma verkningar. Universitetets utmärkte lärare kunde då här, likasom annorstädes, blifva

ligen genom den ovanligt långa tidrymd, som målet var anhängigt å högsta ort. Väl underrättadt folk (det vill säga: som förment sig vara det) har trott sig kunna gissa till orsaken af denna för de oinvigde gåtlika senfärdighet — så olik det arbetsnit, som eljest tillhör de fördelaktigt utmärkande dragen hos Stats-Sekteraren Hartmansdorff — i den omständigheten, att ett par den ena partens motståndare, af nygötiska tänkesätt och sympatier, aflåtit några bref, innehållande vissa uppgifter, till en bland pelarne i götiska förbundet, hvilken deraf gjort

---

praktiske män i staten, och statens praktiske män — ej blott *då* ynglingar, sträfvande efter examinatorernes videtur — kunde, genom afhörandet af de utmärkte lärarnes föreläsningar, rikta och sofra sina begrepp — en vexelverkan, hvarmedelst endast begge kategorierna närma sig fullkomligheten, så mycket som möjligt.

All sin konstlade sträfhet till trots, begripa våra götiske patrioter rätt väl delena hofspråket. Hartmansdorff började en gång en föredragning, som inträffade på årsdagen af slaget vid Leipzig, med en derefter lämpad harang; och Lagerhjelm genmälte en nådig fråga, om han ej brukade taga aptitsupen, med yttrandet, att, "om H. K. H. förklarade sig emot detta bruk, så skulle två millioner Svenskar och en million Norrmän hasta att upphöra med denna plägsed.

en föräring åt Herr Statssekteraren, som åter lärer funnit dem så interessanta, att han önskat läsa dem på flera språk, och föranstaltat om brefvens öfversättning på Fransyska: icke likväl för att utgifva dem från trycket, utan sannolikt blott såsom kunskapsälskande och ställd i spetsen för upplysningen. Det är alltför möjligt, att åtskilliga skrupler vid afgörandet härigenom blifvit undanröjde; men det är också ej alldeles omöjligt, att andra i stället kunnat uppkomma, hvilka gjort en längre besinningstid af nöden.

Hartmansdorff har knappt ett lustrum innehaft ecclesiastikportföljen, och redan illustreras hans förvaltning af företeelser, så oerhörda, så betänkliga, att sidostycken näppligen kunna framletas från Sveriges anti-konstitutionnella epoker. I en till Kongl. Maj:t, genom vederbörande StatsExpedition, officiellt ingifven besvärsskrift förmäles, huruledes H:r Statssekteraren sökt förmå en Protokollssekterare, som i Herr Hartmansdorff vördar sin chef, att affatta ett protokollsutdrag i *andra* ordalag, än sjelfva protokollet. Frågan angick Stamsele bys skiljande från Ramsele pastorat i Hernösands Stift och Vesternorrlands Län samt förläggande till Ströms församling i Hammardahls

pastorat af samma Stift och Jemtlands Län. När Föredraganden för Kammarärenderna, till hvars åtgärd frågan om byns läggande under jemväl samma Länestyrelse blifvit öfverlemnad, anmärkt olikhet mellan utdraget ur Konseljens protokoll, som kommit honom tillhanda, och Kongl. Maj:ts i ämnet utfärdade Nådiga Bref, yrkade Hartmansdorff, att ProtokollsSekreteraren Psilander skulle jemka det förra till likhet med det sednare, hvilket denne naturligtvis, sin pligt och ed likmätigt, vägrade. Vi tvekade att sätta tro till denna uppgift, ehuru gjord offentligen inför sjelfva tronen, intilldess vi funnit förhållandet bekräftadt; genom Herr Hartmansdorffs egen förklaring, ur hvilken vi låna följande märkvärdiga tirad:

”Vederbörande tillstyrkte och Eders ”Maj:t biföll, att, med vilkor, det dä- ”varande prester i Ramsele skulle, under ”deras tjenstetid, bibehållas vid deras af ”Stamsele hemman, efter vanligheten ut- ”gående löneförmåner berörde hemmans ”åboer måtte, i ecclesiastiskt hänseende, ”för alltid förläggas till Ströms försam- ”ling i Jemtlands Län; och då hvarje- ”handa olägenheter skulle förekommas, ”om Stamsele by jemväl i öfrigt kunde ”dit förläggas, så borde handlingarna i

"afseende derå öfverlemnas till Kammar-"Expeditionens underd. föredragning *). "Då målet skulle expedieras, fann jag "att beslutet i hänseende till den före-"stående kyrkobyggnadens verkställighet "icke var nog bestämdt uttryckt, samt "att tvekan och dröjsmål med deltagan-"det i berörde byggnad kunde uppstå, "enär vederbörande finge höra att en "förändring äfven i civilt hänseende vore "ifrågaställd, hvilken hvarken kunde så "snart varda afgjord, ej heller blef det, "förr än ett år sednare **). På det att

---

*) Så långt innefattar citationen blott ett åberopande ur Psilanders besvärsskrift.

**) Det bibringar sannerligen ett slätt begrepp om "Statssekterarens nit, skicklighet och drift i sitt förtroende-embetes utöfning" (se 107 § Reg.form.), att han *icke* blifvit beslutets bristfällighet varse, *innan* protokollet justerades. Han hade annars både under beredelsen till föredragningen och då denna skedde i Allmänna Beredningen, StatsrådsBeredningen, hos Konungen enskildt samt inför Kongl. Maj:t i Statsrådet, och slutligen de åtta dagarna mellan det höga beslutets fattande i Konseljen och justeringen, ett rätt ansenligt rådrum, att utfundera både *hvad* som beslutades och *huru* det borde uttryckas. Gjordes denna upptäckt först *efteråt*, så hade åtminstone Konseljens öfriga ledamöter och Kongl. Majt

"närmaste ändamålet med den gjorda an-
"sökningen, eller Stamseleboarnes delta-
"gande i Ströms kyrkobyggnad ej skulle
"emedlertid, genom beslutets fördröjda
"verkställighet förfelas *): så tillade jag,
"efter orden *i Jemtlands Län*, följande:
"*der de följaktligen skola för framti-*
"*den utgöra de arbeten och afgifter,*
"*hvilka eljest bort, i nämnde hänseen-*

---

bort underrättas om och samtycka till förändringen, *så vida* den var af vigt; i annat fall lönade det väl ej mödan att våldföra formen, för att åstadkomma en småsak. I ett land, der Ministèrens medlemmar och anhängare ständigt föra på tungan, "att Konungen äger *allena* styra riket", sticker det sällsamt af, att en Statssekreterare på eget bevåg omstöper Konungens beslut.

*) Enfaldig ursäkt! Herr Hartmansdorff hade ju blott behöft anmäla, att ett förtydligande, ett tillägg erfordrats, för att få en sådan rättelse konstitutionsmessigt gjord, d. v. s. af Kongl. Maj:t, med Statsrådets vetskap, beslutad. Ty, ett af två: antingen hade då den Högste Vederbörande i Sin Konselj bifallit förändringen, hvilket ej behöft förorsaka mera än tjugufyra timmars tidsutdrägt; eller ock hade Konungen förkastat rubbningen af beslutet, sådant det redan fanns uppfattadt i protokollet, och i *denna* händelse: huru kunde en Statssekterare understå sig, att utfärda ett Konungens beslut i rak strid mot Konungens uttryckta vilja?

"de, utgöras till Kyrkan och vederbö-"rande i Ramsele socken *). Jag tror "åtminstone, efter befintliga handlingars "föranledande, att alla dessa ord äro till-"laggde med min, och ej med uppsätta-"rens hand, men jag kan ej ådagalägga "det, emedan originalkonceptet förkom-"mit **). Hade protokollet varit fördt "med vederbörlig noggrannhet, eller ha-"de jag förut märkt bristen ***), så hade

---

*) Tillägget synes vara tämligen väsendtligt, och det förundrar oss i sanning icke, det Protokollssekteraren fann betänkligt, att så utstaka en menighets åligganden, så vida de ej funnos nämnda i det inför Konungen i Statsrådet förda protokoll.

**) Ett verkligt missöde hvilar öfver handlingar, för hvilka ledamöter af Representationen interessera sig. Så gick det med den förut åberopade krigsräkenskapen, som Herr Anckarsparre 1818 önskade taga i närmare ögonsigte; och nu detta koncept, hvilket, "*förkommet*" ur sjelfva typens för ordentlighet, H[r] Statssekteraren Hartmansdorffs Expedition, lärer vid sista riksmötet hafva blifvit särskildt, fastän förjäfves efterfrågadt af någon ledamot i KonstitutionsUtskottet.

***) Det länder H[r] Statssekteraren ej till särdeles heder, att han först *post festum* märker bristerna. Bekännelsen är emedlertid oskrymtad, och man frågar billigt: huru användas de åtta dagarna mellan beslutet och justeringen?

"berörde *föreskrift* icke der uteblifvit. "När den likväl *saknades:* ansåg jag för "min skyldighet och rätt såsom Statssek- "terare *), att, då ingen rubbning i be- "slutet gjordes **), tillfoga det förtydli- "gande, som för verkställigheten erfor- "drades, och någon obelåtenhet dermed "hos sakägarne har ej försports. Lika "obefogad dertill är han i egenskap af "Protokollssekterare; ty det är ej inför "denne, utan inför Statssekteraren, som "Expeditionssekteraren justerar alla ut- "gående expeditioner, hvilka ej äro af "den vigt, att de, såsom Förordningar "och Cirkulärer, m. m. justeras inför E. "K. M. Sjelf i Statsrådet."

Om Protokollssekteraren Psilander ej varit behörig, att i sin underd. klagan

---

*) Hvad som saknades i protokollet *efter* justeringen faller Herr Statssekteraren *ensam* till last.

**) Var det således blott af obotlig, oemotståndlig skrifklåda, som ordalagen i det justerade protokollet skulle förändras? Ty hvarje uttryck, medförande verkan, hvilket expeditionen innehöll af annan beskaffenhet än protokollet, ålåg det Statssekteraren såsom en "skyldighet" att underställa Kongl. Maj:t i StatsRådet, hvars höga "rätt" det var, att förordna om; det vill här säga: bifalla *eller* afslå förändringen.

rörande löneinkomster, såsom anledning till sin hos Herr Hartmansdorff iråkade ogunst, anföra sin vägran, att i ett protokollsutdrag göra ett af Statssekteraren äskadt tillägg, hvilket ej förefanns i sjelfva protokollet; så är det åtminstone ett blifvande KonstitutionsUtskotts *"skyldighet och rätt"*, att taga Herr Statssekterarens åsigt af sina embetspligter och embetsrättigheter i något närmare skärskådande.

I påminnelserna vid H^r^ Hartmansdorffs förklaring förtäljes vidare, att Statssekteraren Hartmansdorff låtit under ett Rikets Allmänna Ärenders Beredningsprotokoll den 30 Juni 1834 teckna: *"In fidem"* af en helt annan person, än den, som varit i Beredningen tillstädes när besluten der fattades, så att den, hvilken *ex officio* bekräftat protokollets tillförlitlighet, måst sakna bestämd egen visshet, huruvida samma beslut blifvit i Beredningen fattade, om de derstädes äro justerade, och, i sådant fall, om de ens äro desamma, som verkligen justerades *).

---

*) Hvad synes läsaren om ett så beskaffadt: *"in fidem protocolli"*? om Chefen, som önskar det af en underlydande? om den edsvurne, som lånar sig dertill?

För att göra osäkerheten fullständig fordrades blott, att Herrar Statssekterare också läto ur justerade protokoll bortta- ga och omskrifva hela ark, — det är att *önska*, att exempel på tilltag af *denna* art ej må förefinnas — för att desse embetsmän skulle göra till intet ej mindre den *"allena"* styrande Konungens konstitutionnella regeringsåtgärder än Folkets, genom Statsrådsprotokollernas läsning tillerkända konstitutionnella kontroll.

Åtskilliga lärorika omständigheter äro emedlertid att inhemta af ofvanberörde förhållanden. Det visar sig nämligen, huru vigtigt det är, för Konungen, för Folket: ja, för Konseljens öfrige ledamöter, att Protokollssekterarne äro hvad man säger karlar för sig, ej mindre i skicklighet, än i karakter, emedan i annat fall, genom deras slafviska undergifvenhet för Statssekterarnes vilja läggas sådana medel till missbruk i de sednares hand, att man nära nog skulle kunna kasta lott om valet mellan en konstitutionnell regim och despotismen. Det visar sig ytterligare, att det äfven under nu varande förhållanden, äfven utan Ministerstyrelse, går an att bilda byråkratiska småtyranner. Det visar sig ändtligen, att vid sidan af satsen det Konun-

gen *allena* äger styra riket, kommer ett 5 Kap. Missgerningsbalken väl till pass, ej för att hägna Konungens höga Personlighet och den monarkiska principen, utan för att skydda de Rådgifvares egenmäktiga förfarande från räfst, hvilka städse äro tillreds att smyga sina missbruk och misstag under brämen af konungamanteln. Det är deraf denna kan oskäras, och dess sålunda åkomna fläckar kunna endast aftvås genom en fri och öppen och offentlig diskussion, då Majestätet får hvad Majestätet tillhörer, men omgifningens drägg sjunker till botten.

Vi äro långt ifrån att oädelt misstänka någon oädel bevelkelsegrund hos H^r Hartmansdorff till det anmärkta förfarandet, äfvensom någon skada icke, oss veterligen, deraf uppstått. Men det götiska öfverspända sjelfförtroendet och begreppet om sin individuella allvishet, samt om högsta maktens, de högsta myndigheternas och förmanskapets prerogativer — dessa utmärkande drag hos hela det Gotico-Upsalienska kotteriet — leda, om de lemnas ohejdad fart, mer och mer under en förestående framtid till den byråkratiska godtycklighet, från hvilken blott ett steg är att göra till spetsen af militär-despotismen. Om man en gång skulle i tidernas tider hinna dit, så blefve

visserligen, det är sannt, tyngden af H^{rr} Statssekreterars, äfvensom af den civila förvaltningens i allmänhet mödor betydligen lättad. Ty i stället att General-Adjutanten för Arméen nu, såsom en tillökning i sina vanliga tjensteåliggan den, endast föredrager Ordonnance-officerares rapporter om missväxter, helsovård och eldsvådor, skulle då en något mera tilltagsen och inbilsk Rådgifvare i Kommandomål, än den nu varande, sannolikt öfvertaga föredragningsbesväret äfven med tillsättandet af pastorater, domsagor, stift och län, m. m, Den ena oregelbundenheten räcker gerna den andra handen, och godtycket, i hvilken skepnad som helst, är allas deras gemensamma moder.

I fordna tider, då begreppet: *Konung* innefattade *allt*, och man ej visste att skilja mellan den höga personligheten och regeringsåtgärder, hvilka erfordra biträde af embetsmän, konstitutionnellt berättigade att rådpläga med Regenten och konstitutionnellt förpligtade att ansvara för hans offentliga förfoganden, de der t. ex. i brist af kontrasignation förfalla till ett noll, utan betydenhet, kraft och verkan — i dessa tider behöfde och förstod sig folket ej på andra garantier, än *Kungsordets* helgd. Förändrade om-

ständigheter och inträffade förhållanden hafva naturligen öfverflyttat föreställningen om dessa garantier på de *protokoll*, hvilka upptaga de konstitutionnella rådgifvarnes framställda åsigter och Monarkens, efter deras inhemtande, uttryckta höga vilja, samt till helgden, det vill säga: så väl den ofelbara verkställigheten som orubbligheten af de *beslut*, hvilka, behörigen kontrasignerade, utfärdats, försedda med Konungens höga underskrift. Det blef Herr Hartmansdorff förbehållet att gifva begreppen om denna *dubbla* helgd sin bane, hvad *protokollen* angår, genom de företeelser, som finnas hemtade ur nyss åberopade till Kongl. Maj:t i underdånighet ingifna handlingar, och i afseende på sjelfva *besluten* — denna den vigtigaste punkten bland alla — medelst det prejudikat, han, den strängaste, den obevekligaste af alla formalister, genom en så väsendtlig uraktlåtenhet i form, föranledt: att Kongl. Maj:t nödgats Sjelf förklara såsom en nullitet ett af Kongl. Maj:t någon tid förut fattadt samt under Dess höga namn och insegel utfärdadt beslut, som tillkommit, *utan att vederbörande, hvilka frågan angick, varit i saken hörde.* Den första Resolutionen (af år 1833) är

kontrasignerad af Statssekteraren Hartmansdorff; den sednare, *upphäfvande den föregående,* lyder ord från ord sålunda:

"Kongl. Maj:ts
Nådiga Resolution uppå underdånig ansökning af Kyrkoherdarne uti nedannämnde församlingar inom Lunds Stift, Prosten M. Bruzelius i Löderöb, Johan Bruzelius i Tomarp, TheologiæDoktorn J. Sommar i Håslöf, Prosten Joh. Myrman i Hammarlöf, P. M. Sjöstedt i Trelleborg, Magn. Sjöberg i W. Ahlstad, Nils Lowén i Wemmenhög och Hofpredikanten, Prosten P. C. Psilander uti Ystads St Mariæ, Öy och Hedeskoga Pastorat, att sedan Kongl. Maj:t, med anledning af Landshöfdingens i Malmöhus Län och Biskopens öfver Lunds Stift den 7 December 1831 i underdånighet framställde förslag, under den 4 Maj 1833 i nåder förordnat, att den föreskrift Kongl. Brefvet den 23 Sept. 1812 innehåller, att Annex- och Mensalhemman inom Bohus Län böra bortarrenderas, på öppen auktion, för 30 års tid, så att Kyrkoherdebostället innehafvare finge årligen uppbära $\frac{1}{30}$ del af städjan, Consistorium förbehållet att, efter vederbörlig pröfning, stadfästa eller afslå arrende-anbuden, komme att utsträc-

kas till Skåne, Halland och Blekinge, dock med rättighet för redan varande arrendatorer att deras kontrakt eller lifstids städja tillgodonjuta; Kongl. Majt, alldenstund hvarken Presterskapet eller Consistorium i Lunds Stift fått tillfälle att sig i ämnet yttra, och emedan lifstids städja ansåges vara mera fördelaktig för Presterskapet, åboerne och hemmanens häfd samt följaktligen äfven för det allmänna, än ut-arrendering på 30 år af dessa hemman, hvilka Presterskapet från Danska tiden innehade med frälserätt, såsom fidei-commiss, och med förvaltningen hvaraf Embetsmyndigheter icke borde få sig befatta, samt i betraktande jemväl af mångfaldiga vid målets afgörande icke upplyste omständigheter och förhållanden, täcktes i nåder, antingen meddela en restitutio in integrum, så att hela frågan försattes i det skick den hade innan ofvanberörde förslag väcktes, eller ock utfärda en sådan förklaring öfver Kongl. Maj:ts Bref den 4 Maj 1833, att åt hvarje Kyrkoherde inom Lunds Stift lemnades öppet nu och för framtiden att samtycka till sina Annex- och Mensalhemmans ut-arrendering på 30 år, eller ock förblifva vid det hittills öfliga bortstädjandet på lifstid: vid underdånig anmälan af hvilken ansökning Kongl.

Maj:t den 16 November 1833 godtfunnit tillåta samtlige Presterskapet i Lunds Stift och i Halland samt Consistorium Ecclesiasticum i Lund, att inom den 1 Mars 1834 till Kongl. Maj:ts och Rikets KammarCollegium ingifva yttranden öfver Landshöfdingens och Biskopens förslag för att, beledsagade af Collegii utlåtande, till Kongl. Maj:t insändas, samt tillika i nåder förklarat, att verkställigheten af Kongl. Brefvet den 4 Maj 1833 finge emedlertid hvila: hvarefter Presterskapet i Lunds Stift underdåniga yttranden, samt Consistorium Ecclesiasticum i Lund, Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Christianstads och Blekinge Län, äfvensom KammarCollegium, utlåtanden afgifvit: varande af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Halmstad anmäldt att Presterskapet i Halland icke inkommit med förklaring, oaktadt dertill förelagd tid; och hafva Biskopen öfver Lunds Stift och LandshöfdingeEmbetet i Malmö ytterligare insändt underdåniga yttranden, samt sökanderne påminnelser inlemnat: Gifven Stockholms Slott den 13 Augusti 1835.

Kongl. Maj:t har i Nåder låtit Sig föredragas handlingarne i detta mål; och finner, att då Presterskapet i Halland fått sig förelagd viss tid till förklarings

afgifvande, men dermed icke inkommit, denna omständighet icke kan hindra ärendets företagande till pröfning.

Och som nu mera utredt och upplyst är, att vederbörande Presterskap icke blifvit hördt innan Landshöfdingen i Malmö och Biskopen öfver Lunds Stift afgåfvo ofvannämnde förslag till utarrendering på 30 år af ifrågavarande hemman; så, och då ändring deri blifvit sökt, samt med anledning af de i allmän Lag och 25 Capitlet 22 § Rättegångs-Balken lagde grunder, rörande fall då dömdt är öfver någons rätt, som ej blifvit fulleligen hörd eller fått tillfälle sig förklara, pröfvar Kongl. Maj:t rättvist låta Dess omförmäldte beslut den 4 Maj 1833, som gillar Landshöfdingens och Biskopens meranämnde förslag, till all kraft och verkan förfalla; hvilket till underdånig efterrättelse länder. Datum ut supra.

CARL JOHAN.

Th. v. Baumgarten."

Det är således nu mera ej tillräckligt betryggande, att bära en Kongl. Resolution på fickan: återstå ännu ovissheten och farhågan, att genom någon väsendtlig och grof Föredragandens uraktlåten-

het, vid hvilken Konseljens öfrige ledamöter blundat, verkan af hela Resolutionen kan komma att förfalla och ett rakt motsatt resultat uppkomma. Det är H[r] von Hartmansdorff man är tack skyldig för uppkomsten af detta nya slags skrupler, i afseende på till och med giltigheten af Högsta Maktens beslut *).

Man ser att ej uteslutande de embetsmän, som hylla Carpelans muntra och lättsinniga åsigt af lifvet, kompromettera sitt yrke, ärenderna och sitt rykte, genom misstag och förhastanden. Äfven de allvarsammaste, surmulnaste, småaktigaste, egenmäktigaste: de, som tillbragt hela sin lefnad enligt de måttligaste måttlighetsföreningars tarfliga diet, och som, upphöjde till chefer, ej vilja veta af annat hos sina underlydande än försakelser och fasta, samt framför allt en österländsk undergifvenhet för makten

---

*) StatsSekreteraren Hartmansdorff har gjort en allmän omflyttning af embetsmännen inom den Expedition, för hvilken han är Chef. Nya qvastar sopa alltid väl, säger ordspråket. Också är den med stämpladt papper försedda afskrift af ofvanstående Kongl. Resolution, som författaren löst i EcclesiastikExpeditionens nya Registrators kontor, utdragen på två ark, der ingen enda sida innehåller tjugofyra rader.

och dess delegerade: äfven dessa hugga stundom så eftertänkligt i sten, att man nästan tvekar, hvilketdera mest bör undflys: vårdslösheten eller pedanteriet. Med ett tjenstenit och en ihärdighet i arbete, som påminna om Svenska embetsmannaperiodens vackraste dagar, är likväl således föga vån för H[r] Hartmansdorff att efterlemna ett mera frejdadt minne, än hans anspråkslösare embetsbröder kring konseljbordet.

Vi hafva noggrannt genomgått listan på Statssekterare under närvarande samhällsskick. Det blefve lika vidlyftigt som ändamålslöst, att på samma sätt förfara med samtlige Statsråden. När tid efter annan Essen med sitt stora anseende såsom rättskaffens och pålitlig, Platen, med sin skarpa blick och sin jernvilja, Adlersparre, med sitt förstånd och sina kunskaper, Adlercreutz, med sin bestämdhet och sin rena karakter: när, med ett ord, männen af de föregående tidernas utsäde lemnade sina platser och dessa småningom intogos af det nya systemets uppkomlingar, började en täflan uppstå, icke om duglighet, men om dennas aflägsnande så, att de högre posternas innehafvare ej måtte hvarken fördunklas eller utträngas af personer, som voro till hands för att efterträda vid de förres

afgång. Detta förhållande har menligt uppenbarat sig i alla grenar af förvaltningen. "Vårt länd" — skref för några år sedan den utmärkte Professor Holmbergson, då han befann sig i sin helsas och sina själsförmögenheters fulla kraft, till författaren — "saknar ej, mer än "andra, ämnen som kunde uppehålla oss "vid samma juridiska anda, som utmär-"ker många Europas nationer framför "Sverige. Men befordringsprinciperna "hafva i sednare tider blifvit alltför a-"ritmetiska — *och då afvikelser ifrån "anciennetetsprincipen väl ske, men ic-"ke med afseende på subjektens grund-"lighet;* så vändes all uppmärksamhet "hos ungdomen från detta väsendtliga "requisitum." - - -

Hvad Holmbergson sålunda anfört rörande befordringssättet för dem, som egna sig åt *hans* vetenskap, gäller i rågadt mått äfven i afseende på statsbestyrens öfriga grenar. Vi sakna ej der nu mer än förr, ej här mer än annorstädes, skickliga "ämnen"; men man låtsar ej blifva dem varse, man drager ej fram dem, man lemnar dem med flit i mörkret, qvarhåller dem der, eller skjuter dem tillbaka dit, sedan man begagnat dem, när någon gång administrationens figuranter finna sig belätne, att i vigtiga

frågor, som äro öfver deras höfva, få vältra bördan af arbetet från sig på starkare skuldror. Så tillgick med det maktpåliggande, invecklade och vidlyftiga målet om Extra Roterings-jemkningarna i Riket. Hvarken Nordin, Nordenfalk eller Grip kände sig verket vuxne. Man nödgades för detta fall tillita skickligheten, arbetskraften och arbetsnitet hos en underordnad tjensteman i landsorten. Det var Landskamreraren Landegren, som i egenskap af särskild tillförordnad Föredragande utarbetade det, eller rättare, de kinkiga och mödosamma målen, der Resolutioner på 140 särskilda besvärsmål blifvit expedierade under den 2 Novemb. 1833 och Regeringens skrifvelser, upptagande i koncept 513 sidor, utfärdats dels samma dag, dels den 18 Januari 1834. När landsortsembetsmannen med UnderLöjtnants rang uträttat hvad de högtförnäme med GeneralLöjtnants värdighet bort, men ej kunnat, göra, lät man honom återvända till sin obemärkta beställning i provinsen. Visserligen omtalades, det fråga varit att fästa honom i hufvudstaden vid något Verk, för att hafva honom att tillgå när våra plymacherade vederbörande behöfde lisas från ansträngningar; men för de billiga och — tilläggom — ganska blygsamma ansprå-

ken, att varda försäkrad om *samma* inkomstbelopp i det dyrare Stockholm, som han redan innehade i den mindre dyra landsortsstaden: — för dessa anspråk, för detta ändamål lära inga statsmedel funnits att använda. Vore Rådgifvarnes sparsamhetsanda lika stark, när det gäller att anvisa medel, ämnade att förflyga i lustlägrens krutrök, eller att bestrida GardesKapteners underhåll, då Herr GeneralAdjutantens för Arméen öfvade fältherre-öga inser rikets försvar kräfva, att de ryckas från tjenstgöringen inom Regementets stånd, och i stället förläggas såsom Adjutanter på fästningarna*) som när fråga är att skaffa Sta-

---

*) Med eller utan föranledande af särskild anmärkningsanledning, kommer sannolikt nästa Riksdags KonstitutionsUtskott, att åt *dem*, hvilka njuta den oskattbara lyckan och förtroendet att författa de tal, anföranden och förklaringar, medelst hvilka Konungens Rådgifvare i Kommandomål för Arméen öfverraskar den förvånade verlden med sin grundlighet, bereda ett vidsträckt fält till utveckling, i moraliskt, ekonomiskt, politiskt och militäriskt afseende utaf skälen till Friherrarne Klingspors och Stedingks förvisning, den förre till Carlstén, den sednare till Wanäs. Vi äro likväl långt ifrån att betvifla, det ju de extra arfvoden eller traktamenten, som tillkomma Herrar GardesKaptener i och för

ten duglige embetsmän i den högre administrationen: då skulle åtminstone ingen kunna åberopa misshushållning, till stöd för anmärkningsanledningar mot Konseljens ledamöter.

Om ingen regim lagt sig — *lindrigast sagdt* — så litet vinn om dugliga funktionärer, som den efter **1809**, så har också ingen blifvit så straffad med brottsliga, odugliga eller olyckliga embetsmän. Väl hafva alla tider, äfven på de högsta punkterna i samhället, funnits skuldsatte personer; men dels åstadkom förr deras trångmål mindre skandal än nu, dels hörde sådant i alla fall till undantagen. Så förhöll sig med Rikskanslern Sparre, med Riksmarskalken Oxenstierna, med Schröderheim, hvars så lysande bana under Tredje Gustaf slöts i nödens mörker under FörmyndareRegenten Carl, för hvil-

---

deras ifrågavarande Adjutants-befattningar ingalunda falla Statsmedlen till last, utan bestridas af Herr GeneralAdjutantens enskilda handkassa. Ty om Svenska Folket skulle på köpet betala fiolerna till detta experiment att öfverflytta den blinda lydnaden från ledet, der hon är på sitt ställe, till parlamentet, der hon har sin plats vid sidan af *den öfriga* korruptionen; så kunde räfsten med Rådgifvaren i Kommandomål möjligtvis blifva allvarligare, än Grefve Brahe i närvarande ögonblick torde föreställa sig.

ken hvarken snillet eller hågkomsten af en broders ära voro heliga *). Bankrutter, hvilka nu mera höra till ordningen för dagen, gjorde ännu i Gustaf III^s tid det uppseende, att Konungen i Januari månad 1773 lät till sig på slottet uppkalla Stockholms GrosshandelsSocietet, för att rådpläga om möjligheten och ut-

---

*) Ännu efter döden dref Schröderheim gäck med sin förföljare. Han förutsåg, att denne skulle vara angelägen att bemäktiga sig hans efterlemnade papper, och satte derföre i säkerhet dem, hvilka han ville undandraga Hertigens våld. Deremot hade han den skalkaktigheten, att i sitt schatull förvara endast sådana, som komprometterade Prins Carl och påminte honom om hans politiska vinglerier under Gustaf III^s regering. Så snart FörmyndareRegenten fick veta, att Schröderheim afsomnat, sändes Polismästaren till sterbhuset, för att annamma den aflidnes papper. När de öppnades, befunnos de ej bestå af annat än Hertig Carls öfverkorsade, af Gustaf III infriade reverser, genom hvilkas inlösande Konungen vid några tillfällen köpt fred med sin höge broder, samt vid 1789 års Riksdag förmått honom, att, med åsidosättande af de löften Hertigen gifvit Oppositionen, besvärja Förenings- och Säkerhets-akten, utom hvilket Hertigens steg denna akt aldrig blifvit Svensk Grundlag och det följaktligen är lika problematiskt, huruvida denne Furste någonsin blifvit Svensk Konung.

vägarna att förekomma fallissementer här i riket, genom hvilkas förebyggande Svenska namnet skulle erhålla förökadt anseende äfven hos utländningen.

I våra dagar vore en öfverläggning för sådant ändamål en sannskyldig anakronism och lik ett försök, att hindra regndroppar falla ned ur molnen. Bankrutter äro nu mera hvad ordspråket säger: bröd i bagarboden, icke blott bland handlande och hvad man kallar affärsmän, utan i *alla* samhällsbelägenheter: hoffolk, embetsmän, näringsidkare, landtmän. Hundradetals personers financiella ställning är dessutom så genomskinlig, att uppskofvet med cessionsansökningen väcker större förvåning, än den inträffade katastrofen, och aflidne funktionärers närmaste slägtingar äro merendels lika angelägne att göra sig urarfva i boet, som en tjenstlysten skara sökande, att komma i besittning af den genom dödsfallet ledigblifna sysslan. Liksom Leporello förevisar en katalog på de sköna, som Don Juan eröfrat, och hvars längd väcker häpnad, skulle man kunna upprätta en ej mindre lång förteckning på män i staten, hvilka blifvit ruinerade under den nya regimen. Några exempel, hemtade ur massan af likartade företeelser, torde göra förhållandet åskådligt.

Undergifne all mensklig ordning, vilja vi derföre vid detta tillfälle ej ens åsidosätta rangordningen. Vi börja således räkningen med Klinkowströmska Excellence-konkursen, så mycket anmärkningsvärdare, som framlidne Herr Öfverste-Marskalken var känd att vara till och med något mer, än hvad man kallar stark hushållare*). Fältmarskalken Klingspor,

---

*) Klinkowström hade 1795 och således året innan f. d. Konungen blef myndig, uppdrag att å hans vägnar afsluta giftermålskontrakt med Prinsessan Lovisa Charlotta af Mechlenburg-Schwerin, hvilken ägtenskapshandel dock sedermera, som bekant är, vardt om intet. Den tiden ännu ansågs det höra till saken, att samhällenas så kallade Store öfvade frikostighet. Det var ej exempel på, att någon Furste, huru oansenlig och obemärkt *hemma* som helst, uppehöll sig i *främmande* land, utan att efterlemna vedermälen af sin erkänsla till dem, med hvilka han der stått i beröring. Ej ens litografien, som annars erbjuder så vackra och lämpliga ämnen till föräringar, var då ännu uppfunnen, och man ville dessutom så litet begripa tillgifvenhetsvärdet af småsaker, att Kung Adolf Fredrik, då han skänkte en trädosa, som han sjelf svarfvat, till Fältmarskalken Hamilton, fick hålla till godo svaret: *"j'aimerai mieux un roi orfèvre, qu'un roi tourneur."* Klinkowströms småaktighet väckte derföre både ömkan, löje och förtrytelse i Mechlenburg, när han vid afresan gaf i det Hertigliga palat-

Finlands Generalbefälhafvare, hvars hågkomst är förknippad med den 13 Mars och den 20 Juni, hade varit en rik man, men var ingenting mindre, när han dog. Under den sist aflidne förste Grefven gingo större inkomster och vidsträcktare fastigheter ur Brahe-ättens ägo, än som utgör mången Tysk småfurstes hela civillista och territorium. Rosenstein, Sveriges Erkebiskop, befinner sig under admi-

---

set, der han kostnadsfritt bott, och der man till och med påstod, att han skall samlat de halfbrända vaxljusen ur kronorna — *en* louisd'or i drickspenningar. Man tillade, sannolikt af ironi, att han derjemte gifvit betjeningen anvisning på det té, som han ej orkat utdricka.

Gustaf III hade stått fadder till Prinsessans bror, som i dopet fick Konungens namn och i faddergåfva sedermera en värja med guldfäste och ett Majorsdiplom i Konungens Garde. När förenämde ägtenskapsafhandling blef tillintetgjord mellan Gustaf IV och Lovisa Charlotta, återskickade Hertigen hit både diplomet och värjan, hvars fäste var uppfläckt, på det man i Sverige måtte förnimma, att man i Mechlenburg blifvit varse, huruledes värjfästet *ej* bestod af *massift* guld. Sedan de vackra porfyrfästena kommit i bruk, äfventyrar gifvaren åtminstone icke en skymf åt sitt minne, genom deras misstag eller underslef, hos hvilka gåfvan tillverkas; ty värdet ligger då från början öppet för hela verlden.

nistration: likaledes Eberstein, Biskop på Gottland. Biskop Murray i Westerås var bankrutt: äfvenså Kyrkoherden i Stora Tuna, Kansliradet Malmström. Presidenten i Svea Hofrätt Evelius afträdde sin egendom till sina borgenärers förnöjande och efter Presidenten Tibell i KrigsCollegium var urarfva ansökning redan ingifven, ehuru den sedermera återkallades. General Cardells och General Haijs arfvingar skyndade att afträda tillgångarna samt göra sig urarfva, General Boije och General Thott hafva gjort konkurs, från hvilket öde General Aminoff räddades, genom enskildes bemedling, och hvilket General Hampus Mörner*) och General

---

*) "Döm om min belägenhet!" — skref General Mörner vid ett tillfälle — "för R.*s "300 riksdaler hafva i dag trenne slotts-"kanslibetjenter, dels hos Generaladjutanten "för Arméen, dels hos Kommendanten be-"gärt handräckning mot min person." - - - Och vid ett annat tillfälle skrifver samme General: - - - "Då svarades mig af veder-"börande, att akten var inlagd uti en port-"följ, för att på Rosersberg expedieras. På "detta sätt blir man dragen vid näsan ena "gången efter den andra. Gud gifve jag på "annat sätt af redliga och goda menniskor "kunde tjenas, medelst laglig införsel i min "lön; ty jag är upptröttad vid att springa "som en narr och, utan mitt förvållande,

Robert Rosen hade i perspektif redan många år innan deras död, under det att General Vegesach dog i elände. Efter Justitierådet Mannerstam uppstod konkurs och GeneralTulldirektören Skjöldebrand hade sitt bekanta giftermål de si-

"ljuga för vänner, som äga min aktning och "tillgifvenhet." - - -

När "vederbörande", på sätt Mörner här anmärkt, "draga folk vid näsan ena gången efter den andra" åstadkomma de i sjelfva verket långt mera förargelse och skada, än genom ett rent och ärligt och skyndsamt afslag en gång för alla. Detta borde vederbörande Herrar Embetsmän noga komma ihåg; ty historien håller i detta afseende ganska säkert en sträng, om också sen, räfst. Ej ens Chateaubriand, legitimitetens riddare "*quand même*" öfvar härutinnan skonsamhet mot sjelfve den hjelte, från hvilken Bourbonernas legitimitet leder sitt ursprung. Det heter nämligen uti företalet till den store författarens ryktbara "*Etudes historiques*" reproduceradt i *Journal des Débats*:

"*Avec les Bourbons commence la monarchie absolue. Henri IV était ingrat et gascon, promettant beaucoup et tenant peu; mais ses malheurs, sa bravour, son esprit, ses mots heureux et quelquefois magnanimes, son talent oratoire, ses lettres pleines d'originalité, de vivacité et de feu, ses aventures, ses amours mêmes, le feront éternellement vivre. Sa fin tragique n'a pas peu contribue à sa renommée: disparaitre à propos, de la vie, est une des conditions de la gloire.*"

sta dagarna af sin lefnad med Brukspatron Björkmans enka att tacka, för det att Debet och Credit efter honom gingo ihop. Statssekteraren för Krigsärenden Arnell och f. d. Statssekteraren för Kammarärenden Börtzell hafva begge cederat bonis. Justitiekansleren Turdfjæld och ÖfverPostdirektören Carpelan dogo begge bankrutt. Efter Landshöfding Stackelberg blef urarfvatvist; Landshöfding Flachs obestånd är kändt; Landshöfding Gyllenborg befann sig ungefär i samma belägenhet, hvilken Landshöfding Axel Rosen sannolikt ej undgått, utom mycken enskild välvilja; Landshöfding Wingård skulle på ett ganska eftertänkligt sätt blifvit satt i sticket, om ej nåd gått för rätt hvad honom angick, i afseende på de af Landssekteraren Lagman Kleman begångna försnillningar; Landshöfding Törnes borgenärer blefvo, i anledning af hans frus död, sammankallade: ja, subskriptionslistor cirkulerade vid sednaste riksdagen, för att bispringa Landshöfding Nauckhoff, och det är en känd sak, att så kallade *"lettres de retenue"*, eller försäkringar om accord till visst belopp vid afgång ur tjenst eller dödsfall, af en eller annan Landshöfding begagnats såsom hypotek hos enskilda långifvare. Chefen för Jemtlands FältjägareRegemente GeneralAdjutanten Boy

och Skånska Hussarregementets förre Chef Öfverste Horn äro stadde i konkurstillstånd och Öfverste Eek högg till och med ved för sitt lifsuppehälle, med SvärdsOrdens Stora Kors kring halsen. Katastroferna med Generalauditör Forelius och Revisionssekteraren Wåhlin äro i färskt minne, och genom enskildes bemedling frelsades för några år sedan Generalauditör Netzel ur svårt financiellt trångmål. Tvänne bland de rikaste personers i Sverige mågar, Öfverste Willebrand och Kammarherren hos H. K. H. Kronprinsen Rosen, hafva, liksom Adlercreutz, son af hjelten den 13 Mars, för gäld nödgats lemna landet. Framlidne En af Rikets Herrar, Brahes, svåger, Major Eckerman, invecklade genom sitt obestånd hela provinser i konkurser. Kanslirådet Silverstolpe, en bland 1809 års män, Öfverste Silverstolpe, broder till tvänne af dessa, och Öfverste Mörner, som vid tronföljarevalet 1810 spelade en så väsentlig roll, hafva samtelige befunnit sig i konkurstillstånd. På samma sätt Kammarherren Blechert Wachtmeister, af den gamla Adeln, och Kammarherren Schinkel, af den splitter nya: begge från början räknade bland de rikaste personer i Sverige. Föga fanns vid Hofmarskalken Barnekows död i behåll bland hans qvar-

låtenskap, af de stora fastigheter hvilka tillhört denna slägt; och Stjernsvärd och Rosenschütz sjönko från rikedomens höjd i armodets afgrund. Stahl, ledamot af rikets allmänna ärenders beredning, Edelcrona, Krigsråd, och Lundblad, Legationsråd: alla tre framdragna och med äretecken utmärkte under närvarande regim, hafva alla tre slutat med bankrutten. Det var med denna eller dessa, General-Konsulen Dehn, af Judiska nationen, så till sägandes började; ty falissementet lär varit undangjordt innan han i Sverige fick ordnar och uppdrag*). Köhler, förut

*) Dehns Generalkonsulat påminner oss om ett litet diplomatiskt krångel, som 1824 uppstod med en liten envis Republik. En Herr C. E. Schramm hitkom, under loppet af sommaren, för att bringa Regeringen att gifva gehör åt den utnämning, han fått till Kongl. Svensk och Norsk konsul uti Brehmen. Denne person var der bosatt såsom chef för ett säkert Handelshus, var en förmögen och belefvad samt ganska *fin* karl. Han hade väl längre tid varit handlande i Brehmen, men under kontinental-systemet slagit sig på smuggleri med Engelsmännen, hvilken rörelse bedrifvits öfver Helgoland, som af dem innehades. Affärerna, hvilka, i förbigående sagdt, stundom varit af högst komisk natur, hade troligen ej gått alldeles så bra, om icke mannen tillika förstått att komma på vänskaplig fot med vederbörande Befäl

Vice President i Götha Hofrätt och då samt länge efter afskedstagandet en ganska rik man, dog i gäld, som man säger, öfver öronen, hvilken bittra kalk Ståthållaren på Stockholms slott Klingspor, uppfödd i Carls och Hedvig Elisabeth Charlottas hof, der han uppvaktade så länge de lefde, också måste tömma ända till dräggen. Lika beskaffad var Kabinettskammarherrarne Cronhjelms och Oxenstiernas (den sednare slutligen Öf-

---

bland Fransoserne. Vid det så kallade Befrielsekriget gjordes eller förnyades bekantskapen mellan honom och vissa andra personer, t. ex. General Camps, och följden blef, att Schramm fick ordentligt löfte, som äfven uppfylldes, att erhålla Konsulsbeställningen. Men nu inträffade, att Senaten i Brehmen, utan att uppgifva bestämda skäl, icke ens några, vägrade att gifva H[r] Schramm sitt erkännande, eller så kallade exequatur. Först skrefs fram och tillbaka, sedan skulle Signeul bemedla saken: alla utvägar, med ett ord, användes mot den ohöfliga Senaten. Slutligen lärer man erbjudit sig att nöjas, blott Schramm blefve erkänd, mot utfästelse, att han aldrig skulle fungera, utan i stället en vice Konsul förordnas, som skulle vara Svensk infödING; men allt förjäfves! Schramm reste slutligen hit och plågade vederbörande grufligt. Slutet blef dock, att han ledsnade vid denna ambitionssak, reste åter hem och begagnade troligen diplomet efter den höga Senatens råd.

verceremonimästare) ekonomiska ställning. Ägaren af Medewi helsobrunn, Amiral Virgin, cederade bonis, och föga bättre gick det med ägaren af Ramlösa, Hofmarskalken Platen, som derjemte ägt en bland Skånes hufvudegendomar. Hvem har ej hört talas om Kammarherren hos H. M. Drottningen, Roxendorffs, ofantliga konkurs? Och månne ej nöden blifvit en välförtjent följeslagare åt den blygd, hvarmed Förste Stallmästaren Stenbock hos Högtsalig H. K. H. Prinsessan höljde de sednare åren af sin lefnad, derest icke hans Grefvinnas förstånd och hennes höga Beskyddarinnas ädelmod mellankommit? Hofjägmästaren Greiff, utom hvars lyckliga mellankomst den 13 Mars utgången af revolutionsförehafvandet kanske blifvit problematiskt, slöt sin bana såsom spelhusinventarium och bankruttör. Ekonomiskt obestånd aflägsnade Öfverste-Löjtnant Hjerta ur Bankostyrelsen och Kammarherren Bruce ur Riddarhusdirektionen. Cronstedt, Kommendör af Wasaordens Stora Kors, och Rappe, Kommendör af samma orden samt dessutom prydd med Norrska Kröningsmedaljen, emedan han var en bland de tre ledamöterna af Svenska adeln, som å dess vägnar lyckönskade H. M. Konungen vid Dess höga kröning i Brödrariket: — begge råkade

i obestånd. Och huru många Riddarhusätter hafva ej slocknat i armod!

Det är ur minnet och om hvarandra, vi upprepat förestående exempel. Ville man försöka att göra taflan fullständig, om också blott från den högre sfèren, ej sänkande sin forskning lägre än till Tromansgraden; eller ville man på denna tafla upptaga dem som ej räknas till denna kategori inom Embetsverk och Regementen; eller ville man hålla sig till de så kallade närande samhällsklasserna; eller ville man röra vid hela den oräkneliga svärm, omfattande och inneslutande *alla* de öfriga, hvilkas obestånd är kändt och bevisligt, oaktadt konsiderationer af mångfaldig art beredt anstånd tills vidare, åtminstone med cessionsansökningen, gäldstugan, eller resan öfver gränsen: det blefve en bok för sig, äfven utan kommentarier. Mången högt uppsatt, mången grannt utsirad, mången spotskt predikande om andras ofärd, ja mången debetsedels-figurant för stora ägodelar befinner sig på en så slipprig financiell ståndpunkt, att ett vägradt eller uppsagdt lån, några skillingars förändring i bränvinspriset, eller i öfrigt hvilken vingleriets missräkning som helst, helt och hållet sönderrifver den tunna slöjan och visar bankrutten i hela dess

otrefliga nakenhet. Den omständigheten är dessutom icke minst anmärkningsvärd och bedröflig, att prester och bönder, hvilka äfven *före* 1809 väl ofta voro stadde i ganska knappa vilkor, men af hvilka en konkurs *då* var en oerhörd sak, *efter* denna epok börjat täfla med öfriga statsborgarne i antal af cessions-ansökningar. Ännu mera betänkligt, än-nu mera nedslående är det förhållande som röjer sig, då man kastar en blick på det moraliska förderf hos statens funktio-närer, hvilket väl stundom vandrat hand i hand med deras ekonomiska obestånd men också rätt ofta varit deraf helt och hållet oberoende. Huru måste ej akt-ningen och förtroendet för embetscorp-sen rentaf utrotas, genom hopade till-dragelser sådane, som dessa: med Lands-höfding Koskull i Piteå; med Landshöf-ding Nieroth och Landssekteraren Wåh-lin i Linköping; med Landssekteraren Klemans tillgrepp och bristande tillsyn af Landshöfding Wingård i Carlstad; med åtalet mot Landshöfding Edelcreutz och Landssekteraren Sydow i Stockholm, rö-rande det beryktade Wermdömålet; med Landskamreraren Grönwall och Länsbok-hållaren Blomberg i Götheborg; med Landtrentmästaren Enander i Mariestad; med Ladskamreraren Croneborg och Landt

rentmästaren Chenon i Nyköping; med Generalkonsulen Lundblad; med Konsulerne Glörfelts och Lindbergs ballancer; med Öfverpostdirektör Carpelans ballance; med Öfverdirektör Bergmans ballance*); med Filialdiskonternes fall; med den sednare ballancen vid det nya Lånekontoret i Malmö; med Kamreraren Mattons och Bokhållaren Nylanders vid Bankodiskonten enskilda ballancer; med Krigskassörens i KrigsCollegio Brattströms ballance; med Postinspektorerne Donners i Umeå och Psilanders i Halmstad ballancer; med General Brändström; med Kammarrättsrådet Gedda; med Kammarherren Ruuth; med Öfverste Morman; Skeppshandeln, med sina dubbla kontrakter; mordet å Riksmarskalken Fersen; Skånska massakrerne 1811; de ännu oupptäckte bane-

---

*) I andra häftet af "Fragmenter rörande Lagstiftning, Statsförvaltning, Finans, Statistik, m. m., utgifne af ett Sällskap. Stockholm, tryckte i R. Eccksteins Boktryckeri 1820" läses följande (sidan 169):

"Se i Allmänna Journalen N:r 218 den 20 "September 1817: Den vise Osmins och nar"ren Abul Chameks vandringar, jemte sam"tal rörande ett visst embetes försäljning till "den mestbjudande lycksökaren, med flera "dylika oförskämda bedrägerier vid Tullver"ket — *i Turkiet.*"

männen till morden å Nisser i Stockholm 1818 och å Reinhardt i Skåne 1832; mordet å Landsfiskalen Torén vid Götheborg, då han var i begrepp att göra beslag å lurendrejadt gods 1815; tullbeslagen i Åmål, i Ystad, vid Ulriksdal förliden sommar, med vissa dithörande omständigheter; ett och annat för dessa ämnen ej helt och hållet främmande förhållande, till hvilket Hofsekteraren Sköldberg i lifstiden hade claven, o. s. v.; för att icke tala om uppbördsbrister hos Kronofogdar och Magistratspersoner, samt så mycket annat; till ex.: saknad redovisning, åtminstone inför Allmänheten, af Arméens sammanskott till en minnesvård åt Carl XII; för Ljungstedts donation till Läroanstalter, m. m. m. m. — allt företeelser, hvilka inträffat efter 1809, och till hvilka det lärer blifva omöjligt, att med tillhjelp af hvilket förstoringsglas af hat mot de förra regimerna som helst, kunna framte ett lika antal likartade händelser inom lika kort tidrymd under 1720 och 1772 års epoker*). Vi undra i sanning ej stort

---

*) Kronan på alltsammans förefinnes i följande yttrande till Borgareståndets protokoll vid sista Riksdag af Representanten för Landskrona, Borgmästaren Helleday, inga-

på, hvarken Ministèrens förskräckelse, då en Talare på Riddarhuset kallade 1809 års regim "en kedja af skälmstycken",

---

lunda misstänkt, att genom sina framställningar åsyfta Styrelsens bringande i trångmål:

"Föreställer man sig en på ett afstånd af ¾ till 3 à 4 mil från ett främmande land belägen kust, öppen och tillgänglig för landstigning nästan hvar som helst, en folkmassa af flera tusende personer, genom onaturliga tullagar, *demoraliserad till den grad, att den nästan uteslutande subsisterar af den olofliga trafiken, och så inöfvad i bedrägerier och spetsfundighet att bedrifva denna trafik, att endast händelser vålla deras upptäckt, så har man taflan af den Skånska kusten.*"

Från Nya Argus hemta vi slutstenen till hela denna byggnad. Det heter nämligen i N:o 83 den 14 November 1835:

"Officiella handlingar upplysa, att år 1813 utaf en uppgifven folknummer af 2 430 000 menniskor, fångnumerären uppgick till 1 774, eller att hvarje 1 392:de person befann sig i fängelse. Under den tid, som sedan förflutit, har antalet af brottslingar ständigt varit i ett successift stigande, så att fängelser och förvaringsrum oupphörligt måst ökas och utvidgas, och 1833, på en folkmängd af 2 934 000 menniskor, uppgick fångnumerären till *mer än* 4 500 personer, och visade *ett förhållande af* En (1) *fånge på Sexhundrade Femtiotvå* (652) *fria!*.... "*Hade*", heter det i den officiella handlingen, hvarifrån dessa uppgifter äro hemtade, "*tillvex-*

eller Talarens hallstarrighet, att ej begära uttryckets borttagning ur protokollet. Att, efter företeelser af så elak art som de ofvanstående, fästa sig vid dem der endast brist på grannlagenhet förefinnes, lönar väl icke stort mödan, och det är således blott i förbigående vi nämna de uraktlåtna uppgifterna till Taxeringskommitéen af arfvoden för uppvaktningar vid Deras Kongl. Maj:ters Hof, hvilket gaf framlidne Löjtnanten Grefve

---

"*ten af fångars antal förblifvit i samma re-*
"*lativa proportion till folknummern, som den*
"*visade sig äga* 1813, *så hade fångnumerä-*
"*ren* 1833 *endast bordt vara* 2107 *personer,*
"*i stället för* 4500!" — Dessa autentika uppgifter ådagalägga med siffran demoralisationenens tillvext, och denna tillvext i en alldeles förvånande grad. Det är således visst icke underligt, att Styrelsens beställda loftalare och alla dillettanter i denna konst sorgfälligt undvika att tala om det moraliska tillståndet inom samhället, samt noga akta sig att röra vid någon sträng, som kunde leda uppmärksamheten ditåt. Nej, det falska glittret och skimret af en blott materiell civilisation och dess uppfinningar och förfiningar, som äro så tjenliga att fördölja och sminka den inre depravationen och demoralisationen i ett samhälle, stadt uti upplösningsarbetet; se der de ämnen, vid hvilka panegyristerna con amore uppehålla sig!"

Cronhjelm anledning till så mycken verksamhet, af flera slag, år **1831**. För att emedlertid icke ådraga oss misstanka för partiskhet, anmärka vi å andra sidan, att en hög persons kammartjenare skattat för handel och rörelse.

Ännu en omständighet förtjenar att tagas i betraktande. Det är bekant, att tidningen "Fäderneslandet", paradox i åminnelse, fick af sin fränka "Svenska Minerva" (den Gud, för "den nära alliansens" skull, låte nådeligen länge florera!) binamnet: "Camarillatidningen", hvilken benämning den förstnämnda ock fick behålla under hela sin korta, trånsjuka lifstid. Att antaga tillvaron af en Camarillatidning och förneka utgifvaren deraf, som befinner sig i kulisserna, en ganska nära kännedom af ställningar och förhållanden, vore en uppenbar *contradictio in adjecto*. Följande tvänne af de aforismer, som stå att läsa i Fäderneslandet N:r **100** den 9 Juli **1832**, synas således icke sakna all betydelse:

"Samhällenas grundval och ändamål "äro gemensam trygghet och trefnad. "Det är derföre slagfälten höljas af tu"sentals lik och sjukhusen äro uppfyllde "af tusentals stympade offer. Det är "derföre lagen skyddar i åtnjutandet af "sin *välförvärfvade* egendom den, som

"vältrar sig i ejderdun och ur dyrbara "kristaller tömmer den läckra drufvans "must, sedan han, genom en *viss* indu-"stri eller spekulation *i stort*, förstått "att skaffa sig utvägar jemte rättighet "dertill; men deremot hudflänger den, "som, i en annan, fast *mindre*, gren af "*samma* industri eller spekulation, blott "afser att skaffa sig ett stycke bröd att "släcka sin hunger, ett plagg, att mot "kölden skydda sina utsvultna och för-"frusna lemmar *). *Se der någon gång*

---

*) I öfverensstämmelse med aforismen gjorde f. d. utgifvaren af Fäderneslandet en motion — den *enda*, hvarmed han föll Representationen besvärlig vid 1834—1835 årens riksdag, af följande innehåll:

"Folkets moraliska uppfostran är utan tvifvel det vigtigaste föremål, på hvilket Statsmakterna kunna fästa sin uppmärksamhet. Denna uppfostran sker *icke endast* genom syftesenliga Undervisningsanstalter, utan tillika och föga mindre verksamt, genom en sådan öfverensstämmelse mellan lagarnas beskaffenhet och deras underlydandes begrepp, att ej de sednare må kränkas genom de förras tillämpning. Jag hemställer likväl till den tänkande delen af mina landsmän, inom och utom Riksståndens fyra Kamrar, om emedlertid icke nu ett sådant förhållande rätt ofta uppstår, i anseende till Sveriges barbariska strafflagar. Medan vi skryta öfver våra jettesteg på bildningens bana, fariseiskt

"skilnaden mellan anledningen till hals-"kedjan och till halsjernet."

---

tackande Gud, att vi ej äro såsom menniskorna vid Newas och Bosforens stränder, utgör spö- och risslitning här en lika hvardaglig styggelse, som der knut och bastonad. Jemlikhet, tidens behof och till passion stegrade åtrå, är äfven hos oss dagens lösen, under det att sjelfva lagen här befaller att den fattigare förbrytaren skall offentligen hudflängas, men tillstädjer den förmögnare att slippa undan med penningeböter. Det är till massan af folket, man öfverallt i sista instantien vädjar, och det är *så* man vänjer massan, att kallsinnigt trampa menskliget och rättvisa under fötterna. Ty menskligheten lider genom tillvaron af detta öfverflödiga gisslande, som förhärdar både den förbrytare, hvilken man på ett så ändamålsvidrigt sätt velat förbättra, och lynnet hos det folk, som vänjer sig att med likgiltighet åse de bestraffades moraliska förnedring och fysiska smärtor; — och rättvisan förnärmas, då samma brott olika bestraffas hos den bemedlade och hos den icke bemedlade.

På detta rum finnes sannolikt ingen, som ej fått eller gifvit uppmaningen att följa med sin tid och att akta på tidens tecken. Men man begriper ej de sednare och man stadnar långt efter den förra, om man inbillar sig, att allt blir väl beställdt genom några medborgerliga fraser och en ytlig omskapning af former, huru illa de gamla än må svara mot sin bestämmelse, och huru symmetriskt de nya än må danas, hvilka man vill sätta i stället. Tidens omisskänneliga

— "*Absolut* rätt eller orätt finnes ej
"i vår tids samhällen, de må kallas Re-

---

tecken är individens sjunkande vigt och massans stigande betydenhet. Man följer sin tid, då man så jemkar förhållanden, som alstrades under det massan var blott ett blindt verktyg uti individens hand, att de passa till sakernas förändrade ställning. Det var fordom tillräckligt, att en nationalanda fanns bland samhällets högre kretsar, till hvilkas upplysning de lägre sferernas medlemmar hyste fullkomligt förtroende, och på hvilkas vink desse således stodo färdige att våga lif och egendom. Men detta förtroende finnes icke mera. Hvar och en medborgare i staten vill se med egna ögon, pröfva med eget förstånd; och det är på nationalandan hos *mängden* af folket, som fosterlandets sjelfbestånd och trefnad nu mera bero. Men huru begära en nationalanda, utan belåtenhet med statsförfattningen, och huru ens våga hoppas denna belåtenhet, då en så synbar, en så vild och — hvarföre tveka att uttala ordet — en så afskyvärd partiskhet i sjelfva brottmålslagen finnes *för* den rikare, som enligt sakens natur tillhör undantagen, *mot* den fattige, hvilken i allmänhet och framför allt i Sverige, måste utgöra sjelfva regeln? Och huru skall väl nationalandan i alla fall blifva beskaffad hos det folk, hvars naturligen hårda sinnesart, fostrad genom den nordiska jordmånens karghet och härdad under de nordiska vintrarnes stränghet, mer och mer aflägsnas från det mildt och ädelt menskliga, genom en daglig åsyn af offentliga hudstrykningar, ofta ej annat än ett

"publiker eller Monarkier, med eller u-
"tan republikanska institutioner; allt är

---

grymt frispektakel åt den råa, djuriska hopen? Lagstiftaren bör dessutom ej förbise, att yttre omständigheter ej sällan inverka på bestraffningens halt, äfven vid de tillfällen dä man velat, att straffet skulle i lika mått drabba förbrytarne. Ty oberäknadt hvad som i detta afseende uteslutande hvilar på verkställarnes olika sinnesstämning och olika kroppskrafter, måste man erinra sig, att spö- och risslitning nödvändigt medföra olika plågor, om bestraffningen verkställes under sommarluft eller vinterköld.

Det är således icke endast till mina landsmäns, af mig ingalunda betviflade, känsla för mensklighet och rättvisa, jag talar, då jag nu tillåter mig att fästa deras uppmärksamhet på behofvet af förändrade strafflagar: det är fastmera deras klokhet, jag påkallar. De inse säkert, bättre än jag skulle förmå utveckla uti en motion, till hvilken jag, af grannlagenhet att ej alltför länge taga i anspråk en dyrbar tid samt Höglofl. Ridderskapets och Adelns undseende, ansett mig ej böra gifva en längre inledning, hela vigten och omfånget af detta ämne. Jag vågar derföre hysa den glädjande förhoppning, att ej varda en ropandes röst i öknen, då jag nu vördsamt föreslår:

1:o Att spö- och risstraff *aldrig* må kunna användas, i stället för penningeböter, då brottet med sådana kunnat försonas, men tillgång hos den sakfällde brister;

2:o Att spö- och risstraff *aldrig* må äga rum för första resan begången förbrytelse,

"der *konventionellt*. Gustaf Wasa, sla-"gen och fångad, hade bestigit schavot-"ten; Gustaf Wasa, fri och segrande, upp-"steg på tronen. Sokrates måste tömma "giftbägaren, för det han trodde på *en* "*enda* Gud: huru många hafva ej blifvit "bålets rof, för det att de *icke* trott på "honom, eller trott på *flera*? Gamla Te-"stamentets urfäder gifte sig uti leder, "inom hvilka ett alltför nära omgänge i "våra dagar leder till stupstocken. An-"fall på en Furste, som regerar, försvar "af en Furste, som upphört att regera, "straffas begge med döden.

Det vill af förestående synas, som hade utgifvaren af Camarillatidningen ej varit rigtigt renlärig i sin öfvertygelse om den moraliska sidan af dagens inre historia.

Omförmälde grofva missförhållanden, uppkomna, ofta genom brist på medel, men derjemte alltid, hufvudsakligast och

---

ehvad den är af svårare eller lindrigare natur; och

3:o Att spö- och risstraff *aldrig* må tillämpas, då brottets bevista orsak varit behofvet, att *för tillfället* stilla förbrytarens hunger, utan att något af det tillgripna derutöfver från stället afförts."

LagUtskottet afstyrkte motionen, och Rikstånden biföllo Utskottets betänkande.

utan nödvändigt samband med denna omständighet, genom samhällenas kräfta: bristande redlighet, hafva vållat de mest förvirrade begrepp om anspråken på kandidatur till statens embeten. "N. N. är ett "godt val" — heter det; — "ty han är "*oberoende*" (hvarmed icke menas karakterens sjelfständighet och förståndets ljus, som förstår att göra den gällande; utan helt enkelt oberoendet af utmätning och bysättning), "*ej utan hufvud, hederlig* "*karl* och *icke okunnig.*" Så lyda *verba formalia* af vår tids högsta *vi'etur* öfver utnämnde funktionärer. Skulle man under närvarande regim verkligen hafva kommit derhän, att heder och ära, att ära och tro äro så sällsynta, det man skulle anse sig hafva gjort ett fynd, då en redlig man kunnat upptäckas? Skulle förvaltningens skaplynne i sjelfva verket vara så hufvudlöst, lida en sådan brist på insigter, att en smula vett mera, än den förstockade dumhetens, att litet kännedom utöfver *quatuor species* och grammatikan, äro egenskaper att söka med lykta och bloss? Är meningen att bereda åt penningen äfven ett *moraliskt* räknevärde? På spillrorna af ett förstördt välstånd har åt rikedomen blifvit upprest en tron, der penningefursten delar med purpurn hopens hyllning och en pen-

ningearistokrati uppstått, hvilken ej saknar ett enda bland bördsaristokratiens lyten, utan att äga en enda af de förtjenster, som mildrade olägenheterna af dennas fel.

Hvarje tid har sina egenheter. Begär efter utmärkelse var den *förflutnas:* begär efter njutningar är den *närvarandes*. *Då* fann man en njutning i sjelfva försakelsen, endast den ledde till ära; *nu* försakar man äran, blott derigenom någon njutning vinnes.

Det sålunda förändrade målet för menniskornas sträfvanden har medfört en förändring i sjelfva begreppen om utmärkelse och anseende. De voro förr af en mera öfversinnlig natur. De hvilade ytterst, om man så behagar, på inbillningen. Det var icke kronans materiella vigt af vissa lod guld, icke hennes ädelstenars karat och vatten, som bjödo och ingåfvo vördnad, utan det var kronan: symbolen af Herrans Smorda. Det var icke finheten och alntalet af det sammet, som användes på talàren, på hvilka man satte ett högt värde, utan det var talàren: den högsta samhällsvärdighetens sinnebild. Det var icke egentligen såsom födkrok, man uppskattade bragden, snillet, lärdomen, konsten, skickligheten, utan det var uppenbarelsen af mensklig-

hetens ädlaste förmögenheter. Nu heter det icke mera: lycklig som en kung; utan: lycklig som en millionär. Densamme, som med mycken stolthet ser upp på den förres diadem, sänker ödmjukt sin blick, då han nalkas den sednares kassakista. Man talar med ett spotskt hånlöje om den bördsaristokrati, hvars enda rikedom någon gång kan bestå i minnet deraf, att förfädern, mindre sjelfkära än sina ättlingar, uppoffrat lif, mödor och egendom för fosterlandets bästa; och man bugar sig i stoftet för den penningearistokrati, som hellre skulle försänka sina skatter på hafsbottnen, än dela med sig af dem åt det allmänna. Man brännmärker med benämningen "andryghet" dem, som fröjda sig öfver en stamfaders eller förfädrens ädla handlingar; och man bröstar sig oklandradt öfver den rikedom, man ärft efter personer, om hvilka stillatigandet redan är ett smicker. Den förflutna tiden hade mecenater och skyddlingar; den närvarande: allmoseutdelare och allmosehjon.

Se der aristokratien förr och nu: bördens och penningarnas aristokrati! Och om trädet bäst kännes af frukten: se der ärans och njutningarnas tidehvarf!

Men hvartill *här* dessa betraktelser? Kan någon styrelse i verlden hejda ti-

dens hjul i dess ilande fart, och det är ju med styrelsen vi nu hålla på att uppgöra räkenskapen?

Sannt. Men styrelsen har genom sjelfva sin overksamhet på ett ganska verksamt sätt bidragit att bringa sakerna på den punkt de nu befinna sig. Hennes underlåtenhet att sofra guldet från slaggen, vid valet af sina utkorade bland den samhällsklass, hvars grundidé är utmärkelse, och hvars tillvaro upphör att äga en förnuftig förklaringsgrund i samma stund klassens egenskaper ej äro utmärktare än massans: — denna uraktlåtenhet, en nåd mot de på grundsatsens bekostnad gynnade individerna, blef en nådestöt åt sjelfva institutionen. Det brådstörtade en öfvergång, som väl törhända i alla fall förr eller sednare inträffat, men hvilken, under en omtänksam och förutseende ledning, kunnat ske småningom och obemärkt. Ingen hade beklagat sig, om olämpliga subjekter blifvit qvarlemnade i mörkret; men framsläpade på skådeplatsen, hölja de sig med ett åtlöje, med en ovilja, som i opinionen återfaller på hela statsinrättningen. Styrelsens anhängare jemra sig öfver allmän brist på aktning för det högt uppsatta i staten — och hvem nekar, att detta ju är ett ganska elakt tidens tecken? —

under det man har sig sjelf att tacka, det man i denna stora hierarki alltid träffar det *mest* aktningsvärda *nederst*. Det är förjäfves man *tigger* om aktning: man *utkräfver* den såsom en rättighet, eller — man *får* den *aldrig*.

Kännande sin kraftlöshet att uppbära de toma harnesk, hvarom skalden sjunger, hvilka bördsaristokratien fordom fyllde med så mycken styrka och glans, har hon i våra dagar sjelf tagit initiativet till sin egen förnedring, till sin medtäflarinnas upphöjelse. Öfvergifvande anspråken på öfverlägsenhet i embetsrummen, har hon nedstigit till snyltgäst i penningearistokratens matsalar, der de band och broderier, Styrelsen utströr i sitt grannskap blifvit sjelfskrifna sirater bland de bronser och vaser, som utgöra bordens brokiga ögonfägnad. Förtänke henne ingen, att hennes läppar oftare vidröra kristallen, än någon annans bland gästerne: att hon af drufvans blod hvarje gång dricker i botten försoningen med sin rival! Hon behöfver, hon söker att berusa sig; på det hon icke, vid vaxljusens gulbleka skimmer, må kunna i trymån skönja den vanställda bilden af sin egen förödmjukelse och af de öfrige gästernas triumferande hån.

De financiella skandaler, som i våra da-

gar inträffat äro så mycket mer anmärkningsvärda, som ekonomiskt trångmål hos de yppersta i staten äfven under föregående epoker ägt rum, utan att åstadkomma allmän förargelse. Hertigen af Södermanland (slutligen Carl XIII) kunde ej på 1770-talet lösa tvänne af Konduktör Feldt i tusch ritade porträtter, föreställande Gustaf III och Sophia Magdalena, emedan i Prinsens kassa ej fanns den erforderliga summan ... femtio plåtar — säger 50 plåtar! Riksrådet Tessin hade i statens värf uppoffrat största delen af sin förmögenhet och var reducerad till ganska kännbara försakelser mot slutet af sin märkliga lefnad, utan att sådant, hvarken hos hans samtid eller efterverlden, skadat hans rykte; och långt ifrån att hafva lidit genom minskadt välstånd, innefattade detta tvärtom för Presidenten Ruuth och Bergsrådet Hermelin anspråk på ära och erkänsla, just emedan de uppoffrat så betydligt af sin förmögenhet på allmänt nyttiga företag. Tillfälligtvis hafva vi just i detta ögonblick till hands tvänne handlingar, som, jemte det de bestyrka och närmare upplysa i frågavarande förhållande, äfven ur andra synpunkter erbjuda det interesse, att läsaren tvifvelsutan hellre tager kännedom af dem i sin helhet, än genom en

sammandragen berättelse om innehållet.

Den första handlingen är en af Riksrådet Gyllenstjerna den 9 Februari 1731 hos Kongl. Maj:t gjord ansökning, så lydande:

"Stormäktigste, allernådigste Konung!

"Såsom den, Gudi klagat, mig åkomna
"svåra passion nödgar mig, med E. K.
"M:ts nådigste tillstädjelse, att göra en
"resa till utrikes aflägsne orter, att der-
"städes söka deremot en pinsam bot; så
"ser jag mig likväl nästan allt hopp be-
"taget sådant att kunna verkställa, eme-
"dan jag uti E. K. M:ts höga tjenst, så
"väl under en långvaraktig fångenskap,
"som sedan min hemkomst, uppoffrat
"hela det ringa förråd af kontante me-
"del, som vid detta tillfället blifvit mig
"högst nödige, helst och i synnerhet, som
"den värdighet, hvilken det mig allernå-
"digst anförtrodda embetet vidhänger, o-
"umgängeligen fordrar en större och an-
"senligare kostnad, än jag annars kunde
"hafva af nöden att göra; allt derföre flyr
"jag till E. K. M:s så väl alla dess trog-
"ne undersåtare i gemen, som mig i syn-
"nerhet bekanta milda vård och försorg,
"med underdånig bön, det täcktes E. K.
"M. i nåder låta mig, såsom en försträck-
"ning, undfå några medel till samma re-
"sas fortsättande, hvarom jag gör mig så

"mycket säkrare hopp, som denna nåd "torde kanske vara den sista, som jag, i "anseende till kurens äfventyrlighet, af "E. K. M. mig utbedjandes varder. Jag "förblifver med djupaste vördnad &c.

N. Güldenstierna."

Å denna skrift finnes af RiksRådet Cronhjelm egenhändigt tecknadt:

"Kongl. Maj:t remitterar denna ansökning i nåder till Riksens Ständer. Stockholm i Rådkammaren den 9 Febr. 1731.

Uti Hans Kongl. Maj:ts frånvaro
Gustaf Cronhjelm."

Vidare är å handlingen anmärkt:

"Uppläst på Riddarhuset den 9 Febr. 1731. Dito resolverade Ridderskapet och Adeln, att RiksRådet Gref Nils Gyllenstierna villfares i dess underdåniga begäran, och får sin lönings-liqvidation utbetald.

Ad mandatum
J. Wulfvenstierna.

Uppläst hos Presteståndet den 13 Februari 1731. Dito resolverades: att ehuruväl Ståndet för sin del har så mycket mindre betänkande att villfara Hans Excellences begäran, som det nogsamt behjertar de beklagliga omständigheter, hvilka H. E. om sitt tilstånd anförer,

vet ock att H. E. under fångenskapstiden gjort många af de medfångne hjelp och bistånd; dock såsom H. E^s löningsfordran hörer till Ständernas kontor, och Ständerna ännu ej företagit sig bemälte kontors reglemente och inrättningar till skärskådande och vidare fastställande: altså finner Ståndet för sin del ingen bättre utväg till denna saks afhjelpande, än att H. E. får med sin ansökning vända sig till Riksens Ständers Kontor, som i följd häraf har att efter Kongl. Maj:ts nådiga förordning af den 28 Augusti 1727 att accordera med H. E. om dess löningsfordrans betalning, emot någon skälig cession, utan att den omständighet om de sökandes stora fattigdom må härutinnan, för anförde skäls skull, ligga Ständernas kontor i vägen. Dock bör detta icke blifva något prejudikat för andra, att få någon betalning i Ständernas kontor för slika löningsfordringar, innan derom nu vid riksdagen något i gemen faststäldt varder.

Ad mandatum
Ericus Klint.

Uppläst hos Borgareståndet den 13 Februari 1731. Dito resolveradt: att ehuruväl Ståndet gerna skulle se, att H^r Riksrådet uti sin ansökning måtte kunna hjelpas; dock som dess begäran är, att

till sin förestående resas fortsättande få några medel såsom en försträckning, och Ståndet icke vet någon tillgång af medel: så kan Ståndet ej eller gifva något bifall dertill: Men vore Hr Riksrådets mening, att få något af sin innestående löningsfordran betaldt, så förhålles dermed efter det för Ständernas kontor författade reglementet.

Ut supra
E. Torpadius.

Uppläst i Bondeståndet den 22 Febr. 1731. Dito resolverades: det Bondeståndet alldeles bifaller det lofl. Borgareståndets utlåtelse.

Ut supra
Jacob Troilius."

Frågan förföll, ej allenast genom Riksståndens olika beslut, utan i synnerhet derföre, att Riksrådet Gyllenstierna afsomnade samma dag, som ämnet förevarit hos Bondeståndet.

Det är vackert att se ett fritt folks ombud, oförhindrade af relationer och konsiderationer, utan anseende till personer, än skrapa en herrsklysten och ränkfull *regerande* Drottning, oaktadt det hotande uti ett 5 Cap. 1 § Missgerningsbalken, än pröfva och besluta öfver Riksens Råds petita, ehuru desse Senatorer eljest voro så myndige, att de på

egen hand förordnade, under "Kongl. Maj:ts frånvaro." Hvad skulle våra embetsmän sagt, om de, i stället för tillökningar tid efter annan i sina löneinkomster, blifvit i mistning utaf större eller mindre del deraf, i följd af Gustaf IV Adolfs olyckliga krig, på sätt som de blefvo genom den "graflagde hjeltens, den Tolfte Carls" hvars "stöfvelklack" sannolikt skulle göra bättre verkan bland "djuren" på Långholmen, än i *Svenska* Minervas af *Rys*stalg osande "illuminationer?" *) Huru skulle det gått med

*) Se Svenska Minerva N:o 130 den 30 Oktober 1835, qvädet, med öfverskrift: "Illuminationon" och signaturen: "—n". Tegnér yttrar, i anledning af ett annat, lika dyrbart tillfälle: "Detta allmänna deltagande "bör så mycket mer glädja oss, som det nu "mera *i andra land* torde vara tämligen säl"synt. Det är sannt, man anställer äfven "der fester vid dylika tillfällen, man plun"drar fälten på blommor och ordboken på "smickrande talesätt, för att betyga sin för"tjusning. Men det ser dock stundom ut på "förtjusningen, som om den vore förestaf"vad, och den undersåtliga glädjen kan ej "alltid dölja, att han visar sig på hög be"fallning."

Den skalken Kotzebue tyckes hafva varit af samma tanka, då han låter sin Borgmästare i Kråkvinkel "tvinga folk, att ropa hurra frivilligt." Talet i Warschau, kommenteradt

våra dagars embetsmän, om, i stället för beviljade afskrifningar, efterskänkta balancer samt det sjelfskrifna undseendet med slummeraktighet och okunnighet i tjensten, Riksens Ständer förfarit lika bokstafligen strängt med dem, som med denne Gyllenstierna*), hvilken dock ej begärde annat eller mera, än att såsom nåd utbekomma en lön, hvilken det flera år förut varit hans rätt att erhålla?

Den andra handlingen, som vi nu gå att lägga under läsarens ögon är en dechiffrerad depèche af år 1779, från Gustaf III till Svenska Ministern hos Hofvet i Preussen, General Zöge von Manteuffel. Depèchen var af följande innehåll:

---

i de flesta Europas Tidningar, föranleder, att man ock *"i andra land"* vet att värdera som sig bör den officiella entusiasmen. Så mycket mera förtjenstfullt var det derföre af Herr "—n", att rigtigt uppfatta den rålinea Tegnér uppdragit mellan *här* och *annorstädes*. Om någon någonsin gjort sig förtjent af en: *"Illis quorum meruere labores"*, så är det visst patrioten "—n".

*) Den siste Grefve Gyllenstiernas (han var Riksråd och Riksmarskalk) enka, född Friherrinna Ribbing, använde den pension af 800 riksdaler, hon åtnjöt af staten, nästan uteslutande till understöd åt behöfvande, och 1809 — afsade hon sig att vidare uppbära pensionen!

"Af ömhet för edert sannskyldiga bä-
"sta, finna Wi i Nåder för godt, att det
"tillfälle, som sig nu företer, då Preus-
"siske Envoyén Grefve Nostitz nu tilla-
"gar sig att resa från Stockholm, må af
"Eder nyttjas, för att påskynda Eder af-
"resa från Berlin. Bemälte Envoyés en-
"skilda omständigheter äro af enahanda
"beskaffenhet med Edra; och i fall Edra
"kreditorer skulle vilja hindra Eder af-
"resa, så blifva Grefve Nostitz's borgenä-
"rer derigenom befogade, att på lika sätt
"med honom förfara. Således är Grefve
"Nostitz en borgen för Eder obehindra-
"de resa, så vida den anträdes innan han
"från Stockholm afrest. Denna conside-
"ration och i synnerhet Edert derunder
"beroende interesse föranlåta Oss att här-
"med anbefalla, att efter inhändigande
"af denna Wår Nådiga skrifvelse, J skynd-
"sammast och, om möjligt någonsin är,
"innan åtta dagars förlopp begifven E-
"der å hemresan. Wi hafve nyligen låtit
"till Eder utremittera icke allenast resten
"af den Eder tillslagna gratifikation, u-
"tan jemväl Edert fjerde qvartal för in-
"nevarande år, och således bören J ej
"sakna tillgång till de nödiga respennin-
"garna. J kunnen altså, utan tidsspillan,
"hos Preussiske Ministèren anmäla: att
"J, till Edra enskilda angelägenheters

"besörjande, begärt och erhållit Wårt "Nådiga tilstånd att på tre till fyra må-"nader resa till Stockholm; att i anseen-"de till den nog framlidna årstiden Eder "angeläget vore, att ju förr desto hellre "anträda resan; att J derföre önskade att "snart blifva admitterad till afskedstagan-"de hos Konungen och den Kongl. Fa-"miljen. Sedan J detta hos den Preus-"siska Ministèren anmält, gören J Eder "färdig till resan med den skyndsamhet, "att J efter erhållen afskedsaudiens oför-"dröjligen må kunna densamma anträda. "Innan afresan hafven J omsorg, att för "Hofvet och Ministèren presentera Wår "Kommissionssekreterare von Carisien, så-"som hvilken under Eder frånvaro tills "vidare kommer att vårda Wåre förefal-"lande ärenden och angelägenheter."

Före Reduktionen, då Adeln var rik och uteslutande beklädde statens högre embeten, voro utmärkelsen och inflytandet hufvudsak och lönen det, på hvilket gjordes mindre afseende. Efter sedermera förändrade omständigheter, kunde naturligtvis ingen eller högst få bestrida tjensterna, med mindre än att af dem påräkna sin bergning. Men kronans kaka ville ej förslå att spisa de tusende sinom tusende män, som trängdes om smulorna. Häraf skulle nödvändigt ekonomiskt trång-

mål uppkomma. Det har hos oss förefunnits 1720 så väl som 1772; men det blef 1809 förbehållet, att gifva detta trångmål till pris åt vanäran. Riksrådet Rudenschöld förtäljer sjelf i de interessanta, hittills icke offentliggjorda anteckningarna om sina öden, att på 1730-talet den pension, som tillades en rappellerad Minister, besteg sig till endast tolfhundrade (1200) Daler silfvermynt, och Rudenschölds traktamente såsom Svensk Minister i Preussen utgjorde 3000 Riksdaler. Det var denne samme Rudenschöld, som undanbad sig en, enligt Sekreta Utskottets föreskrift, honom erbjuden Beskickning till Konstantinopel, af den ädla bevekelsegrund, att sedermera Presidenterne Höpken och Carleson "hade på e-"gen bekostnad beredt Ottomaniska Por-"ten till närmare gemenskap med Sveri-"ge, och syntes således berättigade, att "jemväl deraf sjelfve njuta frukten." Det var denne samme Rudenschöld, som blef Fredrik den Endes gunstling, i den sköna bemärkelsen af vän, och som af fosterlandskänsla föredrog att lefva i bekymmer såsom endtledigadt Riksråd, i Sverige, framför att emottaga den angenäma tillflyktsort, Preussens Store Monark på det mest smickrande sätt lät erbjuda honom

i sitt rike. Det var denne samme Rudenschöld, utom hvilken Lovisa Ulrika aldrig blifvit Adolf Fredriks gemål, och deras son, Carl XIII, som dömde Rudenschölds dotter till schavott och tukthus, således bokstafligen aldrig funnits.

Det är ur Rudenschölds egen mun läsaren bör höra berättelsen om denna minnesvärda omständighet i hans egen och Frihetstidens karakteristik. Vi låna derföre följande stycke ur hans anteckningar:

"År 1766 öfvergick mig, tillika med "flere Riksens Råd det ödet, att blifva "förklarad Riksens Ständers förtroende "och således Råds-embetet förlustig. - - -

"År 1768 hände, hvad som förmodligen lände mina förföljare till så myc"ken harm, som det var mig en veder"qvickelse och en angenäm tidpunkt af "min lefnad. Konungen i Preussen å"stundade nu att i verket uppfylla hvad "han både muntligen och skriftligen för"säkrat: att taga en uppriktig del i hvad "mig hända kunde. Sedan Hans Maj:t "af den i Preussisk tjenst stående Gene"ral Hård, hade underrättat sig om den "belägenhet, hvari jag råkat, anbefaldtes "han, att gifva mig tillkänna Hans Maj:ts "åstundan, att för min öfriga lifstid se "mig hos Dess Person, hvarvid jag hade "en anständig pension att förvänta, och

"det i en tid, då Dess och Sveriges poli-
"tiska system voro vida skilde, samt ett
"uppenbart krig dem emellan var nyli-
"gen ändadt. I den tankan, att jag den-
"na invitation skulle nyttja kunna, blef
"emedlertid en särskild boning i grann-
"skapet af Dess slott *Sans Souçi* för
"mig tillredd; men många betänkligheter
"gjorde detta hedrande tillbud för mig
"onyttigt, och förnämligast den, att jag
"hade kunnat beskyllas för en art af o-
"trohet, om, med de kunskaper, jag bor-
"de äga om rikets hemligaste och vigti-
"gaste angelägenheter, jag hade gjort
"mig till en annan Herres och besynner-
"ligen en grannes undersåte. Jag gaf
"dock mine domestique omständigheter
"allena skulden, och hade det nöjet att
"sedermera förnimma, det Hans Maj:t
"flera gånger och i fleres närvaro beha-
"gat förklara, huru Honom okärt var,
"att således hafva missräknat sig på ett
"förtroligt sälskap i sin ålderdom" *).

Det är 1720 års regim, hvilken Stats-Rådet Mörner från sin Riddarhusbänk förebrår brist på samvetsgrannhet och

---

*) Brefvexlingen mellan Riksrådet Rudenschöld, General Hård och Konung Fredrik II finnes intagen i fjerde delen af Gjörwells StatsJournal för 1769.

fosterlandskänsla: denna regim, om hvilken Statsministern för utrikes ärenderna Wetterstedt yttrar vid Ehrenheims grift, att Frihetstiden "väl kunde väcka och "utbilda talangen, men ej alltid förädla "hjertat hos dem, som då voro kallade "att verka och handla."

Rudenschöld var Hatt och uppdragen i *civila* befattningar; låtom oss nu hemta ett exempel från Mössorna.

Riksrådet Kalling, förut *militär*, var en bland deras chefer, prydd med Ryss-lands blå band; stod i personlig ogunst hos Gustaf III, hvilken aldrig gaf det Svenska blå bandet åt Kalling, Svärdsordens Kommendörernes senior, och som sjelfva revolutionsdagen 1772 förafskedade honom ur Rådet; dit han aldrig åter inkallades. När 1788 års krig mot Ryssland utbrast, var Riksrådet Kallings ende son Major vid Östgötha Infanteri och en bland dem, som af politiskt missnöje med Gustaf III och kriget, tog afsked. Detta förtröt fadren så, att sonen förbjöds visa sig för hans ögon, till dess, efter ungefär ett års tid, nådens dörr öppnades. Se här mannens från Frihetstiden egna ord i ett bref den 11 Augusti 1788:

"Det är i dag ej mer än åtta dagar "sedan jag skref dig till, så att nu har "du intet behof att söka få till honom

(Majoren Grefve Kalling) "några pennin-
"gar, sedan han så sölat neder sin he-
"der med afskedstagande, just då arméen
"skulle träda in i fiendens land, hvilket
"blifver honom en skam, som varar dess
"lifstid ut. - - - - Låt oss veta, om Ny-
"slott är taget, på hvad sätt, samt huru
"stor garnison deri legat; äfven ock hvar-
"est vår armé nu står och om någon fi-
"ende säges nalkas." - - -

Här talar icke en Rysk pensionär, färdig att åt Sjelfherrskarinnan uppoffra sitt eget lands fördelar och dess ära, för att en dag se det ställdt vid sidan af Sultan Mahmud: nej, det är en Svensk Rådsherre, glädjande sig åt perspektivet af sin fosterbygds framgångar, begärligt forskande efter bekräftelsen på dessa sina patriotiska förhoppningar.

Slutligen måste likväl fadershjertat bevekas; i synnerhet, som den gamle mer och mer inser krigets militäriska planlöshet och fruktlösheten af tapperhet och patriotism. Det är nu han återkallar sin son; det är nu han vill förskonas från den sönderslitande taflan af fosterlandets förspillda krafter; men i sjelfva förlåtelsen till sin son framskymtar ännu den åldriges farhåga, att begges rykte kunnat blottställas, och han utvecklar en åsigt af krigarens heder, som gör heder

åt hvilken regim, hvilken epok, som helst. Riksrådet Kalling skref nämligen den 5 September samma år:

- - - - "Den 11 Augusti har jag åter "skrifvit dig till och bifogat, under ditt "couvert, ett bref till A* oförsegladt, för "att låta dig se, huru högt Pehr Adolfs "afskedstagande grämde mig, icke alle-"nast för *hans* heders skull, utan ock "för *min egen,* som var exponerad, det "man kunde tro jag med honom varit "ense, att han skulle lemna tjensten, "just då han skulle träda in på fiendtlig "botten, hvilket för mig hade varit en "vanheder, så vida han likväl bör väl "känna hvad skam det är för en office-"rare, att begära afsked i begynnelsen af "en campagne. Då campagnen är slutad "och regementerne äro gångne i vinter-"qvarter, då kan han göra hvad han "vill. Så har jag förstått det man kal-"lar *principe d'honneur d'un militaire.* - - - - "Jag har intet velat se honom. "Nu har jag skrifvit honom till, att när "han vill komma hit skall han blifva väl "emottagen. Du gör väl att intet under-"rätta oss om krigsrörelserna; *ty vi se "dem grannt med våra förnufts ö-"gon."* - - -

Nå väl! Hvad svara Herrar Wetterstedt och Mörner på dessa facta? Kallas

detta brist på fosterlandskärlek, på samvetsömhet, på ädla och Svenska hjertan? Sveko dessa Senatorer *Sveriges* interesse och ära, när de råkade i konflikt med *deras* "nära allianser?" Det är en lycka för 1720 års män, att deras handlingar tala; ty männen af 1809, uppklättrade på spillrorna af 1772 års ramlade regim, hafva redan gifvit aflat åt 1789, för att hand i hand med denna nya bundsförvandt, låta allt som påminner om 1720 erfara hela styrkan af den lågande fosterlandskänslan *efter* 1809.

Afståndet mellan oss och Frihetstiden är ej längre, än att utmärkta personer ännu lefva, som under henne uppväxt och mognat, t. ex. Fältmarskalken Stedingk (född 1746) *) och General Anckarsvärd (född 1742): och likväl är skillnaden mellan den tidens verkande personer och vår lika stor, som mellan jettar och dvergar. Riksrådet Kalling var kanske icke ett af periodens mest lysande namn; men hans redbarhet, uppenbarad i lifvets alla både offentliga och enskilda värf, förtjenar lika mycket att hågkommas, som att efterbildas. Det var han, som vid abdikationsfarcen 1768 yttrade till Rådsprotokollet dessa enkla, sublima

---

*) Årsbarn med Gustaf III.

ord: "En Konung kan dö, en Konung "kan vara frånvarande; men Konunga-"makten är alltid närvarande i Rådkam-"maren, och huru sig förhållas skall i så-"dana omständigheter, det utstaka Grund-"lagarne, och så länge de intet äro af "hvar man trampade under fötterna, så "äro de min styrka och den fasta fot jag "står uppå, att ej låta genom hot tvinga "mig, att förhasta mig i hvad jag har i "underdånighet att till- eller frånstyrka."

När vid slutet af 1770-talet Riksrådet Kallings dotter blef förlofvad med gunstlingen Armfelts nära frände, och denne berättade, att Gustaf III beklagat sig, det Kalling alltid varit emot honom, men att han (Konungen) ville i alla fall gynna det tilltänkta ägtenskapet, svarade Kalling den 4 Maj 1778:

- - - *"Pour ce qui regarde ce qu'il "a plût au Roi de vous dire que j'ai "toujours été contre Sa Majesté, je "n'y puis rien repondre, sinon, que "j'ai toujours rempli mes devoirs en "obeissant avec soumission et obeis-"sance à celui qui a eu le pouvoir en "mains; et encore je n'ai jamais été "assez hardi pour penser que le Roi "me ferait la grace de favoriser quel-"que mariage pour ma fille. Ce n'est "qu'au Roi des Rois que j'attends ou*

"que j'ai attendu cette benediction, si "c'est à Sa sainte volonté de lui don-"ner un epoux." - - -

Till Regeringens manövrer och föreläparne af Säkerhetsakten hörde utspridande i landet af de mest orimliga och förklenliga rykten: — en taktik hvilken tryckfriheten och periodiska pressens meddelande af dagens händelser gjort rentaf omöjlig, hvilket till någon del torde förklara älskarnes af absolutism och statskupper ursinniga hat mot besagde den nya tidens häfstång. Följande bref från Riksrådet Kalling af den 2 Januari 1789 skildrar ett exempel på dessa ryktens beskaffenhet.

"Gud gifve dig, A* och oss alla" — skrifver Kalling — "ett godt nytt år, "som låter sanning komma fram i ljuset "och de skamlösa osanningars utspridare "upptäckas. Jag begynner mitt bref med "detta, för att berätta dig hvad som händt "General Du Rietz i Örebro för trenne "dagar sedan, då han kom från Göthe-"borg och reste till Stockholm: för ett "måste du veta, att här de skamlösa låtit "utsprida ett tal, det 56 personer af de "förnämste i Stockholm voro förda på "Smedjegården, och att General Du Rietz "var arresterad i Götheborg. När nu Du "Rietz kom till Örebro och gemena pac-

"ket visste han skulle komma och stadna "vid gästgifvaregården, lupo de till vag"nen, för att se honom bunden till hän"der och fötter, som dem berättadt var, "att han skulle komma. Du Rietz, som "fann så mycket folk omkring sin vagn, "steg ut hastigt, frågade folket hvarföre "man skockade sig kring hans vagn, hvar"på pöbeln, snopen att ej finna band och "bojor, hastade sig skamflat undan i ga"tor och gränder. Du Rietz deremot i "stillhet fortsatte sin resa. Så står det "till hos oss; men man hoppas att lög"nens ande med dess verktyg skola skäm"mas och blygas, om Gud är med oss, "hvarom vi böra bedja med allvar *).

---

*) Till historien om epoken af 1772 och 1789 och om polistillställningar, förunnade namn, heder och värdighet af opinionsyttringar, hörer följande berättelse af Charles DeGeer om hvad som hände honom middagstiden den 2 Augusti 1788.

"Jag kom farande uti en åkarechaise Nygatan uppföre, ämnande mig till Målaren Pasch. Då jag kommer in emot Malmens källare, är hela gatan uppfylld med folk, så att jag ej kom fram med chaisen, utan steg ur att gå fram, då jag frågade, hvarföre folket var samladt? och fick till svar, att de ämnade göra narr af tvänne stycken officerare, som då nyss kommit hem från Finland och tagit afsked. Jag frågade hvilka de vore? då mig sades, att en varit Kapten vid

"Den 18 sistlidne anlände Hans Maj:t "till Örebro från Götheborg och hvilade

---

Kronobergs Regemente och hette Drake. Som jag kände honom, gick jag upp till honom, för att underrätta mig, huru alla mina nära anhörige i Finland må. Detta lärer tagits illa upp af dem, som voro samlade utanför. Under det jag var uppe hos Kapten Drake, blifver ett buller och skrik på gatan, som skall hafva härrört sig deraf, att en officer med fyra man af Jemtlänningarne ditkommit, hvilket misshagat de hopsamlade, så att de fört bort vakten. Detta allt såg jag ej, ty jag var då hos Kapten Drake; men då jag kommer ner var ännu mycket buller, då jag sade åt den närmaste: "*Hvad är detta för ordning?*" Då stiger en Herr Westman" (den bekante Abraham Westman, Bryggaren och Ryttmästaren vid Borgerskapets Kavalleri, som byggt upp Vetenskaps-akademiens nu varande hus, var stark Gustavian och använd uti Armfeltska Kriminalprocessen) "inpå mig och sade: "*Jo det är i anledning af Dagligt Allehanda för i dag, hvaraf vi se, huru usla officerare vi hafva.*" Derpå svarade jag: "*Inte kan Herr Westman säga, att der står något om Svenska officerare. Jag har endast läst der ett bref från Wien, der det talas om Kejsarens officerare.*" Derpå går jag till Paschen, uträttar mitt ärende, kommer ner på torget, står der en timma, talar vid åtskilliga af dem som voro samlade, och ingen sade mig ett ondt ord. Men vid det jag står och talar vid Herr Direktören Arvedsson, kommer Lagman Lilljensparre till mig med mycken häftighet och säger: "*Huru har Ni vågat säga, att här är*

"der (i Örebro) öfver natten. Morgonen "derpå uppvaktade jag, och straxt det

---

ingen ordning? Ni har redan förgått Eder, och Eder skall d—n taga." Jag svarade: "*det är underligt, att vi ej få vara i fred på torget; men kan det tjena till något att jag går bort, gör jag det gerna; ty jag har ingenting att göra här.*" Derpå gick jag Storkyrkobrinken uppföre, då han följde mig och hade grofva utlåtelser, som jag ej repeterar. Bakom oss följde folkhopen, anförd af Westman. De skreko, hvisslade och voro ovettiga. Lagman (Polismästaren Lilljensparre), i stället att stilla oväsendet, låter det kontinuera hela vägen till gamla Banken. Jag hann ändtligen undan den stormiga massan, som hurrade för Lagman. Att folksamlingen ej hade något ondt emot mig innan Lagmannen kom, synes tydligen deraf, att jag stod en timma på torget, och ingen sade ett ondt ord åt mig; men då Lagman gick ifrån mig och hviskade vid en och annan, då började bullret emot mig. Nu skryter han af att hafva frelst mig ifrån pöbelns rage, och jag anser ingenting hafva händt mig, om han ej tillställt det.

Detta är en sannfärdig berättelse om hvad som händt mig och hvad jag gjort, så sann, att jag kan lägga hand på bok och besvärja densamma."

Man talar i våra dagar med mycket eftertryck om den misshandling, partierna utöfvade mot hvarandra under Frihetstiden; men har man då ej ögon äfven för det afskyvärda och vådliga i polismanövrerne under Gustaf III, i Fersiska mordet och Skånska upploppet *efter* 1809?

"blef sagdt jag var kommen, blef jag in-
"kallad i sängkammaren samt med myc-
"ken nåd och nådebetygande emottagen.
"Konungen sade, att han ej fann mig på
"något sätt åldrader *), hvarpå jag sva-
"rade: det kommer väl derutaf, att jag
"alltid vetat taga emot den onda som
"den glada dagen; ty begge böra vara,
"om vi skola finna oss i allt. Hans
"Maj:t drog litet på axlarna och sade:
"Ni har rätt! — Jag nämnde sedan, att
"jag dock var för svag stå emot puffen,
"då mig blef berättadt, att min son tagit
"afsked. Svaret blef: Jag vet det. Jag
"har läst Ert bref. Straxt derefter reti-
"rerade jag mig; och då en liten stund
"derefter Konungen kom ut för att fort-
"sätta resan, gick han till mig, tog mig
"nådigt i handen och sade: Farväl nu!" - -

Innan äfven vi säga farväl åt Riksrådet Kalling, föranleder grannrikets af honom burna blå band oss, att meddela fragment ur ett bref den 20 April 1768 från Assessor Bierchén till Archiatern Rosén von Rosenstein:

- - - "Sekreta Utskottet har beslutit,
"att Riksrådet Kalling skall aflägga det
"Svenska militäriska Kommendörsbandet

---

*) Riksrådet Kalling, adertonde seklets årsbarn, var således nu 89 år gammal.

"och bära det Ryska, som är inskickadt "till en åminnelse af Pultava slag och "freden vid Pruth. Konungen lär ej vilja "foga sig, utan draga saken, såsom rö- "rande hans rättighet, till Plena. Om "han ej vinner der, så ämnar han att "annihilera den Ordensgraden, såsom för- "nedrad eller förringad i Kallingens per- "son. Ett förskräckligt allarm har denna "saken gjort, och lär ännu göra mer." - -

Vi erinra oss härvid följande uttryck i ett *afbrutet* tal på Riddarhuset den 30 Oktober 1834. "Skillnaden" — heter det — "är himmelsvid mellan förhållan- "derna af en Rysk generalsperson i den "Svenska hufvudstaden, der intet föremål "stöter hans nationalkänsla, och en Svensk "generalsperson, skickad till Rysslands "hufvudstad, att framföra Svenska Rege- "ringens lyckönskan vid foten af ett mo- "nument, hvars grundsten är hemtad från "Pultava, och hvartill bronsen blifvit gju- "ten af Sveaborgs kanoner, af krigsbytet "från Rathan!"....

Både Rådgifvaren, som tillstyrkte och Generalspersonen, som frambar denna lyckönskan, buro Svenska Serafimerorden, utan att det fallit någon menniska in att tänka, mindre att yttra, att denna Orden derigenom blifvit "förnedrad eller förringad." Med hvad rätt förebrår man då

Riksrådet Kalling, att han burit ett band, hvaraf han visat sig så litet bunden, när det gällde ära och fosterland *)?

---

*) Bland Sveriges fem Riddareordnar hafva Serafimer-, Svärds- och Nordstjerneorden blifvit stiftade enligt Riksens Ständers föranstaltande af Fredrik I; Wasaorden af Gustaf III, då han ensam ägde derom förordna, och Konung Carl XIII:s orden af Högstdensamme, våren 1811, när sjuklighet hindrade Honom att regera och *hela* styrelsesomsorgen var *officiellt* öfverlåten åt då varande H. K. H. Kronprinsen (nu H. M. Konungen). Carl XIII ägde således då ingen rättighet att förordna något rörande det allmänna, och hans ifrågavarande, under ledigheten från regeringsbestyret gjorda stiftelse, blef hvarken *officiellt* godkänd och stadfästad af den då tillförordnade Regenten, eller sedermera af Konungen sjelf, då han återtog styrelsen, ej heller af hans höge efterträdare. Som hvar man vet roades gubben vid lediga stunder med sitt frimureri, och Öfverståthållaren Mörner, som lärer kontrasignerat Ordensdekretet, hade sig uppdraget, att fullt upp sysslosätta Monarken. En och annan skrupel skulle följaktligen kunna förfinnas i afseende på sjelfva tillvaron af Carl XIII:s Orden, *utom* logen. Också skall för några år sedan inträffat, att medan en hög Person den 28 Januarii påklädde sig drägten och frågade Baron B*, dervid närvarande: "*Que pensez vous de cet Ordre?*" blef svaret: "*D'abord je pense qu'il n'existe pas.*"

Rudenschöld skickades till Preussen året innan Fredrik den Endes Far dog. Vi låna Svenske Ministerns egna ord i omförmäldte anteckningar, då han skildrar början af sin beskickning hos Brandenburgska Huset.

"Jag afreste" — säger Rudenschöld — "vid början af Maj månad år 1739 till "Berlin, der bemötandet blef, såsom det "af dåvarande Konungens sällsamma sinne kunde förväntas, och då jag hade "det felet, att vara både Svensk och EJ "militär, vardt jag i det förra afseendet "hatad och i det sednare föraktad. Ehuru jag hade den lyckan att vinna "Ministèrens förtroende och vänskap, var "det dock föga möjligt att något kunna "uträtta i de obehagliga ärenden, som "min instruktion ålade mig att sköta; "men ändtligen, till att ej öka denne "Herres vedervilja emot Sverige, helst i "en tid, då man hade krig emot Ryssland i sinnet, fann mitt Hof för godt, "att låta mig sparsamt och med mycken "varsamhet drifva de saker, som efter "sin natur voro mindre angenäma. Någon tid efter min ankomst infann sig "en Fransk Minister, Markis de Valory, "en militär, den Kardinal de Fleuri trott "i anseende till sitt väsende vara tjenlig "att ditsändas. Såsom ovan vid Ministe-

"riella göromål, hade han befallning att "vid sina underhandlingar gå med mig i "rådplägning, och hvaröfver jag äfven "hade mitt Hofs vittnesbörd att sakerna "dervid ej förlorade, hvilket än mer rön-"tes, sedan han trodde sig kunna flyga "med egna vingar. Hans instruktion in-"nehöll, att gemensamt med Sverige söka "åvägabringa med det Hofvet någon slags "sammansättning, dels för Frankrikes en-"skilda afsigter, dels att såmedelst binda "detsamma händerna, i afsigt på vårt då "förestående krig med Ryssland. Frank-"rike kände ej denne Konungs sinnelag "mot Sverige; ty var mitt tillstyrkande, "att mitt Hof tills vidare ej skulle der-"utinnan synas, hvilket ock i fortgången "besannades, då Franske Ministern i otid "och emot mitt råd förrådde Sveriges "deltagande. Dock var utomdess föga "att uträtta hos en Herre, hvars egent-"liga karakter var irresolution och som, "om han någon politik kunde sägas hysa, "hade allenast den att till sig locka pro-"positioner samt vilja blifva firad af alla, "men sluta med ingen; men hvad vid "denna underhandling i synnerhet lade "ett oundvikligt hinder i vägen, det var "denne Herres ogemena*) respekt för

---

*) Riksrådet Rudenschöld skref ganska re-

"Ryssland, det han aldrig hade kunnat "förmås att gifva någon den ringaste "misstanka. Dock såg han denna nego-"ciation gerna underhållas, i hopp att 'Frankrike skulle således kunna förledas "att gynna hans afsigter, i anseende till "sitt så mycket yrkade anspråk på Jü-"lichska successionen. I sådant skick "var denna underhandling, då den blef "afbruten genom Konungens död, som "timade i Junio 1740.

"Nu yppades ett nytt tidehvarf, då "jag både personligen och såsom Mini-"ster hade anledning att hoppas ett "bättre spel, emedan den nye Konungen, "allt ifrån den tid, jag först blef af ho-"nom känd, visat mig mycken distink-"tion samt en ganska nådig böjelse, så "att jag ock ensam af alla främmande "hade blifvit admitterad till dess förtro-"ligaste sällskap, af hwilket sinnelag e-"mot mig jag ock sedermera och allt "framgent hade att berömma mig, så "mycket mer hedrande, som det ej slösa-"des och denne Herres myckna förstånd "och urskillning syntes göra det dyrbart.

---

digt; men på detta ställe är manuskriptet så oläsligt, att vi ej med full visshet kunnat utreda, ehvad det bör heta *"gemen"* eller *"ogemen."*

"Den nye Konungen uppsteg på tronen "med alla undersåters så mycket större "glädje, som den förra Regeringen hade "varit hård, och de nu hoppades en "rättvis och mildare, och jemväl så myc-"ket mer lysande, som dess sällsynta e-"genskaper nu kunde sättas i sin rätta "dag, sedan de under fadrens tid måst "hållas liksom qvafde. Han fann vid "sitt anträde en talrik armé och kassor-"na fulla, och man hade all anledning "att förvänta det de ej, såsom hittills, "skulle tjena till en blott ögonfägnad."

Det är anmärkningsvärdt, att finna hos samma Furste parade tre så litet konungsliga egenskaper, som: ett blindt förakt för alla, hvilka *ej* äro militärer; en karakter, egentligen bestående i irresolution, och en ogemen respekt för en främmande makt: — för Ryssland, civilisationens påfågel, som med högmod utbreder sin ståtliga stjert i Petersburg, och bland Siberiens drifvor gömmer fötterna af sitt barbari. Det är i Moskau Ryska hjertat klappar. Europeisk syskonkärlek brinner ej der: — der flamma blott lågor af hat och hämdlust, tända vid mordbranden året **1812**.

Det var helt naturligt, att Rudenschöld ingenting kunde uträtta hos Fredrik Wilhelm I. Vi önska uppriktigt, att Sveriges

Ministrar *nu för tiden* under gynnsammare omständigheter må kunna uträtta mera. Dertill fordras likväl, att de befinna sig på sin post, när vigtiga angelägenheter utrikes bedrifvas, som äro af interesse för Sverige. Så var emedlertid ej förhållandet helt nyligen, då vår Minister hos Hofvet i St James befann sig på permission, af lång varaktighet, här hemma, under det att den maktpåliggande frågan om trävaruhandeln förevar i Engelska Parlamentet. Herr Signeul i Hamburg följde hufvudsakligen med sin uppmärksamhet uppsatserna i Tyska Tidningarne rörande Sverige, samt utrikes resande Svenskars brefvexling. Annars var det alldeles icke hans sak, att fästa sig vid obetydligheter. Derpå lärer Öfverpostdirektören Carpelans bekanta skriftliga skämt hafva syftat, angående "fruntim-"mersskor och andra lyxartiklar, som af "ovarsamhet kunnat råka vilse bland ka-"binettets postpaketter." För en man med General Löwenhjelms kända talanger, verksamhetsifver och rörlighet skulle man tycka, att Paris vore en i synnerhet lämplig ort. Men när man besinnar, det oaktadt Sveriges artighet, att på förra stället hafva såsom Sändebud *bofast* en person af vår högsta samhällsrang, Hofvet i Tuilerierna likväl de sednare åren

endast funnit mödan värdt, att låta en Fransk Minister några veckor se sig om i Stockholm, och under loppet af samma tid vår hufvudstad varit det skjuttsombyte, der Englands Ministrar sällan dröjt längre, än tills hästarna hunnit spännas för deras resvagnar; så är lätt att finna, det våra diplomaters roll i närvarande stund ej måtte vara särdeles lysande. General Löwenhjelm lär också, jemte sin berömliga, af alla Svenskar med tacksamhet vitsordade vårdnad om landsmän som uppehålla sig i Frankrike, mest lefva i den moderna politiska litteraturen, samt omgifven af publicister och författare af memoirer, biografier och historiska arbeten. Ingen åsigtsfärg är utestängd från hans salonger. Bordeauxdrufvans läckra must och den fräsande champagnen står på hans bord till buds åt Armand Carrel och åt Genoude, åt Bertin de Vaux och åt Chatelain. I sjelfva belefvenhetens hembygd måste ett sådant bemötande bära angenäm frukt; och vi irra oss allt för mycket, om ej denna gästfrihet i Svenska Ministerhotelet helsosamt vidmakthåller den nära till skygghet gränsande grannlagenhet, hvarmed Sverige, dess angelägenheter och verkande personer vidröras, när någon gång Franska pressen bryter sin eljest oförklarliga tyst-

nad öfver ett land, som länge varit samt, enligt statskonstens reglor, *nu, kanske mera än någonsin,* b ö r vara Frankrikes nära bundsförvandt, och hvars Störste Son leder vårt lands öden. Segrens örn har väl förr en gång *på egen hand* hittat vägen från Louvern till Kremlin; men lejonets ädelmod mot en nödställd rival beredde Czarens triumftåg i Europas hufvudstad och mistningen för Cesarernas dotter af det diadem, hon delat med tidehvarfvens man, som, sedan han lekt med Europas troner, för århusenden byggt åt sitt stoft, åt sitt minne en herrlig och oförgänglig af klippor, i hafvet vid Afrikas kust. Stackars Sjelfherrskare öfver så många, sig emellan oförenbara millioner, af olika ursprung, troslärot, lynne, seder, anlag, sympatier, om i dessa afgörande ögonblick Mahomets ande sväfvat kring Mahomets fana, och om i stället för fostbrödralaget med en försonad fiende, Ryssland nödgats dela sina stridskrafter och sammandraga troppar längs utåt sin vidsträckta nordvestra kust, från Norrbotten till Finska Viken och Kurland, under det att civilisationens härar bivuakerade bland de brinnande ruinerna af den urgamla Moscovitiska råhetens residens! Den som vill bilda sig ett tillförlitligt begrepp om vår östra grannes

verkliga styrka, finner erforderliga materialer uti dels ett verk af Schnitzler samt en sakrik och begrundansvärd recension deraf i *Journal des Débats* den 31 Oktober 1835, och dels i det för Svenskar bedröfligt interessanta arbetet: "Kriget emellan Sverige och Ryssland åren 1808 och 1809 af Paul van Suchtelen, GeneralLöjtnant i Kejserlig Rysk tjenst", försvenskadt och med upplysande anmärkningar försedt af Löjtnanten Friherre Rabbe Wrede. Vi instämma med nöje i öfversättarens omdöme, att "för-"fattaren utmärker sig genom sin säll-"synta oväld, genom den rättvisa han "söker göra äfven sina fiender samt ge-"nom ett berömvärdt sträfvande efter hi-"storisk sanning" *).

---

*) Detta arbete borde sättas i hvarje Svensk krigares hand, och skulle törhända i välgörande frukter kunna täfla med sjelfva elitkorpralsexercicen på Drottningholm. Vi styrkas i denne tro genom följande reflexion af General Paul van Suchtelen: "*Fjesket*" — säger han — "*ända mera förderfligt i lägret* "*än vid hofvet*, gjorde denna öfverraskning "möjlig. I afsigt att låta öfverbefälhafvaren "åtföljas af en hedersvakt, nog öfverflödig "på vägen mellan Kimito och Åbo, hade en "underbefälhafvare i generalstaben, utan ge-"neralernes vetskap, låtit indraga flere ko-"sackposter från stranden. Svenske Öfver-

Dock, hvartill båtar, att känna tillståndet hos grannarna, derest man sväf-

---

"sten Palén, som af Amiral Hjelmstjerna "blifvit detacherad från Jungfrusund till Ki"mito, der han i ryggen af Ryska batterier"na skulle verkställa en landstigning, kun"de nu utan svårighet gå i land, med om"kring 1100 man, och obemärkt närma sig "ända till ett obetydligt afstånd från Ve"stankärr. På vägen underrättad om den o"lyckliga utgången af slaget vid Sandö, och "om lättheten att taga Ryska generalititet, "beslöt Palén, att genom en öfverrumpling "på ett lysande sätt godtgöra den motgång, "Svenska skärgårdsflottan fått vidkännas. "Men ett ögonblicks villrådighet beröfvade "honom denna ära: under det han indelte "sina tropper och anordnade ett regelbundet "anfall — der, hvarest det blott gällde att "raskt gå på — fingo de Ryska tropper, som "vadat öfver till Sandö, tid att komma de "sina till undsättning."

Finland eröfrades nästan mera genom diplomatisk än medelst militärisk strategi, genom den inbillning, Ryska befälet lyckades att bibringa det Svenska om en öfverlägsenhet i stridskrafter hos den förra makten, som i sjelfva verket så litet förefanns, att, enligt Suchtelens egen berättelse, när Sveaborg uppgafs den 3 Maj 1808, "Ryssarne "knappt hade det antal trupper, som erfor"drades för att besätta fästningen och för "att vaka öfver upplösningen och bortsän"dandet af Svenska garnisonen. Suchtelen tillägger: "denna *i sanning ganska märkvär"diga* konvention, och i synnerhet *den sista*

var i okunnighet om sitt eget? Icke känner man det blott derföre, att man kan

---

"*artikeln*, gaf anledning till många uttydnin-"gar." Han protesterar väl högtidligen mot ryktet om "anlitande af medel, hvilka he-"dern hade ogillat"; men om vi å ena sidan *icke* — för att begagna hans eget uttryck — "låna örat" åt hans ifrågavarande protest, äro vi å den andra långt ifrån att klandra eller ens misskänna de enskilda bevekelsegrunder, lika naturliga som ädla, den grannlagenhet, för hvilken äfven vi hysa aktning, som bort förmå General Paul van Suchtelen att yttra sig på sätt han gjort om den emellan General Peter van Suchtelen och Amiral Cronstedt afslutade öfverenskommelsen. Denna "*sista* artikel" i den "*ganska märkvärdiga*" konventionen, lyder nämligen så här:

"*Särskild* artikel.

"Sedan Herr Amiral Cronstedt föreslagit, "att, i händelse fästningen öfverlemnas en-"ligt innehållet af konventionen af detta "dato, dess krigskassas skuld, icke öfversti-"gande 100000 Riksd:r Svenskt banko och "bestyrkt efter alla vanliga formaliteter, må "betalas, för Sveriges räkning, af H. M. Kej-"saren af Ryssland; så förbinder sig en chef "kommenderande generalen för Ryska armé-"en, Grefve Buxhoevden, att härtill begära "Kejsaren sin Herres samtycke, samt göra "allt hvad möjligt är, för att erhålla det."

"General van Suchtelen" — heter det i detta sakrika arbete — "trodde sig varse-"blifva, att den moraliska kraften hos några "af de Svenska befälhafvarne ej svarade mot

uppräkna våra bajonetters, våra vimplars antal samt siffrorna på Riksstatens huf-

---

"fästningens materiela försvarsförmåga. Den-"na upptäckt tjente honom till ledtråd för "de åtgärder, genom hvilka han påskyndade "fästningens uppgifvande."

Se här skildringen af orsakerna till Sveaborgs öfvergång, innefattande en lärorik varning för framtiden, om någonsin mera Sverige skulle komma i tillfälle att försvara en fästning:

"Personliga förhållanden, som uppstått "mellan Ryska generalerna och åtskilliga af "de högre officerarne i fästningen, satte de "förre i tillfälle, att allt mer och mer lära "känna de sednare. Stabsofficerare, hvilka "sedan en lång följd af år endast varit idoge "jordbrukare på sina boställen, subalterner, "som aldrig bivistat något fälttåg, ett slags "afundsjuka mellan de infödde Svenskarne "och Finnarne, det stora antalet af qvinnor, "barn och andra här onyttiga personer, det "missnöje, som hos somliga var rådande, "den slösaktighet, med hvilken oförfarenhe-"ten förbrukade den i en fästning alltid så "dyrbara ammunitionen, den fasta tron på "Ryska härens öfverlägsenhet i stridskrafter "— sådane voro de hufvudsakligaste elemen-"ter, hvilka hos amiralen och hans underbe-"fälhafvare åstadkommo förvirring och vill-"rådighet. — Men det stadgade ryktet om "Amiral Cronstedts tapperhet, skicklighet "och redlighet bjöd ändock vördnad och för-"sigtighet. Det var maktpåliggande att ut-"grunda mannen. Tillfället att omedelbar-"ligen öfverlägga med henom iakttogs. —

vudtitlar. Vore statens hjerta angripet af moralisk kallbrand, så ginge statskrop-

---

"Under dessa sammankomster tyckte man sig "finna, att han ogillade det politiska system, "som följdes af hans regering, att han an- "såg Sveaborg som en osäker besittning, att "han framför allt var bekymrad om skär- "gårdsflottan, på hvilken han för icke länge "sedan, i drabbningarna vid Viborg och "Svensksund, kämpat med ära, och hvilken "en förderflig bomb nu lätt kunde förvandla "i aska. Han kunde ej heller dölja en viss "farhåga i hänseende till Sveriges förbund "med England, hvars uppriktighet mot hvarje "annan sjömakt de nyss inträffade tilldragel- "serna i Köpenhamn gåfvo anledning att "misstro. Som sjöman råkade han i förlä- "genhet, då han skulle försvara orörliga mu- "rar, och som menniska och husfar tycktes "han plågas af de lidanden, hvilka ett stort "antal honom kära personer fingo vidkännas. "— Att tveka, att betänka sig, äro i krig "stora fel; sällan medför sådant annat än "förderfliga följder. Amiral Cronstedt hade "anlag för denna ängslan, detta slags själs- "sjukdom, mot hvilken icke en gång behjer- "tenhet och heder kunna skydda, om de ej "åtföljas af styrka och beslutsamhet i ka- "rakteren. Öfverlemnad i en kinkig belägen- "het åt misstroendet till sig sjelf, utan nå- "got biträde, måste hans modstulenhet gripa "omkring sig. Konungen, och den allmänna "högaktning, som han genom en lång och "ärofull lefnadsvandel tillvunnit sig, hade "gifvit honom ett dyrbart förtroende; men "den obeslutsamhet, åt hvilken han öfver-

pen en ofelbar upplösning till mötes, om än guld strömmade i alla dess ådror, om

---

"lemnade sig, skulle nödvändigt förlama all "kraft, äfven hos hans underordnade. — En "fästning, som öfverlägger, har till hälften "gifvit sig. — Amiral Cronstedt församlade "ofta sitt krigsråd. Slika rådplägningar leda "vanligtvis till blott halfva åtgärder."

Vid sidan af konventionen i Sveaborg i början af detta olyckliga krig *före* Regementsförändringen, förtjenar att ställas General Gripenbergs konvention i Kalix den 13 Mars (gamla stilen, eller den 25 i samma månad n. s.) 1809 med Generaladjutanten Schuvaloff, "i följe hvaraf den förres "Finska bataljoner skulle upplösas och hela "landsträckan från Torneå till Kalix öfver"lemnas åt Grefve Schuvaloff, liksom vapen, "artilleri och magasiner af alla slag. Fin"narne återvände till sina hemorter, sedan "de aflagt ed att ej mera bära vapen mot "Ryssland". — General Wrede gjorde ifriga påståenden mot detta fördrag, hvilket öfversättaren, Löjtnant Wrede förmäler hufvudsakligen böra tillskrifvas Öfverste Palmfelt, såsom hafvande varit "den egentliga underhandlaren."

Svenska befälhafvarnes oförsigtighet att oftast söka och alltid bevilja sammanträden med fiendtliga befälet, som i diplomatisk skicklighet hade ett afgjordt företräde, gjorde ej sällan till intet frukterna af på fältet vundna fördelar; helst Ryssarne aldrig föreslogo eller medgåfvo vapenhvila, om den icke ledde till deras bestämda nytta och en lika gifven skada för Svenskarne. Någon

än ett enda omätligt batteri betäckte höjder och dalar, från Åreskutan till

---

gång tillskyndade vårt eget misstroende till oss sjelfve, vår tvekan om verkligheten af en redan tillkämpad framgång, förluster, som fienden redan ansåg sig hafva iråkat. Det heter nämligen sidan 167:

"Efter detta blodiga försök misströstade "Grefve Kamenski, att kunna fördrifva Kling-"spor ur denna starka ställning; han beslöt "att draga sig tillbaka, för att vidtaga andra "åtgärder. Ryska trossen och artilleriet ha-"de redan satt sig på vägen åt Alavo, då "den vaksamme Kulneff varseblef, att Sven-"skarnes vakteldar illa underhöllos; han "upptäckte på samma gång några rörelser, "hvilka förrådde ett återtåg. Härom under-"rättad inställde Kamenski sin retrograda "rörelse. Ryssarne vände om, och funno "att Svenskarne verkligen aftågat. — Den "brådska, hvarmed anförare, efter en tvety-"dig drabbning, lemna platsen, har man mer "än en gång sett medföra de förderfligaste "följder. Kulneffs omtänksamma vaksamhet "bevarade Grefve Kamenski ifrån att begå "detta fel på samma gång, som Fältmarskal-"ken Klingspor."

General Suchtelen yttrar: att Gustaf IV Adolph var *"mera Riddare än Regent"*, och lemnar General Döbeln det vackra vitsord, att han var "alltid verksam, alltid närvaran-"de, då det angick fara och krigsära". Suchtelens beskrifning på Döbelns återtåg från Åland till Sveriges fasta land öfver Bottniska vikens isar, närmar sig det sublima, genom det på samma gång enkla och rörande;

Sundet. Om, såsom Schiller säger i Fiesco: "vargar besörjde finanserna, räf-"var voro deras sekreterare, dufvor för-"valtade kriminal-rätten, tigrar de goda "förlikningarna, bockar afgjorde ägten-"skapsprocesser, hararna blefvo soldater, "lejonet och elefanten stadnade vid tros-"sen, åsnan blef ambassadör och mullva-"den öfveruppsyningsman öfver Statens "embeten"; — då kunde, med Fiesco till Genuesarne, frågas: "hvad är att hoppas af denna visa fördelning?"

I Nya Argus N:o 80 den 4 November 1835 heter det:

"En aktad Representant, Herr Petré, yttrade vid sista Riksdag, då fråga var om Tullagarne: "*Det är olyckligt, då, "på sätt man under en framfaren tid* "icke så sällan erfarit, *Styrelsen "låter utmärkelser vederfaras perso-"ner, hvilka på* lurendrejeri eller

---

och när man besinnar, att det är en *Rysk* general, som talar, så får följande strof en alldeles egen, en stor märkvärdighet:

"Man trodde" — säger Suchtelen — "sig "se en Europeisk krigshär, iakttagande *nö-"diga försigtighetsmått mot Asiatiska horder.*"

Vi innesluta denna skildring i deras åtanka, som hänryckas öfver det storartade i Rysslands, hvad *ytan* angår, högt uppdrifna kultur.

"tullförsnillning upphemtat sin "förmögenhet; — *dessa utmärkelser "må nu ha bestått i en* Commerce-"rådstitel *eller i* ett grönt band" (orden läsas i Borgareståndets protokoll). Och en annan gång yttrade Herr Petré ytterligare till protokollet: "*Tulltjen-"sterna böra aldrig betraktas som* si-"necurer *eller som pensioner för or-"keslösa militärer. Den* högsta plat-"sen *till och med den lägsta bör all-"tid* med urskilning *besättas, och* "framför allt *bör Styrelsen, enligt "hvad jag jemnväl förut tagit mig "friheten anmärka,* icke låta luren-"drejare och tullförsnillare er-"hålla de distinktioner, *hvilka el-"jest förmälas vara ämnade till belö-"ning för medborgerliga förtjenster."* Herr Petré tillade också: "*vore det ej "till önskandes, att det förhatliga spion-"systemet, hvilket man hitintills, utan "ringaste sken af rimlighet, sett till-"lämpadt i andra styrelsegrenar, måt-"te, om så nödigt pröfvas, varda till "Tullverket öfverflyttadt.""*

Uttalad af en representant, upprepad af en publicist, är denna framställning, hvartill intet försök hvarken till vederläggning eller beifran blifvit gjordt, sålunda vorden en beståndsdel af kännedo-

men om ställningar och förhållanden. Det utgör första scenen af ett sorgespel, i hvars sista akt man nödgats anlita den beväpnade styrkan, för att skingra hopar af vilseförda, som ej mäktat urskilja afståndet mellan den lycklige och den eftersatte lagbrytaren. Man bör hoppas, att i fängelsets mörker ett ljus må uppgå för deras förstånd om den upprättelse, som den kränkta samhällsfriden, de under fötterne trampade lagarnas helgd kräfva: — och man bör ännu mera hoppas, att sedan brottens verktyg blifvit, som sig bör, bestraffade, i utmärkelsernas ymnighetshorn ej må finnas plats för retelser till nya synder. I Skåne äro vigtiga momenter af vår historia tecknade: vid Helsingborg, Carl XII^s sista seger, genom Stenbock; i Christianstad, revolutionens första utbrott, under Gustaf III; vid Klågerup, uppproriskt blod ymnigt gjutet under Carl XIII; och i Ystad helt nyligen ett tullvisitationsuppträde förefallet, af den betänkliga art, att Cheferne för Tullstyrelsen och för åklagaremakten måst hals öfver hufvud förfoga sig till stället; att militärisk handräckning måst anlitas; att rättegångssalarna blifvit öfverfyllde af tilltalade och fängelserna späckade med brottslingar. Vid sidan af törnet gror stundom fröet till framdeles glädje.

Hvem hade kunnat ana, hvem hade vågat hoppas, att de suckar, tårar och förbannelser, som den 3 Maj 1808 utpressat i Sverige, då det, genom Sveaborgs öfvergång, förlorade nyckeln till Finland, skulle aderton år sednare utplånas af sinnesfriden, fröjden, jublet kring vaggan i Konungaborgen den 3 Maj 1826! Försynen, outransaklig i sina vägar, men allvetande och allgod, tillät, att tårekalken förvandlades i en glädjebägare, och att på en dag, då kanonen, mållös af sorg i fältverken på Finska skärens sju holmar, upphörde att der gifva *Svensk* lösen, skulle i en framtid *Svenska* kanonen återfå bruket af sin väldiga stämma, för att högt förkunna hvälfningarna i staters öden. Åt Skåne förunnades vid det glada tillfället särskilda anspråk på förhoppningar. Trefnad, ordning och lugn äro så visst de dyrbaraste juvelerna i den Hertigliga kronan, som frihet och rättvisa det skönaste, det säkraste hyende, på hvilket hon kan hvila. Den dubbla årsdagen kan dessutom blifva en dubbel väckelse....

"I klippan växer jern, och männer deruppå."....

En väckelse, som ödet här beskärt i afseende på den *äldsta* telningen af hjeltestammen, beredde visheten åt den *yngste*. Prydd med grannrikets höge

Beherrskares namn, erinrar denne Svenske Konungason om Catharina den Stora, som beseglade grannsämjan med Seraljens Sjelfherrskare, genom namnet Constantin åt sin sonson *).

Ropen på reform bevisa ömsom behofvet af förbättringar, ömsom blott ett moraliskt lidande, hvaraf samhällets alla individer kunna frätas och hvilket, likt den febersjukes längtan att byta om bädd, uppenbarar sig i åtrå efter förändring, hvaruti man motser, om icke en lisa i sina qval, åtminstone en sinnesförströelse, som gör att man glömmer dem för några ögonblick. Det fordras likväl något mer än rop å ena sidan och begifvenhet på rön å den andra, för att icke samhället

---

*) I Tidningen Fäderneslandet N:r 130 den 29 Augusti 1831, uppsatsen, kallad: "*Arffurstens namn*" finnes en not af följande innehåll: "När Catharina II gaf det i "hennes stater då främmande namnet "*Con-"stantin*" åt den andra i ordningen af sina "sonsöner, spådde man, icke Rysslands, utan "Ottomaniska Portens fall. Hvilken panisk "(eller rättare hädanefter, och begripligare "i våra dagar) hvilken Belgisk förskräckelse "(*terreur belgique*) har väl då nu bemäktigat "sig sinnena i det tappra Sverige, att, då "man nödvändigt vill spå, man hellre väljer "den dystra, än den hugneligare bemärkel-"sen?"

skall råka ur askan i elden, genom reorganisationsförsöken. Det fordras, att kunna bedömma behofvets verklighet och omfång, sannolikheterna af fördelar och olägenheter mellan det onda, som bör afhjelpas och det bättre, man vill sätta i stället, det nyas syftesenlighet, samt slutligen lämpligheten af tiden och medlen till förändringen: det fordras med ett ord, att vara statsman och administratör. Det moraliska lidandet under närvarande omständigheter är icke blott ett factum, utan sjelfva detta factum är en så ofelbar produkt af tillvarande företeelser, bland annat i befordringsväg, att illabefinnandet skulle kunna aprioriskt bevisas, äfven om det icke lät så allmänt och så bittert erfara sig. Om, under det ärftliga företräden utgöra verldens stora tvistefråga, statens embeten befolkas med allt hvad en till undergång lutande börd-aristokrati har medelmåttigt eller rentaf uselt, så af historiska som nydanade namn, medan man, bäfvande, som för beröring med cholerasmittade, undanstänger hvarje stymmelse till högre lyftning hos denna samhällsklass, och nästan med satanisk skadefröjd älskar att se rykten sudlade inför opinionen, hos hvilka man befarar något mera spänstighet än hos mängden: hvad slags vänner

har man förvärfvat; hvilka belåtne har man gjort, och huru har man gagnat just den samhällsklass, som man högst oegentligt föregifver sig gynna? När, samtidigt med den smälek, Frelseklassen, så ofta, genom sina af Styrelsen gynnade medlemmar, på *embetsbanan* ådrager sig, *Riddarhuset* framter stående ministeriella majoriteter sådana, som de begge sista riksdagarna, till hvilkas vidmakthållande i tvifvelaktiga fall man till och med sett (enligt oemotsagd uppgift i rättegången mot Statstidningens Redaktion sistlidne sommar) uppbudningar ske till invalidhus, lustslott, kaserner och tullar; — när, till råga på alltsammans, opinionen börjar mer och mer oroligt forska, om ej tilläfventyrs, jemväl bland oppositionens koryfeer, kunde finnas en eller annan understucken ministeriell agent, med Jakobs röst, men med Esaus händer: huru ohjelpligen djupt skall ej på detta sätt sjelfva statsinrättningen sjunka, i gagnelighet så väl som i anseende? Och föreställer man sig, att de adelsmän, i hvilkas bröst ännu tindrar någon gnista sjelfständighet, någon aning om deras bestämmelse, någon känsla *af* deras värde, *för* värdet af deras Stånd, skola med särdeles benägenhet sluta sig till detta, i dess närvarande skick, och till de Ministèrer, som, utan

system i statsförvaltningen, endast i detta fall systematiskt utrota institutionens kärna, under det de för skalet skrymta en "*yttre* aktning?". När man, lemnande Frelsets kategori ur sigte, vänder sig till massan af Nationen och der söker statsbestyrens kandidater, icke likväl sådane, som genom utmärkta egenskaper redan uppflyttat sig till den högsta och enda ovanskliga aristokratien: hedrens och talangernas, utan just sådane, som äro klippte och skurne att dela den tillitade delens af bördsaristokratien öden och ära: hvilket intryck skall häraf åstadkommas på dessa talrika kategoriers medlemmar? Är det så, som man å ena sidan inbillar sig upprätthålla en statsinrättning, emot hvilken den nya bildningen öfverallt protesterar, och hvilken man dock fortfarande påstår utgöra tronens förskansning; och å den andra vill argumentera den aktning och det förtroende, som man önskar inpregla hos Allmänheten för embetsmannayrket, för embetsmannacorpsen?

För folket är det likgiltigt, om funktionären heter Pål eller Pehr; men om Pehr och Pål ej sköta sina beställningar i det allmännas interesse, sådant måste, enligt sakens natur ligga folket ömt om hjertat; ty af embetsmännen bero i mån-

ga stycken slöjdidkarens, fastighetsägarens, kapitalistens angelägenheter, ja äfven deras som icke äga annat, än sitt hufvud eller sina armar. Missbelåtenheten blir på detta sätt allmän både hos de embetsmannakategorier, hvilka finna sig tillbakaträngde af *underlägsna* subjekter, och hos samhällets öfrige medlemmar: de administrerade.

Tvänne ganska väsendtliga omständigheter bidraga naturligtvis och eftertryckligt att stegra denna missbelåtenhet, nämligen: att ledigvordna tjenster förblifva långliga tider obesatta, *ad interim* förvaltade af tillförordnade; samt att funktionärer bo eller vistas annorstädes, än der de hafva sina funktioner. Den förra omständigheten verkar: osäkerhet, osammanhang, planlöshet; den sednare: brist på tillsyn, lam verkställighet, vanvårdande af interessen, dem funktionären är kallad att bevaka. KrigsCollegium, CommerceCollegium, KammarRätten hafva i detta ögonblick blott tillförordnade Chefer; Svea HofRätts Presidentstol har redan ett par månader stått tom, sedan H^r^ Evelius gick ur tjenst *). Efter Turd-

---

*) Under pågående tryckning af dessa anteckningar har Presidenten Evelius tagit afsked och Landshöfding Hamilton aflidit. Lä-

fjælds död förestod Bergenschöld fem års tid Justitiekanslersembetet, innan han dertill befordrades, och han förvaltade detsamma ånyo såsom tillförordnad, sedan han blifvit utnämnd Landshöfdinge i Nerike. Det hade i sanning blifvit en rätt artig kollision, om under tiden Riksens Ständers JustitieOmbudsman funnit sig befogad att anställa åtal mot Konungens Befallningshafvande i Örebro, särdeles om det skett för åtgärder, som blifvit vidtagna när H[r] Bergenschöld stundom på kortare tider vistats inom sitt Län: — Konungens Högste Ombudsman tilltalad inför Domstol af Riks. Ständers! F. d. JustitieKansleren Landshöfding Bergenschöld är nu efterträdd af t. f. Justitie-Kansleren Häradshöfdingen Törnebladh. I stället för Nerikes län har således Jönåkers, Oppunda, Willåttinge, Rönö och Hölebo Häraders Domsaga blifvit Högsta Åklagaremaktens prebende. Än om ödet så fogade, att vikarien i Häradsrätten blefve föremål för den vikarierande Justitiekanslerens embetsåtgärder? Än om

---

saren behagade benäget iakttaga detta på de ställen, der bemälte personer förekomma, äfvensom att protokollet vid en åberopad Berglagssammankomst under tiden blifvit justeradt och ordalagen uti Herr BergsHauptmannens admonition mildrade.

motion vid en blifvande riksdag väcktes angående besparing till Statsverket af sådana löner, hvilka synas vara bestämda endast till fördubblande af emolumenterna åt redan på stat aflönade embetsmän? Företeelser af denna art, hvilka före 1809, om de någon gång förefunnos, åtminstone hörde till undantagen, hafva i sednare tider hört till oordningen för dagen. Från Grefve Mörners förflyttning till Riks-Ståthållare i Norrige 1816, till Friherre Sprengtportens utnämning 1830, styrdes hufvudstaden endast af vikarierande Öfverståthållare, och sedan Hr. Wannqvist i lifstiden blef Underståthållare har här icke funnits någon ordinarie Polismästare. Presidentsembetet i BergsCollegium stod vakant från Friherre Löfvenskölds inträde i KammarCollegium tills händelserna så fogade, att en lysande förevändning behöfdes åt Friherre Nordins tillbakaträdande ur Statsrådet. Presidentens i Götha Hofrätt, En af Rikets Herrar Grefve Posses efterträdare nämndes först tvänne år, sedan den förre tagit afsked. I Nerikes Län hafva 3:ne vikarier gjort prof efter Grefve Gyldenstolpes bekanta ofall för mera än fyra år sedan, och den omsider utnämnde Landshöfdingen har ännu, i medlet af Januari 1836, icke inträdt i utöfningen af sitt embete.

Vi hafva nu blott anfört några exempel bland nära nog oräkneliga så beskaffade företeelser, hvilka alstra ett provisoriskt tillstånd, lika mycket stridande mot den grundsats af stadga och bestämdhet, hvarpå de monarkiska begreppen hvila, som gynnande just den osäkerhet och den rörelse, hvilka Ministèren fruktar, hatar och med *ord* bekämpar, under det ingen verksammare än hon sjelf befordrar dem genom *handling*, då hon tillåter att vigtiga länkar långa tider äro lossade i statsförvaltningens stora kedja. Hvar man vet, att Stockholms Dagblad står under Polismaktens inflytande, och att der influtande insända uppsatser kunna berömma sig af ett, åtminstone i visst afseende, *ganska imposant* ursprung. Det är således icke utan betydelse att i *denna* Tidning läsa den strof, som igenfinnes i en *insänd* artikel uti N:o 5 den 8 Januari 1836, af följande lydelse:

"Under en svag Regent, det vare sig "med en absolut eller representatif sty"relseform, söka vanligtvis hans rådgif"vare att öfverträffa hvarandra uti be"mödandet att tillstyrka de mest klen"modiga utvägar, för att vinna tid. De "uppskjuta till morgondagen; och mor"gondagen medför oftast icke något an"nat, än en fiendtlig öfverrumpling."

Om i stället för "*svag* Regent" man satte: "äfven under den *störste* Regent", och utbytte den "fiendtliga öfverrumplingen" mot något uttryck, som lämpade sig jemväl till den civila administrationen, så vore målningen både träffande och fullständig på "Rådgifvarnes klenmodiga" — *ajourneringssystem*.

Olägenheterna af den andra nyss anmärkta oregelbundenheten, att funktionärerne ej vistas, der de hafva sina funktioner, äro åskådliga uti de tvänne exempel, som man just nu har för ögonen: att Korrektionsanstaltens chef, General-Direktören Livijn bor på Ladugårdslandet, medan hufvudstaden hotas af och bäfvar för de oroande tilldragelserna bland "*djuren*" på Långholmen; — och att Chefen för Götha Kanal, Friherre Nordin bor i Stockholm, under det Kanalens hufvudsakligaste angelägenheter förefalla på Kanallinien. Sådant har ock föranledt Kanalbolagets kommiterade att vid Bolagsstämman i December månad 1835, tillstyrka det stadgande i Bolagsreglorna, "*att Ordföranden skulle vara förplig-"tad att bo på, eller i grannskapet af "kanal-linien.*" *).

---

*) Kommitterades utlåtande, affattadt med skyldig grannlagenhet och skonsamhet mot

Föreställer man sig kanske, att sinnesstämningen förbättras deraf, att man den ena dagen, då någon, med rörlig

---

Direktionens Ordförande, Presidenten Frih. Nordin, lyder sålunda:

"Att, ej mindre för Kanalens underhållande, än för Bolagets och den trafiquerande allmänhetens interesse, en bättre tillsyn, och, framför allt, en större säkerhet vore att vänta, derest Verkets Chef, Ordföranden, vore boende på, eller i grannskapet af Kanal-linien, och alltså kunde lemna mera tid åt vården af det kall han sig åtagit; det måste Kommitterede antaga, såsom en obestridlig sanning. Att orsaker dock gifvits, som bordt förmå Bolaget att, vid förslags upprättande till Ordförande, företrädesvis lemna valet åt personer inom den högre Embetsmannaklassen, hos hvilka rättigheten att förblifva boende i hufvudstaden måst utgöra ett vilkor för platsens emottagande, det kan ej nekas; men det är då också angeläget, att eftersinna, hvilka dessa orsaker varit, samt om de ännu fortfara; eller om de kunna anses hafva så upphört, att ett annat förhållande kan och bör inträda.

Då man erinrar sig, huru otillräckligt Aktie-ägarnes sammanlagde bidrag varit, för Kanalföretagets utförande, samt att största andelen i kostnaden dertill blifvit af Rikets Ständer tillsläppt; så inser man lätt den beroende ställning, hvari Bolaget befunnit sig, och hvarunder ingenting kunnat vara Bolaget mera angeläget, än att äga Chefer, hvilkas högre platser i samhället lofvade fördel-

förmögenhet, står i spetsen för ärenderna, ser predikadt och tillämpadt ett strypsy-

aktigare tillfällen, att, hos Regering och Ständer, verka för Bolagets gagn och bästa. Så länge Chefskapet innehades af den store man, som gaf åt företaget upprinnelsen, och åt utförandet sin tid odelad, kunde nyssnämnde angelägenhet lätt stå tillsammans med en aldrig eftersatt lokal tillsyn; men då, efter hans bortgång, båda föremålen icke mera stodo att lika vinnas, fordrade ännu Bolagets ställning, att det sednare stod tillbaka för det förra. Om man nu, i detta förhållande, igenkänner orsaken, hvarföre Bolaget måst nöja sig med den ringa personliga tillsyn, som kan lemnas af en, i hufvudstaden ständigt boende, hög Embetsman, till hvars verksamhet Embetet har en gifven företrädesrätt, och som derföre måste anse sitt innehafvande Chefskap för Kanalverket såsom en bisak; så inser man lätt, att den förändring i Bolagets ställning, som sedermera tillkommit, också kan hafva ingifvit förändrade anspråk. Vid 1830 års Riksdag hafva Rikets Ständer efterskänkt och beslutat afskrifning af hela Bolagets skuld till Staten, med förständigande, att Bolaget icke hade att förvänta någon vidare hjelp af Staten; och då, vid sista Riksdag, Bolaget sökt understöd för Verkstadens underhållande, hafva Ständerne sådant afslagit. Sålunda försatt i oberoende ställning, men också lemnad åt egen omtanka, har Bolaget numera, näst uppfyllandet af sin förbindelse till Konungen och Staten, icke någon angelägnare omsorg att vidkännas, än den, att så

stem, hvarigenom penningens värde mångdubblas, och den andra, då en skuldsatt

---

fullständigt, som möjligt vara kan, befordra Kanalverket till all den förkofran, som kan stå att ernås, såsom enda utvägen att komma till en förökad inkomst. Bolagets förbindelse till Staten består i Kanalens underhållande, och då Bolagets eget väl också deraf är beroende, så torde den garanti, som ligger i tillsynen derå, anförtrodd af Konungen åt Chefen för Storamiralsembetets 3:dje Afdelning, kunna anses tillfyllestgörande; men om det ansvar, hvari Ordföranden står till Konungen, också skulle anses såsom en garanti mera, så synes den vara säkrare att påräkna, då Ordföranden personligen utöfvar det lokala bestyret, än då han måste lita på andra.

För alla dessa skäl, tillstyrka Kommitterade: att Herrar Aktieägare nu må besluta, att, till nästa Bolagsstämmas afgörande, antaga det förslag, att uti Bolagsreglorne intages det stadgande, att, efter nuvarande Ordförandens afgång, Ordföranden förpligtas att bo på eller i grannskapet af Kanal-linien. Äfvensom: att Herrar Aktieägare må, genom beslut, anmoda Direktionens närvarande Ordförande, att åt någon af DistriktDirektörerne uppdraga, att, under Herr Ordförandens frånvaro, lemna en fortfarande tillsyn åt *hela* Kanal-linien, och att derföre, så ofta han kan finna det nödigt, beresa densamma, för att erfara, huru ordning iakttages, och de trafiquerande af tjenstemännen bemötas. Skulle Herrar Aktieägare sådant bifalla, så torde också H:r Ordföranden berättigas att, af Bolagets medel, kostnaden godtgöra."

innehafvare af landt- och bruksegendom, utöfvar inflytande, ser alla kreditens damluckor på en gång öppnade, för att genom konstlade medel för några ögonblick stegra fastigheternas och deras afkastnings värde?

Sedan, i anseende till beskaffenheten af de efter 1809 tillsatte funktionärer, opinionen upphört att se särdeles ära i Statens äreställen, har den i menniskonaturen nedlagda lusten att utmärka sig blifvit rigtad åt yppighet i lefnadssätt och materiella njutningar. Endast möjligheten att anskaffa medel till dem, innefattar deras begränsning. Man fortlöper på denna bana så långt omständigheterna medgifva, det vill oftast säga: tills man stupar. Täflan är här fullkomligt fri, och då man på samhällets lägsta punkter vill lefva, *icke blott* såsom, utan äfven *med*, dem på de högsta — när handtverkaren påräknar att vid af honom anställda gästabud någon Excellence bjuder värdinnan hans hustru armen och någon President sjunger för skålen; och när, hvad fordom var exempellöst, den högre sfèren ej sällan får sina samqväms glans ökad genom närvaror, som förr ansågos öfverstiga äfven de djerfvaste förhoppningar: så måste lyxen uppdrifvas till en oerhörd och förstöran-

de höjd bland *alla* samhällsbelägenheter. Det är endast partielt och i allmänhet till någon ringa del, som de dryga bidrag, dem Staten till upprätthållande af sin organism fordrar af enskilde, ökar deras trångmål. När glaset är fullt, förorsakar hvarje ny droppa, att det flytande ämnet rinner öfver. Mången, som finge sina kronoutskylder till skänks, skulle för deras belopp ej kunna köpa vinerna till en enda middagsmåltid, mattan till en enda salong, utstyrseln till en enda bal.

Den som ej närmare eftersinnar orsakerna till samhällets befintliga ohelsa, inbillar sig, att den uteslutande består i statsinrättningarna och att allt vore hjelpt med deras reformerande. Men, nej! Äfven de förträffligaste institutioner skulle ingenting kunna uträtta emot öfriga anmärkta missförhållanden. Härmed vilja vi likväl ingalunda hafva bestridt behöfligheten, till och med nödvändigheten af reformer i flera väsendtliga stycken; men vi hemställa till våra tänkande landsmän, af hvilken politisk färgskiftning i öfrigt som helst: är det åt statsmän och — *sit venia verbo!* — organisatörer sådana, som dem vi nu hafva för ögonen i den högre administrationen, som man skulle våga anförtro så genomgripande förändringar? Vi hafva redan ett varnande

exempel på deras organisationsförmåga i Korrektionsanstalten på Långholmen, der allt är upp- och ned- samt bak-fram vändt: från och med valet af lokal invid Hufvudstadens stakett, hvilket en vacker dag kan hota Stockholm med mordbrand, plundring och upplopp; till och med den omenskliga filantropien, att sluta barn och nyss blifna ynglingar inom riglar och lås, i sälskap med förhärdade skälmar; det fria omgänget mellan korrektionshjonen och den obegränsade tiden för deras inneslutning, hvarigenom sjelfva naturdriften att bereda omvexling i sin belägenhet förleder dem till brott, förvandlar förbättringsanstalten till en missdådens läro- och öfningsanstalt och förorsakar de, oaktadt stränga, i samtelige hjonens åsyn tillämpade bestraffningar, ofta förnyade utbrotten af vildt okynne, som redan varit nära att kosta flera personer, hvilka haft med detta institut att beställa, lemmar och lif. Staten har *denna* re-form redan kostat omkring en million. Tiden gifver hvad reformens afhjelpande ytterligare kommer att kosta. Dyrköptare transparent har emedlertid aldrig egnats åt någon Furste, än den, genom hvilken förbättringsanstaltens olycklige för ett par år sedan tolkade sina känslor för deras då varande högste

styresman, Statsrådet Friherre Åkerhjelm.

Är det i sådana händer, man kan öfverlemna statsförbättringsförsöken; och måste icke en reform af befordringsväsendet föregå all annan, så vida man ej vill bota ondt med hälften värre?

Det illamående, som förefinnes i statskroppen, är ingen hemlighet för Regeringen. Hennes officiella organ, Sveriges Statstidning, antager det såsom en utgångspunkt, i en lång uppsats, kallad: "*Förr och Nu*", der, med utdrag och i öfversättning af bitar ur de Romerska författarnes arbeten, man till sin ursäkt anför, att missbelåtenhet med samhället och styrelsen icke är något nytt, utan ägt rum äfven under andra samhällsskick, redan för två tusen år tillbaka: och af hvilken uppsats man i sjelfva verket ej inhemtar annat, än att Hans Excellence f. d. Philalethes ännu icke är helt och hållet *au bout de son latin*. Om, i stället att dagtinga med sitt politiska samvete och att på hårklyfvande och ordrytteri slösa en talang, som i mer än ett afseende är (hvad man nu mera på ett visst håll ångrar att under andra förhållanden hafva kallat den) "utomordentlig", denna egnades odelad åt afhjelpandet af brister, på hvilkas försvar och

förklädnad man förjäfves spiller sitt krut; så skulle på samma gång statskroppens sjukdom småningom kunna botas och den "förskräckelsens inbillningsfeber" häfvas, hvilken blott är ett symptom af *"Politiska Fantasier."*

Med dylika magra uppsatser behöfver man blott jemnföra den intagande och storartade stil, hvaruti Statsrådet Lagerbjelke vid Svenska Akademiens högtidsdag 1832 skildrat vår Store Konungs triumftåg genom Skandinaviens förtjusta riken berörde år, — den *"Carla-färd"*, som Grefve Lagerbjelke benämnde denna minnesvärda resa — för att inse, det hans penna är skapad mera att åt efterverlden bevara stora händelser, än att nöta sin udd i strider om dagens lumpna frågor. I *förra* afseendet har endast *en* Svensk författare kunnat mäta sig med H:r Lagerbjelke, näml. Ordensbiskopen Wallin, i hvars herrliga tal på Svenska Akademiens sista högtidsdag också förekommer en vördnadsbjudande beskrifning på 1835 års *nya*, sköna och märkliga triumftåg, der "den Krönte Välgöraren, Patriarken "i Norden, kring hvars hvitnande lockar "Olivebladen och Eklöfven så väl sämjas "med de yppiga Lagrar, af hvilka han ej "behöfver flera, trygg från den urgamla "klipptronen, vänlig, men väpnad, *frid-*

"helsar all verlden, och välsignar sitt "folk" *).

*) "Birmaniska rikets Konungatitel lyder sålunda: "Jordens och luftens Herre, Solens "Broder, Månens och alla Stjernors frände, "genom hvars försorg alla djur undfå sin näring, och årstiderna delas i sina skiften, "och hvilken alltså alla Furstar på jorden "äro underdånige; Herre öfver alla slags ädelstenar, såsom Rubiner, Sapphirer, Agather och Opaler, desslikes öfver alla guld-, "silfver-, ambra-, tenn-, jern- och koppargrufvor; Herre öfver de hvita solskärmarna, "öfver de hvita elefanterna och i gemen öfver alla elefanter på jorden; Herre öfver "hästar, vagnar, eldgevär, bågar, spjut och "sköldar; befälhafvare öfver tappra fältherrar och segerrika krigshärar; osårbar, såsom klippan Makonda-Ponda; Herre öfver "den stora och blomstrande staden, den der "skimrar såsom Englarnes boning, och smyckad är med guld, silfver, perlor, sapphirer "och agather, den der glansens och maktens "säte är, och dädan Konungens bud utgå öfver menniskoslägtet; Herre öfver de tio "pligterna, nämligen mildhet, dagliga böner, "barmhertighet, insamlande af blotta tionden, tålamod likt jordens, hvilken bär alla "varelser, tillförordnande af kloka befälhafvare, åhörande af goda förslag och undvikande af all stolthet."

I öfverensstämmelse med denna högtrafvande titel, låter Konungen dagligen, efter intagen måltid, genom trumpetskall gifva tillkänna, "att det nu är tillåtet för jordens öfriga Furstar att sätta sig till bords". Se Handbok i Physiska och Politiska, äldre och nyare Geografien, utgifven af V. F. Palmblad, 4:de delen, sid. 40 och 41. Upsala. Palmblad & C. 1834.

Huru verlden på femti år förändrat sig! Äfven före den tiden ägde Eriksgator rum; men allting var då blott illusioner, för att smickra, blända, lugna, och bar icke, såsom nu, sanningens tillförlitliga, omisskänneliga pregel. När Catharina den Stora gjorde sin ryktbara resa 1787 till Tauriden, gaf hon under vägen audiens åt Pohlens *siste* Konung och åt Kejsar Joseph II; den förre blott en skuggbild af Regent, men omgifven af Majestätets hela yttre sken: — den sednare, representant af en bland Europas hufvudmakter, men under ett anspråkslöst incognito, med namnet: Grefve af Falkenstein. Sjelfherrskarinnan var under hela resan uppvaktad af Österrikes, Englands och Frankrikes Sändebud, af hvilka det sistnämnde, Grefve de Ségur, i sina *"Mémoires, ou Souvenirs et Anecdotes"* anför:

"Rien ne ressemble moins aux voyages ordinaires que ceux d'une cour: voyageant seul, on voit les hommes, les pays, les usages, les établissemens, tels qu'ils sont; mais en accompagnant un monarque, on voit tout apprêté, deguisé, fardé: rien n'est naturel, tout est officiel; on ne rencontre guère ainsi dans les paroles et dans les actions plus de vérité que l'on n'en trouve dans les manifestes dictés par la po-

*litique. Tout pour un voyageur libre est objet d'amusement, d'instruction et de curiosité; mais lorsqu'on suit une cour, elle seule devient l'objet de la curiosité générale; c'est elle et non le pays qui est le vrai spectacle; elle ne vas pas voir les hommes et les peuples, ce sont eux qui accourent en foule sur son passage, et le bruit perpétuel des acclamations volontaires ou commandées laisse peu de place au doux charme des entretiens et des reflexions"**).

Det blef Sverige förbehållet, att framte en åskådlig vederläggning af Grefve Ségurs skildring. Man läse blott Statstidningens berättelser om Kongl. Familjens resor; och Professor Grawanders vackra uttryck, då han i Sköllersta hade den nåden att hålla ett underdånigt tal, böra, som man säger, återskalla ur djupet af hvarje redligt Svenskt hjerta: "Eders Maj:t" — sade han näml. — "har med Sin ankomst till Norden "tillfört oss lyckan, som genom denna om-"sorg här grundat och vidgat sitt välde." (se Statstidningen Nr 242 d. 19 Okt. 1835).

*) Pohlens siste Konung, hvarom här ofvan förmältes, hade, då han ännu var blott Grefve Poniatowski, blifvit för skuld bysatt i Paris. Hans tillkommande Maj:t utlöstes från gäldstugan af en rik spegelfabrikants hustru, Madame Geoffrin. Stanislaus August bevarade denna tjenst i tacksamt minne, underhöll med henne en oafbruten brefvexling, böd henne till Pohlen och emottog henne der med samma ömhet, som han kunnat visa en mor och en förtrogen vän.

Man läste i förlidne Oktober månad i Stockholms Dagblad en "insänd", omständlig och genom flera Nummer fortsatt beskrifning på Sveriges belägenhet under ett nu tilländalupet fjerdedels sekel. Att taflan ju skulle blifva leende, var att förutse af sjelfva den lokal, man utkorat till hennes exposition. Vi klandra *icke*, att Styrelsen låter framställa sina "berömliga sidor" i så fördelaktig dager som möjligt; men då det sker, och med uttaladt anspråk att göra djupt intryck på allmänheten, blir detta af en icke påräknad beskaffenhet, om i panoraman skulle till de "berömliga sidornas" glanspunkt räknas: badinrättningar, Ryska åkdon, kullbåtar, tvättanstalter, *magasin des lunettes*, fisksumpar, *montagnes russes*, Carlsbader vattentillverkningar, *Hotéls garnis*, Schweitzer- och grannlåtsbodar, restaurationer, m. m. Om de *materiella* framstegen ock vore af superlatif art (och vi medgifva rätt gerna, att materiell förkofran i slöjdflit, näringsföretag samt en och annan lefnadsbeqvämlighet under närvarande epok ägt rum), men sådant skedde antingen på bekostnad af, eller utan samband med, samtidig *moralisk* utveckling; så vore dessa framsteg i sjelfva verket ett tillbakaskridande: vore blott en prunkande minnesvård öfver Samhällets längesedan

flyktade lifsprincip; ty — "menniskan lefver ej af bröd allena!"

Vi hafva starka anledningar till den förmodan, att oron öfver de *moraliska* statskrafternas aftynande, mera än ålderdomen och krämporna, tärde lifskraften hos de begge frejdade män, Mannerheim*)

*) Vid Riksdagen 1828—1830 hade KonstitutionsUtskottet framställt förslag om den väsendtliga skillnad mellan Lagtima och Urtima Riksdagar, att vid de sednare endast de ämnen skulle kunna företagas till öfverläggning, pröfning och afgörande, hvilka Regeringen uppgåfve såsom anledning till Ständernas sammankallande. (Ett likartadt förslag har äfven sistförflutna Riksmötes KonstitutionsUtskott framburit, hvarom härnäst sammanträdande Ständer komma att rådpläga och besluta. Det är ock förnämligast derföre, vi ansett oss böra fästa Allmänhetens uppmärksamhet på följande tilldragelse). Under det Utskottets memorial hvilade på Riksståndens bord, vände Friherre Mannerheim sig en afton på Landtmarskalksklubben till interlokutören, med frågan:

"Nå, Ni är väl mycket belåten med förslaget till de nymodiga Urtima riksdagarna? — Jag hoppas deraf verkligen mycket godt: i synnerhet, att icke interesset hos Nationen må förkolna för våra Riksmöten, genom dessas ändamålsvidriga längd och kostsamhet. — Såå; jo, jo; kan man se bara!... Hör på! Hvad tror Ni, att Herrarne af oppositionen skulle säga, om genom något groft förvållande af Statsrådet någon riksolycka inträffade, som medförde en Urtima Riksdag; och när man der ville undersöka orsakerna till det onda, Regeringen vägrade KonstitutionsUtskottet att läsa Konseljprotokollen, och bad Ständerna betala fiolerna först, men styra sin nyfikenhet, i afseende på det ondas rot och upphof, till nästa *Lagtima* Riksdag? — Herr Baron har sett längre än jag, och jag finner, att i förslaget måste tilläggas, att Statsrådsprotokollens granskning skall fortgå äfven vid de Urtima Riksdagarna. — Ja så! Så att dermed vore nog?... Tror Ni att, om detta förslag antages, de

och Adlersparre, som 1809 sträfvade åt ett gemensamt mål, och 1835 hunno det gemensamma målet för sina, för allas öden. Lyckligare (eller mindre lyckliger: vi vilja ej afgöra hvilketdera) än Benjamin Constant, om hvilken vid början af dessa anteckningar förmäles, sågo de frukten mogna på det frihetsträd, hvartill de sjelfve nedlagt kärnan i den nyplöjda fosterjordens sköte. Kring Constants bår stod Frankrike gråtande. Gatorna i Paris

---

Lagtima Riksdagarna hädanefter skola blifva särdeles interessanta? Regeringen lär noga akta sig att då framställa någonting, som ligger henne om hjertat, utan bära sitt kors med tålamod de fyra månaderna samt, när de tilländalupit, skynda att hemförlofva Ständerna, för att några veckor sednare kalla dem till ett Urtima Riksmöte, der Regeringens sannskyldiga planer fingo krypa fram, utan att hon då behöfde frukta att varda ansatt på sina ömtåliga sidor. Petitionsrätten, som Herrarne annars synas vara så måne om, blefve på detta sätt blott en skuggbild. Herrarne äro ganska käcke att slå Regeringen på fingrarna i ordkrig, men det ser ut, som om J ej voren rigtigt hemmastadde att göra henne motstånd, när det går något mera på djupet."

Interlokutören, på en gång upplyst, och slagen af blygsel öfver sin förra kortsynthet, uppträdde nu i stället på Riddarhuset *mot* förslaget. De genombeskedlige, men genomenfaldige, sågo i detta förfarande en impuls från vestra slottsflygeln, medan man der, under larfven af den mest ormhala artighet, gjorde interlokutören den äran, att anse honom farlig, såsom en "*homme de parti*". Detta hade man till och med, oaktadt all sin förmenta finhet, den obetänksamheten att vid något tillfälle ett par år derefter låta honom uttryckligen förstå. Pakettet kom med med ilbud sin ägare tillhanda. Det var *från den stunden*, han i sjelfva verket tog *sitt* parti — *Jacta fuit alea.*

voro för trånga för de sorgklädda skaror af medborgare, som objudne slöto sig, i dystra men fridsamma leder, kring likvagnen, när man ur det offentliga lifvets stormar till den tysta grafvens lugn förflyttade honom, som fört frihetens, själsodlingens och menskligbetens penna. Då Paris suckar, svarar genljudet i alla Europas hörn. Sverige deremot förblef sjelft stumt som grafven, när den emottog Mannerheims och Adlersparres stoft. Ingen medborgares kind fuktad af erkänslans och patriotismens tår; ej ens en enda officiell suck i Svenska Regeringens officiella blad! Hade man ej der läst dödsdagen och födelseåret, så borde man tro, att dessa begge 1809 års män ännu hägnade och fröjdade sig öfver sina sträfvandens framgång. I grifttalet öfver Mannerheim finnes ingen 4:de Maj. Talaren har vändt ögonen bort från en dag, hvars föregående aftons årsdag randats vid Gustafssvärd. Minnes man då ej mer i Mars 1835 *) hvad som föregick i Mars 1809, och att den krona, som föll den 4 Maj, just var kronan på Mannerheims verksamhet? I Adlersparres likkista inneslutes bilden af Carl August: en skön meteor på den Svenska statshimmeln. Upplöstes då, genom den 28 Maj, alla

*) Se Doktor Petterssons tal vid Frih. Mannerheims jordfästning i Jacobs kyrka d. 27 Mars 1835.

band mellan Adlersparre och det statsskick, öfver hvars vagga Vestra Arméens tappre hade "räckt hvarandra handen uppå" att Fosterlandet skulle blifva fritt, sällt och mäktigt?

Stolt öfver eget och sina politiska vänners gemensamma verk, uppträdde Gyllencreutz på Riddarhuset, då Carl XII:s envälde fått sin bane; och den åldrige frihetsvännen helsade frihetens morgonrodnad med dessa Simeons ord: "Herre, nu låter du din tjenare fara med frid!" Ribbing lade grundstenen till den nya Statsförfattningen, och Horn, som var hennes späda dagars ledsven, hade efter aderton års förlopp bragt sakerna derhän, att det elände envåldskonungen lemnat sitt trogna folk i arf, förbytts i trefnad och välstånd; att det vid hjeltekonungens död på alla sidor af fiender ansatta riket, med dess genom ett adertonårigt krig och nioåriga nederlag decimerade härar, var starkt, aktadt och i besittning af försvarskrafter större än någonsin, när Horn 1738 lemnade sin Rådsstol. På Riddarhuset förvaras bilden af Gyllencreutz: det är vid foten af Ribbings gjutna byst, som *de* hafva sin plats, hvilka efter honom föra Landtmarskalksstafven; det är i häfderna Horns namn lefver, oberoende af slocknande Dynastier, regimer, systemer.

Dessa tre voro Frihetstidens män, — män af 1720.

I det tempel, Tredje Gustaf rest "*Patriis Musis*", beundrar man ännu Stiftarens smak, på samma gång som man beklagar stiftelsens närvarande lägervall. Konstens förtrollande behag föda hänryckning i hvarje spår efter Sergels mejsel, och Bellmans sånger återskalla kring enskilda kretsars fyllda glas och från oräkneliga jublande skaror kring skaldens bildstod bland Djurgårdens ekar.

Detta allt är hågkomster från Gustaf III:s tidehvarf — skaplynnet af regimen 1772.

Hvadan då denna isköld, när de frejdade männen, hjeltarne af Mars och Maj 1809, bjödo ett evigt "farväl åt denna gåtlika verld"? Har Sverige då på en gång blifvit förbytt till otacksamhetens hem? Eller, — hade Sverige ingen förbindelse af erkänsla till Mannerheim och Adlersparre?

STOCKHOLM. Tryckt hos Georg Scheutz, 1836.

